

PARTYWORKING

WYBRANE ZAGADNIENIA

TEORIA

PRAKTYKA

PARTYWORKING

wybrane zagadnienia

Zadanie zrealizowane w ramach Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020

Publikacja współfinansowana ze środków Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych, będących w dyspozycji Ministra Zdrowia, w ramach konkursu przeprowadzonego przez Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii.

Copyright by Minister Zdrowia, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii

Opracowanie publikacji:

Dr Justyna Rynkiewicz - Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Dr Anna Siudem – Towarzystwo Nowa Kuźnia

Dr Ireneusz Siudem – Towarzystwo Nowa Kuźnia

Mgr Joanna Siudem – Uniwersytet Warszawski

Mgr Marlena Stradomska - Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Recenzja naukowa: prof. dr hab. Iwona Niewiadomska – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Projekt okładki: mgr inż. Magdalena Siudem

Wydawca: Towarzystwo Nowa Kuźnia

ul. Samsonowicza 25

20-485 Lublin

www.nowakuznia.org

Lublin 2019

Egzemplarz bezpłatny, dostępny w formie elektronicznej

Spis treści

WSTĘP.....	6
ROZDZIAŁ I. Pojęcie i ogólna charakterystyka działań typu partyworking	11
1.1. Pojęcie i opis działań typu partyworking	12
1.2. Formy partyworkingu.....	15
1.3. Rozwój partyworkingu w kontekście działań typu „outreach”	18
1.3.1. Działania typu „outreach” i streetworking a partyworking	19
1.4. Partyworking jako forma redukcji szkód.....	23
1.5. Profilaktyka w działaniach partyworkerskich	26
1.6. Partyworking w Polsce.....	29
1.7. Partyworking za granicą	33
1.8. Prawne aspekty działań partyworkerskich.....	38
1.8.1. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii	39
1.8.2. Ustawa o zdrowiu publicznym – Narodowy Program Zdrowia (2016-2020)	39
1.8.3. Podstawy prawne zatrudnienia partyworkerów	40
1.8.4. Kontrowersje prawne działań partyworkerskich	43
ROZDZIAŁ II. Substancje psychoaktywne oraz charakterystyka ich użytkowników	49
2.1. Miejsce „narkotyków klubowych” wśród tradycyjnych substancji psychoaktywnych i Nowych Substancji Psychoaktywnych (NSP).....	49
2.1.1. Nowe Substancje Psychoaktywne (NSP) versus tradycyjne narkotyki	50
2.1.2. Narkotyki klubowe.....	53
2.1.3. Wybór substancji psychoaktywnej	59
2.1.4. Łączenie substancji psychoaktywnych (<i>polydruguse</i>)	64
2.2. Psychospołeczny obraz uczestników imprez.....	68
2.2.1. Charakterystyka uczestników imprez.....	68
2.2.2. Styl rekreacji współczesnego społeczeństwa.....	77
ROZDZIAŁ III. Planowanie działań typu partyworking.....	85
3.1. Środowisko lokalne a planowanie partyworkingu	85
3.2. Źródła danych, zakres i narzędzia diagnozy oraz cele w programach partyworkerskich.....	96
3.3. Teorie naukowe w planowaniu działań typu partyworking.....	112
<i>Koncepcja zachowań ryzykownych</i>	113

<i>Teoria poszukiwania doznań M. Zuckermana</i>	114
<i>Trójskładnikowa teoria postaw Tadeusza Mądrzyckiego</i>	115
<i>Koncepcje uczenia (Bandura, 1996)</i>	119
ROZDZIAŁ IV. Formy i narzędzia w działaniach typu partyworking	125
4.1. Formy działań typu partyworking	126
4.1.1. Działania partyworkerów na imprezach	128
4.1.1.1. Nawiązywanie kontaktu z uczestnikami	129
4.1.1.2. Współpraca z obsługą imprez	132
4.1.1.3. Obserwacja przebiegu imprezy	133
4.1.1.4. Dystrybucja akcesoriów i materiałów	134
4.1.1.5. Testowanie substancji psychoaktywnych	135
4.1.1.5. Świadczenie pomocy przedmedycznej	137
4.1.2. Działania partyworkerów „poza imprezą”	138
4.1.2.1. Współpraca z menedżerami i obsługą imprez	138
4.1.2.2. Edukacja w zakresie bezpieczeństwa imprez	142
4.1.2.3. Współpraca ze środowiskiem lokalnym	143
4.1.2.4. Promocja partyworkingu	146
4.2. Narzędzia wykorzystywane przez partyworkerów	148
4.2.1. Metody pozyskiwania uwagi uczestników imprez	148
4.2.2. Materiały informacyjno – edukacyjne	149
4.2.3. Materiały higieniczne i spożywcze	152
4.2.4. Inne formy	153
4.3.1. Monitorowanie programów partyworkerskich	154
4.3.2. Ewaluacja programów partyworkerskich	156
ROZDZIAŁ V – Realizatorzy działań partyworkerskich	162
5.1. Predyspozycje i umiejętności sprzyjające wykonywaniu pracy partyworkera	162
5.1.1. Kompetencje społeczne	164
5.1.2. Komunikacja interpersonalna	166
5.1.2.1. Komunikacja werbalna	168
5.1.2.2. Komunikacja niewerbalna	170
5.1.3. Radzenie sobie ze stresem	173
5.2. Zagrożenia i etyczne aspekty partyworkingu	176
5.3. Portret partyworkera	178
5.4. Zakres szkolenia kandydatów do działalności partyworkerskiej	179
ROZDZIAŁ VI. Podsumowanie	184
6.1. Standardy programów i działań typu partyworking	185
ZAKOŃCZENIE	188

ZAŁĄCZNIKI	190
POROZUMIENIE O WSPÓŁPRACY - Wzór	190
WZÓR PLAKATU INFORMACYJNEGO nr 1	193
WZÓR PLAKATU INFORMACYJNEGO nr 2.....	194
WZÓR ULOTKI INFORMACYJNEJ nr 1.....	195
WZÓR ULOTKI INFORMACYJNEJ nr 2	197
WZÓR ULOTKI INFORMACYJNEJ nr 3	198

WSTĘP

Szanowni Państwo,

Oddajemy do Państwa rąk podręcznik pn. „Partyworking. Wybrane zagadnienia. Teoria i praktyka”. Podręcznik autorstwa Justyny Rynkiewicz, Anny Siudem, Ireneusza Siudem, Joanny Siudem i Marleny Stradomskiej został opracowany z inicjatywy Krajowego Biura do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii w ramach realizacji Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 i współfinansowany ze środków Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych, będących w dyspozycji Ministra Zdrowia.

Pierwsze programy profilaktyczne typu partyworking, w miejscach rekreacji i wypoczynku młodych ludzi, powstały w Polsce dzięki współdziałaniu Krajowego Biura z Organizacjami Pozarządowymi. Były one odpowiedzią na wzrost rozpowszechnienia w końcu lat 90. używania substancji odurzających, a także przypadki zatruc ekstasy i GHB.

Pojawienie się w pierwszej dekadzie dwudziestego pierwszego wieku nowych substancji psychoaktywnych, tzw. „dopalaczy” spowodowało wzrost zagrożeń dla zdrowia sięgających po nie osób. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabierają działania profilaktyczne w klubach, pubach oraz podczas imprez masowych. Zmiana w polskim prawie podejścia do nowych substancji psychoaktywnych i traktowanie ich podobnie jak innych narkotyków, ma stanowić skuteczniejszą ochronę przed korzystaniem z narkotyków w celach niemedycznych.

Podręcznik ma charakter nowatorski, jest bowiem pierwszą w naszym kraju próbą zebrania wiedzy na temat specyfiki i zakresu działań typu partyworking. Gorąco zachęcamy Państwa do wykorzystania wiedzy zawartej w niniejszym podręczniku w pracy.

Piotr Jabłoński

Dyrektor

Krajowego Biura do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii

Dlaczego partyworking?

Używanie substancji psychoaktywnych w miejscach rekreacji i wypoczynku stanowi coraz większy problem. Przyczyn tego zjawiska można upatrywać w dynamicznym rozwoju, dokonującym się na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat, w branży rozrywkowej. Jest ono również efektem zmian na scenie narkotykowej, dostosowujących rynek substancji psychoaktywnych do potrzeb uczestników imprez klubowych, koncertów rockowych i dyskotek.

Problem ten stał się jeszcze bardziej widoczny w momencie pojawienia się nowych substancji psychoaktywnych, których użycie część osób doprowadziło do śmierci. Sytuacja ta zrodziła burzliwą dyskusję na temat skuteczności profilaktyki, zakresu redukcji szkód oraz możliwości „docierania” do osób używających substancji psychoaktywnych. Bezsprzecznie, imprezy klubowe, a szczególnie niektóre ich rodzaje, należą do miejsc charakterystycznych dla tego zjawiska. Stwarza to, według coraz szerszego spektrum społeczeństwa, konieczność wdrożenia w nich odpowiednich działań pomocowych.

W Polsce działania partyworkerskie prowadzone są od 2002 roku. Ich rozwój, zainicjowany i wspierany przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, doprowadził do funkcjonowania obecnie kilkunastu programów. Pomimo tego, ich aktualna liczba oraz sposób realizacji pozostawiają wiele do życzenia w porównaniu z działaniami prowadzonymi bezpośrednio w środowiskach lokalnych oraz w placówkach oświatowych. W przypadku tych ostatnich, odpowiednie regulacje znalazły się w ustawach oraz rozporządzeniach kolejnych Ministrów. Konieczność prowadzenia profilaktyki uzależnień w szkołach była lansowana przez całe lata dziewięćdziesiąte, a w roku 2000 został prawnie usankcjonowany obowiązek realizacji programu profilaktycznego.

W tym kontekście partyworking stoi na początku swojej drogi, mając na uwadze, że działalność partyworkerów w klubie ciągle zależy od zgody jego właściciela, menedżera czy organizatora imprezy, co wielu przypadkach uniemożliwia podjęcie działań.

Co jest celem a kto adresatem poradnika?

Głównym celem tego opracowania jest opis i prezentacja pracy partyworkerskiej, a co za tym idzie, podniesienie rangi tych działań w percepcji społecznej, a także rangi osób wykonujących tę wymagającą i niekonwencjonalną pracę. Liczymy, że wiele osób przekona się, co do doniosłości działań partyworkerów.

Opracowanie adresowane jest do szerokiego grona czytelników, w szczególności do młodych osób, planujących swoją aktywność zawodową w sferze zapobiegania narkomanii, członków organizacji pozarządowych, instytucji, studentów nauk społecznych (m.in. psychologii, socjologii, pedagogiki).

Zakres informacji zawartych w poradniku, pozwoli również na wykorzystanie ich przez doświadczonych partyworkerów oraz twórców programów partyworkerskich. Zawarte w nim dane, mogą pomóc w uporządkowaniu posiadanej już wiedzy oraz w jej uzupełnieniu, a co za tym idzie, podniesieniu jakości oraz skuteczności dotychczasowych sposobów działań w tym zakresie.

Ważną grupą odbiorców, mogą być przedstawiciele samorządów lokalnych, odpowiadający za przeciwdziałanie narkomanii. W poradniku zawarte są m.in. informacje przydatne do planowania działań partyworkerskich, począwszy od badania środowiska lokalnego, przez określenie zadań, koniecznych do ogłoszenia konkursu, po zbadanie skuteczności prowadzonych oddziaływań.

Liczymy również na głos w dyskusji badaczy problemu, naukowców, specjalistów, który pozwoli na rozwój badań oraz wiedzy w tym zakresie, a co najważniejsze, zwiększenie liczby profesjonalnych i skutecznych działań partyworkerskich, charakteryzujących się wysoką jakością.

Jak powstało opracowanie – podziękowania

Niniejszy poradnik powstał z inicjatywy Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, którego pracownikom chcielibyśmy gorąco podziękować za pomoc w jego opracowaniu, za udostępnienie danych dotyczących partyworkingu, będących w dyspozycji Biura. Szczególne podziękowania chcemy złożyć Pani Annie Boruckiej oraz Pani Annie Radomskiej za niezwykle cenne wskazówki, dzięki którym opracowanie cechuje odpowiedni poziom merytoryczny, zyskało ono również na przejrzystości i przystępności. Wiemy, że wymagało to ogromu pracy, poświęcenia czasu i wysiłku.

Dane i informacje zamieszczone w publikacji pochodzą z kilku źródeł. Pierwszym jest polska i światowa literatura. Analizie poddano ponad 200 pozycji bibliograficznych. Były to prace naukowe oraz popularno-naukowe (indywidualne i zbiorowe, zwarte oraz artykuły) z dziedziny nauk społecznych, powstające w ośrodkach akademickich i innych instytucjach zachowujących standardy naukowe (tzn. recenzowane) oraz publikacje organizacji pozarządowych zamieszczane w Internecie. Przystępując do analizy, wyodrębniono podstawowe kategorie pojęciowe – słowa kluczowe, takie jak: partyworking, streetworking, redukcja szkód (harmreduction), narkotyki klubowe (party drugs). Przy ich pomocy poszukiwano literatury w katalogach bibliotecznych, elektronicznych, bazach publikacji (m.in. EBSCO, Science Direct), drukowanych opracowaniach bibliograficznych, bibliotekach cyfrowych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na czas powstania tekstu (aktualne publikacje), autorów (specjalistów w dziedzinie nauk społecznych, twórców i realizatorów działań partyworking), a także charakter tekstu (naukowy, popularno-naukowy). Przeglądu literatury dokonywano w kontekście historyczno-terytorialnym (zwrócono uwagę na zmienność w czasie i przestrzeni zjawiska streetworkingu i partyworkingu), teoretycznym (m.in. poszukiwano teorii psychologicznych stanowiących podstawę działań partyworkingu), a także metodologicznym (analizowano założenia i poprawność metodologiczną opublikowanych badań). Przegląd literatury opierał się nie tylko na analizie treści poszczególnych źródeł, ale także analizie krytycznej w kontekście najnowszych, uznanych trendów w zakresie rozwoju partyworkingu, publikowanych m.in. przez EMCDDA. Wynikiem analizy literatury było określenie kryteriów doboru treści do opracowania. Przyjęto, że mają one posłużyć głównie do prawidłowej konstrukcji działań typu partyworking. Dlatego stanowią one kolejne etapy planowania programu partyworkerskiego, tj. analiza problemu wraz z badaniami diagnostycznymi środowiska, formułowanie celów oddziaływań, dobór koncepcji naukowej stanowiącej podstawy teoretyczne planowanych działań, określenie grupy beneficjentów, dobór form realizacji programu, moni-

toring i ewaluacja, dobór i szkolenie wykonawców programu, standardy realizacji działań partyworking. Dane z literatury uzupełnione były informacjami z wywiadów, które wykonane zostały m.in. z przedstawicielami didżejów, właścicielami i obsługą klubów.

Drugim źródłem danych, zaprezentowanych w opracowaniu, są informacje z wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami organizacji prowadzących działalność partyworkerską (aktualnie i w przeszłości) oraz z partyworkerami. Łącznie przeprowadzono rozmowy z 22 osobami: partyworkerami oraz organizatorami i koordynatorami działań typu partyworking. Osoby te prowadziły swoją działalność w dziesięciu organizacjach pozarządowych oraz pięciu oddziałach organizacji (razem 15 podmiotów). Zakres wywiadów dotyczył realizowanych programów partyworkerskich, ich struktury, beneficjentów, naukowych podstaw, odniesionych sukcesów i trudności w realizacji, współpracy międzyinstytucjonalnej, predyspozycji do pracy partyworkerskiej.

W poradniku informacje pozyskane z tego źródła są zaznaczone odpowiednim odnośnikiem, natomiast w tym miejscu za ich udzielenie chcielibyśmy gorąco podziękować następującym organizacjom:

- Stowarzyszenie Społeczna Inicjatywa Narkopolityki.
- Fundacja Czyste Dźwięki.
- Dolnośląskie Stowarzyszenie Psychoprofilaktyczne - RETURN Poradnia Uzależnień Centrum Redukcji Szkód.
- Fundacja SALIDA.
- Stowarzyszenie Profilaktyki Społecznej SEDNO.
- Stowarzyszenie MONAR.
- Stowarzyszenie Program Stacja.
- Górnośląskie Stowarzyszenie FAMILIA.
- Stowarzyszenie Grupa Animacji Społecznej REZERWAT.
- Stowarzyszenie LAMBDA.

Trzecim, uzupełniającym źródłem informacji zawartych w opracowaniu, były dane z rozmów przeprowadzonych z przedstawicielami samorządów lokalnych. Były to osoby odpowiedzialne za działania mające na celu przeciwdziałanie narkomanii, najczęściej pracownicy urzędów miast. Zakres rozmów dotyczył zapotrzebowania na działania partyworkerskie, wizji takich działań oraz oceny ich przydatności. Rozmowy takie przeprowadzone były w dziesięciu miastach: w Warszawie, Lublinie, Wrocławiu, Krakowie, Chorzowie, Gdańsku, Białymstoku, Rzeszowie, Wyszku i Zamościu – za ich umożliwienie serdecznie dziękujemy.

Podziękowania należą się również kadrze Towarzystwa Nowa Kuźnia, za poświęcenie swojego prywatnego czasu i pomoc w licznych działaniach prowadzących do powstania tego opracowania.

Struktura opracowania

Prezentowany poradnik składa się z sześciu rozdziałów, uporządkowanych zgodnie z etapami konstrukcji programów profilaktycznych. Pierwszy rozdział zawiera ogólne

informacje o partyworkingu – pojęcie, definicje, zakres działań oraz pozycję, jaką zajmuje wśród innych działań z zakresu przeciwdziałania narkomanii, włącznie z prawnymi aspektami działań partyworkerskich. Drugi rozdział składa się z dwóch części. W pierwszej przedstawiono opis substancji psychoaktywnych, używanych podczas imprez, wraz ze specyfiką ich działania. W drugiej części ukazano psychologiczną charakterystykę współczesnych uczestników imprez. Trzeci rozdział ma na celu zaprezentowanie planowania działań partyworkerskich w środowisku lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem środowiskowych koncepcji w przeciwdziałaniu narkomanii. W rozdziale tym opisane są również metody badań środowiskowych wraz z narzędziami diagnostycznymi. Zawiera również zasady formułowania celów działań partyworkerskich oraz koncepcje naukowe, które mogą być wykorzystane jako fundament i uzasadnienie programów typu partyworking. W czwartym rozdziale opisano formy działań partyworkerskich, w podziale na dwie grupy: działania podczas imprez oraz działania poza imprezami. Rozdział zawiera również opis narzędzi wykorzystywanych w pracy partyworkera oraz monitoring i ewaluację. Piąty rozdział poświęcony został realizatorom działań partyworkerskich. Wyodrębniono w nim niezbędne umiejętności i predyspozycje oraz stworzono obraz zawierający typowe cechy partyworkera. Omówiono także zagrożenia w tej pracy i jej aspekty etyczne. Rozdział kończy prezentacja zakresu szkolenia dla kandydatów do działań partyworkerskich. Szósty rozdział jest podsumowaniem poradnika, zawierającym głównie opis standardów działań typu partyworking. Po krótkim zakończeniu, w załącznikach, zamieszczono wybrane materiały informacyjno – edukacyjne oraz wzór porozumienia z właścicielem lokalu klubowego, mogące mieć zastosowanie w działalności partyworkerskiej.

Na końcu każdego rozdziału znajduje się bibliografia. Stanowią ją źródła internetowe, literatura będąca przypisami do danego rozdziału oraz dodatkowe pozycje dające możliwość poszerzenia wiedzy na dany temat.

Jak korzystać z poradnika?

Z treści zaprezentowanych w opracowaniu, w celu zwiększenia jego przejrzystości, wyróżniono trzy rodzaje informacji. Pierwszy, to rozwiązania mające ważne zastosowanie w praktyce partyworkerskiej. Zaznaczono je ramką z opisem: „*Do wykorzystania w praktyce!*”. Drugi rodzaj, to ciekawostki uzupełniające podstawową wiedzę z zakresu partyworkingu. Umieszczono je w ramce z opisem: „*Czy wiesz, że...*”. Trzeci rodzaj, to pojęcia wymagające wyjaśnienia lub definicji. Zostały one zapisane wytłuszczonym tekstem w ramkach, wraz z opisem lub definicją.

Każdy rozdział oraz podrozdział kończą się podsumowaniem, które zawiera najważniejsze treści.

ROZDZIAŁ I. Pojęcie i ogólna charakterystyka działań typu partyworking

Wprowadzenie

Od początku XXI wieku, coraz bardziej nasila się potrzeba rozwijania nowych działań profilaktycznych oraz programów redukcji szkód w miejscach rekreacji i wypoczynku. Często dochodzi w nich do używania przez uczestników różnorodnych środków psychoaktywnych. Dane udostępnione przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, EMCDDA) jednoznacznie pokazują, że zażywanie narkotyków i handel nimi to ogólnosiwiatowe zjawiska, które zagrażają zdrowiu ich użytkowników i szeroko rozumianemu porządkowi społecznemu. Według statystyk dostarczanych przez EMCDDA, mniej więcej jeden na trzech młodych Europejczyków, próbował nielegalnych substancji psychoaktywnych. Oprócz tego, stale zmieniające się wzorce podaży i popytu narkotyków, wymagają stałego monitorowania i dynamicznych reakcji ze strony społeczeństwa (EMCDDA, 2018). Ze względu na zasięg oraz poważne konsekwencje dla zdrowia i życia młodych ludzi, problem używania nielegalnych substancji, wymaga zastosowania szerokiego wachlarza działań profilaktycznych oraz metod redukcji szkód.

Oddziaływania zapobiegawcze w obszarze używania i nadużywania substancji psychoaktywnych są bardzo zróżnicowane. Odnoszą się zarówno do całego społeczeństwa, jak i do osób z grup ryzyka. Głównymi wyzwaniem dla osób planujących i realizujących działania, mające na celu niwelowanie zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, są:

- ✓ Dopasowanie oddziaływań do konkretnych grup osób przyjmujących środki psychoaktywne (np. młodzież, młodzi dorośli, kobiety, osoby starsze uzależnione, niepełnosprawni, uchodźcy) i kontekstów, w jakich dochodzi do zażywania nielegalnych substancji (np. szkoły, miejsca pracy, miejsca rekreacji i wypoczynku, imprezy masowe, zakłady karne).
- ✓ Zapewnienie empirycznych podstaw podejmowanym działaniom (EMCDDA, 2017).

Dobrze zaplanowany partyworking, spełnia oba wyżej wymienione kryteria. Po pierwsze, realizatorzy tego typu działań, uwzględniają to, że działania odbywają się na różnego typu imprezach, na których młodzi ludzie sięgają po substancje psychoaktywne i są narażeni na zagrożenia bezpośrednio i pośrednio z tym związane. Po drugie, istnieje szerokie spektrum koncepcji naukowych, które stanowią teoretyczną podstawę planowania i realizowania działań partyworkerskich.

Oprócz ogólnych wytycznych, dotyczących działań prowadzonych w obszarze używania substancji psychoaktywnych, EMCDDA proponuje dodatkowe zalecenia. W raporcie *Health and social responses to drug problems* (EMCDDA, 2017) wymienione zostały trzy ważne aspekty przeciwdziałania stosowaniu substancji psychoaktywnych w miej-

scach rekreacji i wypoczynku: profilaktyka, działania środowiskowe i testowanie narkotyków.

Profilaktyka polega m.in. na upowszechnianiu wiedzy na temat zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych i możliwości ograniczania szkód wynikających z ich przyjmowania (EMCDDA, 2017). Należy podkreślić, że treści dotyczące ryzyka związanego z używaniem substancji psychoaktywnych zyskują na wiarygodności w opinii uczestników imprez rekreacyjnych, jeśli są udzielane przez rówieśników (Noijen i inni, 2012). Skuteczność tego typu działań można zwiększyć wykorzystując elektroniczne nośniki informacji takie jak aplikacje na telefony komórkowe czy strony internetowe. Jednak dowody empiryczne, wskazujące na wywoływanie pozytywnych zmian zachowania u odbiorców są znikome (EMCDDA, 2017). W związku z tym, warto je traktować jako element szerszych, systemowych oddziaływań.

Uwzględnienie kontekstu środowiskowego, to drugi aspekt skutecznego przeciwdziałania stosowaniu substancji psychoaktywnych na imprezach, w miejscach rekreacji i wypoczynku. Działania środowiskowe dotyczą miejsca, w którym odbywa się dany *event* oraz jego szeroko rozumianego otoczenia. Polegają m.in. na podnoszeniu jakości obsługi, poprawie organizacji przebiegu imprezy, pilnowaniu przestrzegania zasad zachowania oraz zapewnieniu miejsc do odpoczynku. Skuteczność tego typu działań w zakresie zwiększania bezpieczeństwa i pozytywnych zmian zachowania u uczestników imprez, została wielokrotnie potwierdzona empirycznie (EMCDDA, 2017).

Trzecia forma zapewnienia bezpieczeństwa na imprezach, proponowana przez EMCDDA, należy do obszaru redukcji szkód. Jest nią testowanie narkotyków, które umożliwia analizę substancji psychoaktywnej pod kątem jej zanieczyszczenia. Przeprowadzanie badania jest również okazją do nawiązania kontaktu i przekazania wiedzy na temat działania konkretnych substancji, ich dawkowania czy skutków łączenia jej z innymi środkami psychoaktywnymi. Skuteczność tej formy pracy nie jest całkowicie potwierdzona, ale stanowi szansę nawiązania kontaktu z osobami używającymi substancji psychoaktywnych oraz wiąże się z możliwością monitorowania aktualnej sytuacji narkotykowej (EMCDDA, 2017).

Zarówno dowody empiryczne, jak i opinie ekspertów, wskazują, że w celu niwelowania negatywnych skutków używania substancji psychoaktywnych w miejscach rekreacji, należy podjąć wielotorowe działania. Partyworking jest szeroko zakrojoną formą oddziaływań, która spełnia powyższe kryteria (dopasowanie do odbiorcy i kontekstu sytuacyjnego oraz posiadanie podstaw teoretycznych) i stosuje rozwiązania w każdym z wymienionych obszarów (profilaktyka, działania środowiskowe i testowanie narkotyków). Poniżej zostaną przedstawione najważniejsze, ogólne informacje dotyczące partyworkingu jako metody profilaktyki i redukcji szkód, która odpowiada na potrzeby osób uczestniczących w imprezach klubowych i plenerowych.

1.1. Pojęcie i opis działań typu partyworking

W literaturze brak jest konkretnej, naukowej definicji pojęcia „partyworking”. Odwołując się do angielskiego źródłosłowa, można wyróżnić w nim dwa człony: *party* i *working*. Pierwszy człon oznacza „imprezę”, drugi zaś „pracę”. Takie wyjaśnienie nie

jest jednak wystarczające, zawęża zakres i oznaczałoby jedynie to, że partyworkerami są wszystkie osoby pracujące, zatrudnione w trakcie trwania danej imprezy. Dookreślenie tych dwóch członów („impreza” i „praca”), tworzy bardziej klarowny obraz tego, jakie działania można zaliczyć do partyworkingu.

Skupiając się na dookreśleniu terminu *party*, należy wskazać, że odnosi się zarówno do miejsc spotkań i wydarzeń, odbywających się w budynkach (miejscach zamkniętych), jak i imprez plenerowych. Dotyczy to przede wszystkim miejsc, w których zazwyczaj bawią się młodzi ludzie: klubów, klubokawiarni czy dyskotek oraz różnego rodzaju imprez masowych (Szewczyk, 2015). Wyróżnić można te wydarzenia, na których uczestnicy mają kontakt z substancjami psychoaktywnymi. Nie dziwi zatem, że partyworkerów nie spotyka się na imprezach przeznaczonych dla innych grup odbiorców, na których kontakt z narkotykami jest sporadyczny (np.: pikniki rodzinne czy zloty hobbystów).

Brak jednorodnej, ogólnie przyjętej definicji partyworkingu sprawia, że działania partyworkerskie określane są w literaturze przedmiotu, przede wszystkim poprzez podanie działań, które wchodzi w jego skład oraz określenie miejsca partyworkingu wśród innych działań o podobnym charakterze. Głównymi celami tego rodzaju działalności są profilaktyka oraz redukcja szkód (Trubiłowicz, 2014).

***Profilaktyka**, to świadome działanie nastawione na jednostki lub grupy społeczne, mające na celu zapobieganie różnorodnym problemom zanim one wystąpią. Do działań profilaktycznych zalicza się również identyfikowanie jednostek lub grup zagrożonych w celu podejmowania interwencji we wczesnej fazie powstawania zachowań ryzykownych lub problemowych. Profilaktyka z definicji jest działaniem uprzedzającym a nie naprawczym.*

Z jednej strony, partyworkerzy starają się przekazywać najważniejsze informacje, dotyczące konsekwencji podejmowania działań ryzykownych, takich jak używanie substancji psychoaktywnych. Z drugiej strony, ich obecność na imprezie ma służyć zapewnieniu bezpieczeństwa i w razie potrzeby – skutecznej pomocy uczestnikom zabawy (Szewczyk, 2015).

Redukcja szkód (*harmreduction*)

Filozoficznie i pragmatycznie opracowana strategia ukierunkowana na zmniejszenie negatywnych konsekwencji używania substancji psychoaktywnych. Prowadzona jest najczęściej w formie działań informacyjno – edukacyjnych, interwencyjnych i wspierających, prowadzących również do zmiany postaw, wskutek czego zminimalizowane zostaną negatywne konsekwencje używania środków odurzających tak dla samych użytkowników, jak dla społeczeństwa i dla kultury (Watson, 1991).

Zarówno profilaktyka jak i redukcja szkód, są istotnymi działaniami w trakcie imprez masowych, na których dochodzi do używania substancji psychoaktywnych. Przyjmowanie wszelkiego rodzaju środków, które zmieniają świadomość, pociąga za sobą dwojakiego rodzaju konsekwencje. Z jednej strony, używanie narkotyków wpływa na fizyczny stan organizmu, powodując szereg zmian. Z drugiej zaś sprawia, że osoba może stać się bardziej podatna na różne zagrożenia z zewnątrz. Zwiększa to ryzyko, że może wyrządzić sobie krzywdę lub stanie się ofiarą ośmieszenia, oszustwa, wyłudzenia, kradzieży, pobicia czy wykorzystania seksualnego. Tego typu zagrożenia dotyczą nie tylko tych, którzy świadomie przyjmują środki psychoaktywne. Zagrożone są także osoby, które postanowiły nie zażywać środków psychoaktywnych, gdyż mogą je przyjąć bez swojej zgody i wiedzy, co sprawia, że stają się bezbronni wobec działań innych osób.

Podając się do określenia terminu partyworking, należy wskazać jego miejsce w szerokim spektrum różnego rodzaju oddziaływań pomocowych i wspierających. Ogólne ujęcie partyworkingu, pozwala zaklasyfikować go jako formę pracy socjalnej, będącej odmianą *streetworkingu* (Szewczyk, 2015), który z kolei należy do działań typu *outreach*. Są to zatem działania nakierowane na odbiorców poza siedzibą instytucji, która je oferuje.

Praca socjalna

Działalność mająca na celu pomoc osobom, rodzinom, grupom i środowiskom społecznym w zaspokajaniu ich potrzeb, lepsze dostosowanie do zasad życia społecznego, poprawę pozycji społecznej; może być sposobem przywracania harmonii w życiu jednostki i jej relacjach z grupą społeczną lub metodą rozwiązywania problemów społecznych (PWN, 2018).

Outreach

Forma pracy socjalnej, „wychodzenie poza”. W tym przypadku są to działania pozainstytucjonalne, prowadzone bezpośrednio w środowisku lokalnym (w terenie), w miejscu przebywania osób potrzebujących wsparcia.

Streetworking

Forma pracy outreach, wykonywana zarówno na ulicy jak i w innych częściach środowiska lokalnego. Oddziaływania podejmowane są również na podwórkach, w galeriach handlowych, dworcach, parkach, cmentarzach, itp. Historycznie jest to jedna z najwcześniej prowadzonych form działań, adresowana do osób uzależnionych od narkotyków, prowadzona bezpośrednio w środowisku lokalnym. Klientami streetworkerów są również osoby bezdomne, chorzy psychicznie, „dzieci ulicy”, uchodźcy.

Partyworking

Forma pracy outreach, wykonywana w miejscach rekreacji i wypoczynku: klubach, dyskotekach, podczas imprez masowych, koncertów. Ma na celu zwiększenie bezpieczeństwa uczestników oraz zmniejszenie zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych.

1.2. Formy partyworkingu

Z analizy literatury oraz na podstawie wywiadów z osobami pracującymi metodą partyworkingu wynika, że działania te mają miejsce zarówno w trakcie trwania imprezy, jak i poza nią.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Jeśli partyworking odbywa się w trakcie masowych imprez, to przyjmuje najczęściej takie formy jak:

- ✓ **Nawiązywanie kontaktu z uczestnikami** – wskazane jest, aby odbywało się zgodnie z zasadami prawidłowej komunikacji, określanymi przez liczne koncepcje psychologiczne. Do jednej z „najmodniejszych” w tym zakresie w ostatnich latach należy tzw. „dialog motywujący”. Pozwala on na poszanowanie autonomii odbiorców oddziaływać oraz tworzenie partnerskiej relacji pomiędzy stronami komunikacji.
- ✓ **Współpraca z obsługą na bieżąco** – polega np. na wzajemnym informowaniu się partyworkerów i obsługi o niepokojących zdarzeniach.
- ✓ **Obserwacja imprezy** – ma miejsce zwłaszcza na dużych *eventach*, polega na wyszukiwaniu w tłumie osób bawiących się, potrzebujących pomocy. Partyworkerzy monitorują miejsce zabawy w poszukiwaniu potencjalnych lub aktualnych zagrożeń.
- ✓ **Dystrybucja akcesoriów i materiałów** (medycznych, higienicznych itp.) – takie rzeczy rozdawane są nieodpłatnie, a tego typu działania powinny stanowić okazję do nawiązania kontaktu z odbiorcami.
- ✓ **Świadczenie pomocy przedmedycznej** – wymaga to nie tylko podstawowych umiejętności, ale również posiadania odpowiednich środków medycznych. Ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa osobie wymagającej pomocy oraz stworzenie odpowiednich warunków do świadczenia tego typu pomocy.

Partyworkerzy działają również poza imprezami, współpracują z organizatorami i obsługą imprez oraz środowiskiem lokalnym. Ich oddziaływania mogą mieć różny charakter.

Po pierwsze, wraz z osobami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo danego wydarzenia, mogą przeanalizować funkcjonowanie lokalu czy obszaru, na którym odbywa się impreza. Celem takich działań jest przede wszystkim wypracowanie możliwie najbezpieczniejszego systemu monitorowania imprezy i ewentualnej pomocy jej uczestnikom. Ważne są tutaj działania w obszarach:

- *medycznym* – posiadanie przez obsługę odpowiednich umiejętności i środków do udzielenia pierwszej pomocy oraz wiedza, kiedy należy wezwać pogotowie ratunkowe;
- *architektonicznym* – występowanie w miejscu imprezy niebezpiecznych elementów (strome schody, stopnie w niespodziewanych miejscach, niskie sufity czy wystające elementy), a także możliwość dostania się uczestników imprezy w nieodpowiednie miejsca (składziki z chemią, pomieszczenia tylko dla obsługi, wyjście na dach);
- *organizacyjnym* – sprawdzenie czy sposób funkcjonowania imprezy nie sprzyja powstawaniu kolejek, czy formowaniu się tłumu, ponieważ takie zjawiska mogą prowadzić do pojawiania się np. zachowań agresywnych lub paniki.

Po drugie, działania partyworkerów polegają na prowadzeniu szkoleń dla osób pracujących w trakcie imprez (barmanów, ochroniarzy, hostess, didżejów, itp.). Celem takich działań jest przekazywanie wiedzy i umiejętności, niezbędnych do zachowania bezpieczeństwa uczestników zabawy. Szkolenia mogą dotyczyć m.in. wiedzy na temat skutków używania konkretnych substancji psychoaktywnych, umiejętności udzielenia pierwszej pomocy, rozwiązywania konfliktów, sposobów reagowania w przypadku stwierdzenia rozprowadzania nielegalnych substancji w klubie, czy działania w przypadku podejrzenia o to, że ktoś został odurzony wbrew swojej woli. Wskazane jest, aby obsługa miała poczucie, że powinna i jest w stanie zareagować na niebezpieczne sytuacje, do jakich może dojść w trakcie zabawy (EMCDDA, 2012).

Po trzecie, szkolenia prowadzone przez partyworkerów, mogą również odbywać się w szkołach i innych placówkach, do których uczęszczają dzieci i młodzież. Odpowiednio przygotowane spotkania (np. wykłady, warsztaty, pokazy) dla nauczycieli, opiekunów, rodziców, powinny dostarczać wiedzy i umiejętności, wspierających bezpieczeństwo dzieci i młodzieży na różnych imprezach.

CZY WIESZ, ŻE...

Ważną formą działań partyworkerskich są działania podejmowane w środowisku lokalnym poza imprezami. W tym zakresie, istotne jest nawiązanie kontaktu z władzami i innymi przedstawicielami społeczności na danym obszarze. Wsparcie przedstawicieli różnego rodzaju instytucji i urzędów, może ułatwiać np. przekonanie właścicieli lokali do włączenia się w działania partyworkerskie. Od organizacji lokalnych oraz od mieszkańców, można zdobyć wiedzę na temat tego, jak odbierane jest miejsce imprezy, w którym pracują partyworkerzy i jakiego typu problemy pojawiają się w tym kontekście. Współpraca z instytucjami świadczącymi pomoc psychologiczną, medyczną czy prawną osobom używającym substancji psychoaktywnych, może skutkować lepszą znajomością ich oferty przez partyworkerów. Dzięki temu będą mogli szybciej i skuteczniej kierować do odpowiednich miejsc osoby potrzebujące konkretnej pomocy.

Do tej pory opisane zostały skrótowo różne formy partyworkingu. W praktyce, różnego rodzaju uwarunkowania zmuszają do koncentracji tylko na wybranych działaniach. Wskazane jest, aby decyzja o tym, na czym należy się skupić, opierała się na takich kryteriach jak: główne cele, specyfika środowiska działania (w tym: beneficjenci, epidemiologia, uwarunkowania kulturowe) oraz specyfika miejsca działania (typ klubu i imprezy, rodzaj muzyki). Znajomość kryteriów, pozwala na opracowanie skuteczniejszych strategii i lepsze dostosowanie działań partyworkerskich do charakteru imprezy i grupy odbiorców.

Analizując programy partyworkerskie można przyjąć, że w większości z nich stawiany jest jeden główny cel, a mianowicie chodzi o zmianę zachowania uczestników imprez na mniej ryzykowne w związku z używaniem substancji psychoaktywnych. Dopiero cele szczegółowe, wyprowadzane z powyższego celu nadrzędnego, określają specyfikę programu, pozwalając go zaklasyfikować bardziej do profilaktyki lub redukcji szkód.

Do celów typowo profilaktycznych zaliczyć można:

Cel 1. Spowodowanie zaprzestania używania substancji psychoaktywnych podczas konkretnych imprez przez określonych beneficjentów.

Cel 2. Ograniczenie używania substancji psychoaktywnych podczas imprez.

Celami realizowanymi zwykle podczas redukcji szkód są:

Cel 1. Ograniczenie negatywnych konsekwencji (problemów zdrowotnych, społecznych i prawnych) związanych z użyciem substancji psychoaktywnej podczas imprezy.

Cel 2. Zwiększenie liczby osób (uczestników imprez) zgłaszających się po specjalistyczną pomoc.

W praktyce (badania własne) wybór celów zawiera się pomiędzy profilaktyką selektywną i wskazującą a redukcją szkód. W dużej mierze wpływa to na decyzje o tym, jakie formy działań są podejmowane. Niektórzy realizatorzy partyworkingu koncentrują się przede wszystkim na promocji zdrowia i bezpiecznej zabawie. Natomiast inni

kładą nacisk na kwestie możliwie jak najmniej szkodliwego używania substancji psychoaktywnych. Nie oznacza to jednak, że ci, którzy skupiają się na profilaktyce, porzucają zupełnie realizację działań z zakresu redukcji szkód i odwrotnie. Różnica często wynika ze specyfiki miejsca prowadzonych działań, chodzi głównie o poziom zagrożeń wynikających z używania substancji, liczbę osób uzależnionych, postawę właściciela lokalu klubowego, czy organizatora imprezy.

CZY WIESZ, ŻE...

Ważnym czynnikiem, wpływającym na wybór odpowiednich działań partyworkerskich, jest specyfika środowiska. Bez diagnozy potrzeb i uwarunkowań środowiskowych, działania partyworkerów mogą nie przynieść zamierzonych rezultatów. Konieczne jest przede wszystkim określenie grupy odbiorców w dwóch aspektach: ogólnym oraz konkretnym.

Aspekt ogólny odnosi się do warunków podejmowania zachowań ryzykownych, czyli potrzeb i motywacji danej grupy, w wypadku partyworkingu młodych uczestników imprez.

Drugi aspekt dotyczy konkretnych właściwości odbiorców, takich jak np.: wiek, płeć, miejsce zamieszkania, status materialny czy przynależność do subkultury. Istotna jest również charakterystyka psychologiczna uczestników imprez np.: cechy osobowości, typ temperamentu, orientacja seksualna.

Kolejnym istotnym aspektem specyfiki środowiska jest wiedza z zakresu epidemiologii. Do skutecznego planowania działań partyworkerskich niezbędna jest wiedza na temat tego, jakie substancje psychoaktywne są najczęściej przyjmowane wśród bawiących się na imprezie osób oraz to, jakie zachowania ryzykowne są przez nich podejmowane.

Uwarunkowania kulturowe określają natomiast zakres tematów, które warto poruszać w ramach oddziaływań edukacyjnych. Istotne jest dostosowanie treści i języka do odbiorców.

Skuteczny dobór form działań partyworkerskich zależy również od miejsca, w którym będą realizowane. Inne działania warto podejmować na typowych imprezach klubowych a jeszcze inne na masowych wydarzeniach plenerowych np. festiwal Woodstock.

1.3. Rozwój partyworkingu w kontekście działań typu „outreach”

Partyworking jest działaniem mało znanym, nowatorskim, określanym czasem jako metoda niekonwencjonalna. Aby mógł zaistnieć i przynosić mierzalne korzyści, konieczne jest wystąpienie określonych zjawisk poprzedzających:

- ✓ Po pierwsze – wzrost wiedzy przedstawicieli instytucji pomocowych na temat potrzeb i sposobów funkcjonowania osób wymagających wsparcia podczas imprez oraz specyfiki zagrożeń w miejscach rekreacji i wypoczynku.
- ✓ Po drugie - zaistnienie sytuacji umożliwiającej skuteczniejsze egzekwowanie prawa, a szczególnie tych jego zapisów, które ułatwiają udzielanie pomocy osobom przyjmującym środki psychoaktywne w miejscach rekreacji i wypoczynku.

Poniżej zostanie przedstawiona skrótowo ewolucja strategii jaka zachodzi w ramach działań instytucji pomocowych. Od pomocy stacjonarnej do działań typu *outreach* oraz od walki z nielegalnymi substancjami po depenalizację i strategie redukcji szkód.

1.3.1. Działania typu „outreach” i streetworking a partyworking

Jednym z problemów, na który napotykać przedstawiciele instytucji pomocowych, wspierających osoby używające substancji psychoaktywnych - jest to, że użytkownicy narkotyków niezwykle rzadko sami zgłaszają się po pomoc. Taki stan rzeczy wymusza na pracownikach instytucji pomocowych zmianę podejścia, które wyraża się wyjściem do klienta – w przenośni i dosłownie (Białożył, 2014). Tego typu działania noszą nazwę *outreach*. Obejmują szeroką grupę oddziaływań, do której zalicza się między innymi streetworking oraz partyworking. Działania te polegają na docieraniu do klientów w środowisku ich zwyczajowego funkcjonowania, co stanowi alternatywę wobec działań prowadzonych na terenie instytucji. Jest to niezwykle ważne w przypadku osób, które z różnych powodów nie chcą lub nie mogą korzystać z usług instytucji pomocowych. Wówczas działania typu *outreach* są dla nich jedyną szansą uzyskania wsparcia (Szluz, 2014).

Działania *outreach*, polegające na wyjściu do klienta odbywają się w miejscach, w których inne formy pomocy okazują się nieskuteczne. Odbiorcami oddziaływań o charakterze *outreach* są osoby, do których trudno dotrzeć ze względu na takie czynniki, jak: stan zdrowia, status majątkowy czy też opór, jaki mają przed korzystaniem z usług danej instytucji (Buck, 2003). Istotnym czynnikiem powstrzymującym od skorzystania z pomocy, może być również niewiedza na temat dostępnej oferty pomocowej albo brak zaufania do świadczących ją osób. Osobisty kontakt z potencjalnymi odbiorcami pozwala zniwelować te czynniki.

Bardzo ważnym aspektem działań poza siedzibą danej instytucji jest to, że ich prowadzenie przyczynia się do zwiększenia wiedzy społeczności lokalnej na temat usług, jakie świadczy instytucja, jej partnerzy lub inne podmioty. Dotyczy to nie tylko potencjalnych odbiorców, ale również osób z ich otoczenia (Buck, 2003). Zatem, bardzo istotne jest to, aby partyworkerzy przedstawiali pozytywny i jednocześnie realistyczny obraz miejsc, do których zapraszają odbiorców swoich działań.

Miejscami tymi są najczęściej poradnie psychologiczne, punkty informacyjno– konsultacyjne, ośrodki leczenia uzależnień, w których partyworkerzy są zatrudnieni.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Warunkiem sukcesu działań o charakterze *outreach*, jest to, by prowadzący te działania pracownicy umiejętnie nawiązywali relacje partnerskie z beneficjentami, prowadząc jednocześnie współpracę z innymi instytucjami, mogącymi poszerzyć ofertę i skuteczność świadczonej pomocy. Partyworker bywa często pomostem między osobą potrzebującą pomocy a instytucją, która tą pomoc oferuje (Buck, 2009; Niewiadomska, 2010).

Działania *outreach* prowadzone są zazwyczaj w czterech rodzajach miejsc:

- 1) własny punkt, miejsce w terenie, poza główną siedzibą,
- 2) miejsce udostępnione przez inne instytucje lub osoby prywatne,
- 3) ulice, place, parki i inne miejsca poza obszarem jakichkolwiek instytucji,
- 4) domy – mieszkania osób potrzebujących (Buck, 2009).

Partyworking to działania prowadzone przede wszystkim w miejscu udostępnionym przez inny podmiot (lokale klubowe, dyskoteki), chociaż nie wyklucza się działań, np. na ulicy przed klubem (choćby monitorowanie bezpieczeństwa czy udzielanie wsparcia).

CZY WIESZ, ŻE...

Partyworking podobnie jak streetworking, jest formą działań *outreach*. Streetworking powstał w połowie ubiegłego stulecia w Stanach Zjednoczonych, a w latach siedemdziesiątych trafił do Europy. W Polsce streetworking pojawił się na początku lat dziewięćdziesiątych, natomiast partyworking po 2000 roku (Szluz, 2014). Ten sposób oddziaływań jest najczęściej stosowany w grupie osób zagrożonych niedostosowaniem społecznym, jak i tych, które są wykluczone społecznie, a ponadto przejawiają niechęć czy wręcz wrogość do instytucjonalnych form pomocy.

Streetworking i partyworking w dużej części bazuje na koncepcji redukcji szkód, która zakłada, że pewnych problemów, w tym używania substancji psychoaktywnych, nie da się całkowicie wyeliminować, zatem warto starać się, by przynajmniej zmniejszyć szkody wynikające z ich występowania. Celem tych oddziaływań jest poprawa sytuacji życiowej osoby, przy jej czynnym zaangażowaniu i udziale w konkretnych działaniach. Klient sam decyduje o podjęciu kontaktu i dalszych krokach. Streetworker czy partyworker jest jednak zobowiązany do „przypominania się” klientowi i ponownym oferowaniu pomocy (Białożył, 2014).

Pracując z drugim człowiekiem, pracownicy *outreach* mają do zrealizowania trzy podstawowe zadania: informacyjne, towarzyszenia i terapeutyczne.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- **Informowanie** polega na przekazaniu klientowi danych na temat oferty pomocowej. Przed rozpoczęciem pracy dobrze jest stworzyć bazę pomocową, która zawiera dane kontaktowe lokalnych instytucji pomocowych i wspierających, miejsc noclegowych, punktów pierwszej pomocy, itp. Ważne jest również, by pracownik nawiązał wcześniej kontakt z przedstawicielami instytucji, do których zamierza skierować swojego klienta.
- **Towarzyszenie** należy rozumieć bardzo szeroko, od asystowania w załatwianiu codziennych spraw po zwykłą obecność w życiu beneficjenta. Należy pamiętać, że działanie pracownika *outreach* powinno mieć charakter pomocniczy a nie wyręczający klienta z zadań czy obowiązków. Bowiern ta praca opiera się na motywowaniu, animacji oraz aktywizowaniu potencjału tkwiącego w jednostce.
- **Działania terapeutyczne** polegają natomiast na krótkich interwencjach, tożsamyh ze spotkaniem i skoncentrowaniem uwagi na problemach danego klienta. Proces współpracy należy zacząć od rozpoznania potrzeb klienta oraz dawania mu nadziei. Ważnym elementem w pracy jest też dowartościowanie osoby potrzebującej, które wpływa na zwiększenie jego odwagi i gotowości do zmian.

Analiza powyższych treści, pozwala również na dokonanie porównania między streetworkingiem i partyworkingiem. Tym co łączy obie strategie pomocy jest to, że opierają się one na koncepcji redukcji szkód. Co więcej, oba rodzaje oddziaływań zakładają czynny udział wspieranej osoby oraz jej autonomię w procesie zmiany zachowania. To od jednostki zależy, czy i w jaki sposób zechce skorzystać z oferowanego wsparcia. Bardzo ważną cechą wspólną streetworkingu i partyworkingu jest również to, że niezależnie od tego czy działania mają miejsce na ulicy czy w klubie, to stanowią działalność typu *outreach*, czyli wyjścia z ofertą pomocową poza budynek – siedzibę instytucji.

Informowanie jest jednym z częściej stosowanych zadań pracowników *outreach* w partyworkingu.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Na stanowiskach partyworkerskich (czyli stolikach ustawionych na imprezach), obowiązkowo powinny się znaleźć informacje o dostępnej ofercie pomocowej dla osób używających substancji psychoaktywnych oraz ulotki o charakterze profilaktyczno-edukacyjnym.

Dwie pozostałe grupy zadań (towarzyszenie i oddziaływania terapeutyczne), stosowane są rzadziej, co wynika przede wszystkim z ograniczonego czasu spotkania oraz specyfiki pracy partyworkera. Oddziaływania partyworkerskie zakładają znacznie krótszą i mniej intensywną relację z klientem w porównaniu z pracą w poradni, a nawet z pracą streetworkera na ulicy, gdzie warunki do rozmowy mogą być lepsze niż podczas imprezy klubowej, czy koncertu rockowego. Zdarzają się jednak sytuacje, w których partyworker jest terapeutą pracującym w instytucji, o ofercie której informuje klienta. Stwarza to szansę, że spotkają się również poza imprezą, wtedy ich relacja może przyjąć charakter terapeutyczny.

Inną różnicą pomiędzy streetworkingiem a partyworkingiem jest to, że działania klubowe skierowane są raczej do jednostek. Może zdarzyć się, że do stanowiska podchodzi kilka związanych ze sobą osób, jednak udzielana im pomoc ma przede wszystkim charakter indywidualny. W przypadku streetworkingu oddziaływania są często prowadzone dla całej grupy osób.

Tabela 1. Porównanie streetworkingu i partyworkingu

Cechy działania	Streetworking	Partyworking
Wyjście do odbiorcy	Tak	Tak
Aktywna rola odbiorcy	Tak	Tak
Rola informacyjna	Tak – dostępne formy	Tak - dostępne formy (profilaktyka i edukacja)
Rola towarzyszenia	Tak	W minimalnym stopniu
Rola terapeutyczna	Budowanie relacji terapeutycznej	Pierwszy kontakt, motywowanie do skorzystania z pomocy
Relacja z odbiorcą	Budowana powoli, długotrwała	Krótkotrwała
Odbiorcy	Jednostki i grupy	Głównie jednostki

Opracowanie własne.

1.4. Partyworking jako forma redukcji szkód

CZY WIESZ, ŻE...

Redukcja szkód odnosi się do strategii, programów i praktyk, których celem jest ograniczenie negatywnych efektów, związanych z podejmowaniem zachowań ryzykownych. Ma to miejsce w populacji osób, które z różnych powodów nie zaprzestają tego typu aktywności (Szewczyk, 2015). Oddziaływania z tej kategorii, mają na celu ochronę nie tylko jednostek, ale również ich otoczenia, przy zachowaniu pełnej godności wspieranych ludzi (Jabłoński 2014).

Warto podkreślić, że podejście redukcji szkód w żaden sposób nie neguje zasadności działań ukierunkowanych na osiągnięcie abstynencji czy zaprzestania podejmowania niebezpiecznej dla zdrowia aktywności.

Pierwsze, kluczowe założenie redukcji szkód polega na tym, że celem jest chociaż najmniejsza pozytywna zmiana, a nie natychmiastowe doprowadzenie do zupełnego zaprzestania podejmowania szkodliwych zachowań. Druga ważna zasada redukcji szkód, to „nie szkodzić” (Jabłoński, 2014). Trzymanie się jej oznacza świadomość tego, że wymaganie pełnej abstynencji niejednokrotnie spowoduje więcej szkód niż pożytku.

Metodykę redukcji szkód można określić jako działania z jednej strony pragmatyczne, czyli nastawione na osiągnięcie realnych efektów, a jednocześnie zindywidualizowane i empatyczne, które jest nakierowane na daną jednostkę w jej konkretnej sytuacji (Jabłoński, 2014).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Indywidualizacja kontaktu, a szczególnie empatia, partnerska relacja, zrozumienie potrzeb i sytuacji osoby potrzebującej pomocy, wzmacnia jej podmiotowość i zwiększa szansę na osiągnięcie sukcesu. Zgodnie z metodyką redukcji szkód, interwencję rozpoczyna się w miejscu, w którym zwykle przebywają klienci, starając się zrozumieć ich osobiste cele, potrzeby, problemy i okoliczności w jakich funkcjonują.

W tym podejściu drobne, przynoszące poprawę elementy są uznawane za ważne sukcesy. Hierarchia celów w redukcji szkód zakłada w pierwszej kolejności: ograniczanie szkód zdrowotnych, następnie poprawę funkcjonowania osoby, a dopiero na końcu abstynencję, o ile jest możliwa.

Aby cele redukcji szkód mogły zostać zrealizowane, zaleca się przestrzeganie następujących zasad:

1) *Uzyskanie całkowitej abstynencji, nie musi stanowić najważniejszego i najbardziej odpowiedniego celu działań pomocowych.* Uporczywe dążenie do tego celu może sprawiać, że osoby używające substancji psychoaktywnych nie zdecydują się na terapię, wiedząc, że nie są w stanie go osiągnąć. Redukcja szkód zakłada, że motywację do zachowania abstynencji, powinno się nabywać stopniowo w trakcie pracy z terapeutą (Sempruch-Malinowska i Zygadło, 2010). Warto tutaj przytoczyć koncepcję samoleczenia Edwarda Khantziana, według której człowiek stosuje środki psychoaktywne, by pomóc sobie z innego rodzaju problemami. W tej sytuacji, jeżeli nie znikną przyczyny uzależnienia, to trudno wyobrazić sobie utrzymanie abstynencji (Dubiel, 2016).

2) *Pomoc udzielana jest w sytuacji, w której dana osoba aktualnie funkcjonuje.* Wiąże się z tym świadomość, że dla klienta istotne są aktualne problemy „z jego świata”. Jego sytuacja i bieżące sprawy życiowe, powinny być punktem wyjścia do dalszej pracy terapeutycznej. Przed podjęciem pracy, bardzo ważne jest postawienie pytania: „czy chcesz coś zmienić w swoim życiu?”. Chodzi tu o uniknięcie sytuacji, w której pomagający narzuca klientowi własną wizję jego „wychodzenia z problemów”.

3) *Przyjmuje się, że osoby stosujące środki psychoaktywne są zdolne do kierowania swoim zachowaniem i jego zmianą.* Zasada ta demaskuje społeczny stereotyp, według którego są to ludzie nieodpowiedzialni i niemający wpływu na własne życie. Od tego przekonania uwalniać się muszą również sami terapeuci, gdyż rzutuje ono negatywnie na ich pracę i zdolność do budowania relacji z pacjentem (Sempruch-Malinowska i Zygadło, 2010).

4) *Uznaje się, zgodnie z wiedzą medyczną, że pewne sposoby przyjmowania substancji psychoaktywnych są bezpieczniejsze niż inne.* Do tych najbardziej ryzykownych sposobów należy przyjmowanie narkotyków poprzez iniekcje, z użyciem niesterylnego sprzętu. W takich przypadkach występuje duże ryzyko chorób i zakażeń – zwłaszcza jeśli dochodzi do używania tej samej igły przez kilka osób. Przyjmowanie substancji drogą pokarmową oraz przez błony śluzowe jest bardziej bezpieczne. Jeśli nie ma możliwości, by dana osoba odstawiła zupełnie narkotyki, to zmiana sposobu ich przyjmowania jest najlepszym „na ten moment” wyjściem (Sempruch-Malinowska, Zygadło, 2010).

5) *Ważne jest włączanie osób przyjmujących substancje psychoaktywne w tworzenie własnych strategii i sposobów pomocy.* Ta zasada nieraz bywa trudna do zaakceptowania przez terapeutów, którzy są mocno związani z uznawanymi przez siebie sposobami postępowania wobec osób uzależnionych. Osoby pomagające można podzielić na „kontrolerów”, mówiących, „wiem lepiej, co dla Ciebie dobre” i „partnerów”, pytających, „do czego mogę się przydać”. Ci drudzy działają zgodnie z duchem redukcji szkód – służą pacjentowi, pozwalając mu wybrać własną drogę na miarę jego możliwości (Sempruch-Malinowska i Zygadło, 2010).

6) *Aby zapewnić skuteczność działań, bierze się pod uwagę środowisko i warunki, w jakich znajduje się osoba przyjmująca substancje psychoaktywne.* Uzależnienie

ma wiele przyczyn, np. wiąże się z toksycznymi relacjami w rodzinie, w grupie rówieśniczej czy z procesem dojrzewania. Uwarunkowania te mogą być istotną przeszkodą w procesie zdrowienia, określenie ich i próba zmiany, może mieć wpływ na dalsze życie (Sempruch-Malinowska i Zygadło, 2010).

CZY WIESZ, ŻE...

Badania naukowe nad skutecznością programów redukcji szkód potwierdzają efektywność, np. w ograniczeniu ryzyka wystąpienia chorób zakaźnych czy ograniczeniu śmiertelności z powodu przedawkowania. To podejście jest ściśle utożsamiane z problematyką wyłącznie narkotykową, jednak praktyczne rozwiązania mogą być adaptowane do innych wymiarów uzależnień (Jabłoński, 2014).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Jedną z najczęściej stosowanych form redukcji szkód są działania informacyjno - edukacyjne. Zakłada się, że odbiorca powinien otrzymać możliwie kompletną i aktualną wiedzę o skutkach przyjmowania środków psychoaktywnych. Powinna być to przeciwwaga dla niesprawdzonych lub nieprawdziwych informacji ze środowiska rówieśniczego lub osób dostarczających tego typu substancji (Sempruch-Malinowska, Zygadło, 2010). Działania te mają miejsce w środowisku klienta.

Do klasycznych działań środowiskowych należą m.in.: programy wymiany igieł, rozdawnictwo środków dezynfekcyjnych, filtrów do czyszczenia narkotyków.

W ramach partyworkingu ma miejsce wiele działań z zakresu redukcji szkód. Oprócz przytoczonych powyżej, wymienić można również takie jak:

- ✓ Zapewnienie miejsca do odpoczynku.
- ✓ Rozdawanie wody i żywności.
- ✓ Testowanie substancji.
- ✓ Udzielanie pomocy przedmedycznej.
- ✓ Rozdawanie prezerwatyw i lubrykantów.

CZY WIESZ, ŻE...

Niektóre z założeń redukcji szkód wydają się kontrowersyjne. Zwłaszcza, że mogą sprawiać wrażenie, iż osoby podejmujące tego typu działania, w milczący sposób przyzwalają na stosowanie substancji psychoaktywnych. Istotne jest, by redukcja szkód szła w parze z profilaktyką, która ma na celu kształtowanie właściwych postaw wobec substancji psychoaktywnych.

1.5. Profilaktyka w działaniach partyworkerskich

Działania partyworkerskie najczęściej kojarzone są z redukcją szkód. Nie oznacza to jednak, że realizacja oddziaływań profilaktycznych w miejscach rekreacji i wypoczynku nie jest możliwa. Jak wynika z badań przeprowadzonych wśród polskich partyworkerów (badania własne), większość z nich uważa, że działania takie są jak najbardziej wskazane i możliwe, jednak nie są dla tego rodzaju miejsc typowe.

Przyczyną takiej opinii jest fakt, że klasyczne podejście profilaktyczne bazuje na tzw. działaniach uprzedzających, nakierowanych na czynniki ryzyka oraz czynniki chroniące. Działania te mają na celu stworzenie warunków, w których człowiek nie podejmie zachowań ryzykownych, np. nie rozpocznie używania narkotyków.

W tym kontekście, wielu partyworkerów pracujących z osobami uzależnionymi uważa, że na profilaktykę jest już za późno. Gdyby jednak spojrzeć na redukcję szkód z innej perspektywy, to można odnaleźć w niej cele profilaktyczne. Wymienić tu można chociażby profilaktykę HIV i HCV, zapobieganie degradacji społecznej i zdrowotnej.

Ponadto, EMCDDA w raporcie z 2017 roku zwraca uwagę na to, że wskazane jest prowadzenie oddziaływań profilaktycznych w miejscach rekreacji i wypoczynku równoległe z działaniami redukcji szkód. Przemawia za tym fakt, że na większości imprez przeważającą część uczestników stanowią osoby nieużywające substancji psychoaktywnych (z wyjątkiem alkoholu). Często są to osoby młode, podatne na wpływ otoczenia, dla których przebywanie z osobami używającymi narkotyków może być czynnikiem ryzyka, prowadzącym do inicjacji narkotykowej. Niedopuszczenie do podjęcia niekorzystnej decyzji przez osoby rozważające możliwość użycia substancji psychoaktywnej, wymaga oddziaływań profilaktycznych.

Kluby, imprezy, dyskoteki, koncerty są miejscami skupiającymi różne grupy osób. Poczynając od uczestników niezagrożonych i niezainteresowanych używaniem narkotyków, poprzez osoby znajdujące się przed inicjacją narkotykową, obarczone czynnikami ryzyka, lokującymi je w grupie zagrożonych użyciem substancji psychoaktywnej, po osoby używające problemowo i uzależnione. Znajomość struktury uczestników imprezy pozwala wybrać formy oddziaływań partyworkerskich, włącznie z określeniem form pracy profilaktycznej.

CZY WIESZ, ŻE...

Od 2005 roku w Polsce obowiązuje nowe ujęcie profilaktyki, które zastępuje stary podział na oddziaływania pierwszorzędowe, drugorzędowe i trzeciorzędowe. Zgodnie z aktualnym podziałem, profilaktyka pierwszorzędowa określana jest jako profilaktyka uniwersalna a profilaktyka drugorzędowa została podzielona na dwa poziomy: selektywny i wskazujący. Działania określone jako profilaktyka trzeciorzędowa, zostały natomiast wykluczone z nowego podziału lub włączone do innych poziomów (Ostaszewski, 2010, 2016; Szymańska, 2015).

- ✓ *Profilaktyka uniwersalna* skierowana jest do ogólnej populacji osób w określonym wieku, bez względu na poziom indywidualnego zagrożenia rozwojem problemów alkoholowych i narkotykowych lub innych związanych ze zdrowiem psychicznym.
- ✓ *Profilaktyka selektywna* skierowana jest do grup osób, u których poziom zagrożenia rozwojem zachowań problemowych jest wyższy niż przeciętny.
- ✓ *Profilaktyka wskazująca* obejmuje działaniami jednostki o wysokim poziomie ryzyka rozwoju problemów społecznych, psychicznych i zdrowotnych (Borucka, 2017; Ostaszewski, 2010, 2016).

Działania profilaktyczne realizowane są według określonych strategii. Wyróżnia się strategię wiodącą oraz uzupełniającą (Borucka, Pisarska, Bobrowski, 2014; Szymańska 2015). Jeśli chodzi o zastosowanie w działaniach partyworkerskich UNDCP (United Nations Office on Drugs and Crime, czyli Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości) wyróżniło pięć strategii (patrz: ramka „Do wykorzystania w praktyce!”).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Strategie profilaktyczne, które mają zastosowanie w działaniach partyworkerskich:

1. *Strategia przekazywania informacji* – jest to udzielanie informacji o tym, jakie mogą być konsekwencje podejmowania zachowań ryzykownych. Powinny być podane w sposób zrozumiały i przystępny. Nie mogą pełnić funkcji "straszaka".
2. *Strategia edukacyjna* – polega na wspieraniu rozwoju umiejętności społecznych i psychologicznych, takich jak komunikacja, rozwiązywanie konfliktów, radzenie sobie ze stresem, itp.

3. *Strategia alternatyw* – wskazywanie, jak w inny sposób można zaspokoić potrzeby, które prowadzą do podejmowania zachowań niebezpiecznych. Nowe sposoby powinny być wystarczająco atrakcyjne i łatwo dostępne.
4. *Strategia działań środowiskowych* – są to działania skierowane na środowisko człowieka, co ma doprowadzić do budowania otoczenia wspierającego pozytywne postawy (Gwizdek, Sołtys, 2013).
5. *Strategia wczesnej interwencji* – zakłada jak najwcześniejszą identyfikację osób zagrożonych rozwojem problemów, np. związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, najczęściej tych, którzy próbowali już tego typu środków (Okulicz–Kozaryn, 2004).

Należy zwrócić uwagę, że wymienione tu strategie nie są typowymi działaniami realizowanymi w partyworkingu. Tylko część z nich może być zastosowana podczas imprez, i to w ograniczonym zakresie. Stanowią one jeden z wielu czynników składowych szerszego systemu profilaktycznego, działającego na jednostkę wiele lat wcześniej niż ma miejsce jej pierwsze uczestnictwo w imprezie klubowej, czy koncercie rockowym.

United Nations International Drug Control Program (UNDCP) podkreśla rolę profilaktyki, a szczególnie strategii edukacyjnej w kształtowaniu nawyków i umiejętności „zdrowej” zabawy już w wieku szkolnym, a nawet przedszkolnym. Strategia alternatyw ma pomóc w dokonaniu wyboru wszystkim tym, którzy rozważają możliwość użycia substancji psychoaktywnej, a strategia działań środowiskowych ma doprowadzić do tego, żeby ten wybór był odpowiedni poprzez zapewnienie wsparcia osób z najbliższego środowiska.

Z wymienionych strategii, jedynie przekazywanie informacji i wczesna interwencja, to działania, które mogą być stosowane przez partyworkerów podczas imprez. Realizacja pozostałych ma miejsce w placówkach oświatowych i powinna być elementem oddziaływań wychowawczych, np. stanowić część programu wychowawczo – profilaktycznego szkoły.

Strategia wczesnej interwencji, wpisuje się w podstawową listę zadań partyworkerów, którzy w wielu przypadkach nawiązują kontakt z osobami rozważającymi użycie narkotyku lub używającymi okazjonalnie.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Ważne jest to, aby w klubach muzycznych, dyskotekach było miejsce, w którym można odpocząć. W angielskim nazewnictwie taka przestrzeń nosi nazwę *chillout room*, co oznacza pokój relaksu, wyciszenia. W Polsce stosuje się czasem nazwę: *strefa chillout*. Pomoc osobom, które przejawiają widoczne oznaki wyczerpania fizycznego, zmęczenia, odurzenia (słaniają się na nogach i same nie są w stanie opuścić lokalu) może zaowocować kontaktem (relacją z partyworkerem), który w razie potrzeb, może zdecydować o podjęciu działań, zaliczanych do strategii wczesnej interwencji.

Strategiom środowiskowym poświęcona została część trzeciego rozdziału tego opracowania. Warto podkreślić, że oddziaływania profilaktyczne związane z partyworkingiem realizowane są również poza miejscem imprez. Jednak zawsze dotyczą konkretnego środowiska lokalnego, czyli społeczności zajmującej określony obszar, mającej swoje władze, przedstawicieli oraz potencjał, który może mieć wpływ na bezpieczeństwo uczestników imprez. Konieczne jest uwzględnienie tego potencjału podczas planowania strategii profilaktycznych oraz działań partyworkerskich. Istotnym efektem takiego postępowania będzie chociażby uzyskanie zgody władz na działanie w danym środowisku, włączenie działań partyworkerskich do lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, możliwość uzyskania dofinansowania działalności.

PODSUMOWANIE

Profilaktyka w działaniach partyworkerskich

- ✓ Działania profilaktyczne mogą być realizowane przez partyworkerów. W zależności od postawionych celów mogą przeciwdziałać rozprzestrzenianiu się chorób i zakażeń (m.in. HIV, HCV), penalizacji, degradacji zdrowotnej i społecznej.
- ✓ Ważne jest, żeby dostosować oddziaływania profilaktyczne do poziomu zagrożenia beneficjentów, związanego z używaniem substancji psychoaktywnych na danej imprezie.
- ✓ Liczne grupy uczestników imprez to osoby nieużywające narkotyków. Celem oddziaływań partyworkerskich w takiej sytuacji może być uniemożliwienie inicjacji narkotykowej lub jej opóźnienie.
- ✓ Oddziaływania profilaktyczne najczęściej stosowane podczas imprez przez partyworkerów to **przekazywanie informacji** oraz **działania interwencyjne**. Warto opracować profesjonalną strategię informacyjną, wraz z odpowiednimi materiałami (ulotki, plakaty, itp.)
- ✓ Zalecane jest, żeby działania profilaktyczne dotyczące bezpieczeństwa uczestników imprez, realizowane były również poza imprezami. Chodzi o uwzględnienie ich w lokalnych strategiach przeciwdziałania zagrożeniom społecznym oraz programach wychowawczo – profilaktycznych placówek oświatowych.

1.6. Partyworking w Polsce

Zanim opisane zostaną przykłady funkcjonujących aktualnie programów, istotnym jest ukazanie początku tego typu działań w Polsce. Sięgają one 2002 roku, kiedy to z inicjatywy Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, zorganizowane zosta-

ło pierwsze szkolenie dla osób prowadzących działalność środowiskową typu partyworking. W tym samym czasie, w Lublinie przeprowadzono badania mające na celu ukazanie poziomu zagrożenia, związanego z używaniem narkotyków w dyskotekach z terenu województwa lubelskiego.

Badania wykazały, że w niektórych dyskotekach, szczególnie z muzyką techno, nawet 50% uczestników znajduje się pod wpływem narkotyków. Często były to osoby w wieku nieprzekraczającym 19 lat. Inną ważną konkluzją było to, że kluby, dyskoteki oraz koncerty rockowe są jednymi z nielicznych miejsc pozbawionych jakichkolwiek oddziaływań, mających na celu przeciwdziałanie narkomanii (Malczewski, 2013; Siudem, 2004).

W efekcie, działania podjęło kilka organizacji, w tym: Stowarzyszenie Monar, Stowarzyszenie Sedno i Towarzystwo Kuźnia. W większości były to programy działające w zakresie redukcji szkód, z wyjątkiem prowadzonego przez Kuźnię, zaliczanego do działań profilaktycznych. W kolejnych latach uruchamiano nowe programy w Polsce (Malczewski, 2013).

CZY WIESZ, ŻE...

W ostatnich latach, w Polsce liczba realizowanych programów waha się pomiędzy 10 a 20. W części miejsc są to różne edycje tego samego programu. Znaczna część informacji o działaniach partyworkerskich, zamieszczona w tym opracowaniu, pochodzi z wywiadów przeprowadzonych z realizatorami programów partyworkerskich. Poniżej opisano kilka interesujących przedsięwzięć.

Alternative Dance to program realizowany przez Stowarzyszenie Monar w Szczecinie, Warszawie i Częstochowie, zarówno w klubach jak i podczas imprez plenerowych. Celem programu jest zmniejszenie liczby osób zagrożonych uzależnieniem od narkotyków i osób już uzależnionych, zwiększenie wiedzy społecznej na temat szkód związanych z narkotykami, zapewnienie edukacji prozdrowotnej oraz promocja wypoczynku, wolnego od narkotyków. Działania partyworkerów w jego ramach polegają na patrolowaniu miejsca imprez i pomaganiu osobom, które nie czują się najlepiej. Oprócz tego prowadzone są stanowiska konsultacyjne, przy których można odpocząć czy napić się wody.

Należy podkreślić, że *Alternative Dance* to również interwencja edukacyjna. W ramach „odwiedzin”, uczestnik imprezy może uzyskać informacje o zagrożeniach związanych z używaniem substancji psychoaktywnych oraz o ryzykownych zachowaniach seksualnych i ich niepożądanych następstwach (np. nieplanowana ciąża, zakażenie HIV czy innymi chorobami przenoszonymi drogą płciową). Rozdawane są prezerwatywy i stopery do uszu, a także materiały promujące bezpieczną zabawę. Raport EMCDDA z 2011 roku, dotyczący programów realizowanych w Polsce, podkreśla znaczenie tego programu (więcej informacji na stronie: [facebook.com/Alternative-Dance](https://www.facebook.com/Alternative-Dance)).

Podobny program Stowarzyszenia Monar realizowany jest w Krakowie. Nosi nazwę *Czyste Bity* i ma na celu ograniczenie skutków sporadycznego używania substancji psychoaktywnych oraz podejmowania ryzykownych zachowań seksualnych (więcej informacji na stronie: monar.kki.pl).

W Trójmieście działa Fundacja *Czyste Dźwięki*, która zajmuje się między innymi partyworkingiem w sopockich klubach. Ich profil działania jest podobny do innych przedsięwzięć tego typu. Dodatkowym elementem jest możliwość opatrzenia drobnych ran, ponieważ stanowiska wyposażone są w apteczki. Można również przebadać się alkomatem (więcej informacji na stronie: czystedzwieki.pl).

Dolnośląskie Stowarzyszenie Psychoprofilaktyczne *RETURN* z Wrocławia, od 2010 roku prowadzi projekt „*Safe Fun*”. Oprócz działań edukacyjno-informacyjnych i rozdawania środków zabezpieczających, partyworkerzy starają się nawiązać kontakt z młodymi ludźmi i w sposób nieinwazyjny pomóc im w rozwiązywaniu konkretnych problemów (więcej informacji na stronie: return-wroclaw.pl).

We Wrocławiu działa również *Fundacja Salida*. Partyworking w ich wykonaniu ma charakter profilaktyczno-informacyjny. Na stanowisku można dowiedzieć się nie tylko o tym, jak zadbać o swoje bezpieczeństwo, ale również co należy zrobić, by następnego dnia mieć dobre samopoczucie. Dodatkowo obsługa stanowisk zna zasady RKO (resuscytacji krążeniowo-oddechowej) oraz umie opatrzyć drobne rany i potrafi zareagować w trudnych sytuacjach. To co nietypowe w tym modelu, to prowadzenie edukacji za pomocą ciekawych gier i zabaw (więcej informacji na stronie: fundacjasalida.pl).

Spółeczna Inicjatywa Narkopolityki (SIN) działa w kilku miastach w Polsce. Partyworking jest tutaj określany jako interwencja imprezowa. Podobnie jak w innych programach, na stanowisku można otrzymać środki zwiększające bezpieczeństwo podczas zabawy. Działacze SIN pojawiają się zarówno na mniejszych wydarzeniach, jak i na dużych imprezach (więcej informacji na stronie: sin.org.pl).

W ramach programu Stowarzyszenia *Program Stacja* udzielane są informacje na temat bezpieczeństwa podczas imprez oraz rozdawane są informatory, gadżety i środki zwiększające bezpieczeństwo - m.in. testy na obecność tzw. „pigułki gwałtu, prezerwatywy, lubrykanty, chusteczki do higieny intymnej” (więcej informacji na stronie: programstacja.org.pl).

Partyworking, jak wcześniej wspomniano, nie jest jedynie inicjatywą nastawioną na kluby muzyczne. Osoby działające w ramach tych programów, pojawiają się również na imprezach masowych takich jak *Przystanek Woodstock*. Na tym festiwalu swoje stanowisko ma m.in. *Górnośląskie Stowarzyszenie Familia* z Gliwic. W prowadzonym punkcie konsultacyjnym ds. narkotyków i „dopalaczy”, dyżury pełnią psychologowie i terapeuci. Zbierają również deklaracje o treści „Nie biorę narkotyków i nie będę brał do końca świata i o jeden dzień dłużej”, które mają pomóc młodym ludziom w uświadomieniu sobie ryzyka, związanego z zażywaniem substancji psychoaktywnych (więcej informacji na stronie: www.familia.org.pl).

Bezpieczniejsze związki – zaangażowana profilaktyka zdrowotna w grupie MSM (Men who have sex with men - mężczyźni mający kontakty seksualne z mężczyznami),

to z kolei program realizowany przez *Stowarzyszenie Lambda* z Warszawy. Polega on na edukacji i profilaktyce. Dostarczane są zarazem informacje jak i rzeczy pomocne w zachowaniu bezpieczeństwa podczas imprezy. Osoby odwiedzające stanowiska mogą dowiedzieć się o tym, jak unikać zagrożenia związanego z używaniem substancji psychoaktywnych czy przypadkowymi stosunkami seksualnymi. Dostępne są również informacje o instytucjach pomocowych na terenie Warszawy. Partyworkerzy rozdają prezerwatywy, lubrykanty oraz testy pozwalające sprawdzić czy w drinku nie znajduje się tak zwana „pigulka gwałtu” (więcej informacji na stronie: lambdawarszawa.org).

W Warszawie, podobny charakter działań do *Bezpiecznych związków*, miały streetworkerskie i partyworkerskie działania *Spolecznego Komitetu ds. AIDS – SKA Street*. Oprócz edukacji i informacji o ofercie pomocowej w mieście, oferowane było także wsparcie psychologiczne oraz pomoc prawna i socjalna. Analogiczne działania podejmuje Organizacja *TADA*, chociaż mają one charakter bardziej streetworkerski (Sosnowska 2011), (więcej informacji na stronie: skaids.org).

Lubelski program Towarzystwa Nowa Kuźnia, opiera się na trójskładnikowej teorii postaw, zgodnie z którą do skutecznej zmiany czyjegoś podejścia konieczne jest oddziaływanie na trzy aspekty postawy: poznawczy, emocjonalny i behawioralny. Wpływ poznawczy wywierany jest w tym wypadku poprzez m.in. reklamę antynarkotykową, działania informacyjne obalające mity. Efekt w sferze emocjonalnej, osiągany jest poprzez działania propagujące m.in. alternatywne sposoby zaspokajania różnego rodzaju potrzeb (bliskości, zrozumienia, przynależności), odreagowanie stresu i napięć. Na trzeci aspekt – zachowania, oddziałuje się poprzez animację zachowania uczestników podczas imprez (partyworkerzy, obsługa lokalu i DJ'e) (Siudem, 2004; Siudem, Siudem, 2017).

Działania Towarzystwa Nowa Kuźnia w klubach i dyskotekach można przedstawić w 5 punktach (patrz: ramka „Do wykorzystania w praktyce!”).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

1. **Wzbudzenie pozytywnych postaw wobec partyworkerów w dyskotecce.** Polega ono na budowaniu relacji zarówno z obsługą, jak i z gośćmi lokalu. Głównie poprzez rozmowy mające na celu przekazanie informacji. Zaufanie uczestników imprez do partyworkerów zwykle wzrasta dzięki temu, że Ci drudzy systematycznie uczestniczą w imprezach i są zapowiadani przez didżeja.
2. **Określenie specyfiki używania środków psychoaktywnych w danym miejscu.** Realizacji tego zadania służy zbudowane wcześniej zaufanie obsługi oraz możliwość obserwacji miejsca imprezy.
3. **Przygotowanie obsługi klubów do kolejnych etapów realizacji programu.** Polega ono na przeprowadzaniu różnego rodzaju szkoleń oraz omówieniu sytuacji bezpieczeństwa w danym klubie.

4. Udzielenie pomocy osobom doświadczającym negatywnych konsekwencji przyjmowania środków psychoaktywnych. W zakres tego działania wchodzi udzielanie informacji o substancjach psychoaktywnych i kierowanie do miejsc, w których można znaleźć pomoc.

5. Zmniejszanie ryzyka kontaktu ze środkami psychoaktywnymi. Służy temu m.in. rozpowszechnienie materiałów informacyjno-edukacyjnych, komunikaty didżeja, zniechęcające do stosowania środków psychoaktywnych, nasilenie kontroli imprezy przez obsługę, rozmowy z osobami z grup ryzyka, wprowadzenie haseł mających na celu promowanie „zdrowej zabawy” oraz udział partyworkerów w organizacji imprezy.

Oprócz działań w dyskotekach, lubelscy partyworkerzy prowadzą spotkania w szkołach dla uczniów, nauczycieli i rodziców. Uczą na nich jak zadbać o bezpieczeństwo podczas wyjścia na imprezę oraz przekazują najważniejsze informacje o zagrożeniach, związanych z używaniem substancji psychoaktywnych (Siudem, 2004, 2008).

PODSUMOWANIE

Partyworking w Polsce

- ✓ Pierwsze działania partyworkerskie w Polsce podjęto w 2002 roku z inicjatywy Krajowego Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.
- ✓ Do dziś realizowanych jest kilkanaście programów organizacji pozarządowych, mających w swoim zakresie działań przeciwdziałanie narkomanii.
- ✓ Większość programów partyworkerskich zalicza się do działań z zakresu redukcji szkód.
- ✓ Coraz częściej zdarza się, że oddziaływania partyworkerskie wykraczają poza zakres redukcji szkód, podejmując inicjatywy profilaktyczne dążące do zmiany postaw uczestników imprez w kierunku ograniczenia używania substancji psychoaktywnych.
- ✓ Partyworking często też zaczyna wykraczać poza przeciwdziałanie narkomanii, obierając szerszy cel, jak np. zwiększenie bezpieczeństwa uczestników imprez.

1.7. Partyworking za granicą

Jedną z organizacji zajmujących się monitorowaniem działań prowadzonych w zakresie przeciwdziałania narkomanii jest Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA).

CZY WIESZ, ŻE...

EMCDDA powstało w 1993 r. po to, aby zapewnić Unii Europejskiej i jej państwom członkowskim faktyczny przegląd problemów związanych z narkotykami w Europie oraz solidną bazę dowodową wspierającą debatę na temat narkotyków. Obecnie oferuje ono dane potrzebne do opracowania świadomego prawa i strategii antynarkotykowych. Pomaga także profesjonalistom i praktykom, pracującym w terenie, stosować najlepsze praktyki i rozszerzać obszary badań. Warto korzystać z dostarczanych na stronach internetowych informacji (więcej informacji na stronie: emcdda.europa.eu).

Wiele ważnych informacji można uzyskać dzięki sieci organizacji i osób *YODA*, która została założona w 2011 roku. Jest ona częścią rosnącego ruchu, sprzeciwiającego się dogmatycznej i stygmatyzującej polityce narkotykowej. Celem organizacji jest stworzenie lepszego i zdrowszego społeczeństwa, w którym polityka opiera się na dowodach naukowych i prawach człowieka. Jej członkowie dążą do zredukowania społecznego piętna, związanego z zażywaniem narkotyków dostarczając społeczeństwu, decydentom, mediom i innym organizacjom informacji o wpływie narkotyków i związanej z nimi sytuacji prawnej młodych ludzi. Podkreślają oni, że działania wobec użytkowników substancji psychoaktywnych powinny być oparte na przesłankach empirycznych, a nie jedynie na przekonaniach przedstawicieli władz na poziomie lokalnym, krajowym czy międzynarodowym. Co więcej, działania *YODA* polegają na redukowaniu szkód społecznych i indywidualnych, spowodowanych używaniem narkotyków, niewłaściwą polityką antynarkotykową, handlem narkotykami i innymi powiązanymi kwestiami (więcej informacji na: euro-yoda.org/mission/).

Działania partyworkerskie i podobne do nich, odbywają się w różnych miejscach świata. Przykładem może być *działalność IDT* – grup prewencyjnych w Portugalii. Ich aktywność polega na udzielaniu informacji na temat zagrożeń, jakie płyną z podejmowania zachowań ryzykownych, zachęcania do zaprzestania zażywania substancji psychoaktywnych lub kierowania do specjalistów osób, kiedy sytuacja zdaje się tego wymagać. Działania te opierają się na przekonaniu, że większą moc profilaktyczną mają dyskretne, celowane akcje niż ogólne kampanie edukacyjne, które mogą wzbudzać ciekawość i zachęcać do próbowania substancji psychoaktywnych (Domosławski, 2011).

W Katalonii (Hiszpania) w 1999 roku działania rozpoczął program „*Kontrola energii*”, którego głównym celem jest redukcja szkód. Ma on miejsce przede wszystkim w klubach nocnych. Oddziaływanie ma tutaj charakter pomocy rówieśniczej. Podejmują je przeszkolone w tym zakresie osoby, które na kilka godzin podczas imprez odwiedzają lokale. Ich głównym celem jest oferowanie chemicznej analizy substancji, w celu określenia stopnia w jakim jest ona zanieczyszczona (Franquero i Saiz, 2015). W trakcie rozmowy, osoba odwiedzająca stanowisko, może uzyskać najważniejsze informacje związane ze stosowanymi przez siebie substancjami. Dotyczą one między innymi tego, z czym nie należy ich łączyć, czy i jaka ich ilość może powodować przedawkowa-

nie. W 2014 roku działalność polegająca na testowaniu narkotyków rozstała rozszerzona na skalę międzynarodową. Ofertę organizacji można znaleźć na stronie: energy-control-international.org.

The Dance Drug Safety Project to również działanie z zakresu wsparcia rówieśniczego, które ma miejsce w pubach i klubach w Blackpool w Anglii. Ich celem jest przekazywanie osobom odwiedzającym miejsca imprez informacji na temat konsekwencji używania substancji psychoaktywnych, treści zwiększających wiedzę na temat zdrowia seksualnego oraz ogólnych kwestii bezpieczeństwa w pubach i klubach. Ważnym aspektem projektu jest ścisła współpraca z obsługą lokalu (w tym również poprzez szkolenia) oraz służbami porządkowymi. Projekt jest realizowany przez koordynatora i wolontariuszy pochodzących z lokalnej społeczności, którzy nieustannie się szkolą, poszerzając wiedzę na temat nowych substancji psychoaktywnych oraz nabywając licznych umiejętności takich jak: komunikacja, skuteczne edukowanie, zwiększanie świadomości w zakresie używania alkoholu i narkotyków czy zdrowia seksualnego (Talboys, 2000).

Podobne oddziaływania rówieśnicze były również częścią *London Dance Safety Campaign* (Branigan, 1997) oraz stanowiły istotny element profilaktyki narkotykowej w Australii (Van Havere, Vanderplasschen, Lammertyn, Broekaert, Bellis, 2011). To tam, na przestrzeni ostatnich dekad wysiłki na rzecz redukcji szkód, związanych z *ecstasy*, stały się bardziej popularne (Bleeker, 2006). Przykładem może być tutaj program *Keep It Simple (KIS)* opierający się na edukacji rówieśniczej. Jest on skierowany do rekreacyjnych użytkowników narkotyków w klubach, na festiwalach i innych wydarzeniach. Realizatorzy programu KIS to przeszkoleni młodzi ludzie, którzy działają również w nieformalny sposób, przekazując wiedzę na temat bezpieczeństwa w trakcie imprez swoim kolegom czy członkom rodziny. Ważnym elementem była strona internetowa ze wskazówkami z zakresu redukcji szkód, związanych z używaniem narkotyków, problemami ze zdrowiem psychicznym i seksualnym (Devlin, 2004).

Bardzo interesującym, australijskim rozwiązaniem są działania w ramach *Party Smart CD*, które polegają na rozdawaniu płyt, na których różnego rodzaju wypowiedzi osób promujące redukcję szkód były połączone z podkładem *breakbeats*. Informacje przekazywane w ten sposób, są dla młodych ludzi bardziej atrakcyjne od tych przekazanych za pomocą pogadanki czy ulotki. Odbiorcy sięgają po nie z własnej woli, co sprawia, że nie pojawia się opór psychiczny. Dzięki temu mogą oni przyswoić i wcielić w życie najważniejsze zasady dbania o zdrowie w trakcie uczestnictwa w nocnych imprezach. Rozdawanie krążków połączone jest z rozmową na temat bezpiecznej zabawy (Phillips, 2009).

Według przedstawicieli organizacji *Eclipse* z Niemiec rówieśnicy, lekarze pierwszego kontaktu i personel pierwszej pomocy, często nie do końca rozumieją dynamikę działania narkotyków. Większość użytkowników substancji psychoaktywnych cierpi na ostre, ale przejściowe kryzysy kondycji psychofizycznej związane z ich zażywaniem. Mimo tego, że ich stan w krótkim czasie samoistnie poprawia się, przewożeni są do szpitala. Jest to obciążenie nie tylko dla służb medycznych, ale i dla samych osób, które nie wymagają hospitalizacji.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Organizacja *Eclipse* proponuje alternatywę w postaci akcji „*Psychodelic Ambulance*”, która polega na wsparciu psychologicznym osób będących w stanie kryzysu po zażyciu substancji psychoaktywnych. Pomoc polega na umieszczeniu ich w pokoju relaksacyjnym, znajdującym się w specjalnie przygotowanym obszarze imprezy. Pozwala im to na uspokojenie się, przeczekanie najgorszych objawów i powrót do formy. Głównym celem działań jest unikanie zbędnej hospitalizacji osób przechodzących ostry, ale tymczasowy kryzys psychiczny. Dodatkowo, tego typu interwencja to doskonała okazja do poszerzenia wiedzy osób biorących udział w imprezach na temat narkotyków i skutków ich działania. Kiedy ktoś korzysta z pomocy *Psychodelic Ambulance*, może omówić swoją konkretną sytuację, w której doszło do kryzysu i nauczyć się jak na przyszłość jej unikać (Schmolke, 1997).

W Austrii działa natomiast Organizacja *Suchthilfe Wien GmbH*. Realizuje ona program *Checkit! (Sprawdź to!)*, który ma dwa główne cele: dotarcie do użytkowników narkotyków rekreacyjnych poprzez zapewnienie usługi badania substancji psychoaktywnych w miejscu ich używania oraz dostarczanie informacji na temat bezpieczniejszego ich zażywania. Ogólny cel projektu to zapobieganie problematycznym wzorcom konsumpcji w odniesieniu do substancji psychoaktywnych i zapobieganie lub ograniczanie krótko-, średnio- i długoterminowych negatywnych konsekwencji zdrowotnych takich aktywności. *Sprawdź to!* to jednak również projekt naukowy, którego celem jest zbieranie danych. Poprzez dokumentację analizy chemicznej i przeprowadzanie ankiet wśród użytkowników – z uwzględnieniem wzorców i przyczyn stosowania – uzyskuje się informacje niezbędne do wczesnego wykrywania nowych tendencji użytkowania substancji psychoaktywnych i ich zastosowania (Kociper, 1997).

Bardzo podobny program realizowany jest w Zurichu, który również opiera się na umożliwianiu badania substancji, udzielaniu informacji o zagrożeniach związanych z substancjami psychoaktywnymi oraz zbieraniu danych na temat stylu używania narkotyków (Kobel, 2001).

W Austrii realizuje się również *MDA Basecamp*, program edukacyjno-szkoleniowy dla uczestników dużych imprez masowych między 13 a 26 rokiem życia. Jest to program, który zawiera formy wsparcia uczestników imprez, typowe dla działań typu partyworking. Jego odbiorcy mogą zdobyć wiedzę i umiejętności, które w przyszłości pomogą im zachować bezpieczeństwo w trakcie udziału w imprezach. Poza tym, organizatorzy oferują informacje na temat środków psychoaktywnych oraz możliwość ich testowania. Służą oni również radami typu, gdzie szukać pomocy i jak rozpocząć ewentualną terapię uzależnienia (Hochenegger, 2001).

Program *Partywise* (czyli imprezuj mądrze) jest realizowany w Belgii. Polega on na wykorzystaniu różnego rodzaju materiałów do informowania i uświadomienia klubowiczów oraz zawiera materiały i sesje szkoleniowe dla osób pracujących w obsłudze imprez. Celem tych oddziaływań jest zachęcanie do zachowania rozsądku

i odpowiedzialności w trakcie nocnych zabaw. Środkiem ku temu jest udzielanie takich informacji, które pozwolą na dokonanie przemyślanych wyborów. Program opiera się na założeniu, że posiadając odpowiednią wiedzę człowiek może samodzielnie zadbać o swoje zdrowie i bezpieczeństwo (Schrooten, 2002).

W Słowenii działa program *Dance smart*. Jego ogólnym celem jest zmniejszenie szkód związanych z zażywaniem narkotyków w nocnych klubach. Pracownicy organizacji *DrogArt* są obecni na większych imprezach elektronicznych i w otwartych przestrzeniach publicznych. Zapewniają pierwszą pomoc, rozpowszechniają materiały informacyjne, owoce i napoje orzeźwiające oraz udzielają porad dotyczących redukcji szkód. Świadczą również usługi doradcze za pomocą indywidualnych spotkań, kontaktu telefonicznego i drogą internetową (za pośrednictwem poczty elektronicznej i internetowej aplikacji samopomocy *Reduser*). Oferują również możliwość sprawdzenia substancji psychoaktywnych wraz z krótkimi konsultacjami na temat bezpiecznego ich stosowania. Dodatkowo opracowują różnorodne internetowe i mobilne narzędzia informacyjne (np. *DrugApp*). Działania autoewaluacyjne dotyczące skuteczności tych działań wykazały dużą skuteczność akcji edukacyjnej z zakresu redukcji szkód. Użytkownicy samodzielnie zgłaszali, że wzięli pod uwagę otrzymane informacje i przeszli do stosowania mniej ryzykownych substancji (Šabić, 1999).

Za granicami Polski nie brakuje również programów skierowanych do osób o innej orientacji seksualnej. Przykładem może być tutaj program *DrugIdle*, realizowany w Wielkiej Brytanii, adresowany do rekreacyjnych użytkowników narkotyków i ich znajomych. Działanie to jest prowadzone w środowisku klubów nocnych. W trakcie przyjaźnie skonstruowanych i pozbawionych moralizatorstwa spotkań edukacyjnych, uczestnicy zdobywają wiedzę o działaniu substancji psychoaktywnych. Badania ewaluacyjne programu pozwalają sądzić, że szersze wykorzystanie tej szeroko zakrojonej akcji edukacyjnej, przyczyni się do poprawy wiedzy osób używających narkotyków w sposób rekreacyjny, zwłaszcza w zakresie zarządzania toksycznością przyjmowanych substancji. Dodatkowo dostarczy im informacji, które umożliwią podejmowanie świadomych decyzji, dotyczących ryzyka dalszego używania narkotyków (Wood, Who, Alldus, i inni, 2010).

Projekt *Kosmicare*, z kolei wdraża interwencje kryzysowe w sytuacjach związanych z używaniem substancji psychoaktywnych na imprezie masowej *Boom Festival* (Portugalia). Polega on na redukcji szkód i minimalizacji ryzyka. Jego realizatorzy posługują się modelami interwencji kryzysowych i psychoterapii Stanisława Grofadla w sytuacjach kryzysowych, związanych z niekontrolowanym użyciem środków psychodelicznych. Oprócz samej pomocy zdrowotnej, interwencja dostarcza również wiedzy na temat zależności między używaniem substancji psychoaktywnych a stanem zdrowia psychicznego (Carvalho, 2010).

Warto również wspomnieć o Amerykańskim Stowarzyszeniu *DanceSafe*, które powstało w 1998 roku w San Francisco i bardzo szybko zostało ogólnokrajową siecią, z oddziałami w wielu miastach w Stanach Zjednoczonych oraz Kanadzie. Działania podejmowane przez *DanceSafe* są przede wszystkim związane z redukcją szkód (testowaniem składu i jakości substancji, rozdawaniem wody, wsparciem psychologicznym użytkowników) oraz edukacją opartą na systemie *peer-to-peer* (informacje na

temat niebezpiecznych połączeń substancji, niepożądanych efektów, ryzyka przedawkowania). Działania te są prowadzone przez osoby będące częścią tej samej społeczności (dancesafe.org).

PODSUMOWANIE

Partyworking za granicą

- ✓ Poszczególne państwa, a nawet ich regiony, różnią się pod względem polityki narkotykowej, co ma wpływ na zakres oraz sposób realizacji programów partyworkerskich.
- ✓ Depenalizacja często związana jest z rozwojem działań z zakresu redukcji szkód, natomiast tam gdzie prawo jest bardziej restrykcyjne - aktywność władz i instytucji pomocowych nakierowana jest raczej na nakłanianie do zaprzestania używania narkotyków.
- ✓ Widoczna jest duża specjalizacja programów oddziaływania, polegająca na dostosowywaniu ich do konkretnych grup odbiorców, np. osób niepełnoletnich, o innej orientacji seksualnej, użytkowników marihuany, chorych psychicznie.
- ✓ Wyraźnie również uwidacznia się współpraca międzyinstytucjonalna czy też współpraca partyworkerów z instytucjami wspierającymi ich działania.

1.8. Prawne aspekty działań partyworkerskich

Członkowie każdego społeczeństwa mają potrzebę uczestnictwa w imprezach masowych, np. religijnych, sportowych, politycznych, rozrywkowych, tematycznych i innych. Historia organizacji imprez masowych jest bardzo długa i bogata. Ich podstawowym celem jest zapewnienie uczestnikom rozrywki. Kiedy dochodzi do spotkania dużej liczby osób, kwestie bezpieczeństwa stają się niezwykle istotne, zwłaszcza jeśli uczestnicy zbiorowiska sięgają po substancje wpływające na ich świadomość. W związku z powyższym, niezwykle ważne jest by istniały odpowiednie przepisy prawa, które regulują kto i za co jest odpowiedzialny w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom. Już w antycznym Rzymie, w którym organizowano znaczącą ilość imprez masowych (igrzyska, wjazdy triumfalne, walki zwierząt), istniały odpowiednie przepisy dotyczące organizacji tego typu spotkań (Sitek, 2011).

Pojęcie „partyworker” nie występuje w żadnym akcie prawa powszechnie obowiązującego w Polsce. Ustawodawca dotychczas nie wprowadził definicji tego terminu. Utrudnia to precyzyjne określenie, jakie kompetencje zawodowe lub niezbędne predyspozycje powinna posiadać osoba partyworkera. W tej sytuacji należy ustalić, czy w polskim systemie prawnym istnieją odpowiednie mechanizmy konstytuujące lub regulujące działalność zblizoną do pracy wykonywanej przez partyworkera.

1.8.1. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na ustawę o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 1030). Ustawa ta określa zasady i tryb postępowania w zakresie przeciwdziałania narkomanii; zadania i uprawnienia organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego oraz innych podmiotów w zakresie przeciwdziałania naruszeniom prawa dotyczącego obrotu, wytwarzania, przetwarzania, przerebu i posiadania substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii. Natomiast samo przeciwdziałanie narkomanii realizowane jest przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, gospodarczej, oświatowo-wychowawczej i zdrowotnej, co w szczególności, z punktu widzenia pracy partyworkera jest związane z:

- ograniczaniem szkód zdrowotnych i społecznych,
- działalnością wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i profilaktyczną.

W słowniczku pojęć ustawowych, zdefiniowano termin „ograniczenie szkód zdrowotnych i społecznych”. Zgodnie z art. 4 pkt 12 omawianej ustawy są to działania ukierunkowane na zmniejszenie problemów zdrowotnych i społecznych, wynikających z używania w celach innych niż medyczne środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych. Tym samym ustawa akceptuje koncepcję redukcji szkód, stanowiącą jedno z podstawowych zadań realizowanych przez partyworkera. Racjonalny ustawodawca słusznie założył, że nieodzownym elementem życia społecznego są także zjawiska szkodliwe lub niebezpieczne dla człowieka, których pełna eliminacja jest niemożliwa. Redukcja szkód sprowadza się do akceptacji istniejących zagrożeń, dążenia do ich minimalizacji oraz zmniejszenia ich negatywnych konsekwencji. (Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz, dr Tomasz Srogosz, 2008, art. 4, nb 45)

Działalność wychowawcza, edukacyjna, informacyjna i profilaktyczna obejmuje natomiast: promocję zdrowia psychicznego, promocję zdrowego stylu życia, informowanie o szkodliwości środków i substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii oraz o narkomanii i jej skutkach, edukację psychologiczną i społeczną, edukację prawną, działania interwencyjne. Każda z tych form działalności obejmuje w szczególności prowadzenie działalności profilaktycznej w środowiskach zagrożonych uzależnieniem, co również wpisuje się w kryteria zadań partyworkera.

1.8.2. Ustawa o zdrowiu publicznym – Narodowy Program Zdrowia (2016-2020)

Ponadto, podstawę do działań w zakresie przeciwdziałania narkomanii stanowi Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020 (z dnia 11 września 2015 r. Dz.U. z 2017 r. poz. 2237). Program przewiduje w swoim założeniu realizację celów operacyjnych i zadań, które obejmują m.in. profilaktykę i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, z uzależnieniami behawioralnymi i innymi zachowaniami ryzykownymi. Jako przykład takich zadań wskazać należy:

- poszerzanie, udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności, realizowanych m.in. przez organizacje pozarządowe i lokalnie działające podmioty publiczne, w miejscach o zwiększonym ryzyku używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych (np. miejsca rekreacji, imprezy muzyczne, kluby), a także
- wspieranie realizacji programów redukcji szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, obejmujące m.in. działalność edukacyjną, wsparcie społeczne i socjalne, programy wymiany igieł i strzykawek (zapobieganie zakażeniom przenoszonym drogą krwi – HIV, HBV, HCV itd.) oraz testowanie w kierunku zakażeń krwiopochodnych (HIV, HBV i HCV).

W związku z powyższym należy zauważyć, że na podstawie tak skonstruowanej polityki antynarkotykowej, z przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii czy ustawy o zdrowiu publicznym, można wyodrębnić podstawę prawną działań partyworker-
skich.

1.8.3. Podstawy prawne zatrudnienia partyworkerów

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Pamiętaj, że partyworker do realizowania swoich działań potrzebuje odpowiedniego „umocowania” ze strony właściwego organu lub instytucji.

Zadania w zakresie przeciwdziałania narkomanii realizują:

- organy administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie określonym w ustawie;
- przedszkola, szkoły i inne jednostki organizacyjne wymienione w art. 2 pkt 3-9 ustawy prawo oświatowe z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 996);
- szkoły wyższe; podmioty lecznicze i inne podmioty działające w ochronie zdrowia;
- jednostki Wojska Polskiego, Policji i Straży Granicznej; organy celne; jednostki organizacyjne Służby Więziennej oraz zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich;
- ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i regionalne ośrodki polityki społecznej; jednostki organizacyjne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, o których mowa w art. 2 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 998);
- asystenci rodziny, rodziny zastępcze i prowadzący rodzinne domy dziecka;
- środki masowego przekazu.

W realizacji tych zadań mogą także uczestniczyć organizacje pozarządowe:

- fundacje, regulowane ustawą o fundacjach z dnia 6 kwietnia 1984 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 40);
- stowarzyszenia, regulowane ustawą prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 210);

- oraz inne podmioty, których działalność statutowa obejmuje zadania należące do sfery zadań publicznych w zakresie ochrony i promocji zdrowia, pomocy społecznej, działalności charytatywnej, nauki, edukacji, oświaty i wychowania, kultury fizycznej, porządku i bezpieczeństwa publicznego lub przeciwdziałania patologiom społecznym, promocji i organizacji wolontariatu, po przeprowadzeniu konkursu, o którym mowa w art. 11 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz.U. z 2018 r.poz. 450), a także;
- samorządy zawodów medycznych, rodziny osób uzależnionych oraz grupy samopomocy osób uzależnionych i ich rodzin.

Przedstawiony wyżej katalog podmiotów, realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania narkomanii, pozwala stworzyć swojego rodzaju uzupełniający się mechanizm, który na podstawie przepisów pozwala zatrudniać wymienionym podmiotom, osoby wykonujące zadania partyworkera.

Powstaje jednak pytanie, jak prawidłowo, tj. zgodnie z prawem, zatrudnić taką osobę, której charakter i rodzaj wykonywanej pracy nie jest bezpośrednio wskazany w przepisach prawa.

Umowa o pracę

Biorąc pod uwagę przepisy prawa pracy, nic nie stoi na przeszkodzie, by partyworkera zatrudnić na podstawie umowy o pracę. Zgodnie z art. 22 kodeksu pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 917) zawierając umowę o pracę pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca – do zatrudnienia pracownika za wynagrodzeniem. Umowa o pracę określa strony umowy, rodzaj umowy, datę jej zawarcia oraz warunki pracy i płacy, w szczególności: rodzaj pracy; miejsce wykonywania pracy; wynagrodzenie za pracę odpowiadające rodzajowi pracy, ze wskazaniem składników wynagrodzenia; wymiar czasu pracy; termin rozpoczęcia pracy (art. 29 k.p.) Największy problem powstaje w chwili określania rodzaju pracy. Samo określenie „zatrudnienie na stanowisku partyworkera” może być niewystarczające, ponieważ nie sposób określić kim jest i czym taka osoba się zajmuje, bez posiadania specjalistycznej wiedzy w tym zakresie. Należy również pamiętać, że określenie w umowie o pracę rodzaju pracy jest jej elementem przedmiotowo istotnym, tzn., że jeżeli nie da się ustalić rodzaju pracy, to należy uznać, że zawarcia umowy o pracę nie doszło. Rodzaj pracy może być jednak określony poprzez wskazanie stanowiska pracy, funkcji, zawodu lub opisowo, poprzez wskazanie rodzaju prac, które w ramach stosunku pracy ma wykonywać pracownik. (Kodeks Pracy. Komentarz, Dr hab. Krzysztof Walczak, 2018, Legalis). W związku z tym, chcąc zatrudnić partyworkera na podstawie umowy o pracę, np. przez organizację pozarządową, której celem statutowym jest przeciwdziałanie narkomanii, pracodawca powinien opisowo określić rodzaj wykonywanej pracy, wskazując jej charakter, np. pracownik do spraw ograniczenia szkód zdrowotnych i społecznych, dołączając jednocześnie zakres czynności tego pracownika, np. działalność profilaktyczna na imprezach klubowych. Przed przystąpieniem do pracy, partyworker powinien zostać przeszkolony, najlepiej jednak, jeżeli posiada odpowiednie kwalifikacje (Formy zatrud-

nienia streetworkerów, Anna Szluz, Roczniki teologiczne Tom LXIV, zeszyt 1 – 2017, str. 145.). Ponadto, zgodnie z kodeksem pracy, pracownikiem może być osoba, która ukończyła 18 lat. Kodeks przewiduje również możliwość zatrudnienia osoby, która nie ukończyła 18 lat, jednak ze względu na zakres działań i tematykę pracy partyworkera, zatrudnienie takiej osoby na tym stanowisku byłoby co najmniej kontrowersyjne.

Umowa o pracę – pracownik socjalny

Innym sposobem zatrudnienia partyworkera, także na podstawie umowy o pracę, jest zatrudnienie w charakterze pracownika socjalnego, którego zakres czynności również pokrywałby się z działalnością partyworkera. Jest to możliwe zarówno na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, która wskazuje, że zadania w zakresie przeciwdziałania narkomanii są realizowane także przez ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i regionalne ośrodki polityki społecznej, jak również ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1769), zgodnie z którą pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu alkoholizmu lub narkomanii, która polega m.in. na: pracy socjalnej oraz rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Zgodnie z wyrokiem WSA w Olsztynie z dnia 20 stycznia 2009 (II SA/ Ol 963/08) ustawodawca nie określił zamkniętej listy form pomocy społecznej, lecz uwzględniając różnorodność potrzeb beneficjentów, uprawnili właściwe organy administracji do swobody w podejmowaniu tych działań. Judykat ten umożliwia więc zatrudnienie partyworkera jako pracownika socjalnego, przez jednostki samorządu terytorialnego lub organy administracji rządowej, których obowiązkiem jest zapewnienie realizacji zadań pomocy społecznej. W taki sam sposób zatrudnia się również streetworkerów. W związku z tym, po zatrudnieniu partyworker powinien zostać analogicznie wdrożony do pracy, co wiąże się m.in. z: zapewnieniem szkoleń i supervizji, wyposażeniem (np. w odzież, obuwie, telefon komórkowy, apteczkę, bilety komunikacji miejskiej, itp.) i tworzeniem zespołów z myślą o zapewnieniu bezpieczeństwa (Formy zatrudnienia streetworkerów, Anna Szluz, Roczniki teologiczne Tom LXIV, zeszyt 1 – 2017, str. 143.). Należy jednak pamiętać o spełnieniu kryterium zawartego w ustawie o pomocy społecznej. Pracownikiem socjalnym może bowiem zostać osoba, która spełnia co najmniej jeden z niżej wymienionych warunków:

- posiada dyplom ukończenia kolegium pracowników służb społecznych;
- ukończyła studia wyższe na kierunku praca socjalna;
- do dnia 31 grudnia 2013 r. ukończyła studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków: pedagogika, pedagogika specjalna, politologia, polityka społeczna, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie.

Umowa zlecenia

Sposobem zatrudnienia partyworkera może być także zawarcie umowy zlecenia, na podstawie przepisów kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025), w której przyjmujący zlecenie (partyworker) zobowiązuje się do dokonania określonej czynno-

ści prawnej dla dającego zlecenie. W tym przypadku zakres obowiązków zleceniobiorcy pokrywałby się z zakresem czynności pracownika zatrudnionego na podstawie umowy o pracę, z tą różnicą, że na tej podstawie strony łączyłby odmienny, cywilnoprawny stosunek. Umowa zlecenia określa konkretny produkt lub usługę, którą partyworker ma wykonać. Zobowiązuje się przez to do dokonania wskazanych w umowie czynności dla dającego zlecenie, za których końcowy efekt partyworker nie jest odpowiedzialny. Przy umowie zlecenia rezultat nie zawsze musi być osiągnięty, ponieważ jest to umowa starannego działania. Należy również pamiętać, że w przypadku zawarcia umowy zlecenia, stron, nie obejmują przepisy kodeksu pracy.

Umowa wolontariatu

Nic nie stoi na przeszkodzie, by partyworkera zatrudnić na podstawie umowy wolontariatu. Zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wolontariuszem jest osoba fizyczna, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie. Wolontariusze mogą wykonywać świadczenia m.in. na rzecz:

- organizacji pozarządowych w zakresie ich działalności statutowej, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej,
- lub organów administracji publicznej, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.

Ponadto, członek stowarzyszenia może również wykonywać świadczenia, jako wolontariusz, na rzecz stowarzyszenia, którego jest członkiem. Wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli obowiązek posiadania takich kwalifikacji i spełniania stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów. Świadczenia wolontariuszy są wykonywane w zakresie, w sposób i w czasie określonym w porozumieniu z korzystającym. Jeżeli świadczenie wolontariusza wykonywane jest przez okres dłuższy niż 30 dni, porozumienie powinno być sporządzone na piśmie.

1.8.4. Kontrowersje prawne działań partyworkerskich

W kwestii prawnych aspektów działań partyworkerskich, należy również zwrócić uwagę na pojawiające się kontrowersje, dotyczące interpretacji przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Ustawa ta zawiera m.in. przepisy karne, w tym art. 58 § 1, który stanowi: Kto, wbrew przepisom ustawy, udziela innej osobie środka odurzającego lub substancji psychotropowej, ułatwia albo umożliwia ich użycie albo nakłania do użycia takiego środka lub substancji, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Z punktu widzenia zadań realizowanych przez partyworkera, największe wątpliwości budzi kwestia ułatwiania albo umożliwiania użycia takich substancji. Ułatwienie oznacza po prostu uczynienie czegoś łatwiejszym. Może być to zatem każda czynność, która ułatwia innej osobie użycie środków lub substancji (np. poinstruowanie innej osoby, w jaki sposób należy ich używać, udostępnienie pomieszczenia). Na-

tomiast umożliwianie oznacza zachowanie, które polega na uczynieniu czegoś możliwym. Może być to każde zachowanie, które sprawia, że użycie środka lub substancji staje się możliwe. (M. Kulik, Komentarz, 2017). Należy więc zadać pytanie, czy np. rozdawnictwo igieł przez partyworkera w celu „czystej iniekcji”, realizuje znamiona przestępstwa zawartego w tym artykule, w postaci ułatwienia lub umożliwienia użycia nielegalnej substancji. Z punktu widzenia legalności tych działań, istotne jest zawarte w przepisie sformułowanie „wbrew przepisom ustawy”. Działanie wbrew przepisom ustawy to zachowanie sprzeczne z tymi regulacjami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, które dopuszczają legalne udzielanie, ułatwianie albo użycie środków odurzających lub substancji psychotropowych. (M. Kulik, Komentarz, 2017). Dotyczy sytuacji, gdy sprawca udzielał lub nakłaniał do użycia środka odurzającego lub substancji psychotropowej, nie będąc do tego upoważnionym. (Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz, dr Tomasz Srogosz, 2008, art. 58, nb 3).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Rozdawnictwo czystych igieł przez „partyworkerów” nie wyczerpuje znamion przestępstwa ułatwienia użycia zakazanego środka. „Partyworker” realizuje postanowienia ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, która w swym założeniu zezwala na redukcję szkód. Chroni tym samym konsumenta nielegalnej substancji, który i tak by ją zażył, przed powikłaniami związanymi z np. zarażeniem wirusem HIV poprzez nieużycie czystej igły.

PODSUMOWANIE

Prawne aspekty działań partyworkerskich

- ✓ Główną przyczynę złożoności problematyki prawnej działań realizowanych przez partyworkerów, stanowi brak ustawowej definicji tego terminu. Nie budzi jednak wątpliwości, że wykreowana przez praktykę instytucja partyworkera opiera się na założeniach wskazanych w ustawach i pozwala na prawidłową realizację ich celów przez określone podmioty.
- ✓ Status prawny partyworkera uzależniony jest od rodzaju zatrudniającego go podmiotu. Pracownik świadczący pracę na rzecz organu administracji publicznej podlega bowiem m.in.: regulacjom prawnym zawartym w ustawie o pracownikach samorządowych, ustawie o służbie cywilnej czy ustawie o pracownikach państwowych. Z kolei praca partyworkera zatrudnionego w organizacji pozarządowej będzie mniej sformalizowana.
- ✓ Pomimo omówionych obiektywnych zawłości prawnych, związanych z działalnością partyworkera, nie ulega wątpliwości, że jest to praca w pełni legalna oraz bezspornie trudna i odpowiedzialna, wymagająca szczególnych kwalifikacji interpersonalnych oraz znaczącego osobistego zaangażowania od wykonującej ją osoby.

Bibliografia:

- Białożył, K. (2014). Streetworking jako metoda działania pracownika socjalnego. *Roczniki teologiczne*, t. 61 (1), 217-225.
- Bielecka, E. (2014). *Profilaktyka, studenci i urzędnicy...*, Pobrane z: <http://www.profnet.org.pl/profilaktyka-studenci-i-urzednicy> (data dostępu: 29.07.18).
- Bleeker, A. M. (2006). *Peer-led interventions to deliver health information to ecstasy and related drug (ERDs) users*. Pobrane z: <http://www.htntinfo.eu/interventions/peer-led-interventions-deliver-health-information-ecstasy-and-related-drug-erds-users> (data dostępu: 29.07.18).
- Borucka, A. Pisarska, A, Bobrowski, K. (2014). ABC szkolnej profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży. W: *Świat Problemów*. Warszawa: ETOH. Nr 7/2014.
- Borucka, A. (2017). Profilaktyka selektywna i wskazująca w szkole. W: *Świat Problemów*. Warszawa: ETOH. Nr 1/2017.
- Branigan, P. (1997). *London Dance Safety Campaign*, Pobrane z: <http://www.htntinfo.eu/interventions/london-dance-safety-campaign> (data dostępu: 29.07.18).
- Buck, A. (2009). *Reaching Further Throught Outsearch Advice. Innovation, Access and Quality in Legal Services*, Londyn, Royal Naval Academy in Greenwich.
- Carvalho, M. C. (2010). *Kosmicare Project - Crisis Intervention Related to the Use of Psychoactive Substances in recreational environments - Boom Festival*. Pobrane z: <http://www.htntinfo.eu/interventions/kosmicare-project-crisis-intervention-related-use-psychoactive-substances-recreational> (data dostępu: 29.07.18).
- Csete, J. (2010). *Ze szczytów gór. Czego możemy się nauczyć ze zmiany szwajcarskiej polityki narkotykowej?* Nowy York: Open Society Foundations.
- Csete, J. (2012). *W poszukiwaniu równowagi. Czeska polityka wobec substancji niedozwolonych*. Nowy York: Open Society Foundations.
- Domoślawski, A. (2011). *Profilaktyka narkotykowa w Portugalii. Korzyści wynikające z dekryminalizacji używania narkotyków*. Nowy York: Open Society Foundations.
- Dubiel, E. (2016) Strategia redukcji szkód w pracy z osobami uzależnionymi od narkotyków i alkoholu. *Resocjalizacja Polska* 11, 63-81.
- EMCDDA, (2012), *Responding to drug use and related problems in recreational settings*.
- EMCDDA, (2017), *Health and social responses to drug problems*.
- EMCDDA, (2018), *Europejski raport narkotykowy. Tendencje i osiągnięcia*.
- Franquero, O. P., Saiz, J. C. B. (2015). *Potrzeba matkę wynalazku. Pionierska polityka narkotykowa w Katalonii*. Nowy York: Open Society Foundations.

- Grund, J.P., Breeksema, J. (2013). *Coffee shopy i kompromis. Separacja rynków nielegalnych substancji psychoaktywnych w Holandii*. Nowy York: Open Society Foundations.
- Gubska, S. (2018). *Jak Białoruś wydała wojnę narkotekom – i co z tego wynikło*. Pobrane z: <http://krytykapolityczna.pl/narkopolityka/jak-bialorus-wydala-wojne-narkotekom-i-co-z-tego-wyniklo/> (data dostępu: 29.07.18).
- Gwizdek, B., Sołtys, E. (2013). Strategie. *Remedium* 5, 8-9.
- Havere, T.V., Vanderplasschen W., Lammertyn, J., Broekaert, E., Bellis, M. (2011). *Drug use and nightlife: more than just dance music, Subst Abuse Treat Prev Policy*, Pobrane z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3160361> (data dostępu: 29.07.18).
- Hochenegger, M. (2001). *MDA Basecamp*, Pobrane z: <http://www.htntinfo.eu/interventions/mda-basecamp> (data dostępu: 29.07.18).
- Jabłoński, P. (2014). Filozofia redukcji szkód. *Świat Problemów*, 5, Pobrane z: <http://www.swiatproblemow.pl/filozofia-redukcji-szkod/> (data dostępu: 29.07.18).
- Jochen Schrooten, J. (2002). *Partywise*, Pobrane z: <http://www.htntinfo.eu/interventions/partywise> (data dostępu: 29.07.18).
- Kociper, K. (1997). *Checkit!*, Pobrane z: <http://www.htntinfo.eu/interventions/checkit> (data dostępu: 29.07.18).
- Kobel, C. (2001). *Nightlife prevention in the city of Zurich*, Pobrane z: <http://www.htntinfo.eu/interventions/nightlife-prevention-city-zurich> (data dostępu: 29.07.18).
- Kristina Devlin, K. (2004). *Keep It Simple (KIS)*, Pobrane z: <http://www.htntinfo.eu/interventions/keep-it-simple-kis> (data dostępu: 29.07.18).
- Malczewski, A. (2013). *Działania z zakresu redukcji szkód w Polsce i w Europie*. Pobrane z: <https://www.narkomania.org.pl/czytelnia/dzialania-z-zakresu-redukcji-szkod-w-polsce-i-w-europie/> (data dostępu: 08.09.18).
- Nasierowski, T. (2007). Zarys dziejów psychiatrii. Kierunki w psychiatrii. [W:] Bili-kiewicz A. (red.) *Psychiatria. Podręcznik dla studentów medycyny*. Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL.
- Niewiadomska, I. (2010). Funkcje zasobów społecznych w działalności profilaktycznej. [W:] Niewiadomska I., Kalinowski M. (red.) *Wezwani do działania. Zasoby społeczne w profilaktyce zachowań destrukcyjnych*. Lublin: Wydawnictwo KUL. s. 47-66.
- Niewiadomska, I., Małek, A. (2010). Wyzwanie współczesności – skuteczna działalność profilaktyczna w społecznościach lokalnych. [W:] Niewiadomska I., Kalinowski M. (red.) *Wezwani do działania. Zasoby społeczne w profilaktyce zachowań destrukcyjnych*. Lublin: Wydawnictwo KUL. 407-421.
- Noijen, J., Duscherer, K., Schrooten, J., de Smet, J., van de Kerckhove, B., Noclain, A G., Paulos, C., Straw, M., Williams, H., Iacono A., Ziliani, N., (2012) [W:] Plantega,

- B. (red.) *Peer education in Nightlife Settings. Good Practice Standards*, Health Program of the European Union.
- Okulicz – Kozaryn, K. (2004). Przegląd badań dotyczących skutecznych strategii profilaktycznych. W: *Serwis Informacyjny Narkomania*, 2004, 4 (27).
- Ostaszewski, K. (2010). Kompendium wiedzy o profilaktyce [w:] *Przewodnik metodyczny po programach promocji zdrowia psychicznego i profilaktyki*. Warszawa: Fundacja ETOH.
- Ostaszewski, K. (2016). *Standardy profilaktyki*. Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.
- Phillips, P. (2009). *Party Smart CD. A drug&alcoholawarenessmashup*, Pobrane z: <http://www.hntinfo.eu/interventions/party-smart-cd-drug-alcohol-awareness-mashup> (data dostępu: 29.07.18).
- Release, (2014). *Cicha rewolucja – dekryminalizacja posiadania narkotyków na świecie*, Pobrane z: <https://www.talkingdrugs.org/pl/cicha-rewolucja-dekryminalizacja-posiadania-narkotyk%C3%B3w-na-%C5%9Bwiecie> (data dostępu: 29.07.18).
- Šabić, S. (1999). *Dance smart*, Pobrane z: <http://www.hntinfo.eu/interventions/dance-smart> (data dostępu: 29.07.18).
- Schmolke, R. (1997). *Eclipse Psychedelic Ambulance*, Pobrane z: <http://www.hntinfo.eu/interventions/eclipse-psychedelic-ambulance> (data dostępu: 29.07.18).
- Sempruch-Malinowska, K., Zygałło M., (2010). Redukcja szkód związanych z przyjmowaniem środków psychoaktywnych [W:] Jabłoński P., Bukowska B., Czabała J. C., (red.) *Uzależnienie od narkotyków. Podręcznik dla terapeutów*. Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.
- Sitek, B. (2011). Bezpieczeństwo imprez masowych w antycznym Rzymie na tle współczesnych rozwiązań. *Studia Elckie* 13, 331-341.
- Siudem, I. (2004). Nowatorskie Rozwiązania w profilaktyce środowiskowej cz. I. *Remedium*. Warszawa: PARPA, 16-17.
- Siudem I., Siudem J. (2017). Trójskładnikowa teoria postaw jako podstawa planowania działań partyworkerskich. *Serwis Informacyjny Uzależnienia*, 4 (80), 26-33.
- Siudem, I. (2004a). Nowatorskie Rozwiązania w profilaktyce środowiskowej cz. II. Program oddziaływań dyskotekowych. *Remedium*. Warszawa: PARPA, 18-19.
- Siudem, I. (2008). Działalność partyworkerów jako reakcja na współczesne zagrożenia młodzieży. [W:] Bartkiewicz Z., Węgliński A. (red.) *Skuteczna resocjalizacja. Doświadczenia i propozycje*. Lublin: UMCS, 301 – 314.
- Sosnowska, M. (2011). *Programy interwencyjne realizowane w środowisku osób świadczących usługi seksualne w Polsce*. Prace Katedry Socjologii Norm, Dewiacji i Kontroli Społecznej t. 12, 127-147.

- Sowsun, N. (2013). *Ukraina ma nową strategię narkotykową*, Pobrane z: <http://krytykapolityczna.pl/swiat/sowsun-ukraina-ma-nowa-strategie-narkotykowa/> (data dostępu: 29.07.18).
- Szewczyk, A. (2015). Partyworking jako odmiana streetworkingu. Refleksyjny dyskurs praktyka. *Roczniki teologiczne*, t. 62 (1), 101-114.
- Szluz, A. (2017). Formy zatrudnienia streetworkerów. *Roczniki teologiczne* Tom LXIV, zeszyt 1.
- Szluz, B. (2014). Streetworking jako nowa forma interwencji i pracy z osobami wykluczonymi społecznie, *Seminare*, t. 35 (2), 101-111.
- Szymańska, J. (2015). *Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Szymańska, J., Zamecka J. (2002). Przegląd koncepcji i poglądów na temat profilaktyki. [W:] Świątkiewicz, G. (red.). *Profilaktyka w środowisku lokalnym*. Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.
- Talboys, K. (2000). *Dance DrugSafetyOutreach in pubs and clubs in Blackpool*, Pobrane z: <http://www.hntinfo.eu/interventions/dance-drug-safety-outreach-pubs-and-clubs-blackpool-drugline-lancashire-ltd> (data dostępu: 29.07.18).
- Trubiłowicz, E. (2014). *Model wczesnej interwencji i adaptacji zawodowej P I*. Lublin: Fundacja Polskiej Akademii Nauk O/Lublin.
- Watson M. (1991). Harm reduction - Why do it? *International Journal of Drug Policy*, 1991, 2, 13-15.
- Wood, D. M., Who S., Alldus, G., (2010). The development of the recreational drug outreach educational concept `Drug Idle'. *Journal of Substance Use*, 15 (4), 237-24.

ROZDZIAŁ II. Substancje psychoaktywne oraz charakterystyka ich użytkowników

Wprowadzenie

O efektywności działań partyworkerskich decyduje dostosowanie ich do potrzeb grupy, do której są kierowane. W związku z tym, podstawowe pytanie, jakie może zadać sobie partyworker rozpoczynający pracę w określonej społeczności brzmi: dlaczego ludzie przychodzą na daną imprezę i czego od niej oczekują, a także z jakiego powodu sięgają po substancje psychoaktywne w jej trakcie. Znając odpowiedzi na te pytania można stworzyć odpowiednią ofertę dla tych osób, ukierunkowaną na ich potrzeby. W przeprowadzeniu analizy partyworkerowi może pomóc wiedza na temat substancji psychoaktywnych: ich działania, potencjalnych zagrożeń związanych z ich użyciem i efektów ich łączenia. W związku z tym, w pierwszym podrozdziale przedstawiono charakterystykę substancji psychoaktywnych (tradycyjnych narkotyków, nowych substancji psychoaktywnych oraz narkotyków klubowych) koncentrując się na ukazaniu różnych motywacji uczestników imprez do sięgania po konkretne środki. Przedstawiono też zjawisko *polydruguse*, czyli łączenia substancji, również skupiając się na oczekiwanych przez użytkowników efektach.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że podawane w tym rozdziale statystyki dotyczące rozpowszechnienia substancji psychoaktywnych w Polsce i w Europie, są specyficzne dla danego okresu czasu. Rynek narkotykowy jest bardzo dynamiczny. Istotne jest, żeby partyworker pełnił rolę obserwatora, który jest uważny na to, jakie nowe substancje pojawiają się w środowisku, w którym pracuje i jakie wiążą się z tym zagrożenia.

W drugim podrozdziale przedstawiono charakterystykę współczesnych uczestników imprez, koncentrując się między innymi na takich zmiennych psychologicznych jak: indywidualne postawy wobec substancji psychoaktywnych, impulsywność, poszukiwanie doznań, motywacja i niezaspokojone potrzeby, a także określone cechy osobowości. Zwrócono także uwagę na zmienne socjodemograficzne, takie jak płeć i wiek. W ostatniej części rozdziału podjęto refleksję na temat stylu rekreacji współczesnego społeczeństwa.

2.1. Miejsce „narkotyków klubowych” wśród tradycyjnych substancji psychoaktywnych i Nowych Substancji Psychoaktywnych (NSP)

Substancje psychoaktywne, które są używane w trakcie imprez, to zarówno „tradycyjne” narkotyki, jak i tzw. nowe substancje psychoaktywne (potocznie nazywane dopalaczami). Tradycyjne narkotyki zostaną omówione w dalszej części rozdziału. W pierwszej kolejności zaprezentowano charakterystykę i rozpowszechnienie nowych substancji psychoaktywnych w Polsce i Europie, ze względu na ich rosnącą popularność i zagrożenia związane z ich używaniem.

2.1.1. Nowe Substancje Psychoaktywne (NSP) versus tradycyjne narkotyki

Poniżej przedstawiono definicję nowej substancji psychoaktywnej, którą wprowadziła nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii w dniu 21.08.2018 r.

Nowa Substancja Psychoaktywna - każda substancja lub grupy substancji pochodzenia naturalnego lub syntetycznego w formie czystej lub w formie preparatu działająca na ośrodkowy układ nerwowy, inna niż substancja psychotropowa i środek odurzający, stwarzająca zgodnie z rekomendacją Zespołu do spraw oceny ryzyka zagrożeń dla zdrowia lub życia ludzi związanych z używaniem nowych substancji psychoaktywnych, o której mowa w art. 18b ust. 1 pkt 3, zagrożenia dla zdrowia lub zagrożenia społeczne porównywalne do zagrożeń stwarzanych przez substancję psychotropową lub środek odurzający, lub które naśladują działanie tych substancji, określoną w przepisach wydanych na podstawie art. 44f pkt 3.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 z późn. zm.).

W krajach anglojęzycznych, na określenie nowych substancji psychoaktywnych wykorzystuje się skrót *NPS (New Psychoactive Substances)*. Pokrewnym pojęciem do „nowa substancja psychoaktywna” jest „środek zastępczy”, którego definicję także możemy znaleźć w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii.

Środek zastępczy - produkt zawierający substancję o działaniu na ośrodkowy układ nerwowy, który może być użyty w takich samych celach jak środek odurzający, substancja psychotropowa lub nowa substancja psychoaktywna, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu nie jest regulowane na podstawie przepisów odrębnych; do środków zastępczych nie stosuje się przepisów o ogólnym bezpieczeństwie produktów.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. Nr 179, poz. 1485 z późn. zm.).

W ostatnich latach monitorowanie rynku nowych substancji psychoaktywnych pozwoliło na wyodrębnienie wśród nich trzynastu grup substancji charakteryzujących się oddzielnymi właściwościami (EMCDDA, 2018a). Można wyróżnić: syntetyczne kannabinoidy, katynony, fenyloetyloaminy, benzodiazepiny, opioidy, aryloalkiloaminy, arylocykloheksyloaminy, piperazyny, piperidydy i pirolidyny, tryptaminy, aminoindany, rośliny i ekstrakty z roślin oraz inne. Najbardziej rozpowszechnioną grupę w Europie stanowią syntetyczne kannabinoidy.

W niniejszej pracy na określenie nowych substancji psychoaktywnych jest stosowany skrót NSP.

CZY WIESZ, ŻE...

W Polsce NSP pojawiły się w 2008 roku, między innymi za sprawą witryny internetowej *dopalacze.com*. W tym samym roku powstał też pierwszy stacjonarny sklep z „dopalaczami” w Łodzi. W 2010 roku, w Polsce było około 1300 sklepów stacjonarnych z NSP. Wówczas też można mówić o szczycie popularności NSP. Od 2008 roku rynek nowych substancji psychoaktywnych zaczął się bardzo szybko rozwijać. Delegalizacja konkretnych nowych substancji pojawiających się w Polsce nie przynosiła znaczących efektów, ponieważ na ich miejsce pojawiały się kolejne, nowe. Zamknięcie stacjonarnych sklepów z NSP spowodowało, że ich głównym źródłem stał się Internet. NSP sprzedawane są też w trakcie imprez w klubach czy na festiwalach.

Coroczne dane z raportów EMCDDA – ostatnie z 2018 roku (EMCDDA, 2018a) pokazują, że obecnie można mówić o spadku powstawania nowych substancji psychoaktywnych. Liczba NSP zgłaszanych w krajach europejskich w roku 2016 i 2017 spadła o około 40% w porównaniu z 2015 rokiem. Z drugiej strony, problemem nadal jest duża liczba zatruć i przedawkowań (EMCDDA, 2018). Pomimo, iż tempo pojawiania się NSP spowalnia, ich szkodliwość jest bardzo mocno odczuwana przez obecne społeczeństwo.

Jako przykład rozpowszechnienia używania NSP w Polsce mogą posłużyć wyniki badań ESPAD (*European School Survey Project on Alcohol and Drugs*, Sierosławski, 2015) dotyczące używania alkoholu i substancji psychoaktywnych wśród polskiej młodzieży (15-18 lat). Pokazują, iż do używania NSP, chociaż raz w życiu, przyznało się 10,3% gimnazjalistów i 12,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Wskaźniki te są niższe niż w roku 2011 (10,5% gimnazjalistów, 15,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych).

Rynek nowych substancji psychoaktywnych w Europie jest bardzo zróżnicowany. Na potrzeby niniejszej pracy, warto zwrócić uwagę na substancje, które pojawiają się na rynku polskim i zagrożenia z nimi związane. Dane Głównego Inspektoratu Sanitarnego (GIS, 2017) wskazują na pięć najbardziej rozpowszechnionych nowych substancji psychoaktywnych w Polsce. Ich nazwy wraz z możliwymi niepożądanymi konsekwencjami użycia przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Nowe substancje psychoaktywne najczęściej zabezpieczane przez inspektorów Państwowej Inspekcji Sanitarnej

Substancja	Grupa	Mechanizm działania	Możliwe niepożądane działanie
3-CMC	Syntetyczne katynony	Aktywność w układzie dopaminergicznym i adrenergicznym ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego – podobnie jak amfetamina	- zaburzenia rytmu serca - halucynacje - podniesienie temperatury ciała
MDMB-CHMICA	Syntetyczne analogi funkcjonalnych kannabinoli	Działa silnie selektywnie na obwodowy receptor kannabinoidowy CB2 oraz znacznie słabiej na receptor CB1	- uszkodzenie nerek - ostre zmiany w układzie oddechowym - zaburzenia funkcji układu krążenia
HEX-EN	Syntetyczne katynony	Euforia, wzrost gadatliwości, przyspieszone myśli, zmieniona percepcja muzyki	- zaburzenia rytmu serca - niewydolność oddechowa - halucynacje wizualne i psychozy
4-CEC	Syntetyczne katynony	Reakcje stymulujące. Wzrost euforii, empatii, motywacji do działania, rozmowność	- zaburzenia rytmu serca - długotrwałe ataki paniki - skurcze mięśni
4-CMC	Syntetyczne katynony	Aktywność w układzie dopaminergicznym i adrenergicznym środkowego i obwodowego układu nerwowego. Prowadzi do wystąpienia efektów jakościowo zbliżonych do tych po zażyciu amfetaminy.	- uszkodzenie układu pokarmowego - depresja - długotrwałe ataki paniki - hipertermia.

Opracowanie na podstawie: (GIS, 2017).

Warto zwrócić uwagę na to, że obok NSP nadal dużą popularnością cieszą się „tradycyjne” substancje psychoaktywne. Raport EMCDDA (2018b) dotyczący rozpowszechnienia substancji psychoaktywnych w Europie, dostarcza informacji, że obecny rynek narkotykowy jest bardziej różnorodny niż w poprzednich latach, a powszechnym zjawiskiem jest przyjmowanie jednocześnie różnych substancji. Najbardziej popularną substancją są konopie indyjskie – ich używanie jest około pięć razy częstsze niż innych substancji. Większość krajów wskazuje na stabilizację poziomu używania MDMA, a także amfetaminy i metamfetaminy. Natomiast wskaźniki użycia ketaminy, GHB i halucynogenów w skali Europy od kilku lat pozostają niskie. Zwiększa się jednakże popularność kokainy. Najczęściej używanym opioidem w Europie, od wielu lat, pozostaje heroina, jednakże dużą popularność zyskały syntetyczne opioidy takie jak: metadon, buprenorfina czy fentanyle. Wyniki badań ESPAD (Sierosławski, 2015) potwierdzają, że młodzi ludzie najczęściej sięgają po marihuanę, w drugiej kolejności natomiast po leki uspokajające i nasenne.

Reasumując, w tabeli nr 3 zaprezentowano skrótowe dane dotyczące rozpowszechnienia dominujących substancji psychoaktywnych w Europie wśród dorosłych i młodzieży.

Tabela 3. Rozpowszechnienie substancji psychoaktywnych w Europie

	Osoby dorosłe – 15-64 lat (w ciągu ostatniego roku)	Młode osoby dorosłe 15-34 lat (w ciągu ostatniego roku)
Marihuana	7%	13,9%
Kokaina	1%	1,9%
MDMA	0,8%	1,8%
Amfetamina	0,5%	1,1%
NSP	Grupa młodzieży 15-16 lat (w ciągu ostatniego roku): 3%	

Opracowanie na podstawie: (EMCDDA, 2017).

2.1.2. Narkotyki klubowe

Wybór substancji psychoaktywnej przez jednostkę zależy w dużej mierze od kontekstu. Zatem substancje, które są używane na imprezach (klubowych, festiwalach), można wyodrębnić jako oddzielną grupę. Nazywa się je narkotykami klubowymi (*club drugs*), bądź imprezowymi (*party drugs*) czy rekreacyjnymi (*recreational drugs*). Można też czasem się spotkać z określeniem *designer drugs*, ponieważ większość z nich jest syntetyzowana w laboratoriach (np. MDMA, LSD, ketamina). Warto zwrócić uwagę na fakt, że nazywanie substancji „rekreacyjnymi” z jednej strony ma na celu wskazanie, że są one używane na imprezach, czyli miejscach rekreacji. Z drugiej strony, posługiwanie się tą nazwą może wprowadzać użytkowników w błąd, ponieważ sugeruje, że są one mało szkodliwe, umożliwiają regenerację sił i dobrą zabawę (rekreację). Nie należy zapominać, że są to toksyczne substancje, których zażywanie powoduje negatywne konsekwencje dla organizmu i psychiki człowieka – są tak samo groźne dla życia i zdrowia jak „typowe” substancje psychoaktywne, a ich używanie nie powinno być łączone z „rekreacją” (Szukalski, 2012).

Grupą odbiorców narkotyków klubowych są przede wszystkim młodzi ludzie, często niepełnoletni, którzy zaopatrują się w narkotyki w trakcie imprezy, bądź przed nią i zażywają je podczas zabawy. Motywacje sięgania po narkotyki klubowe mogą być bardzo różne i zostaną omówione w dalszej części rozdziału.

Narkotyki klubowe pojawiły się w latach 70, co było związane z tzw. kulturą *rave* (patrz ramka: Czy wiesz, że...). Pomimo, iż kultura ta odeszła niejako w zapomnienie, substancje psychoaktywne nie zniknęły ze sceny klubów. Poza typowymi narkotykami klubowymi, obecnymi na rynku od lat 80 pojawiły się NSP, które cieszą się dużą popularnością wśród uczestników różnego rodzaju imprez (szczególnie młodych osób). W tabeli czwartej przedstawiono sześć najbardziej typowych substancji psychoaktywnych, określanych jako narkotyki klubowe. Warto zwrócić uwagę, że aż dwie substancje z tej listy należą do grupy substancji wykorzystywanych w celach przestępczych, które w piśmiennictwie anglojęzycznym określa się mianem *date-rape drug*. J. Vetulani (2006) proponuje polską nazwę tej grupy substancji: „obezwładniacze”, bądź „środki zniewalające”. Substancje te wywołują stan określany jako *abulia* – niezdol-

ność do podejmowania decyzji i działania, obojętność, uczucie oszołomienia, a także w przypadku niektórych substancji, okresowa amnezja. Charakteryzuje je bezwonna i bezbarwna forma, przez co mogą być dodawane do napojów i drinków bez wiedzy właściciela. Aczkolwiek, australijscy badacze (Anderson, Flynn, Pilgrim, 2017) dokonali systematycznego przeglądu badań dotyczących tej grupy substancji (amerykańskich, europejskich i australijskich) i udowodnili, iż w przeciwieństwie do popularnych doniesień medialnych i opinii publicznej, znaczna część przestępstw odbywa się w sytuacji, gdy uczestnik imprezy jest pod wpływem alkoholu i sam dobrowolnie sięga po narkotyki, a nie ktoś dosypuje mu substancję do napoju.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Wiedza na temat negatywnych skutków spożycia określonych substancji psychoaktywnych może pomóc w zidentyfikowaniu, co zażyła dana osoba na imprezie i w rezultacie w zaplanowaniu, jak jej pomóc.
- ✓ Pamiętaj, że narkotyki klubowe to także tzw. „obezwładniacze”, które mogą być podawane uczestnikom imprezy bez ich wiedzy przez inne osoby, w celu dokonania przestępstwa (np. seksualnego, kradzieży).

Tabela 4. Klasyfikacja narkotyków klubowych

Nazwa	Substancja	Działanie	Możliwe negatywne skutki
<i>MDMA</i>	Syntetyczny środek o budowie zbliżonej do amfetaminy (zazwyczaj w formie tabletek)	Stymulujące i halucynogenne. Małe dawki wywołują efekt podobny do amfetaminy, duże do LSD. Powoduje euforię, przyływ energii, pobudzenie seksualne, uczucie silnej więzi z innymi ludźmi. Wyostrza zmysły.	Nieregularne bicie serca, bóle w klatce piersiowej, nudności, napięcie mięśniowe, szczykościsk, niepokój, napady paniki. Długotrwałe używanie – zmiany w komórkach nerwowych mózgu.
<i>Amfetamina</i>	Syntetyczna substancja stymulująca (zazwyczaj w formie proszku)	Działanie pobudzające, powoduje wzrost energii, podwyższenie nastroju, wzrost pewności siebie, poczucie wydolności fizycznej, zmniejsza potrzebę snu i łaknienia.	Może powodować niepokój, lęk, znaczne pobudzenie ruchowe, zaburzenia rytmu serca wymioty, nerwowość, większą agresywność. Długotrwałe przyjmowana – wyniszczenie organizmu.
<i>Metamfetamina</i>	Syntetyczna substancja z grupy amfetamin	Działanie podobne jak po zażyciu amfetaminy, ale szybsze i silniejsze.	Skutki tak jak po zażyciu amfetaminy, chociaż metamfetamina wykazuje się większą szkodliwością.

<i>LSD</i>	Syntetyczna substancja halucynogenna, „kwas” (zazwyczaj w formie nasączonych bibulek)	Zniekształcenia wzrokowe i słuchowe, wzmożony odbiór światła i dźwięków, zmiany w odczuwaniu przestrzeni i czasu.	Doświadczenie negatywnych, wywołujących lęk, wizji – może powodować napady paniki, irracjonalne zachowania np. wyskoczenie przez okno.
<i>Ketamina</i>	Syntetyczna substancja opiatopodobna, przypominająca morfinę (zazwyczaj w formie białego proszku)	Właściwości halucynogenne: nasilenie wrażeń wzrokowych i dotykowych, pobudzenie seksualne, uczucie depersonalizacji, wrażenie unoszenia się nad ciałem.	Zawroty głowy, niewyraźne, podwójne widzenie, zaburzenia pamięci, drgawki, nudności, „dziura ketaminowa” – utrata kontroli ze światem zewnętrznym.
<i>GHB</i>	Kwas gamma-hydroksymasłowy, (zazwyczaj w formie białego proszku)	Działanie rozluźniające, odprężające, osłabia czujność i opór seksualny.	Zawroty głowy, zaburzenia równowagi, uczucie oszłomienia, mdłości, stany nieświadomości i amnezji bez utraty przytomności.
<i>Rohypnol (flunitrazepam)</i>	Związek z grupy benzodiazepin	Silne działanie uspokajające, nasenne, dezorientacja, zwiótczenie mięśni.	Agresywność, utrata samokontroli, senność, amnezja, w skrajnych wypadkach śpiączka

Opracowanie na podstawie: Jabłoński, Jędrzejko (2011), National Institute on Drug Abuse (NIDA).

CZY WIESZ, ŻE...

W latach 70. na całym świecie, do dyskotek zaczęto wprowadzać substancje psychoaktywne, których głównym celem było zwiększenie doznań podczas zabawy – migających świateł, głośnej muzyki, itp. Ich zadaniem było też zwiększenie wytrzymałości, by móc bawić się „do białego rana”.

Z konsumpcją narkotyków klubowych związane jest pojawienie się swoistego typu imprez nazywanych *rave*. Samo słowo *rave* oznacza muzykę z typowym beatem, który powstaje poprzez uderzenia w perkusję w ilości od 115 do 160 uderzeń na jedną minutę. Gatunki muzyki, które dominują na imprezach tego typu to techno, house, jungle, dubstep, drum, trance, tribal, drum&bass. Istotną cechą różniącą te imprezy jest fakt, że muzyka, a dokładnie beat wykorzystywany jest jako narzędzie hipnotyzujące, wprowadzające imprezowiczów w swoisty rodzaj transu, powodujący przyjemne, choć niecodzienne odczucia i stany.

Na świecie imprezy *rave* pojawiły się w latach 80 XX wieku, do Polski natomiast dotarły w latach 90 (wynikało to z panującego w tamtym okresie socjalizmu). Imprezy *rave* były odpowiedzią na ówczesne trendy w muzyce pop, komercjalizację radia i kulturę nocnych klubów. Początkowo były organizowane w wielkich halach i magazynach, co z czasem zostało uznane za nielegalne. Wówczas *rave* zaczęło być obecne w klubach i na dyskotekach.

Od roku 2000 można zaobserwować spadek liczby nielegalnych imprez *rave* a wzrost legalnych. Wynikało to z faktu, że ciągle obecne na nich były narkotyki klubowe (i to w dużym stopniu), w związku z tym, *rave* na stałe zaczął być kojarzony z substancjami psychoaktywnymi, pomimo istnienia „czystych” imprez. W ostatnich kilku latach można zaobserwować powroty do imprez *rave*, choć nie są one tak popularne jak w latach 80. i 90.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że powstała swoista kultura *rave*, w której założenia niejawnie było wpisane używanie substancji psychoaktywnych – narkotyków klubowych. Osoby, które chciały do niej przynależeć były niejako zobowiązane do sięgania po te substancje w trakcie zabawy.

Zaprezentowane informacje o substancjach należących do grupy narkotyków klubowych można porównać z informacjami uzyskanymi od partyworkerów pracujących w polskich klubach (badania własne). Zwracają oni uwagę, że obecni imprezowicze sięgają zarówno po tradycyjne narkotyki, jak i po NSP, nie wskazując przewagi żadnej grupy substancji. Partyworkerzy wskazują na narkotyki klubowe takie jak: amfetamina, ecstasy (MDMA) i ketamina. Ponadto dodają, że wśród klubowiczów bardzo rozpowszechniona jest też marihuana. Jeśli chodzi o NSP, partyworkerzy wskazują na popularny mefedron, a w szczególności na jego pochodne. W przypadku tej grupy substancji można zaobserwować bardzo dynamiczne zmiany – np. w wielu polskich klubach mefedron był dominującym „dopalaczem” ale tylko przez 3-4 miesiące. Później został wyparty przez inne NSP.

Jeśli chodzi o rozpowszechnienie NSP jako substancji klubowych, można posłużyć się danymi z badań prowadzonych w ramach międzynarodowego projektu I-TREND (*Internet toolsfor research in Europe on newdrugs*) (Jabłońska i in., 2017), które pokazują, że w Polsce co 10 użytkownik NSP deklaruje okoliczność sięgnięcia po te substancje w sytuacji imprezy (razem ze znajomymi). Inaczej przedstawiają się dane w krajach europejskich, co zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 5. Okoliczności imprezy - sięgania po substancje psychoaktywne

	Polska		Francja		Holandia		Czechy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Samemu w klubie, barze lub na imprezie	17	1,6%	4	1,2%	2	1,2%	2	3,2%
Ze znajomymi w klubie, barze lub na imprezie	125	11,7%	61	17,6%	72	44,4%	22	35,5%

Opracowanie na podstawie: (Jabłońska i in., 2017).

Polacy wskazują stosunkowo rzadko na sytuację imprezy, jako okoliczność sięgnięcia po NSP. Z drugiej strony, aż 35,4% osób badanych deklaruje, że korzysta z NSP „ze znajomymi poza domem”. Wydaje się, że duże znaczenie w tym zakresie może mieć obowiązujące w danym państwie prawo, które uznaje za legalne bądź nie, dane substancje psychoaktywne. Fakt, że Polacy korzystają z NSP poza domem, a nie w klubach, barach, czy na imprezach, może powodować ryzyko, że w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia, spowodowanych użyciem substancji psychoaktywnych, nie będzie obecna osoba, która udzieli użytkownikowi adekwatnej pomocy. W tym wypadku, wartościowa mogłyby okazać się praca streetworkerów, a nie partyworkerów.

Warto zaznaczyć, że to jakich substancji używają uczestnicy imprez, zależy przede wszystkim od ich potrzeb i motywacji. Jednakże warto zwrócić uwagę na fakt, że rynek narkotykowy różni się także w zależności od regionu Polski (np. rozpowszechnienie substancji psychoaktywnych w dużych miastach w porównaniu do wsi). Ponadto, na określonych typach imprez dominują inne rodzaje substancji. Poniżej w tabeli przedstawiono ogólny podział imprez wraz z narkotykami, które najczęściej przyjmują osoby na nich obecne.

Tabela 6. Rodzaj imprezy a dominujące substancje psychoaktywne

Rodzaj imprezy	Dominująca substancja psychoaktywna
Imprezy, festiwale reggae (np. festiwal w Bielawie)	Marihuana, haszysz, w małej ilości halucynogeny
Imprezy z muzyką techno, elektroniczną, transową	Ecstasy (MDMA), amfetamina i jej pochodne, halucynogeny, dopalacze o działaniu stymulującym i halucynogennym
Imprezy LGBT – dla wąskiej grupy osób	Metamfetamina, mefedron i GHB, GBL, a niekiedy również: poppers, kokaina i ketamina
Imprezy, festiwale rockowe	Alkohol dominujący, pojawiają się też stymulanty i marihuana, ale w małej ilości
Imprezy hip-hopowe	Marihuana, haszysz

Opracowanie na podstawie badań własnych.

CZY WIESZ, ŻE...

W dobie zwiększającej się mobilności i otwartych granic, ludzie w celu poszukiwania doznań (np. religijnych), ale też typowo imprezowych, przemieszczają się poza granice własnego kraju do miejsc, gdzie mogą zażyć (legalnie) konkretne substancje psychoaktywne. Coraz bardziej popularne są podróże w celu poszukiwania mistycznych doznań po zażyciu substancji psychodelicznej – *ayahuasca*. Zjawisko podróżowania w celu spożycia substancji psychoaktywnych można określić **turystyką narkotykową** (*drugtourism*). Młodzi ludzie obierają różne miejsca za cel swoich podróży.

Popularnością cieszą się plaże stanu Goa w Indiach, gdzie w klubach nadmorskich można nabyć takie narkotyki jak: haszysz, kokaina czy ecstasy. Drugi popularny kierunek to Boliwia, która słynie m.in. z klubu Route 36 (La Paz), który przyciąga rzesze turystów chcących zażyć czystej, względnie niedrożej w tym kraju kokainy. Popularne są też Ibiza na Balearach oraz tajlandzka Ko Pha Ngan. Nie można też pominąć Amsterdamu, znanego z liberalnej polityki narkotykowej, do którego przyjeżdżają osoby pragnące poeksperymentować m.in. z marihuaną czy LSD. Małym Amsterdamem, nazywana jest też Praga, stolica Czech, do której turyści z Polski chętnie przyjeżdżają, zachęceni dużą dostępnością ecstasy w lokalnych klubach nocnych.

Bliskość Pragi od Polski powoduje, że Polacy wybierają ten kierunek na podróże narkotykowe. Polska z kolei ze względu na obowiązujące restrykcyjne prawo narkotykowe, rzadko staje się obiektem turystyki narkotykowej (Motyka, 2016).

Aczkolwiek, obok turystyki narkotykowej można wyróżnić także tzw. **turystykę clubbingową** (*party tourism*) – są to podróże, których przewodnim celem jest odwiedzenie dyskotek, klubów nocnych i uczestniczenie w imprezach muzyki elektronicznej. W Polsce, obiektem takiej turystyki jest Trójmiasto, do którego przyjeżdżają zagraniczni turyści. Mimo, iż głównym motywem tej formy turystyki są doświadczenia muzyczne i taneczne, zazwyczaj towarzyszy jej też spożywanie substancji psychoaktywnych (legalnych, jak i nielegalnych). Trójmiasto nazywane jest często mianem „Polskiej Ibizy”, ze względu na dużą liczbę klubów i bliskość plaż. (Iwanicki, 2014).

Warto zwrócić uwagę na fakt, iż turyści znajdujący się pod wpływem substancji psychoaktywnych narażeni są na różne zagrożenia, między innymi mogą stać się ofiarą przestępstwa, a także podejmować ryzykowne zachowania seksualne, co może prowadzić do zakażenia wirusem HIV. Wspólne używanie sprzętu iniekcyjnego, może też zwiększać ryzyko zakażenia HCV i HIV. Nie zawsze też substancja, którą zakupiono z nieznanego, zagranicznego źródła będzie tym, czego oczekuje kupujący, a co może skończyć się różnymi efektami (Motyka, 2016). Partyworkerzy swoimi działaniami obejmują także zagranicznych turystów oraz osoby tzw. „przyjezdne”, niezwiązane na stałe ze środowiskiem lokalnym.

2.1.3. Wybór substancji psychoaktywnej

Warto zwrócić uwagę na fakt, że to, po jaką substancję psychoaktywną sięgnie osoba w trakcie zabawy w klubie, zależy od wielu czynników. W tej części rozdziału przedstawiono możliwe przyczyny używania zarówno NSP, jak i „tradycyjnych” substancji psychoaktywnych przez uczestników imprez.

W celu ustalenia co motywuje osoby do sięgania po NSP w trakcie zabawy, pomocne mogą być wyniki I-TREND (Jabłońska i in., 2017), które wyjaśniają z jakich powodów Polacy wybierają tę grupę substancji oraz jakich efektów oczekują. Dane te zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 7. Oczekiwane efekty sięgania po NSP

Oczekiwany efekt	Procent osób badanych	Oczekiwany efekt	Procent osób badanych
Nawiązanie więzi z otoczeniem, udział w życiu towarzyskim	61,7%	Pozbycie się lub redukcja lęku	24,5%
Odurzenie się	54,7%	Uśmierzenie bólu	8,6%
Zdobycie energii do działania	9,5%	Pozbycie się bezsenności	8,5%
Poprawa aktywności seksualnej	9,8%	Pozbycie się zmęczenia	14,2%
Wzmocnienie pozytywnych efektów działania innej substancji	7,1%	Stymulacja aktywności umysłowej w nauce lub pracy	11,0%
Redukcja negatywnych efektów działania innej substancji	6,1%	Odprężenie	42,3%
Zmiana percepcji	41,6%	Inne	7,2%

Opracowanie na podstawie: (Jabłońska i in., 2017).

Dodatkowo, głównym motywem sięgania po NSP, wskazywanym najczęściej przez respondentów jest „nawiązanie więzi z otoczeniem, udział w życiu towarzyskim”.

Ponadto, analizując dlaczego osoby sięgają po NSP zamiast po tradycyjne narkotyki, można wskazać na kilka ważnych obszarów. Po pierwsze, w przypadku, gdy tradycyjne narkotyki są niskiej jakości i są trudno dostępne, użytkownicy decydują się na sięgnięcie po NSP, które są łatwo dostępne. NSP „nie wychodzą” też na testach narkotykowych. Z drugiej strony, dla wielu osób sięganie po NSP jest zbyt dużym ryzykiem i wybierają tradycyjne narkotyki, o znanych efektach działania.

Wracając do przedstawionych wcześniej danych EMCDDA (2018a), w ostatnich latach można zaobserwować zmniejszenie się skali używania NSP. Jednakże, rośnie problem związany z zatruciami – może to być rezultat pojawiania się nowych, groźniejszych substancji psychoaktywnych, które są sprzedawane w tej samej cenie, czy pod podobną nazwą do znanych użytkownikom substancji. W konsekwencji, użytkownik może nie być w stanie przewidzieć efektu, jaki dana substancja spowoduje.

Jednym z rozwiązań z zakresu redukcji szkód, które może prowadzić partyworker jest testowanie substancji psychoaktywnych, które umożliwia analizę, czy dana substancja znajduje się w określonej próbce, czy nie. Istotne są też działania edukacyjne nastawione na przekazywanie informacji o ryzyku i pojawiających się nowych substancjach psychoaktywnych.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Jeżeli posiadasz w swojej ofercie możliwość testowania substancji psychoaktywnych, sprzedając testy uczestnikom imprezy, pamiętaj o:

- ✓ Wy tłumaczeniu wyniku analizy.
- ✓ Przekazaniu informacji o zagrożeniach związanych z używaniem konkretnych substancji psychoaktywnych.
- ✓ Zachęceniu do dalszej rozmowy.
- ✓ Przekazaniu materiałów informacyjno-edukacyjnych, np. ulotek.

W poprzedniej części rozdziału przedstawiono podział substancji psychoaktywnych, obecnych na imprezach. W tej części pracy podjęto próbę odpowiedzi na pytania:

1. Czego oczekują uczestnicy imprezy po zażyciu konkretnych substancji?
2. Dlaczego wybierają te, a nie inne substancje?

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Pamiętaj, żeby Twojej pracy zawsze towarzyszyła refleksja **DLACZEGO** ludzie bawiący się na imprezach sięgają po określone substancje. Rozumiejąc ich motywację, będziesz w stanie lepiej ich zrozumieć i skuteczniej im pomóc.

W tabeli nr 8 przedstawiono propozycję podziału substancji używanych w klubach i na imprezach, według efektów oczekiwanych przez ich uczestników.

Tabela 8. Oczekiwane efekty zażycia konkretnych grup substancji psychoaktywnych

Oczekiwany efekt	Substancja psychoaktywna
Zwiększenie wytrzymałości fizycznej, „zabawa do rana”	Amfetamina i jej pochodne, ecstasy (MDMA)
Większa otwartość na innych ludzi, towarzyskość, „pokonanie nieśmiałości”	Amfetamina, marihuana, ecstasy (MDMA)
Większe doznania, poszukiwanie nowych doświadczeń – muzycznych, wyostrożenie zmysłów	Substancje z grupy halucynogenów np. LSD, ale także ecstasy, marihuana
Odprężenie, relaks	Substancje z grupy kanabinoidów np. marihuana
Zwiększenie libido, potencji, doznań seksualnych (głównie imprezy typu chemsex – kontakty seksualne pod wpływem substancji psychoaktywnych)	Metamfetamina, mefedron i GHB, GBL (butyrolakton), a niekiedy również: poppers, kokaina i ketamina

Opracowanie na podstawie badań własnych.

W tabeli nr 8 nie wyróżniono oddzielnie nowych substancji psychoaktywnych i tradycyjnych narkotyków – odwoływano się do grup substancji, które wywołują określony efekt, obejmujących zarówno klasyczne, jak i syntetyczne narkotyki. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w grupie narkotyków klubowych przeważają wszelkiego rodzaju stymulanty. Poniżej omówiono szerzej każdy oczekiwany efekt, przedstawiony w tabeli.

Jednym z pragmatycznych celów sięgania po substancje psychoaktywne w trakcie imprez jest potrzeba zwiększenia własnej wytrzymałości fizycznej, „wydłużenie” imprezy. Osoby bawiące się w klubach chcą zapomnieć o zmęczeniu, np. po dniu w pracy, a zażycie odpowiedniego stymulanta im w tym pomaga. Może zmniejszyć np. uczucie głodu i łaknienia. Jednak jest to tylko maskowanie objawów, a nie pokonywanie ich – mogą się one potem pojawić „ze zdwojoną siłą”. Wówczas bardzo łatwo o „wpadnięcie” w tak zwane błędne koło: gdy pojawią się negatywne konsekwencje zażycia danej substancji często łączy się ją z kolejną, by zredukować efekty pierwszej. Zjawisko *polydruguse*, czyli łączenia różnych substancji, zostanie opisane w ostatniej części tego podrozdziału.

Drugi z wymienionych w tabeli pożądaných efektów (większa otwartość na innych ludzi, towarzyskość, „pokonanie nieśmiałości”) jest zgodny z badaniami I-TREND (Jabłońska i in., 2017) cytowanymi wcześniej, które pokazują, że 61% użytkowników NSP sięga po nie, w celu nawiązania więzi z otoczeniem, udziału w życiu towarzyskim. Impreza to sytuacja społeczna, która wymaga od jednostek umiejętności interpersonalnych. Jeżeli umiejętności te są niewystarczające, osoba może mieć trudności w funkcjonowaniu na imprezie. Substancje psychoaktywne (takie jak ecstasy - MDMA) dodają jej pewności siebie, otwartości i sprawiają, że czuje się pewnie w grupie społecznej i dobrze się bawi. Niemniej, istotny jest fakt, że tak jak w pierwszym przypadku, substancja psychoaktywna nie sprawia, że człowiek uczy się nowych umiejętności, takich jak nawiązywanie relacji, komunikacja, czy aktywne słuchanie tylko daje mu poczucie, że już takie sprawności posiada.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Bądź czujny! Obserwuj uważnie uczestników imprezy. Zwracaj uwagę na samotne osoby bądź te, które zachowują się w „dziwaczny” sposób. Podchodź do nich i proponuj im pomoc.

Poszukiwanie nowych doznań, wrażeń dźwiękowych i wzrokowych, jest osiągnięte poprzez korzystanie z substancji z grupy halucynogenów. W tym przypadku motywacją jest nie tylko „dobra, długa zabawa”, ale także doświadczenie czegoś innego, nowego, nieobecnego w codziennym repertuarze zdarzeń. Sytuacja imprezy sprzyja uruchomieniu tej motywacji, ponieważ w jej trakcie dostępne są niecodzienne bodźce wzrokowe i słuchowe, szczególnie w trakcie tak zwanych imprez transowych (wywodzących się z imprez typu *rave*), charakteryzujących się muzyką, która poprzez specyficzny beat wprowadza uczestników w swego rodzaju trans. Ryzyko zabawy pod wpływem halucynogenów jest takie, że mogą powodować one irracjonalne zachowania u użytkowników – w sytuacji imprezy osoba bardzo często zostaje sama, bez swoich towarzyszy, a jej „dziwaczne” zachowanie może nie zostać zauważone.

Pomimo, iż środowisko klubowe zazwyczaj temu nie sprzyja, niektórzy uczestnicy imprez sięgają po substancje, które wywołają u nich efekt odprężający, uspokajający, czy po prostu wprowadzą ich w dobry nastrój. Zazwyczaj łączy się to z wyborem specyficznego rodzaju imprezy – przede wszystkim imprez, czy festiwali reggae, podczas których sięga się najczęściej po marihuanę. Czasami użytkownicy sięgają też po tę grupę substancji, np. w sytuacji nadmiernego pobudzenia, wywołanego spożyciem innej substancji psychoaktywnej.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Żeby dać uczestnikom imprezy możliwość odpoczynku i uspokojenia się w sytuacji nadmiernego pobudzenia wywołanego użyciem substancji psychoaktywnej, możesz stworzyć *strefę chillout*. Powinno to być miejsce na uboczu, gdzie osoby mogą usiąść, czy położyć się, a także dostaną zatyczki do uszu i wodę.

Substancje psychoaktywne mogą być też używane w celu zintensyfikowania doznań seksualnych. Z wywiadów z partyworkerami (badania własne) wynika, że jest to częste na imprezach w klubach społeczności LGBT. Ostatnimi czasy popularny stał się chemsex, szczególnie w grupie homoseksualnych mężczyzn. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż ten rodzaj aktywności seksualnej może być związany z poważnymi konsekwencjami zdrowotnymi, począwszy od zwiększonego ryzyka zachorowania na choroby i infekcje przenoszone drogą płciową, a także szkody ogólnozdrowotne – uczestnicy chemsex opisują tzw. *losingdays* (dni utraty), czyli czas, w którym, nie jedli, ani nie spali (nawet do 72 godzin) z powodu uczestniczenia w sesji chemsex (Łapiński, Gąsiorowski, Szetela, 2016, McCall, Adams, Mason, Willis, 2015).

Chemsex - podejmowanie kontaktów seksualnych pod wpływem substancji psychoaktywnych. Zazwyczaj ma formę seksu grupowego, intensywnego, wielogodzinnego, bez przerw na odpoczynek, a jego uczestnicy często nie korzystają z prezerwatyw, ani lubrykantów. (David Stuart, 2018, wywiad z 05.04.2018 ze strony: <https://hyperreal.info/info/chemsex-i-poprawa-kompetencji-kulturowych-wywiad-z-davidem-stuartem>)

LGBT - społeczność obejmująca osoby należące do mniejszości seksualnych: osoby homoseksualne, osoby biseksualne oraz osoby transseksualne, a także inne osoby o nienormatywnej seksualności.

Substancje psychoaktywne mogą też powodować brak kontroli nad zachowaniami seksualnymi, który sprawia, że użytkownicy częściej podejmują zachowania ryzykowne, mogące skutkować infekcją i chorobami przenoszonymi drogą płciową (np. HIV).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Przekazuj uczestnikom imprezy informacje dotyczące profilaktyki HIV/AIDS oraz innych chorób przenoszonych drogą płciową.
- ✓ Podkreślaj, że korzystanie z substancji psychoaktywnych podczas kontaktów seksualnych daje krótkotrwały efekt, a długoterminowo może przynieść obniżenie potencji.
- ✓ Informuj o konieczności zabezpieczania się podczas seksu (np. poprzez rozdawanie prezerwatyw).

Wydaje się też, że edukacja i promowanie postaw, jak można osiągnąć wysoką satysfakcję z kontaktów seksualnych bez wspomagania się substancjami psychoaktywnymi (czyli tzw. edukacja seksualna) jest ważnym obszarem, który być może wykracza poza zakres działań partyworkerów, chociaż w niektórych programach może być wprowadzany.

2.1.4. Łączenie substancji psychoaktywnych (*polydruguse*)

Nawet jeśli partyworker będzie wiedział, co zażyła dana osoba i jakie mogą być tego konsekwencje, sytuacja się komplikuje, gdy uczestnik imprezy zażył więcej niż jedną substancję, bądź łączy substancje psychoaktywne z alkoholem. Wówczas efekty takiego połączenia mogą być bardzo groźne dla życia i zdrowia jednostki. W przypadku NSP często też nie wiadomo, jaką substancję czynną zawierała dana tabletką czy proszek. Z jednej strony uczestnicy imprez mogą nie wiedzieć co znajduje się w substancji, którą zażyli, a z drugiej - może się okazać, że w danym produkcie jest coś innego niż oczekiwali. W trakcie imprez uczestnicy łączą nie tylko narkotyki klubowe i „dopalacze”, ale też legalne substancje, takie jak alkohol, papierosy, leki czy napoje energetyczne. Na świecie zjawisko łączenia różnych substancji psychoaktywnych określa się angielskim sformułowaniem *polydruguse*.

Polydruguse (łączenie substancji) - Jednoczesne stosowanie dwóch lub więcej substancji w trakcie tej samej okazji.

LUB

Stosowanie dwóch lub więcej substancji, w zależności od okoliczności, niekoniecznie na jednej imprezie, czy w ramach jednej okazji. (Hunt, Evans, Moloney, Bailey, 2009).

Podczas imprezy szczególnie widoczny i jednocześnie niebezpieczny dla użytkowników jest pierwszy z opisanych przypadków. W Polsce używa się sformułowania politoksykomania, którą definiuje się jako: „równoczesne bądź naprzemienne używanie różnych substancji psychoaktywnych” (Niewiadomska, Stanisławczyk, 2004, s. 74).

Istotne wydaje się być pytanie: Dlaczego uczestnicy imprez łączą substancje psychoaktywne (z innymi substancjami, bądź z alkoholem)? Generalnie, można przypuszczać, że są trzy główne powody takiego zachowania:

1. Po pierwsze, użytkownicy łączą substancje w celu osiągnięcia konkretnego efektu (np. wzmocnienia działania, bardziej długotrwałego działania).
2. Po drugie, są też użytkownicy, którzy łączą substancje nieintencjonalnie, nie analizując i nie zdając sobie sprawy z konsekwencji – np. piją alkohol i pod jego wpływem podejmują decyzję o sięgnięciu po jakąś dodatkową substancję.
3. Trzecia grupa, to osoby, które eksperymentują z substancjami i łączą je z ciekawości, chęci poszerzenia własnych doświadczeń, niekoniecznie oczekując konkretnego efektu.

Ponadto są też tacy użytkownicy, którzy wiedzą i analizują jakich substancji nie należy ze sobą łączyć i tych połączeń unikają, wybierając tylko te, dające oczekiwany efekt (Hunt i in. 2009).

Warto podkreślić fakt, iż substancje psychoaktywne przyjmowane są też w różnym momencie czasu trwania imprezy i od tego też zależy, jaka to będzie substancja (Hunt, 2009):

1. *Substancje przyjmowane przed imprezą* – w grupie rówieśniczej, w domu, bądź „w plenerze”. Głównym celem jest wprowadzenie się w dobry nastrój, pobudzenie, przygotowanie do zabawy.
2. *Substancje przyjmowane w trakcie imprezy* – motywacje opisane w tabeli 6 i 7.
3. *Substancje przyjmowane po imprezie*. Głównym celem jest redukcja negatywnych skutków zażywanych wcześniej substancji, wprowadzenie się w stan odprężenia, umożliwienie zaśnięcia, zniwelowanie pobudzenia.

Na każdym etapie jednostki używają różnych substancji i różnie je łączą, w zależności od oczekiwanego efektu.

Motywacja osób z pierwszej grupy – oczekujących konkretnych efektów po zażyciu substancji psychoaktywnej, może być bardzo różna. Poniżej przedstawiono czego mogą oczekiwać osoby łączące środki w trakcie imprezy (Hunt, 2009):

1. *Przyjemność* – jednym z głównych powodów łączenia różnych substancji jest chęć lepszej zabawy, wprowadzenie się w dobry nastrój.
2. *Wydłużenie działania* – użycie jednej substancji w celu wydłużenia efektu zażycia innej, np. wydłużenie efektu działania MDMA poprzez zażycie GHB bądź marihuany.
3. *Wzmocnienie działania* – użycie jednej substancji w celu zintensyfikowania efektu działania innej, np. wzmocnienie działania halucynogenów poprzez połączenie ich z marihuaną. Natomiast połączenie ecstazy (MDMA) z halucynogenami nie tylko wzmacnia jej działanie, ale też „wzbogaca” o dodatkowe wrażenia zmysłowe.
4. *Zmniejszanie negatywnych konsekwencji* – niektóre substancje zażywane są w celu redukcji nieprzyjemnych, negatywnych skutków spożycia innych substancji, np. w celu łagodzenia zatrucia alkoholem można zastosować stymulanty takie jak: kokaina czy amfetamina. Marihuana może też łagodzić negatywne skutki „zejścia” po ecstazy (MDMA).

Analizując połączenia substancji, których unikają imprezowicze, można odnieść się do badań przeprowadzonych przez Hunta z zespołem (2009). Wynika z nich, że imprezowicze obawiają się przede wszystkim łączenia alkoholu z narkotykami klubowymi. Młodzi ludzie na imprezach pozyskują wiedzę od rówieśników (bądź z Internetu) o tym, jakie substancje łączyć, a jakich połączeń unikać. Zdarza się też, że przeprowadzają „eksperymenty” na sobie obserwując, co się stanie.

Przykładem akcji profilaktyczno-edukacyjnej w Polsce, dotyczącej łączenia substancji psychoaktywnych jest projekt: „Nie jesteś didżejem, nie miksuj!”. Ponadto, testowanie substancji psychoaktywnych w trakcie imprez, umożliwia użytkownikom upewnienie się, czy to, co zakładają znajduje się w ich substancji, co w przypadku braku potwierdzenia może przełożyć się na rezygnację ze spożycia danego narkotyku. Takie obserwacje wynikają z doświadczeń polskich partyworkerów pracujących w klubach (badania własne).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Informuj uczestników imprezy, jakie konsekwencje może przynieść łączenie różnych substancji ze sobą.
- ✓ Zniechęcaj ich do takich „eksperymentów”, podkreślając duże ryzyko zdrowotne.
- ✓ Zwracaj uwagę na połączenie **alkohol + napój energetyczny**. Mieszanka ta powoduje, że osoba posiada subiektywne poczucie bycia trzeźwym i bardzo łatwo może dojść do zatrucia.
- ✓ Przekazuj wiedzę, w jaki sposób można ograniczyć negatywne konsekwencje spożycia danej substancji, albo jak się przed nimi uchronić. Ma to na celu pokazanie uczestnikom imprezy jak się zabezpieczyć, żeby nie być zmuszonym do sięgania po kolejną substancję, w celu zniwelowania nieporządnych konsekwencji substancji wcześniej zażytej.

Tabela 9. Przykładowe połączenia substancji psychoaktywnych oraz ich konsekwencje.

Połączenie substancja + substancja	Konsekwencje zdrowotne
Amfetamina + kokaina	Dwa stymulanty potęgujące swoje działanie. Oznacza to wzrost ciśnienia, zaburzenia akcji serca, mogą pojawić się wymioty, zawroty głowy.
Alkohol + ekstazy (MDMA)	Może spowodować szybsze odwodnienie, dodatkowo alkohol niweluje działanie euforyzujące MDMA.
Amfetamina + ekstazy (MDMA)	Ta sama grupa substancji, znaczny wzrost ciśnienia, przyspieszenie akcji serca, a także duże ryzyko odwodnienia.
Alkohol + amfetamina	Mniejsze poczucie upijania się, większe prawdopodobieństwo odwodnienia, może pojawić się tzw. „efekt przepicia amfetaminy” – zapaść.

Opracowanie na podstawie: Stowarzyszenie Program Stacja, www.programstacja.org.pl/strefa-wiedzy/branie-na-powaznie-o-substancjach-psychoaktywnych/miksy.

W tabeli nr 9 przedstawiono przykłady połączenia różnych substancji i ich konsekwencje zdrowotne. Wiedza z tego zakresu może okazać się bardzo przydatna w trakcie pracy partyworkerów, a szczególnie wtedy, gdy interweniują w sytuacjach kryzysowych.

Ponadto, problem może też stanowić (szczególnie wśród młodej grupy użytkowników) łączenie substancji psychoaktywnych, czy alkoholu z napojami energetycznymi (początkowo: energetykami), które dla wielu osób stanowią legalny odpowiednik narkotyków (Motyka, 2016). Dużą rolę w popularności tego połączenia mają koncerty i imprezy z napojami energetycznymi, które reklamy swoich produktów adresują do młodych osób. Pokazują im, że mogą używać legalnych substancji, powodujących równie ciekawe doznania, co zakazane narkotyki - np. jeden z napojów energetycznych o nazwie „Cocaine” był reklamowany jako legalny odpowiednik kokainy. Główne ryzyko zdrowotne wynikające z używania napojów energetycznych, to przedawkowanie kofeiny, która jest ich głównym składnikiem. Z perspektywy pracy partyworkera, bardzo groźne dla imprezowiczów są alkoholowo-energetyzujące mieszanki (alkohol + napój energetyczny), które z jednej strony dają możliwość dłuższej zabawy, a z drugiej strony sprawiają, że jednostka posiada subiektywne poczucie bycia trzeźwym i łatwiej może dojść do zatrucia alkoholem. Oprócz tego, dodanie do takiego połączenia substancji psychoaktywnych może przynieść bardzo negatywne konsekwencje zdrowotne.

Ostatnim, istotnym wątkiem jest łączenie substancji psychoaktywnych (także alkoholu) z lekami uspokajającymi i nasennymi. Osoby korzystające z substancji psychoaktywnych sięgają po leki z różnych powodów, takich jak:

1. Osiąganie lepszych rezultatów, wzmacnianie działania substancji psychoaktywnych.
2. Regulacja nastroju, łagodzenie negatywnych objawów zażycia narkotyku.
3. Ułatwienie „zejścia” po zażyciu substancji psychoaktywnej – niwelowanie negatywnych konsekwencji procesu trzeźwienia.

Leki jako substancja zastępcza – w sytuacji, gdy jednostka nie ma dostępu do innych substancji psychoaktywnych (Okulicz-Kozaryn, Borucka, Kocoń, 2006)

PODSUMOWANIE

Substancje psychoaktywne na imprezach

- ✓ Uczestnicy imprez sięgają zarówno po tradycyjne narkotyki, jak i po NSP, nie wskazując przewagi żadnej grupy substancji.
- ✓ W pracy partyworkera bardzo ważna jest **wiedza na temat rozpowszechnienia substancji psychoaktywnych** w środowisku, w którym pracuje.
- ✓ Obserwacja rynku narkotykowego powinna obejmować analizę, jakie substancje użytkownicy najczęściej łączą ze sobą i jakich efektów oczekują.
- ✓ Partyworker powinien poszukiwać odpowiedzi na pytanie, **dlaczego określone substancje są w danym środowisku (czy w danym klubie) popularne** – jakie potrzeby uczestników imprezy zaspokajają. Wiedza ta, może mu pomóc w lepszym zrozumieniu jego klientów i umożliwić zaplanowanie działań i interwencji odpowiadających na potrzeby tej grupy.

2.2. Psychospołeczny obraz uczestników imprez

Opisany w poprzednim podrozdziale podział użytkowników imprez pod względem używanych przez nich substancji psychoaktywnych i oczekiwanych w związku z tym efektów jest bardzo wartościowy, aczkolwiek niewystarczający. W tej części rozdziału podjęto próbę przedstawienia psychologicznego obrazu uczestników imprez, uwzględniającego różne obszary funkcjonowania jednostek, a także ich specyficzne potrzeby. Przesłanką przewodnią pracy partyworkerów powinna być idea, że im lepiej zrozumieją osoby, z którymi pracują, tym efektywniej będą w stanie im pomóc.

Używanie substancji psychoaktywnych jest efektem końcowym, wynikiem pewnego splotu czynników i okoliczności. Jedną grupę czynników stanowią charakterystyki uczestników imprez (zarówno psychologiczne jak i demograficzne), które zostały przedstawione w pierwszej części tego rozdziału. Poza tym, to czy jednostka zdecyduje się na sięgnięcie po substancję psychoaktywną w trakcie zabawy, zależy również od obowiązującego w danej społeczności stylu rekreacji. Temu zagadnieniu poświęcono ostatnią część rozdziału.

2.2.1. Charakterystyka uczestników imprez

Wracając do tezy, którą przyjęto w pierwszej części tego rozdziału – osoby sięgające po substancje psychoaktywne na imprezach nie są grupą jednorodną. Jednym z obecnie obowiązujących modeli, który pozwala wyjaśnić funkcjonowanie człowieka w sposób wielowymiarowy jest model biopsychospołeczny (Dzielska, Kowalewska, 2014). Wyjaśnia on, dlaczego jednostka podejmuje zachowania ryzykowne.

Zachowania ryzykowne definiowane są w ramach jednej z podstawowych „Teorii Zachowań Ryzykownych” autorstwa R. i S. Jessor’ów, jako zachowania zagrażające zdrowiu i prawidłowemu rozwojowi, będąc jednocześnie powodem niepokoju społecznego (Jessor, 1998, za: Ostaszewski, 2005; więcej o tej teorii znajduje się w rozdziale III). W tym wypadku, takim zachowaniem może być używanie substancji psychoaktywnych w trakcie imprez. Według powyższej koncepcji warunki, które mogą zwiększyć prawdopodobieństwo angażowania się ludzi w zachowania ryzykowne dotyczą czynników biologicznych, psychologicznych oraz społecznych (środowiskowych). Czynniki biologiczne to m.in: płeć, gospodarka hormonalna, gospodarka neuroprzebieżnikowa, czy predyspozycje genetyczne. W wielu badaniach potwierdzono, że płeć męska może stanowić czynnik ryzyka do podejmowania zachowań ryzykownych przez nastolatki. Czynniki społeczne odnoszą się, np. do środowiska rodzinnego – postaw rodzicielskich, modelowania różnego rodzaju zachowań przez rodziców, ale także do środowiska rówieśniczego. Używanie środków psychoaktywnych przez członków rodziny czy przyjaciół jednostki, styl rekreacji współczesnego społeczeństwa może mieć wpływ na podjęcie przez nią decyzji, czy sięgnie po daną substancję, czy nie. Ostatni, ważny czynnik stanowi komponent psychologiczny – są to wszystkie indywidualne charakterystyki opisujące jednostkę (jej osobowość), obejmujące m.in. skłonność do poszukiwania wrażeń, posiadane przez nią umiejętności, postawy, styl radzenia sobie ze stresem, poziom samooceny, itp.

Reasumując, to czy jednostka sięgnie po substancję psychoaktywną i to jaki rodzaj wybierze jest umotywowane wieloma czynnikami, które można pogrupować w trzy filary tworzące tzw. model biopsychospołeczny. O nieprzypadkowości sięgania po substancje psychoaktywne mówi „hipoteza autoselekcji” Khantziana (Khantzian, 1975 za: Frankfeldt, 2007). Według tej koncepcji, ludzie sięgają po różne substancje wybierając te, których efekty najbardziej im odpowiadają – zaspokajają ich określone potrzeby (np. w sytuacji depresji wybierają stymulanty, w walce z lękiem – środki relaksujące, np. marihuanę). Hipoteza ta, z czasem ewoluowała w „hipotezę samoleczenia”, która sprowadza się do stwierdzenia, że ludzie sięgają po substancje psychoaktywne (także alkohol) w celu rozwiązywania różnych wewnętrznych trudności, z którymi nie potrafią sobie samodzielnie poradzić.

Przyjmując, że wpływ na podjęcie przez jednostkę decyzji o użyciu substancji psychoaktywnej mają zarówno czynniki psychologiczne, społeczne, jak i biologiczne - scharakteryzowanie grupy uczestników imprez sięgających po te środki jest zadaniem niezwykle trudnym. Wiedza na tematów czynników mających wpływ na podjęcie przez jednostkę decyzji o użyciu substancji psychoaktywnej, może okazać się użyteczna w przypadku dalszej pracy (jeżeli taka będzie podjęta), np. poza sytuacją imprez – w gabinecie terapeutycznym, a niekoniecznie przy pierwszym kontakcie w trakcie imprezy.

W tej części pracy podjęto próbę podziału uczestników imprez pod względem różnych ich charakterystyk odnosząc się do istniejących klasyfikacji. Wybrano takie klasyfikacje, które mogą być użyteczne w pracy partyworkerów, np. mogą być pomocne w lepszym zrozumieniu klientów i zaplanowaniu adekwatnych działań.

Używanie substancji psychoaktywnych

Przede wszystkim warto zwrócić uwagę na grupę z jaką pracują partyworkerzy, czyli uczestników imprez. Są to nie tylko osoby korzystające z substancji psychoaktywnych, ale też osoby niezdecydowane, bądź osoby niezainteresowane używaniem tych środków. Należy pamiętać, że oni także przebywają w środowisku, w którym pracują partyworkerzy. W związku z tym, praca partyworkerów powinna obejmować działania profilaktyczne i edukacyjne wobec osób zastanawiających się nad sięgnięciem po narkotyki. Dobra diagnoza środowiska powinna dostarczyć partyworkerowi informacji na temat tego, jak rozkładają się proporcje osób używających w trakcie imprez, w stosunku do osób „trzeźwych” i na tej podstawie planować swoje działania. Takie oszacowanie jest możliwe dzięki między innymi obserwacji, rozmowie z obsługą lokalu, przeprowadzanym w klubie badaniem (ankiety wśród uczestników imprez). Należy pamiętać, że część ludzi przychodzi do klubu w celu dobrej zabawy – interesuje ich taniec, spotkanie ze znajomymi, dobra muzyka i legalne używki takie jak alkohol czy papierosy. Partyworkerzy powinni mieć gotowość do pracy z osobami z każdej z tych dwóch grup.

Grupa osób korzystających w trakcie imprezy z substancji psychoaktywnych także nie jest grupą jednorodną. Jedną z najprostszych klasyfikacji odnosi się do podziału użytkowników na *okazjonalnych, problemowych i uzależnionych*. Charakterystyki każdej

z tych grup można dokonać w odniesieniu do konkretnej substancji psychoaktywnej – np. okazjonalni użytkownicy marihuany będą różnić się od okazjonalnych użytkowników amfetaminy (Okulicz-Kozaryn, Borucka, Brykczyńska, Pisarska, 2008).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Nawiązując kontakt z osobami na imprezach, staraj się odróżniać okazjonalnych użytkowników od uzależnionych (jest to możliwe w sytuacji, gdy masz dyżury w określonych klubach regularnie i spotykasz tam te same osoby)
- ✓ W przypadku osób, u których podejrzewasz uzależnienie czy problemowe używanie, zaproponuj im profesjonalną pomoc i przekaz kontakt do terapeuty, bądź poradni leczenia uzależnień.

Postawy wobec środków psychoaktywnych

To, co różni wymienione wyżej grupy osób bawiących się na imprezie (zarówno tych niezainteresowanych substancjami psychoaktywnymi, bądź dopiero rozważających sięgnięcie po nie, jak i użytkowników okazjonalnych, problemowych, czy uzależnionych) to ich postawy wobec środków psychoaktywnych. Zgodnie z poglądem podzielanym przez większość psychologów społecznych, uznaje się, że postawą wobec danego obiektu (w tym wypadku narkotyku) jest „względnie stała skłonność do pozytywnego lub negatywnego ustosunkowania się człowieka do tego obiektu” (Wojciszke, 2003). Istotny jest fakt, że podział postaw nie jest dychotomiczny – nie są to tylko pozytywne bądź negatywne, ale określa się je na kontinuum od stosunku skrajnie negatywnego (odrzućenie) do stosunku skrajnie pozytywnego (całkowita akceptacja). Uczestnicy imprez mogą prezentować różne postawy wobec środków psychoaktywnych, bądź mogą w ogóle takiej postawy nie mieć jeszcze ukształtowanej. Należy jeszcze zwrócić uwagę na jeden fakt – osoby, które mają pozytywną postawę wobec nielegalnych środków, niekoniecznie muszą używać tych substancji (jednak zazwyczaj tak jest). Zaś pozytywny stosunek do narkotyków zwiększa ryzyko sięgnięcia po nie.

Postawy są dynamiczne, kształtują się i zmieniają pod wpływem wiedzy i doświadczeń jednostki (aspekt poznawczy), jej emocjonalnego ustosunkowania do obiektu postawy – czyli narkotyków (aspekt emocjonalny), a także podjętych działań (np. zdecydowanie się na uczestnictwo w imprezie z grupą osób używających substancji psychoaktywnych).

Używanie planowane versus spontaniczne

Posiadanie przez jednostki pozytywnej postawy wobec używania substancji psychoaktywnych może się przełożyć na zażycie tego środka w trakcie imprezy (bądź bezpośrednio przed nią). Jednakże, to w jaki sposób dochodzi do tego działania, także różnicuje uczestników imprez. Ich zachowania można umieścić na wymiarze od spontanicznego sięgania po substancje psychoaktywne, po planowane używanie (Hunt, 2009). Na jednym krańcu znajdują się „racjonalni” użytkownicy, którzy przygotowują się do zażycia substancji, np. poprzez spożycie przed imprezą dużej ilości

węglowodanów, czy wypicie dużej ilości wody, zaś w trakcie imprezy spożywają wcześniej zakupione substancje w takiej ilości w jakiej zaplanowali, po to by osiągnąć konkretne, oczekiwane efekty. Znają się na działaniu poszczególnych substancji, wiedzą też jakie mogą spotkać ich negatywne konsekwencje i próbują je niwelować, np. poprzez łączenie różnych grup substancji psychoaktywnych. Można zakładać, że Ci użytkownicy mają silną, pozytywną postawę wobec substancji psychoaktywnych, która w niewielkim stopniu może podlegać zmianom. Na drugim krańcu znajdują się użytkownicy „spontaniczni”, którzy przed imprezą nie zakładają, że będą korzystać z substancji psychoaktywnych. Decydują się na zażycie substancji impulsywnie, pod wpływem, np. zachęty znajomych czy sprzyjających warunków w klubie (np. muzyka transowa). Czynnikiem sprzyjającym podejmowaniu tego typu decyzji, jest bycie w stanie nietrzeźwości, bądź niezadowolenie z zabawy – chęć „polepszenia jej”. Można przyjąć, że ta grupa użytkowników albo nie ma ukształtowanej konkretnej postawy wobec środków psychoaktywnych, bądź jest ona umiarkowanie pozytywna.

Dużą rolę w podejmowaniu decyzji o sięgnięciu po substancje psychoaktywne odgrywa też specyfika miejsca, w którym przebywa jednostka i grupy z którą się bawi. Rola miejsca, w którym organizowana jest impreza zostanie omówiona w dalszej części tego rozdziału.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Bądź szczególnie wrażliwy na osoby, które rozważają użycie substancji psychoaktywnej – twoje działania (np. rozmowa, przekazanie ulotek) mogą przynieść efekt w postaci niepodjęcia przez tę osobę decyzji o sięgnięciu po nar-

Potrzeby i motywacja

W poprzednim podrozdziale dużo miejsca poświęcono rozważaniom, dlaczego jednostka sięga po konkretną substancję i jakich efektów się spodziewa. W tej części pracy podjęto próbę odniesienia tych oczekiwań uczestników imprez do ich wewnętrznych potrzeb i motywacji – postarano się przenieść to na grunt pojęć psychologicznych. W tym celu posłużono się typologią wykorzystaną w badaniach I-TREND (Jabłońska i in., 2017), której podstawę stanowi teoria potrzeb Masłowa. Autorzy wyodrębnili różne motywy zażywania nowych substancji psychoaktywnych. Klasyfikacja ta jest na tyle szeroka, że można ją odnieść do uczestników imprez sięgających także po tradycyjne narkotyki. Autorzy wskazują na następujące motywy:

1. Motywacja typu „D” – działanie podejmowanie w celu uzupełnienia deficytu, braku:
 - Motywacja instrumentalna, np. zwalczanie snu, zniesienie bólu, znużenia.
 - Motywacja społeczno-emocjonalna – chęć przełamania lęku społecznego, nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi.

2. Motywacja typu „B” – wzbudzona wskutek pojawienia się potrzeb wyższego rzędu, odnoszących się do rozwoju i samoregulacji:
 - Motywacja poznawcza – chęć poznania substancji.
 - Motywacja ludyczna – chęć zabawy.
 - Motywacja eksperymentalna – nowe doświadczenia zmysłowe, poszerzenie zakresu wrażeń.

Na podstawie tego podziału, zespół badawczy I-TREND stworzył własną typologię użytkowników nowych substancji psychoaktywnych. Podobnie jak w przypadku motywacji, tę klasyfikację także można odnieść do grupy uczestników imprez korzystających z narkotyków klubowych. Typy użytkowników to:

1. „Empatyczni” imprezowicze – przyczyna sięgania po NSP – motyw społeczno-emocjonalny, chęć otwarcia się na innych.
2. „Kamikadze” – motywacja emocjonalna, chęć przekraczania własnych granic, potrzeba ryzyka.
3. „Supermani” – motywacja instrumentalna – chęć zwiększenia własnych możliwości w zakresie wykonywanej pracy, np. czynności zawodowe, nauka, potencja seksualna.
4. „Naukowcy” i „Eksperci” – duża wiedza chemiczna, motywacja poznawcza.
5. „Doświadczeniowcy” – motywacja eksperymentalna, eksplorowanie wewnętrznego świata, motywacja poznawcza.
6. „Nowicjusze” – mało doświadczeni.

Wyniki badań I-TREND (Jabłońska i in., 2017) pokazują, że w Polsce, najważniejszym oczekiwanym efektem spożycia nowych substancji psychoaktywnych, wskazywanym przez ponad 60% respondentów, jest nawiązywanie więzi z otoczeniem, udział w życiu towarzyskim. Substancje psychoaktywne umożliwiają jednostce otwarcie się na innych ludzi, łatwiejsze wchodzenie w kontakt, a także większą śmiałość i pewność siebie. Wydaje się, że motyw ten wynika z głębszej, bardziej uniwersalnej potrzeby, a mianowicie z potrzeby bliskości i więzi, a także potrzeby akceptacji przez grupę.

Sięganie po nowe substancje psychoaktywne w trakcie imprezy może być także poddyktowane *motywacją ludyczną* (chęć dobrej zabawy) i *eksperymentalną* (poszerzenie zakresu wrażeń, np. pod wpływem światła w trakcie imprezy, muzyki transowej).

Należy też zwrócić uwagę na grupę osób, które przychodzą na imprezę w celu odbycia stosunku seksualnego – ich motywacja sięgnięcia po substancje psychoaktywne, może być czysto *instrumentalna* – zwiększenie popędu seksualnego, a także *motywacja eksperymentalna* – zwiększenie doznań seksualnych. Problem ten dotyczy również społeczności LGBT.

Reasumując, zaprezentowana w tej części pracy charakterystyka motywacji i typologia użytkowników, odnoszą się tylko do nowych substancji psychoaktywnych. Warto jednak rozważyć, czy przedstawione przez autorów podziały nie znajdują też zastosowania w odniesieniu do osób, które sięgają po narkotyki klubowe.

Osobowość

Każdy człowiek posiada specyficzny konglomerat cech określany mianem osobowości. Cechy można określić jako stałe tendencje do zachowywania się w określony sposób. Jeden z pierwszych psychologów, który zajmował się badaniem osobowości był Gordon Allport, twórca tzw. teorii cech. Zapoczątkował on patrzenie na człowieka poprzez kategoryzację jego zachowań w cechy (Pervin, 2002). Od wielu lat psychologowie prowadzą badania poszukując cech osobowości, które wyjaśniałyby skłonność jednostki do popadania w uzależnienie czy podejmowania zachowań ryzykownych, takich jak korzystanie z substancji psychoaktywnych. W tej części pracy podjęto próbę wskazania potencjalnych cech osobowości jednostek, które mogą stanowić swoiste czynniki ryzyka sięgnięcia po narkotyki w trakcie imprezy.

Jedną z koncepcji, cieszącą się w świecie psychologicznym dużym zainteresowaniem od wielu lat, to Pięciodzownikowy Model Osobowości nazywany potocznie „Wielką Piątką”, którego autorami są Paula Costa i Robert McCrae. Wskazuje on na pięć podstawowych czynników (cech) osobowości: Neurotyzm, Ekstrawersja, Ugodowość, Sumiennność oraz Otwartość na doświadczenie (Pervin, 2002).

Zasadne wydaje się pytanie: Czy istnieją specyficzne profile osobowości, uwzględniające cechy z Wielkiej Piątki, które wiążą się z podejmowaniem zachowań ryzykownych? Od wielu lat psychologowie prowadzą liczne badania w tym zakresie, a wnioski z niektórych z nich przedstawiono poniżej.

Jak wskazywano we wcześniejszych częściach opracowania, użytkownicy sięgający po konkretne grupy substancji, różnią się znacząco między sobą. Takie różnice mogą też być związane z ich osobowością. Badania, które przeprowadził P. Izdebski i Ł. Kubacki (2012) pokazują, że osoby sięgające po substancje z grupy halucynogenów poza niską sumiennością, która pojawia się także w przypadku użytkowników innych grup substancji, charakteryzują się przede wszystkim wysokim poziomem otwartości na doświadczenie. Może się to wiązać z wymienioną wcześniej motywacją eksperymentalną, chęcią poszerzenia własnego zakresu doświadczeń, ciekawością nowych doznań. Wydaje się jednak, że niska otwartość na doświadczenie, także może być czynnikiem ryzyka sięgnięcia po substancje psychoaktywne. Taki wniosek wyprowadziła na podstawie badań własnych A. Jaros (2014), która analizowała powiązania między cechami osobowości a podejmowaniem zachowań ryzykownych wśród polskiej młodzieży. Ponadto, autorka wskazała, że młodzi ludzie używający papierosów, alkoholu i narkotyków cechują się niższą ugodowością i sumiennością niż ich rówieśnicy zachowujący abstynencję. Z kolei polskie badania dotyczące cech osobowości osób uzależnionych od alkoholu wskazują na bardzo dużą rolę neurotyczności. Osoby, które cechują się wysoką neurotycznością i niską sumiennością mogą wykazywać tendencję do nadużywania alkoholu i rozwoju uzależnienia (Bętkowska-Korpała i in., 2012).

CZY WIESZ, ŻE...

Autorzy zajmujący się problematyką osobowości, poza wskazywaniem nasilenia poszczególnych cech związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, starają się uchwycić konglomerat tych cech, wyodrębnić specyficzny typ osobowości, zwiększający ryzyko sięgnięcia przez jednostkę po substancje psychoaktywne.

Stworzono pojęcie **osobowości typu D**, inaczej nazywanej osobowością stresową (Ogińska-Bulik, Juczyński, 2008). Autorem tego określenia jest psycholog kliniczny Johan Denollet. Na osobowość typu D składają się dwa główne wymiary: negatywna emocjonalność (skłonność do przeżywania negatywnych emocji, takich jak lęk, niepokój, gniew), a także hamowanie społeczne (skłonność do powstrzymywania się od wyrażania emocji, a także izolowanie się od innych, wrażliwość na krytykę). Osoby z tym typem osobowości, cechują się wysoką neurotycznością oraz niską ugodowością, sumiennością i otwartością na doświadczenie.

Ponadto, z nadużywaniem czy uzależnieniem od substancji psychoaktywnej mogą współwystępować pewne zaburzenia osobowości. Osobowość histrioniczna, antyspołeczna i zależna jest czynnikiem ryzyka problemowego używania narkotyków. Oprócz tego, wskazuje się też na osobowość schizoidalną i obsesyjno-kompulsywną (Grant i in., 2006). Zaburzenia osobowości są praktycznie niemożliwe do „wyleczenia”, w związku z tym praca z osobami je przejawiającymi opiera się przede wszystkim na redukcji objawów i poprawie codziennego funkcjonowania. Osoby, które jednocześnie przejawiają zaburzenie osobowości i uzależnienie od substancji psychoaktywnych, określa się jako pacjentów z „podwójną diagnozą”. Mogą oni także znajdować się w grupie osób, z którymi pracują partyworkerzy – co może stanowić dla nich bardzo duże wyzwanie, po pierwsze w rozpoznaniu, że dana osoba prawdopodobnie ma zaburzoną strukturę osobowości, a po drugie w przekazaniu jej informacji (bądź nawet zachęceniu) do zgłoszenia się po profesjonalną pomoc. Takie działanie jest możliwe w przypadku, gdy partyworkerzy regularnie spotykają się z tymi samymi osobami (tzw. „stałymi bywalcami” klubów) na cotygodniowych dyżurach, w konkretnych lokalach.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Sprawdź, gdzie w okolicy Twojego miejsca pracy (klubu, dyskoteki) znajdują się placówki, w których są prowadzone programy terapeutyczne dla osób z podwójną diagnozą. Jeżeli podejrzewasz, że któryś z uczestników imprezy, z którymi regularnie się spotykasz, może mieć podwójne zaburzenie – skieruj go tam.

Impulsywność

Zmienną, którą bardzo często przypisuje się osobom sięgającym po substancje psychoaktywne (także w trakcie zabawy w klubie) jest *wysoka impulsywność*. H. Eysenck w swoim modelu osobowości traktuje impulsywność jako czynnik ekstrawersji. Jego koncepcja uwzględnia trzy wymiary osobowości: ekstrawersję/introwersję, neurotyczność i psychotyczność (Pervin, 2002). Impulsywność wskazywana jest także w Modelu Wielkiej Piątki, jako czynnik składający się na neurotyczność. Istnieją też koncepcje ujmujące impulsywność jako cechę temperamentu, np. koncepcja Buss'a i Plomin'a. Autorzy ci wyodrębniają cztery wymiary temperamentu: emocjonalność, aktywność, towarzyskość i impulsywność. Niezależnie jednak od przyjętej koncepcji, impulsywność określa się jako predyspozycję jednostki do szybkiej, nieplanowanej reakcji na zewnętrzne bądź wewnętrzne bodźce, bez uwzględnienia negatywnych konsekwencji takiego zachowania dla siebie lub dla innych (Grzesiak, Beszlej, Szechiński, 2008). Już z samej definicji wynika, że impulsywność może być związana z sięganiem przez osoby po substancje psychoaktywne w trakcie imprezy, a także jako względnie stała charakterystyka danej osoby (powiązana z niezdolnością do odroczenia gratyfikacji i oceny konsekwencji własnych działań) może mieć wpływ na ryzyko uzależnienia od substancji psychoaktywnych.

Zachowanie impulsywne może być również następstwem używania substancji psychoaktywnych (Jakubczyk, Wojnar, 2009). Partyworkerzy powinni zwracać uwagę na to, że osoby, z którymi pracują mogą cechować się wysokim poziomem impulsywności, czyli mogą podejmować decyzje o zażyciu danej substancji w sposób nieplanowany, nagły, bez uwzględnienia konsekwencji. Odnosząc się do zaprezentowanej wcześniej typologii użytkowników spontanicznych – planujących, osoby impulsywne znajdują się zarówno na krańcu „spontanicznym”, ale także są to osoby ze środka tego wymiaru, które pomimo prób planowania korzystania z substancji psychoaktywnych, w trakcie imprezy zmieniają decyzję „impulsywnie”, pod wpływem, np. namowy znajomych, czy panującej w klubie atmosfery.

Poszukiwanie doznań

Poszukiwanie doznań to konstrukt stworzony przez Marvina Zuckermana, oznaczający poszukiwanie nowych, różnorodnych, intensywnych doświadczeń oraz związana z tym gotowość do podejmowania ryzyka – fizycznego, społecznego, finansowego i prawnego. W skład poszukiwania doznań wchodzi cztery czynniki: poszukiwanie przygód i grozy, poszukiwanie przeżyć, rozhamowanie (skłonność do zachowań nieakceptowanych społecznie), a także podatność na nudę (Strelau, 2002). Poszukiwanie doznań pojawia się również w koncepcji Costa i McCrae (Pervin, 2002), jako drugorzędowa cecha osobowości, wchodząca w skład Ekstrawersji. Na tej podstawie, a także odwołując się do definicji Zuckermana, można zakładać, że osoby sięgające po substancje psychoaktywne w trakcie imprez charakteryzują się wyższym natężeniem cechy „poszukiwanie doznań” niż osoby niezainteresowane używaniem narkotyków. Potwierdzają to wyniki badań chińskich autorów (Loxton i in., 2008), które pokazują,

że faktycznie uczestnicy imprez w Chinach osiągalili wyższe wyniki w kwestionariuszu mierzącym poszukiwanie doznań niż osoby z grupy kontrolnej. Ponadto, okazało się, że największe znaczenie ma w tym wypadku rozhamowanie, które najbardziej różnicowało porównywane grupy – w przypadku użytkowników narkotyków klubowych zaobserwowano wyższą skłonność do zachowań nieakceptowanych społecznie.

Poszukiwanie doznań wiąże się z konstruktem psychologicznym, określanym mianem zapotrzebowania na stymulację, którego twórcą jest Jan Strelau (2002) – badacz dużo miejsca poświęca temu zagadnieniu w ramach Regulacyjnej Teorii Temperamentu. Zmienną tą traktuje jako temperamentalny czynnik pochodzenia biologicznego. Ludzie różnią się między sobą pod względem reaktywności, czyli wrażliwością na bodźce zewnętrzne i wewnętrzne. Osoby o niskiej reaktywności (małej wrażliwości na bodźce), nieznacznie reagują na silny bodziec, co związane jest ze zwiększonym zapotrzebowaniem na stymulację, a ta z kolei jest niezbędna dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania człowieka. Im niższa reaktywność, tym wyższe zapotrzebowanie na stymulację (Strelau, 2002).

Pojęcia *zapotrzebowania na stymulację* i *poszukiwania doznań* są bardzo zbliżone, w związku z czym używane są też często zamiennie. Poza tym, polskie badania (Ostaszewski, Rustecka-Krawczyk, Wójcik, 2009; Siudem, 2007) z udziałem uczniów szkół średnich potwierdzają, że grupa osób używająca środków psychoaktywnych, cechuje się wyższym zapotrzebowaniem na stymulację.

Poza zmiennymi psychologicznymi, charakteryzującymi osoby używające substancji psychoaktywnych w trakcie imprez, można także wskazać na zmienne socjodemograficzne różnicujące tę grupę takie jak: wiek i płeć.

Osoby uczestniczące w imprezach w klubach, na festiwalach czy koncertach muzycznych to w większości osoby młode (18 - 35 lat). Odwołując się do faz rozwoju psychospołecznego według E. Eriksona (Pervin, 2002), uczestników imprez można podzielić na następujące grupy:

1. Adolescenci (niepełnoletni uczestnicy imprez) – faza dorastania.
2. Młodzi dorośli i dorośli (19-40 lat) – faza wczesnej dorosłości, najliczniejsza grupa.
3. Późni dorośli (40 - 65) – faza późnej dorosłości - najmniej liczna grupa.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Przeprowadzając diagnozę środowiska, ważne jest, by dokonać analizy z jaką grupą wiekową masz do czynienia. W związku z tym, dostosuj swoje działania (a szczególnie ich formę, np. treść ulotek, kwestie językowe, kolorystyka, symbole) do tej grupy. Inaczej będziesz pracował w grupie studentów (19-24 lata), niż np. w grupie uczestników dużych festiwalu, na które przyjeżdżają też rodziny z dziećmi i „późni dorośli”.

Z wywiadów przeprowadzonych z partyworkerami (badania własne) wynika, że na imprezach w polskich klubach zazwyczaj pojawiają się osoby – młodzi dorośli w wieku 25 - 35 lat. Jest też liczna grupa młodszych osób (18 - 25 lat), jednak rzadko kiedy przychodzą osoby powyżej 40 roku życia.

Wiek wpływa na skutki zażycia substancji psychoaktywnych przez jednostkę. Osoby młode, szczególnie dzieci i młodzież, posiadają niższą tolerancję na substancje psychoaktywne – może to skutkować cięższymi zatruciami, a także szybszym uzależnieniem. Osoby starsze, także mają słabszą tolerancję wobec środków psychoaktywnych, z racji mniej wydolnej pracy narządów wewnętrznych i działającego wolniej metabolizmu (Kornas-Biela, Mirosław, 2017). Informacje te są bardzo istotne i mogą stanowić element działań edukacyjnych partyworkerów – szczególnie w grupie adolescentów, ze względu na duże ryzyko potencjalnej szkodliwości korzystania przez nich z substancji psychoaktywnych.

Z wywiadów przeprowadzonych z polskimi partyworkerami, wynika, że nie zaobserwowali oni różnic międzyplciowych, jeśli chodzi o specyfikę kontaktów z partyworkerami. Obydwie grupy (mężczyźni i kobiety) równie często zwracały się po pomoc czy podchodziły do stanowiska w celu porozmawiania, czy sięgnięcia po rozdawane materiały i akcesoria.

Jednakże istotny jest fakt, że płeć modyfikuje skutek działania substancji psychoaktywnych na organizm. Działanie narkotyków inaczej przebiega u mężczyzn i kobiet. Wynika to z tego, że organizm kobiet ma znacząco więcej tkanki tłuszczowej oraz mniej wody niż organizm mężczyzn. W związku z tym, działanie substancji psychoaktywnych rozpuszczalnych w wodzie będzie u kobiet mocniejsze, z powodu ich wysokiego stężenia. Ponadto, u kobiet poziom stężenia enzymów rozkładających niektóre substancje jest niski, a co za tym idzie, czas uwalniania substancji jest dłuższy niż u mężczyzn. W ramach działań edukacyjnych istotne jest to, by partyworkerzy informowali uczestniczki imprez, iż używanie substancji psychoaktywnych przez kobiety w ciąży i matki karmiące jest niebezpieczne, ponieważ może powodować poważne konsekwencje zdrowotne dla dziecka, a także prowadzić do jego uzależnienia (Kornas-Biela, Mirosław, 2017).

2.2.2. Styl rekreacji współczesnego społeczeństwa

W ostatniej części tego rozdziału, podjęto próbę odniesienia problemu używania substancji psychoaktywnych w trakcie imprez do stylu spędzania wolnego czasu, czy ogólnie mówiąc stylu rekreacji współczesnego społeczeństwa. Problem korzystania z narkotyków klubowych warto analizować zawsze w szerszym kontekście społecznym, uwzględniającym obecne trendy odnośnie co do formy wypoczynku i rekreacji społeczeństwa.

Wyniki badań ESPAD (Sierosławski, 2015), dotyczące rozpowszechnienia używania alkoholu i substancji psychoaktywnych wśród polskiej młodzieży (15-18 lat,) poruszają kwestię spędzania wolnego czasu przez adolescentów. Na podstawie wyników

badan, opracowano poniższą tabelę przedstawiającą najbardziej popularne formy spędzania wolnego czasu wśród młodzieży.

Tabela 10. Popularność różnych form spędzania wolnego czasu przez polską młodzież

Forma spędzania czasu wolnego	Przynajmniej raz na tydzień (%)		Prawie codziennie (%)	
	III klasy gimnazjów	II klasy szkół ponadgimnazjalnych	III klasy gimnazjów	II klasy szkół ponadgimnazjalnych
Gra w gry komputerowe	21	17,8	32,4	21,2
Aktywne uprawianie sportu	34,7	41,0	48,9	34,9
Czytanie książki dla przyjemności	12,4	10,1	14,0	10,4
Wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem	30,6	41,9	16,3	17,0
Inne hobby	23,3	23,3	32,9	26,6
Chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego	34,7	38,3	19,7	17,9
Używanie Internetu dla przyjemności	13,0	13,0	80,6	81,3
Gra na automatach	1,2	1,2	1,3	1,2

Opracowanie na podstawie: (Sierosławski, 2015)

Dane uzyskane z tych badań pokazują, że co trzeci gimnazjalista przynajmniej raz w tygodniu wychodzi z przyjaciółmi wieczorem, a prawie codziennie co szósty gimnazjalista. Jeśli chodzi o uczniów szkół ponadgimnazjalnych – można zaobserwować minimalnie wyższe wyniki – 41,9% deklaruje, że wychodzi z przyjaciółmi wieczorem przynajmniej raz na tydzień, a 17% prawie codziennie. Z badań tych nie można jednak wnioskować czy „wychodzenie z przyjaciółmi” oznacza chodzenie na imprezy do klubów, czy na koncerty, czy na przykład chodzenie po ulicach miasta, parkach, skateparkach, czy odwiedzanie domów innych znajomych. Taka forma spędzania wolnego czasu wiąże się z ryzykiem korzystania z substancji psychoaktywnych, dlatego konieczna jest praca zarówno streetworkerów jak i partyworkerów. Warto podkreślić, że w grupie młodych użytkowników substancji psychoaktywnych wartościowe są wszelkie działania edukacyjno-profilaktyczne, udzielanie rzetelnych informacji dotyczących zagrożeń, konsekwencji korzystania z substancji psychoaktywnych i możliwych form pomocy.

Wyniki badań z udziałem 974 pełnoletnich Polaków (Eurobank, 2014) pokazują z kolei, że wychodzenie do klubu czy pubu, jako dominującą formę spędzania wolnego czasu, deklaruje 13% Polaków. Najbardziej popularnym sposobem na spędzanie wol-

nego czasu są spotkania z rodziną bądź przyjaciółmi w domu – 59% badanych wybrało tę aktywność, a aż 73% w grupie osób w wieku 18-24 lata. Pokazuje to, że w naszym społeczeństwie najbardziej rozpowszechnioną formą odpoczynku są spotkania towarzyskie, jednak nie na zewnątrz w lokalach imprezowych, tylko w domach. Wyniki te okazują się być zgodne z zaprezentowanymi wcześniej danymi uzyskanymi z badań europejskich I-TREND (Jabłońska i in., 2017), które pokazują, że w porównaniu do innych krajów (Czechy, Francja, Holandia) w Polsce najrzadziej, jako okoliczność sięgnięcia po NSP „ostatnim razem”, wskazuje się okoliczność imprezy, przebywania w barze czy klubie (Polska – 11,7% badanych). Może to wiązać się z różnicami kulturowymi w zakresie form spędzania wolnego czasu, które pozostają też w zależności z obowiązującą w danym kraju polityką narkotykową. Ponadto, aż 35% badanych deklaroowało, że ostatnio korzystało z substancji psychoaktywnych ze znajomymi poza domem (ale nie na imprezie), a 30% w domu własnym bądź znajomych.

Clubbing - sposób spędzania wolnego czasu poza domem, w klubach (czy dawniej na dyskotekach). Zjawisko to istnieje od lat 80, gdy w Polsce, tak jak i na świecie, pojawiły się imprezy rave, które następnie pod wpływem komercjalizacji, przeniosły się do legalnych klubów. Clubbing można traktować także jako spędzanie jednego wieczoru/nocy w kilku klubach z rzędu – przemieszczanie się przez uczestników imprez z jednego lokalu do kolejnego.

Analizując sytuację w Polsce, clubbing rozumiany jako przemieszczanie się z jednego klubu do drugiego, dotyczy dużych miast, takich jak Warszawa, Wrocław, czy Trójmiasto, ponieważ tylko w większych miastach kluby znajdują się blisko siebie, zazwyczaj w centrach miast. W mniejszych miastach i miejscowościach w Polsce, zjawisko to nie jest tak popularne, ze względu na małą liczbę lokali.

Nie należy zapominać, że obok imprez w klubach popularnością cieszą się imprezy festiwalowe, koncerty i imprezy plenerowe, które także objęte są działaniami partyworkerów. Ten typ imprez wymaga od pracujących tam partyworkerów dodatkowych działań, zwiększonej liczby osób dyżurujących, a także współpracy z innymi instytucjami, zaangażowanymi w dany *event*, np. ze służbami medycznymi.

Muzyka jest elementem kultury, który jest obecny w społeczeństwie już od starożytności. Z muzyką wiązały się określone rytuały i obrzędy, a także specyficzne substancje psychoaktywne. Obecnie w Polsce jak i w Europie rodzaj muzyki, który jest silnie związany z używaniem substancji psychoaktywnych, to *reggae* i muzyka elektroniczna.

Muzyka *reggae* wywodzi się z kultury Rastafari, ruchu religijnego, który powstał na Jamajce w latach 30 XX wieku. Elementem ich kultury jest zwyczaj rytualnego palenia „świętego ziela”, czyli marihuany. Według Rastafarian, marihuana otwiera umysł, jej palenie uznawane jest jako swojego rodzaju sakrament, który oczyszcza ciało i umysł oraz poszerza świadomość (Bonna, 2010). Obecnie muzyka *reggae* jest silnie związana z paleniem marihuany, teksty piosenek zachęcają do tego, podobnie

jak postawy wykonawców *reggae*. Wyniki polskich badań z 2010 roku (Bonna, 2010) pokazują, że 53% słuchaczy muzyki *reggae* deklaruje regularne używanie marihuany. Zjawisko komercjalizacji sprawiło, że palenie marihuany przez uczestników tego typu imprez, rzadko kiedy ma wymiar duchowy czy religijny. Motywy sięgania po tę substancję, to między innymi: chęć przynależności do określonej grupy osób, naśladownictwo ulubionych wykonawców, czy też chęć wprowadzenia się w stan odprężenia i relaksu. Nawiązując do zaprezentowanych wcześniej danych, marihuana jest najbardziej popularną substancją psychoaktywną zarówno w Polsce, jak i w Europie, co wynika między innymi z szerzącej się ideologii prezentującej ją jako substancję bezpieczną, „miękki narkotyk”, substancję rekreacyjną, czy „lepszą alternatywę” dla alkoholu i innych używek.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Traktuj marihuanę jak inne substancje psychoaktywne, rozpowszechniaj aktualną wiedzę dotyczącą ryzyka jej używania.

Muzyka elektroniczna w kulturze masowej pojawiła się w latach 70. XX wieku, a szczyt swojej popularności osiągnęła w latach 90, gdy zaczęto ją grać w klubach muzycznych (historię imprez *rave*, związanych z tym typem muzyki, przedstawiano we wcześniejszych częściach pracy). Nadal dużą popularnością cieszą się festiwale techno – festiwale muzyki elektronicznej, które przyciągają rzesze fanów tej muzyki. W trakcie tych spotkań spożywanie substancji psychoaktywnych jest bardzo powszechne. Uczestnicy imprez sięgają po te środki w celu lepszej zabawy, głębszego doświadczenia muzyki, świateł, wprowadzania się w określony, transowy stan. Praca partyworkerów na tego typu festiwalach, w dużej mierze dotyczy obszaru redukcji szkód – rozdawania wody, dbania o bezpieczeństwo uczestników, czy tworzenia stref *chillout* do wypoczynku.

Konkludując powyższe treści, rodzaj muzyki może być silnie związany z używaniem określonych substancji psychoaktywnych. Teksty piosenek zachęcające do palenia marihuany czy sięgania po inne substancje mogą być czynnikiem, który wprowadza atmosferę przyzwolenia korzystania z substancji na danej imprezie. Atmosfera ta jest niezwykle istotna w przypadku grupy osób, które charakteryzują się postawą ambiwalentną wobec używania narkotyków. Dla nich impreza może stać się miejscem pierwszego kontaktu z substancjami psychoaktywnymi. Osoby te zazwyczaj nie wiedzą jak ich organizm zareaguje na przyjętą substancję, a także nie mają informacji na temat jej składu, co może wiązać się z poważnymi konsekwencjami zdrowotnymi. Miejsca, w którym odbywają się imprezy przeznaczone dla danej społeczności lokalnej muszą spełnić określone warunki. Dobrym rozwiązaniem byłoby, gdyby decyzje na ten temat podejmowali nie tylko menadżerowie i organizatorzy imprez, ale także partyworkerzy. Przykładem takich działań może być zakaz wieszania plakatów, naklejek, czy innych symboli kojarzących się z substancjami psychoaktywnymi (np. liść marihuany) na ścianach lokalu. Takie symbole mogą stanowić czynnik wyzwalający sięgnięcie po substancję psychoaktywną, podobnie jak muzyka z przyzwalającym tekstem.

PODSUMOWANIE

- ✓ Wpływ na podjęcie decyzji o sięgnięciu po daną substancję mają zarówno **czynniki społeczne, psychologiczne** (np. cechy osobowości) i **biologiczne** (wiek, płeć).
- ✓ Partyworker musi być świadomy, że nie ma możliwości wpływu na wszystkie czynniki ryzyka. Może ułatwić mu to zrozumienie, dlaczego w niektórych sytuacjach jego praca i zaangażowanie nie przynosi zamierzonych efektów
- ✓ **Czynniki ryzyka** związane z używaniem narkotyków klubowych:
 - ✓ Wysoka otwartość na doświadczenie (motywacja eksperymentalna.)
 - ✓ Wysoka neurotyczność (motywacja społeczno-emocjonalna, chęć przełamania lęku społecznego).
 - ✓ Skłonność do ulegania presji otoczenia.
 - ✓ Impulsywność.
 - ✓ Wysoki poziom poszukiwania doznań.
- ✓ Uczestnicy imprez mają różne **postawy** wobec substancji psychoaktywnych.
- ✓ Działania partyworkerów mogą skutecznie wpłynąć zmianę aprobujących lub ambiwalentnych postaw wobec używania substancji psychoaktywnych.

Bibliografia:

Bętkowska-Korpała, B., Gierowski, J. K., Ryniak, J., Kasprzak, J., Nolbrzak-Drozd, J., Starowicz, A. (2012). Profile osobowości w modelu Wielkiej Piątki u osób uzależnionych od alkoholu rozpoczynających leczenie. *Alkoholizm i Narkomania*, 25 (2), 151-165.

Bonna, B. (2010). Słuchacze muzyki reggae a przejawy Ruchu Rastafari w Polsce na podstawie badań. [W:] Szubertowska E. (red.). *Studia nad edukacją i kulturą muzyczną*. Bydgoszcz: Bydgoskie Towarzystwo Naukowe.

CBOS (2010). *Czas wolny Polaków. Komunikat z badań*. Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej.

Dzielska, A., Kowalewska, A. (2014). Zachowania ryzykowne młodzieży – współczesne podejście do problemu. *Studia BAS*. 2 (38), 139-168.

EMCDDA (2011). Odpowiedź na pojawienie się nowych substancji psychoaktywnych. *Narkotyki w obiektywie. Sprawozdanie Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii*, 2.

EMCDDA (2017). *Europejski Raport Narkotykowy. Tendencje i osiągnięcia*.

EMCDDA (2018a). Fentanils and synthetic cannabinoids: driving greater complexity into the drug situation. *An update from the EU Early Warning System*.

EMCDDA (2018b). *Europejski Raport Narkotykowy. Tendencje i osiągnięcia*.

Eurobank (2014). *Aktywność i wydatki Polaków w czasie wolnym*. Raport z reprezentatywnego badania ilościowego.

Frankfeldt, V. (2007). Złożone problemy wymagają złożonych rozwiązań. [W:] Tatarsky A. (red.). *Redukcja szkód w psychoterapii. Nowe podejście w leczeniu uzależnień od narkotyków i alkoholu*. Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

GIS (2017). LISTA „TOP 5”. Substancje psychoaktywne, najczęściej identyfikowane w zabezpieczanych przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, tzw. „dopalaaczach”. Główny Inspektorat Sanitarny, Departament Nadzoru Nad Środkami Zastępczymi.

Grant, B. F., Stinson, F. S., Dawson, D. A., Chou, S. P., Ruan, W. J., Pickering, R. P. (2004). Co-occurrence of 12-month alcohol and drug use disorders and personality disorders in the United States: results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Archives of general psychiatry*, 61 (4), 361-368.

Grzesiak, M., Beszlej, J. A., Szechiński, M. (2008). Skala impulsywności Barratta. *Postępy Psychiatrii i Neurologii*, 17 (1), 61-64.

Hunt, G., Evans, K., Moloney, M., Bailey, N. (2009). Combining different substances in the dance scene: enhancing pleasure, managing risk and timing effects. *Journal of drug issues*, 39(3), 495-522.

Iwanicki, G., Dłużewska, A. (2014). Wybrane aspekty zagranicznej turystyki clubbingowej w Trójmieście. *Turystyka Kulturowa*, 12, 38-53.

Izdebski, P., Kubacki, Ł. (2012). Cechy osobowości osób zażywających substancje halucynogenne mierzone kwestionariuszem NEO-PI-R. *Alkoholizm i Narkomania*, 25(4), 405-416.

Jabłońska, M., Kidawa, M., Malczewski, A., Sałustowicz, P., Wiszejko-Wierzbicka, D., współpraca: Werse, B., Egger, D. (2017). *Nowe substancje psychoaktywne – nowe ryzyka i wyzwania*. Warszawa: Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii.

Jakubczyk, A. Wojnar, M. (2009). Impulsywność–definicje, teorie, modele. *Postępy Psychiatrii i Neurologii*, 18(4), 349-356.

Jaros, A. (2014). Zachowania problemowe i ich korelaty osobowościowe u gimnazjalistów. *Resocjalizacja Polska*, 7, 135-144.

Kornas-Biela, D., Mirosław, S. (2017). Narkomania aspekty biologiczne i psychopedagogiczne. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 4(32), 312-332.

Loxton, N. J., Wan, V. L. N., Ho, A. M. C., Cheung, B. K. L., Tam, N., Leung, F. Y., Stadlin, A. (2008). Impulsivity in Hong Kong-Chinese club-drug users. *Drug and alcohol dependence*, 95(1-2), 81-89.

Łapiński, Ł., Gąsiorowski, J., Szetela, B. (2016). Mężczyzna żyjący z HIV. [W:] Horban A. i in. (red.). *Zasady opieki nad osobami zakażonymi HIV. Zalecenia Polskiego Towarzystwa Naukowego AIDS*. Warszawa-Wrocław: Polskie Towarzystwo Naukowe AIDS.

Motyka, M. (2016). Turystyka narkotykowa. *Hygeia Public Health*, 51 (1), 31-38.

McCall, H., Adams, N., Mason, D., Willis, J. (2015). What is chemsex and why does it matter? *BMJ*, 351, 1-2.

NIDA. Club drugs. Pobrane z: www.drugabuse.gov/drugs-abuse/club-drugs (data dostępu: 5.08.2018).

Niewiadomska, I. Stanisławczyk, P. (2004). *Narkotyki*. Lublin: Wydawnictwo KUL – Gaudium.

Niewiadomska, I., Sikorska-Głodowicz, M. (2004). *Uzależnienia: fakty i mity*. Lublin: Wydawnictwo KUL, Wydawnictwo „Gaudium”, 212.

Ogińska-Bulik, N., Juczyński, Z. (2008). Właściwości osobowości sprzyjające chorobom somatycznym-rola typu D. *Psychoonkologia*, 12 (1), 7-6.

Okulicz-Kozaryn, K., Borucka, A., Brykczyńska, C., Pisarska, A. (2008). Używanie poszczególnych rodzajów narkotyków przez młodzież: wzory i konsekwencje. *Alkoholizm i Narkomania*, 21(4), 391-411.

Okulicz-Kozaryn, K., Borucka, A., Kocoń, K. (2006). Przyjmowanie leków psychoaktywnych a używanie innych substancji odurzających przez młodzież. *Alkoholizm i Narkomania*, 19(1), 35-52.

Ostaszewski, K. (2005). *Skuteczność profilaktyki używania substancji psychoaktywnych. Podstawy opracowywania oraz ewaluacja programów dla dzieci i młodzieży*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.

Ostaszewski, K., Rustecka-Krawczyk, A., Wójcik, M. (2009). *Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów: raport dla szkół i władz oświatowych Warszawy z realizacji pierwszego etapu badań p.n. " Rola czynników ryzyka i czynników chroniących w rozwoju zachowań problemowych u młodzieży szkolnej: badania warszawskich gimnazjalistów"*. Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii.

Pervin, L. A. (2002). *Psychologia Osobowości*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Prochaska, J. O., Norcross, J. C., DiClemente, C. C. (1994). *Changing for good*. New York: Avon Books.

Sierosławski, J. (2015). *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2015 r.* Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Instytut Psychiatrii i Neurologii.

Siudem, I. (2007). Zapotrzebowanie na stymulację młodzieży używającej narkotyków. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*, 20, 217-227.

Stowarzyszenie Program Stacja. Miksy. Miksowanie substancji psychoaktywnych. Pobrane z: www.programstacja.org.pl/stefa-wiedzy/branie-na-powaznie-o-substancjach-psychoaktywnych/miksy/ (data dostępu: 6.08.18).

Strelau J. (2002). *Psychologia temperamentu*. Warszawa: PWN.

Szukalski, B. (2012). Charakterystyka środków psychoaktywnych. [W:] Jabłoński P., Bukowska B., Czabała J. C. (red.), *Uzależnienie od narkotyków. Podręcznik dla terapeutów*. Warszawa: Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii. 35-50.

Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 r. (DzU. z 2018 r. poz. 1030).

Vetulani, J. (2006) Narkotyki bez dydaktyki. *Polityka – dodatek do numeru 37*.

Wojciszke B. (2003). Postawy i ich zmiana. [W:] Strelau j. (red.), *Psychologia. podręcznik akademicki, tom 3 – Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

ROZDZIAŁ III. Planowanie działań typu partyworking

Wprowadzenie

Przekonanie o tym, że wszelkie planowane oddziaływania społeczne nie mogą się odbywać bez uwzględnienia specyfiki środowiska lokalnego, jest dziś coraz bardziej powszechne. W niniejszym rozdziale zostanie poruszony problem planowania działań typu partyworking w środowisku lokalnym. W pierwszej części rozdziału przedstawiono trzy najważniejsze nurty koncepcji środowiskowych. Następnie scharakteryzowano proces i narzędzia diagnozy, które mogą być pomocne w realizacji działań partyworkerskich. W ostatniej części rozdziału opisano przykładowe koncepcje naukowe, które mogą stanowić podstawę teoretyczną działań partyworkerskich.

3.1. Środowisko lokalne a planowanie partyworkingu

W wielu przypadkach związek działań ze środowiskiem lokalnym jako całością jest niepełny i „pozostawia wiele do życzenia”. Z różnych powodów realizatorzy selektywnie traktują współpracę z podmiotami środowiska lokalnego, a nawet wybiórczo traktują problem, którym się zajmują. Również w przypadku partyworkingu, początkowo diagnoza, o ile w ogóle była wykonywana, ograniczała się do opisu uczestników imprez, koncentrując się głównie na rodzaju i częstotliwości używanych przez nich substancji psychoaktywnych. Podstawowym źródłem tych informacji były osoby uzależnione, korzystające z pomocy w różnych poradniach. Pracownicy poradni poszerzali zakres swojej pracy o działalność partyworkerską, prowadzoną w okolicznych klubach czy dyskotekach. Imprezy służyły więc głównie jako miejsce pierwszego kontaktu terapeuty – partyworkera z osobami wymagającymi pomocy. Zasadnicza praca odbywała się jednak poza miejscem rekreacji. Obecnie w dalszym ciągu istnieje szereg organizacji oraz poradni, w których partyworkerzy działają w ten właśnie sposób.

W takich sytuacjach, rozpoznanie środowiska ma głównie na celu uzasadnienie wyboru miejsca oddziaływań, czyli np. stwierdzenie, że stosunkowo duża liczba osób używających substancji psychoaktywnych lub uzależnionych przebywa w tym miejscu. Nikt nie wnika, czy dzieje się tak, ze względu na rodzaj muzyki, usytuowanie klubów w specyficznych „zagrożonych” częściach osiedla, dzielnicy czy miasta, specyfiki funkcjonowania klubu, itp. Zwykle nie planuje się ingerencji w sposób funkcjonowania tych miejsc. Zarówno w ramach redukcji szkód jak i oddziaływań profilaktycznych, działania nastawione są wyłącznie na kontakt z uczestnikami imprez, natomiast współpraca z innymi podmiotami środowiska lokalnego bywa znacznie ograniczona, gdyż nie jest nawet planowana.

Wraz z rozwojem i upowszechnianiem działalności klubowej, zwiększeniem dostępności imprez dla młodzieży i młodych dorosłych oraz zmianami na rynku narkotykowym (m.in. pojawieniem się nowych, w tym klubowych, substancji psychoaktywnych), zaczęto coraz częściej zadawać pytania o czynniki warunkujące bezpieczeństwo imprez młodzieżowych oraz o osoby, instytucje i służby za nie odpowiedzialne. Jednocześnie powstawały organizacje oraz działania stawiające sobie za cel zwiększenie bezpieczeństwa tych imprez, co zaczęło wykraczać poza zakres klasycznej redukcji

szkód, a nawet poza prowadzone w niektórych dyskotekach oddziaływania profilaktyki uniwersalnej, selektywnej i wskazującej. Postawiło to przed działaniami typu partyworking całkiem nowe zadania. Wynikały one głównie z przeniesienia na grunt działań partyworkerskich **konceptji środowiskowej**, dotychczas stosowanej powszechnie i z dużym powodzeniem w profilaktyce uzależnień. Głównym założeniem tej koncepcji jest przypisanie kluczowej roli środowisku lokalnemu w przeciwdziałaniu zagrożeniom społecznym występującym na danym terenie (Siudem, 2004, Szymańska, 2012).

CZY WIESZ, ŻE...

Na początku lat dziewięćdziesiątych panowała tendencja do izolowania problemu narkomanii od innych zagrożeń społecznych, jak również miejsc i instytucji z tym problemem związanych. Efektem takiego sposobu myślenia były liczne podziały dokonywane zarówno w zakresie programów działań jak, np. gminne programy profilaktyki alkoholowej, narkotykowej itp., jak i kompetencji: np. działania policji, pomocy społecznej, organizacji pozarządowych. Podziały dotyczyły również celów działań jak, np. redukcja szkód; profilaktyka; przeciwdziałanie przestępczości nieletnich, wandalizmowi, prostytucji oraz takich miejsc, jak np. ulica, dyskoteka, szkoła, dom dziecka. Początkowo taka różnorodność działań miała wielu sympatyków, którzy upatrywali w niej większych szans w dotarciu do zróżnicowanych grup beneficjentów.

Można wymienić co najmniej trzy nurty nowatorskich założeń koncepcji środowiskowych, które zwiększyły zakres, wyznaczyły nowe kierunki oraz sposoby przeciwdziałania narkomanii:

1. Nurt integracyjny.
2. Nurt interdyscyplinarny.
3. Nurt przyczynowy.

Pierwszy z nich można nazwać *nurtem integracyjnym*, ponieważ miał na celu doprowadzić do współpracy podmioty z konkretnego środowiska w zakresie przeciwdziałania narkomanii oraz problemów z nią związanych. Podstawą do stworzenia tego nurtu był paradygmat zakładający, że skoro narkomania jest zjawiskiem społecznym, a za przeciwdziałanie mu odpowiada środowisko – jako całość, to żadna instytucja nie jest w stanie skutecznie działać osobno. Nawet kilka instytucji czy organizacji nie osiągnie efektów, działając w tym samym środowisku bez koordynacji i współpracy. Badania prowadzone w dużych miastach pokazały, że beneficjenci korzystali w tym

samym czasie, z tych samych usług, w dwóch a nawet trzech różnych placówkach finansowanych przez ten sam urząd. Z kolei, w tym samym środowisku brakowało innych usług z powodu niewystarczających kwalifikacji zatrudnianej kadry. Zdarzało się też, że pracownicy konkretnej placówki nie byli świadomi, że na tej samej ulicy działają jeszcze dwie inne instytucje świadczące usługi w tym samym zakresie, a dwa zespoły partyworkerów wchodziły do tego samego klubu, nie znając się nawzajem (Siudem, 2016).

Drugi nurt, mający wpływ na zasięg oddziaływań środowiskowych można nazwać *nurtem interdyscyplinarnym*. Koncentracja na środowisku lokalnym i problemach jego mieszkańców doprowadziła do stopniowego odstępowania od narzucanych przez akademickie klasyfikacje badań wyizolowanych patologii społecznych, do których zaliczano narkomanię. Zaczęto podkreślać, że negatywne zjawiska społeczne w konkretnym środowisku stanowią nierozzerwalną strukturę. Niejednokrotnie, mają wspólne przyczyny i zależności. W wyniku takiego sposobu myślenia, przedmiotem badań, narzucającym ich interdyscyplinarność, stało się środowisko lokalne i działające w nim mechanizmy, a nie jak dotychczas, określone zjawisko społeczne, wyabstrahowane z rzeczywistości (Siudem, 2007).

Do dziś jedne z najczęściej prowadzonych w tym nurcie badań, to **rankingi zagrożeń społecznych**. Mają one na celu pokazanie rangi danego zagrożenia w percepcji mieszkańców konkretnego środowiska lokalnego (np. Ranking problemów za 2016 r. Rzecznika Praw Obywatelskich). Uzyskane wyniki badań leżą u podstaw konstrukcji lokalnych strategii przeciwdziałania zagrożeniom społecznym, w których przeciwdziałanie używaniu substancji psychoaktywnych jest jednym z wielu planowanych działań. W sposób pośredni ukazują one również poziom gotowości społeczności lokalnej do rozwiązywania danego problemu.

Z punktu widzenia władz, taki sposób rozpoznawania problemów środowiska lokalnego, nazywany przez specjalistów *modelem partycypacyjnym*, znacznie zwiększa poziom demokracji lokalnej. Wiąże się to, m.in. z udziałem mieszkańców w konsultacjach społecznych, a co za tym idzie, zwiększa szanse ich zaangażowania w działania zapobiegawcze. Niestety, zastosowanie modelu partycypacyjnego ma również swoje wady. W sytuacjach, gdy społeczność posiada małą wiedzę na temat istoty problemów społecznych, ich przyczyn i sposobów rozwiązywania, irracjonalność i różnorodność pomysłów niemożliwych w praktyce do realizacji, może doprowadzić do różnic interesów, a nawet konfliktów. Wtedy bardziej sprawdza się tzw. *model ekspercki*. Polega on na zaproszeniu do współpracy przedstawicieli instytucji z danego środowiska – ekspertów w danej dziedzinie, którzy wspólnie, w oparciu o własną wiedzę i doświadczenie przygotowują diagnozę środowiska. Następnie na jej podstawie opracują lokalną strategię rozwiązywania problemów społecznych (Rogaczewska i inni, 2014).

CZY WIESZ, ŻE...

W jednej z dyskotek w średniej wielkości mieście odkryto funkcjonowanie dużej grupy osób nadużywających substancji psychoaktywnych oraz uzależnionych. Po rozpoznaniu sytuacji zasugerowano rozpoczęcie tam działań z zakresu redukcji szkód. W tym samym czasie grupa mieszkańców zwróciła się do władz dzielnicy z postulatem usunięcia z dyskoteki osób uzależnionych, gdyż nie życzą sobie, by ich dzieci przebywały z nimi na wspólnych imprezach. Próby wytłumaczenia rodzicom istoty partyworkingu, który był prowadzony w dyskotece, odniosły jeszcze gorszy skutek. Gdy nieświadomi początkowo rodzice dowiedzieli się, że partyworkerzy m.in. pomagają wymagającym wsparcia osobom uzależnionym, a nie jak byli przekonani, „przeganiają” ich z klubów, by zapewnić bezpieczeństwo imprez, zażądali zamknięcia dyskoteki. Po dwóch miesiącach lokal został zamknięty.

Historia przedstawiona w ramce „Czy wiesz, że...” obrazuje dylemat w wyborze któregoś z modeli oraz jego konsekwencje. W tym przypadku racje rodziców wzięły górę, czyli okazali się oni silniejszą grupą wpływu. Jednak efekt takiej decyzji można uznać za negatywny. Młodzi ludzie stracili miejsce rekreacji, a osobom uzależnionym utrudniono uzyskanie wsparcia, zmuszając ich do przeniesienia się w inne miejsca. Zwiększono tym samym u nich poczucie marginalizacji. Zmniejszyło się również poczucie bezpieczeństwa rodziców związane z ich dziećmi, co zwykle owocuje niekorzystnymi decyzjami powodowanymi m.in. wzrostem kontroli, brakiem zaufania, poczuciem bezradności, itp. Ponadto, pracę straciła obsługa dyskoteki. Opis tej sytuacji pokazuje, jak wiele czynników decyduje o skuteczności działania w środowisku oraz jak dużo zależy od percepcji konkretnego zjawiska w oczach różnych grup jego mieszkańców.

Analiza badań problemów społecznych w środowiskach lokalnych przeprowadzonych w ostatnich dziesięciu latach pokazuje (raporty z badań gmin i województw, dostępne na stronach internetowych poszczególnych gmin i województw za lata 2008 – 2017, patrz również: artykuł Malczewski, Struzik, 2012), że narkomania najczęściej nie zajmuje pierwszego miejsca w rankingach. Za to umieszczana jest zwykle w jednej kategorii z alkoholizmem, uzależnieniami (w tym behawioralnymi) i używaniem substancji psychoaktywnych - mieści się w pierwszym kwartylu obserwacji członków społeczności i zajmuje niższą pozycję od bezrobocia, ubóstwa i niepełnosprawności.

O ile narkomania w sposób ogólny jest badana w prawie każdej gminie w Polsce, to miejsca rekreacji, kluby i dyskoteki, rzadko występują w rankingach zagrożeń środowiskowych. Często za to opisywane są w sposób nieformalny przez mieszkańców środowisk lokalnych, a szczególnie przez rodziców, jako miejsca niebezpieczne. Kojarzą się nie tylko z nadużywaniem alkoholu i narkotyków, lecz również z przestępczością, wykorzystywaniem seksualnym, promowaniem negatywnych wzorców społecznych oraz złym towarzystwem (Siudem, 2015).

Współwystępowanie zagrożeń społecznych w danym środowisku ukazują najczęściej badania korelacyjne. Wychodzą one o krok dalej poza rankingi, pozwalając na oszacowanie związków pomiędzy badanymi zmiennymi. Przykładem są badania ESPAD (Sierosławski, 2015), w których ukazane jest m.in. współwystępowanie problemów z używaniem alkoholu przez młodzież w drugich klasach szkół średnich. Zestawienie ukazuje tabela nr 11.

Tabela 11. Doświadczanie poszczególnych problemów związanych z alkoholem w czasie ostatnich 12 miesięcy

Problem	% badanych
Bójka	15,5
Wypadek lub uszkodzenie ciała	17,9
Zniszczenie rzeczy lub ubrania	25,5
Poważna kłótnia	28,4
Stałe(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	3,1
Kłopoty z policją	10,9
Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia alkoholem	1,8
Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	3,6
Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	11,7
Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	5,3
Samouszkodzenia	9,3
Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem alkoholu	12,1
Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem alkoholu	1,3
Pływanie będąc pod wpływem alkoholu	9,0

Opracowanie na podstawie: (Sierosławski, 2015).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Zapoznaj się z rankingami zagrożeń społecznych w środowisku, w którym pracujesz. Będzie to dla ciebie informacja, czego możesz się spodziewać i na co się przygotować w przypadku młodzieży nadużywającej alkoholu i używającej substancji psychoaktywnych podczas imprezy.

Jeśli chodzi o używanie narkotyków, najczęściej korelowane jest ono z działalnością przestępczą. Główną przyczyną istnienia tej zależności jest niewątpliwie delegalizacja narkotyków, co w niektórych grupach specjalistów, szczególnie zajmujących się redukcją szkód, budzi duży sprzeciw. Nie wszystkie jednak klasyfikacje przestępstw powstają w oparciu o kryterium posiadania substancji psychoaktywnych.

Grupa prawników z Warszawy (patrz również: <https://www.zakiewicz-adwokaci.pl/kodeks/typy-powiazan-pomiedzy-zjawiskiem-narkomanii-arzestepczoscia.html>, 2018 dostęp 25.07.2018) wyróżniła pięć typów przestępczości

narkotykowej, mogącej występować również w miejscach rozrywki i wypoczynku. Jest to:

1. *Typ usługowy*: aktywność osób innych niż narkomani, polegająca na popełnianiu przestępstw, które prowadzą do dostarczania osobom uzależnionym środków odurzających czy psychotropowych. Motywacja to uzyskanie korzyści majątkowych ze sprzedaży środków odurzających.
2. *Typy przestępstw popełnianych w celu zdobycia narkotyków*: sprawcami są osoby uzależnione, a motywem jest zdobycie środków odurzających bądź pieniędzy umożliwiających ich zakup.
3. *Typy przestępstw popełnianych pod wpływem narkotyków*: popełnienie przestępstwa wskutek oddziaływania środka odurzającego na organizm zarówno bezpośredniego, jak i pośredniego, np. w czasie głodu narkotykowego.
4. *Typy przestępstw popełniane przez konsumentów*: wynikające z obniżenia lub zaniku zdolności do bezpiecznego wykonywania pewnych zawodów wskutek zażywania narkotyków.
5. *Typy przestępstw popełnianych przez obniżenie hamulców moralnych*: zażywanie środków odurzających powoduje osłabienie woli, zanik uczuć wyższych, rozluźnienie hamulców moralnych.

Innym problemem, często korelowanym z używaniem substancji psychoaktywnych, są zmiany w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego. Celem badań prowadzonych w tym zakresie jest oszacowanie ilości osób używających substancji psychoaktywnych w konkretnym środowisku oraz stylu używania. W przypadku osób uzależnionych znaczenie ma określenie fazy uzależnienia wraz z konsekwencjami zdrowotnymi. W takiej sytuacji zakłada się powszechnie przyjęte istnienie wpływu używania substancji psychoaktywnych na postępującą degradację psychofizyczną i społeczną.

Współzachorowalność lub podwójna diagnoza, określana jest przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) jako „współwystępowanie u tego samego osobnika zaburzenia wynikającego z zażywania substancji psychoaktywnej i innego zaburzenia natury psychicznej” (WHO, 1995 r.). Zgodnie z Biurem ds. Narkotyków i Przestępczości ONZ (UNODC), pacjent z podwójną diagnozą to „osoba, u której stwierdzono problemy z nadużywaniem alkoholu lub narkotyków poza innymi problemami, zazwyczaj o podłożu psychicznym jak np. zaburzenia nastrojów, schizofrenia” (UNODC, 2000 r.). Innymi słowy, współzachorowalność, w tym kontekście, dotyczy czasowego współwystępowania dwóch lub więcej rodzajów zaburzeń psychicznych i osobowościowych, z których jeden dotyczy problemowego zażywania substancji (<http://ar2004.emcdda.europa.eu/pl/page119-pl.html>).

W kontekście używania substancji psychoaktywnych – zjawisko polegające na tym, że używanie narkotyków stanowi efekt choroby lub choroba i uzależnienie współwystępują, mając wspólne przyczyny.

Dotychczasowe badania wskazują, że u 50% osób problemowo używających substancji psychoaktywnych występują stany depresyjne oraz próby samobójcze. Od 50% do 90% ma zaburzenia osobowościowe, 20% do 50% zaburzenia lękowe, od 15% do 20% przejawia zaburzenia psychotyczne (Raport EMCDDA, 2012).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Informacje na temat współzachorowalności mogą mieć kluczowe znaczenie w opracowywaniu zakresu szkolenia pracowników środowiskowych, a następnie w planowaniu działań typu partyworking.

Weź pod uwagę, że osoby chore lub obciążone konkretnymi zaburzeniami, mogą być od dłuższego czasu stałymi uczestnikami imprez, zanim zdecydują się na użycie substancji psychoaktywnej.

Trzecim nowatorskim kierunkiem koncepcji środowiskowych jest *nurt przyczynowy*. Powstał on wskutek redefinicji pojęcia narkomanii jako *zjawiska społecznego*. Skoncentrowano się bardziej na znaczeniu terminu *społeczne*, nie odnosząc go jak dotychczas do rozpowszechnienia i nasilenia zjawiska w społeczeństwie, lecz wskazując na jego społeczne przyczyny (Bauman, 2004).

Przytoczony sposób ujmowania zjawiska narkomanii ma zasadnicze znaczenie zarówno w diagnozie, jak i w wyznaczaniu kierunków działań profilaktycznych i rehabilitacyjnych. Termin *społeczne* wskazuje na rolę sytuacji społecznych w kreowaniu zjawiska. Inaczej mówiąc, odwołując się do definicji sytuacji społecznej, są to wszelkie relacje międzyludzkie powstające zarówno w dwuosobowym związku nieformalnym, rodzinie, zakładzie pracy, „blokowisku”, jak i w dowolnym środowisku społecznym. To ostatnie określa się jako grupę osób zamieszkujących na określonym geograficznie czy administracyjnie obszarze. Jednak najważniejsze jest występowanie pomiędzy tymi ludźmi, uwarunkowanych kulturowo i społecznie, specyficznych relacji i więzi wyznaczających ich styl życia.

Nurt ten spowodował wzrost liczby oraz analizę istniejących badań pod kątem poszukiwania przyczyn używania substancji psychoaktywnych w różnych sytuacjach społecznych. Największa liczba badaczy skoncentrowała się na rodzinie. Początkowo w tym zakresie badano postawy rodzicielskie, atmosferę rodziny, percepcję własnej rodziny i jej różne składowe w rodzinach osób używających substancji psychoaktywnych (Gaś, 1994). Przykładem może być teoria percepcji środowiska rodzinnego Freda Streita (za: Gaś, 1994). Zdaniem autora dzieci i ich rodzice w sposób odmienny interpretują to, co dzieje się w ich rodzinie oraz najbliższym środowisku. Ta odmiennosc ocen obejmuje m.in. następujące sytuacje: postawy rodziców względem dzieci, wsparcie emocjonalne rodziców, ich miłość do dzieci, a nawet cechy rodziców, wzajemne relacje w rodzinie, w tym także między rodzicami a pozostałym rodzeństwem. Obserwując liczne przypadki osób uzależnionych i ich rodzin Streit powiązał używanie konkretnego środka z postawami rodzicielskimi. Ukazuje to tabela nr 12.

Tabela 12. Postawy rodziców a zażywanie środków psychoaktywnych u dzieci

Percepcyjne postawy rodzicielskie		Typ preferowanych środków
Wskaźniki	Wymiary	
Kochająca swoboda	Umiarkowana wolność, zachęcanie do niezależnego myślenia, zachęcanie do nabywania umiejętności społecznych, równość traktowania.	Nie występuje
Miłość	Pozytywne ocenianie, współdziałanie z dzieckiem, okazywanie uczuć, okazywanie emocjonalnego wsparcia.	
Kochająca kontrola	Stymulowanie rozwoju intelektualnego, koncentracja na dziecku, chęć posiadania dziecka dla siebie, ochranianie dziecka.	
Kontrola	Ingerowanie w życie dziecka, wymaganie tłumienia agresji, wzbudzanie poczucia winy, autorytatywne kierowanie.	Środki uspokajające i pobudzające, alkohol
Wroga kontrola	Stosowanie ograniczeń, kar, uporczywe dopominanie się o wykonanie poleceń.	
Wrogość	Negatywne ocenianie, skłonność do irytacji, odrzucanie dziecka i lekceważenie go.	Opiaty, heroina
Wroga swoboda	Lekceważenie dziecka, ignorowanie go.	
Wolność (swoboda)	Brak kontroli nad dzieckiem, nie stosowanie żadnej dyscypliny.	LSD, marihuana

Opracowanie na podstawie: F. Streit (za: Gaś, 1994).

W ten sposób, coraz to nowe uwarunkowania rodzinne tłumaczyły sięganie dzieci po alkohol i narkotyki, wraz z rozwojem badań w zakresie psychologii wychowawczej i rozwojowej. Niestety, programy partyworkerskie zwykle nie nawiązują do wyników tych badań. Dzieje się tak m.in. dlatego, że rodzice w percepcji realizatorów nie są głównymi beneficjentami tego typu programów oraz stanowią grupę „niezbyt” skłoną do współpracy.

Sytuacja zaczęła się zmieniać wraz z ogólnoświatowymi trendami, stawiającymi duży nacisk na włączanie rodzin i rodziców we wszelkie oddziaływania, mające na celu przeciwdziałanie narkomanii. Przyczyniło się do tego również wprowadzanie środowiskowych, zintegrowanych podejść łączących klasyczną redukcję szkód z profilaktyką, prowadzonych na tych samych imprezach, często przez jeden zespół realizatorów, w konkretnym środowisku.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Jeżeli masz możliwość pracy z rodzicami młodych osób (np. w poradni), używających substancji psychoaktywnych na imprezach, pamiętaj, żeby przekazać im informacje na temat bezpieczeństwa i zagrożeń imprez organizowanych na danym terenie, zarówno imprez klubowych, jak i masowych. Poinformuj ich także o możliwościach uzyskania profesjonalnej pomocy, sposobach zachowania w sytuacjach kryzysowych oraz skierowania do innego programu, w przypadku stwierdzenia uzależnienia czy problemowego używania substancji psychoaktywnych.

Jednym z dogodnych miejsc do przekazania takich informacji jest szkoła, a konkretnie zebrania/spotkania z rodzicami. Wymaga to oczywiście podjęcia współpracy w tym zakresie, najlepiej z wydziałem oświaty urzędu miasta czy gminy, co umożliwi organizację zajęć informacyjno – edukacyjnych w całej grupie placówek oświatowych. Przy okazji, dobrze jest doprowadzić do sytuacji, w której wiedza ta stanie się częścią szkolnego programu wychowawczo – profilaktycznego i będzie przekazywana przez przeszkolonych nauczycieli we współpracy z realizatorami programu partyworkerskiego. Inne techniki tego typu pracy zostaną opisane w następnych częściach opracowania.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na zakres przekazywanych informacji. Odkąd działania typu partyworking wykraczają poza redukcję szkód i przyjmują również formy profilaktyki, coraz częściej włącza się w nie edukację dotyczącą przyczyn używania substancji psychoaktywnych. Możliwości te są efektem badań, w wyniku których wyodrębniono czynniki ryzyka oraz czynniki chroniące. Co najważniejsze, stwierdzenie występowania określonej konfiguracji i nasilenia tych czynników, daje szansę przewidywania z dużym prawdopodobieństwem, nawet na kilka lat wcześniej, ryzyka sięgnięcia po substancję psychoaktywną lub uzależnienia (Ostaszewski, 2018; Szymańska, 2012).

Klasyfikacja tych czynników pozwoliła na uporządkowanie sfer oddziaływań oraz zakresów badań, jakie najczęściej stosuje się w celu odnajdywania przyczyn używania substancji psychoaktywnych. Poza grupą związaną z opisywanymi wcześniej czynnikami rodzinnymi, wyodrębniono (za: Ostaszewski, 2018) czynniki indywidualne (np. wysoka potrzeba doznań, niska samoocena, wczesna inicjacja narkotykowa), czynniki szkolne (np. niepowodzenia w nauce), czynniki związane z grupą rówieśniczą (np. rówieśnicy, którzy piją, palą używają, ale również dyskryminowanie, odrzucenie, brak akceptacji), czynniki związane ze środowiskiem (np. duża dostępność substancji psychoaktywnych, nasilenie przemocy, kryminogenność).

Obecnie, wskazane jest, by każdy program przeciwdziałania narkomanii był oparty na aktualnej wiedzy na temat czynników ryzyka i czynników chroniących, będących potencjałem pozytywnych zmian. Przykład takiej klasyfikacji, autorstwa Ann Masten (O'Dougherty, Wright, Masten, 2005), przedstawiony jest w tabeli nr 13.

Tabela 13. Kategorie czynników chroniących

Kategoria czynnika	Opis/cechy zachowania
Cechy indywidualne	Dobre funkcjonowanie intelektualne i umiejętności rozwiązywania problemów, skuteczne strategie regulowania emocji i zachowań, zrównoważony temperament we wczesnym dzieciństwie, pozytywny obraz własnej osoby, optymizm, wiara w przyszłość, wiara i poczucie sensu życia, posiadanie uzdolnień i cech cenionych społecznie (na przykład: talenty, poczucie humoru, atrakcyjność).
Cechy rodziny	Stabilne i dające oparcie środowisko rodzinne (ciepło, spójność, posiadanie jasno sprecyzowanych oczekiwań, poczucie więzi z rodzicami, troskliwe wypełnianie obowiązków przez rodziców, rzadkie kłótnie małżeńskie, pozytywne związki z dalszymi członkami rodziny), zaangażowanie rodziców w naukę i inne sprawy dziecka, dobre relacje z rodzeństwem, dobry status ekonomiczny rodziny, wykształcenie rodziców (przynajmniej średnie), wiara i przynależność rodziny do kościoła.
Cechy społeczności lokalnej	Dobre środowisko zamieszkania (wysoki poziom bezpieczeństwa, niski poziom przemocy, dostęp do centrów rekreacyjnych, czystej wody i powietrza, odpowiednie warunki mieszkaniowe), skuteczna praca szkoły (dobrze przygotowani nauczyciele, dodatkowe zajęcia edukacyjne, szkolne zajęcia pozalekcyjne sportowe, artystyczne, muzyczne), możliwości zatrudnienia rodziców i nastolatków, dobra opieka zdrowotna, dostęp do służb społecznych (policji, straży pożarnej, opieki medycznej), związki z osobami dorosłymi spoza rodziny (mentorzy, prospołeczni rówieśnicy/liderzy).
Cechy polityki i kultury społeczeństwa	Ochrona zdrowia i bezpieczeństwo dzieci, dbałość o system edukacji i przeznaczanie na nią odpowiednich środków, zapobieganie i ochrona przed przemocą lub prześladowaniem politycznym, niski poziom społecznej akceptacji dla przemocy.

Opracowanie na podstawie: (O'Dougherty, Wright, Masten, 2005).

Przyjęcie środowiskowej perspektywy przeciwdziałania różnego typu zagrożeniom społecznym, w tym używaniu substancji psychoaktywnych, wyznacza znacznie szerszy zakres eksploracji, niż wynikałoby to z potrzeb pracy w konkretnym klubie młodzieżowym, dyskotecy, czy na imprezie masowej. Wprawdzie miejsca te poprzez specyficzną atmosferę, towarzystwo i wiele innych czynników, sprzyjają zarówno używaniu substancji jak i inicjacji narkotykowej, to jednak liczne badania (za: Siudem 2002) pokazują, że duża część osób używających narkotyków na imprezach klubowych robi to również poza nimi, a inicjacja w tym zakresie ma miejsce zanim na taką imprezę trafią, często w innych okolicznościach. W takiej sytuacji uzasadnione jest poszukiwanie środowiskowych przyczyn używania substancji psychoaktywnych, przyjmując,

że klub, dyskoteka, impreza masowa są jedynie specyficzną częścią dużo większego środowiska.

Środowisko, które jest miejscem poszukiwań mechanizmów, leżących u podłoża używania substancji psychoaktywnych, składa się z: środowiska rodzinnego, szkolnego (zawodowego), rówieśniczego oraz społecznego (Szpringer, 2005). Już w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, Otton Lipkowski (1980) jako przyczyny narkomanii (obok czynników mikrospołecznych takich jak np. wadliwie funkcjonująca rodzina, błędy wychowawcze szkoły i oddziaływanie grupy rówieśniczej) wymieniał czynniki makrospołeczne. Zaliczał do nich niekorzystną sytuację ekonomiczną, społeczną, brak perspektyw i szans na „godziwe” życie.

Marek Kotański (1984) podkreślał rolę takich czynników jak: bezwzględna pogoń za sukcesem w społeczeństwie współczesnym („wyścig szczurów”), która powoduje „odpadanie” i marginalizację słabszych jednostek, rosnący stres codziennego życia, pogardę społeczną wobec osób nieprzystosowanych, nadwrażliwych i słabszych psychicznie, brak przestrzegania norm moralnych przez zdecydowaną większość społeczeństwa, niedostatek pozytywnych modeli i wzorców zachowań wśród starszego pokolenia, które mogą być przekazane młodzieży, niedostatek miłości do drugiego człowieka i uwrażliwienia na jego dobro.

Jeszcze bardziej ogólnie, w sposób mogący przysporzyć sporo trudności podczas operacjonalizacji działań w praktyce, przedstawiła społeczne przyczyny narkomanii Elżbieta Lisowska (2011). Jest to jednak wartościowa klasyfikacja, gdyż nawiązując do społecznych przyczyn używania substancji psychoaktywnych, pokazuje ewentualne kierunki pracy profilaktycznej. Autorka wymienia tu:

1. Toksyczną kulturę promującą zasadę doraźnej przyjemności.
2. Kult subiektywnego myślenia z tzw. pozytywnym obrazem samego siebie.
3. Błędną hierarchię wartości ze sloganami tolerancji i wolności, które często prowadzą do utraty wolności.
4. Dyktaturę pieniądza (np. sprzedaż narkotyków jako źródło łatwego zysku) i konsumpcjonizmu (np. reklamy wytwarzające sztuczne potrzeby materialne).
5. Toksyczne media - propagujące wśród dzieci i młodzieży demoralizujące postawy i wzorce ludzi filmu, muzyki, sportu, którzy są niedojrzali, niezdolni do miłości, odpowiedzialności, poddani nałogom.
6. Zawężoną, naiwną, jednostronną, ograniczoną jedynie do cielesności, emocjonalności, subiektywności wizję człowieka.
7. Kryzys małżeństwa i rodziny.
8. Kryzys wychowawców i struktur wychowawczych.
9. Wpływ grup rówieśniczych, młodzieżową modę na „narkomański” styl życia.

PODSUMOWANIE

Środowisko lokalne a planowanie partyworkingu

- ✓ Planowanie działań typu partyworking zawsze powinno być poprzedzone **rozpoznaniem środowiska**, wykraczającym poza stwierdzenie, że w danym lokalu przebywa stosunkowo duża liczba osób używających substancji psychoaktywnych.
- ✓ **Koncepcja środowiskowa** przypisuje kluczową rolę środowisku lokalnemu w przeciwdziałaniu zagrożeniom społecznym – jej wykorzystanie w partyworkingu polega na zaplanowaniu działań, które nie są ograniczone tylko do pracy w konkretnym klubie czy dyskotecie, a obejmują współpracę z całym środowiskiem lokalnym (szkołami, rodzicami, instytucjami, itp.).
- ✓ Jednakże, należy podkreślić, że prowadzenie przedsięwzięcia w tak szerokim zakresie (zgodnym z założeniami koncepcji środowiskowej), zwykle **przekracza możliwości jednej instytucji czy organizacji**. Trudno wyobrazić sobie, żeby pojedynczy program partyworkerski zakładał cele wymagające ingerencji w sytuacje rodzinne, kształtowanie polityki lokalnej czy globalnej.
- ✓ Ważne jest jednak, by taki **program był nieodłączną częścią lokalnej polityki antynarkotykowej**, a jego cele, zakres i formy oddziaływania wynikały z diagnozy zasobów oraz potrzeb środowiska lokalnego.
- ✓ Warto też zdawać sobie sprawę, że fakt zamieszkiwania w danym środowisku i posiadane w związku z tym informacje, mogą być wartościowe w procesie diagnostycznym, ale nigdy nie zastąpią **systematycznego badania z użyciem profesjonalnych metod oraz procedury opartej o naukowo potwierdzoną metodologię**.

3.2. Źródła danych, zakres i narzędzia diagnozy oraz cele w programach partyworkerskich

Obecnie, w zasadzie nie zdarza się, żeby w jakimś środowisku gminy czy miasta w Polsce nie robiono nic w sferze przeciwdziałania narkomanii. W związku z tym, zaplanowanie działań w tym zakresie ma zwykle na celu uzupełnienie ilościowe lub wzbogacenie jakościowe istniejącej już oferty.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Zanim przystąpisz do planowania działań partyworkerskich, zapoznaj się z istniejącą **ofertą dotyczącą przeciwdziałania narkomanii** w środowisku, w którym chcesz rozpocząć pracę.
- ✓ Informacje na ten temat możesz znaleźć w gminnym, środowiskowym lub miejskim programie przeciwdziałania narkomanii.

Podstawą wszelkich działań w środowisku lokalnym powinna być **diagnoza** wykonywana w minimum dwóch zakresach:

1. Pierwszy określa potrzeby oraz problemy konkretnego środowiska.
2. Drugi opisuje jego zasoby, czyli potencjał wykonawczy.

Analiza obu obszarów pozwała na adekwatne do sytuacji i potrzeb uruchomienie bądź zmodyfikowanie istniejących działań partyworkerskich. Jednym z częściej występujących problemów podczas wykonywania diagnozy środowiska jest ustalenie, skąd będą pozyskiwane informacje i dane, niezbędne do wdrożenia czy też modyfikacji działań. Kolejne trudności koncentrują się zwykle wokół wyznaczania zakresu diagnozy oraz doboru narzędzi badawczych.

Źródła danych

Nawiązując do środowiskowych koncepcji przeciwdziałania narkomanii, a szczególnie ich interdyscyplinarnego nurtu, w procesie diagnozy wykorzystuje się przede wszystkim model ekspercki, uzupełniany modelem partycypacyjnym (oba opisane zostały w poprzednim paragrafie tego rozdziału). Model ekspercki umożliwia nie tylko pozyskiwanie danych, lecz również wymianę informacji w procesie diagnozy, co znacznie ułatwia bieżące dostosowywanie działań do zmieniającej się sytuacji społecznej.

Natomiast model partycypacyjny ma na celu pozyskanie informacji od **mieszkańców konkretnego środowiska**.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Pamiętaj, że bardzo ważnym źródłem informacji przydatnych w procesie formułowania diagnozy środowiska są:

- ✓ Uczestnicy imprez (osoby dorosłe, jak i niepełnoletnie)
- ✓ Obsługa imprez, personel klubu (ochroniarze, barmani, itp.)
- ✓ Didżeje
- ✓ Właściciele klubów, menadżerowie

Głównym źródłem informacji będą w pierwszej kolejności **uczestnicy imprez**, co wydaje się zasadne. Do tej grupy osób polscy realizatorzy programów typu party-

working docierają najczęściej, traktując ich jako swego rodzaju znawców problemu. Drugą grupą jest **obsługa imprezy**, personel klubu czy dyskoteki. Zalicza się do nich ochroniarzy, barmanów, kelnerów, osób pilnujących porządku. Jako odrębną grupę traktuje się **didżejów**, szczególnie tych, którzy są związani z konkretną imprezą, dyskoteką czy lokalem. Są oni cennym źródłem informacji, gdyż dobrze znają klientów uczęszczających do klubu, ich upodobania muzyczne, jak i preferencje dotyczące substancji psychoaktywnych. Zdarza się, że podejmują współpracę z partyworkerami podczas imprez (badania własne).

Grupą, na którą warto zwrócić szczególną uwagę, są właściciele klubów. Do tej grupy można zaliczyć również **organizatorów imprez** i **menedżerów**. Z racji pozycji i funkcji jaką zajmują, nie sposób pominąć ich w organizacji działań partyworkerskich, choćby z konieczności uzyskania zgody na te działania. Jednak doświadczenia zebrane od realizatorów działań na terenie Polski (badania własne) pokazują, że nie zawsze udaje się nawiązać z nimi współpracę. W informacjach przekazywanych na temat swojej działalności, kierują się oni zasadą marketingu, zdarza się, że ukrywają używanie przez uczestników substancji psychoaktywnych. Nie wyrażają zgody na działania partyworkerskie, obawiając się zwrócenia uwagi na problemy z narkotykami, spadku frekwencji na imprezach. Uznają działania ochrony klubów i imprez za wystarczające w tym zakresie. Przekonanie do współpracy przedstawicieli opisywanej grupy jest kluczowe z punktu widzenia realizacji działań typu partyworking. Sposoby radzenia sobie z tą sytuacją zostały opisane w rozdziale czwartym.

Kolejna duża grupa osób, będąca źródłem ważnych informacji dla pracy partyworkera, to **osoby nieuczestniczące w imprezach**. Uwzględnienie tej grupy osób budzi niejednokrotnie kontrowersje, szczególnie wśród organizacji zajmujących się wyłącznie redukcją szkód. Dzieje się tak dlatego, że często w grupie osób niebiorących udziału w imprezach, pojawiają się postulaty dotyczące wprowadzenia abstynencji podczas imprez klubowych, które nie są możliwe do zrealizowania przez niektóre programy partyworkerskie (patrz: rozdział I, konflikt między bezpieczną imprezą, a bezpiecznym używaniem narkotyków). Warto podkreślić, że rzetelna diagnoza ukazująca nawet przeciwstawne interesy grup społecznych, perspektywicznie ma służyć konstrukcji i realizacji działań na rzecz wspólnego dobra środowiska, co zwykle prowadzi do złagodzenia a może nawet rozwiązania konfliktu.

Jedną z ważniejszych grup, nieuczestniczących w imprezach są zwykle okoliczni **mieszkańcy**. Zdarza się, że wśród nich są wnikliwi obserwatorzy uczestników imprez, ich stanu, sposobu zachowania. Od mieszkańców można uzyskać informacje nie tylko o uczestnikach imprez, lecz również można sporo dowiedzieć się o stylu pracy obsługi, a nawet o właścicielach lokali klubowych.

Zakres diagnozy

W przypadku działań partyworkerskich główna część pozyskiwanych informacji zogniskowana będzie wokół organizowanych imprez oraz zagrożeń bezpieczeństwa ich uczestników, ze szczególnym uwzględnieniem używania substancji psychoaktywnych.

Poniżej opisano kolejne kroki działań, które należy podjąć przy pracy nad diagnozą. Jej celem jest określenie kierunków i obszarów pracy partyworkerów. W tabeli nr 14 przedstawiono zakres i treść informacji oraz przyporządkowanie ich do konkretnego źródła ich pozyskania.

Tabela 14. Kolejne kroki, zakres, źródła oraz efekty działań diagnostycznych

KROK 1	
Cel diagnozy	a. Identyfikacja miejsc rekreacji i wypoczynku w określonym środowisku. b. Określenie gotowości do współpracy ze strony właścicieli klubów, dyskotek i organizatorów imprez.
Źródła informacji	Ad. a. Zespół ekspercki, uczestnicy imprez, internet. Ad. b. Właściciele klubów, menedżerowie, organizatorzy imprez.
Zakres i efekt diagnozy	Ad. a. Posiadanie danych metryczkowych (nazwa, adres, zakres świadczonych usług, status prawny, kontakt z właścicielem) wszystkich miejsc, oferujących usługi rozrywkowe i rekreacyjne na danym terenie. Chodzi głównie o lokale klubowe, kawiarnie młodzieżowe, dyskoteki, imprezy plenerowe, otwarte i masowe. Ad. b. Uzyskanie akceptacji planowanych działań oraz gotowości do współpracy.
KROK 2	
Cel	Określenie poziomu zagrożeń, związanych z używaniem substancji psychoaktywnych w miejscach rekreacji i wypoczynku określonych w 1 KROKU.
Źródła informacji	Zespół ekspercki, uczestnicy imprez, obsługa imprez.
Zakres i efekt diagnozy	Opis problemu używania substancji psychoaktywnych w danym miejscu - rozpowszechnienie, częstości, rodzaj, styl używania, podjęte interwencje (medyczne, policja).
KROK 3	
Cel	Zidentyfikowanie rodzajów zagrożeń, nieodnoszących się bezpośrednio do używania substancji psychoaktywnych w miejscach określonych w 1 KROKU.
Źródła informacji	Zespół ekspercki, uczestnicy imprez, obsługa imprez.
Zakres i efekt diagnozy	Opis zidentyfikowanych zagrożeń (przemoc, kradzieże, oszustwa, wykorzystywanie seksualne, warunki organizacyjno-techniczne imprez).
KROK 4	
Cel	Opinia o funkcjonowaniu lokali rozrywkowych oraz imprez.
Źródła informacji	Okoliczni mieszkańcy.
Zakres i efekt diagnozy	Posiadanie opisu (zalet, wad i uwag) funkcjonowania każdego z wyodrębnionych w KROKU 1 klubów, lokali i imprez, stworzonego na podstawie opinii mieszkańców.
KROK 5	

Cel	Wyłonienie sojuszników, instytucji gotowych wesprzeć planowane działania partyworkerskie.
Źródła informacji	Zespół ekspercki.
Zakres i efekt diagnozy	Jest to tzw. analiza zasobów, czyli potencjału środowiska lokalnego tkwiącego w podmiotach, instytucjach, organizacjach i władzach, pozwalająca na określenie rodzaju i źródła wsparcia, na jakie może liczyć organizator działań typu partyworking.

Opracowanie własne.

Przedstawione w powyższej tabeli pięć kroków, to oczywiście propozycja mogąca ulegać modyfikacjom. Warto jest zwrócić uwagę na to, by w przypadku podejmowania nowych działań, uzupełnić diagnozę o rys historyczny środowiska, zawierający aspekty społeczno-kulturowe i ekonomiczno-polityczne. Tego typu opis, ułatwi osobom czytającym program i ewentualnym sponsorom, pełniejsze zrozumienie przyczyn zagrożeń w środowisku lokalnym.

Narzędzia diagnostyczne

Najczęściej wykorzystywanymi narzędziami do badań związanych z partyworkingiem jest **ustrukturyzowany wywiad** oraz **sondaż diagnostyczny**. Z uwagi na to, że są to narzędzia powszechnie znane i stosowane w naukach społecznych (patrz literatura: Pilch, Barman 2001; Apanowicz 2002; Babbie, 2007; Flicer 2010; Silverman 2010), w tym miejscu omówione zostaną kwestie przydatne w działaniach partyworkerskich oraz elementy badania sprawiające największe trudności.

Pozyskując informacje od członków zespołu eksperckiego, zwykle stosuje się formę wywiadu ustrukturyzowanego, tzn. zawierającego wcześniej przygotowane pytania oraz szczegółowo określone zakresy badań. W praktyce jednak podczas takiej rozmowy często zdarza się, że poruszane są nieprzewidziane wcześniej tematy. Bynajmniej nie jest to błąd, wręcz odwrotnie, daje to możliwość poszerzenia wiedzy na dany temat, unikając niepotrzebnych, często sztucznych klasyfikacji i jest to, jak najbardziej wskazane. W takich przypadkach chcąc trzymać się sztywno pojęć metodologicznych wywiad powinien nazywać się częściowo-ustrukturyzowanym.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Przed przeprowadzeniem wywiadu (z przedstawicielami lokalnych instytucji, właścicielami klubów) **przygotuj listę pytań i obszarów**, które są istotne z punktu widzenia tworzenia diagnozy, na której będą się opierały działania partyworkerskie.
- ✓ Pamiętaj, żeby przed rozpoczęciem rozmowy uzyskać **zgode** rozmówcy na udział w wywiadzie (najlepiej w formie papierowej), **poinformować go o celu** wywiadu i **zapewnić o jego poufności**.
- ✓ W trakcie wywiadu **bądź elastyczny**, uważny na to, co mówi twój rozmówca. Sztywne trzymanie się listy pytań może sprawić, że nie zwrócisz uwagi na ważne rzeczy, wykraczające poza stworzony plan.

Wcześniejsze przygotowanie obszarów badawczych oraz pytań znacznie usprawnia sam proces diagnostyczny. Należy jednak pamiętać, że zbieranie informacji od członków zespołu eksperckiego, w tym wypadku, nie ma na celu porównywania ich wiedzy na określony temat, tylko zdobycie jak największej ilości, często uzupełniających się informacji, zależnych od kompetencji każdego z ekspertów. Wymaga to przygotowania oddzielnych scenariuszy badań, gdyż na przykład obsługa imprezy (ochroniarze, barmani) najczęściej nie posiada wiedzy na temat liczby i przyczyn interwencji policji w innych lokalach klubowych, a dzielnicowy – o przebiegu i specyfice imprezy w lokalnym klubie.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Przeprowadzenie wywiadu może usprawnić:

- ✓ Odpowiedni dobór miejsca – wygodnego i odosobnionego.
- ✓ Brak pośpiechu ze strony prowadzącego jak i rozmówcy.
- ✓ Okazywanie zainteresowania rozmówcy, również poprzez dopytywanie.
- ✓ Nieocenianie wypowiedzi podczas wywiadu, unikanie eksponowania własnego zdania oraz dyskusji.
- ✓ Okazywanie kompetencji (np. nieczytanie pytań z kartki, unikanie pomyłek).
- ✓ Nagrywanie treści wywiadu – usprawnia proces pozyskiwania i analizy danych. Wymaga uzyskania zgody rozmówcy.
- ✓ Dbanie o kulturę osobistą i utrzymywanie pozytywnego nastawienia do rozmówcy i badania.
- ✓ Szacunek dla osoby badanej, a szczególnie dla ilości czasu, jakim dysponuje.

Konstrukcja **sondażu diagnostycznego**, czyli kwestionariusza przysparza znacznie więcej problemów. Głównym powodem zastosowania tej metody jest zwiększenie obiektywizacji badań poprzez odpowiedni dobór pytań. Umożliwia on opracowanie wyników w formie matematycznej, a co za tym idzie porównanie wyników badań, uzyskanych w różnych grupach osób badanych, różnych terminach, czy okolicznościach (Łobocki, 2000; Guziuk-Tkacz, 2011).

Wymieniona metoda w odróżnieniu od badań jakościowych, stosowana jest najczęściej wtedy, gdy istnieje konieczność zbadania dużej grupy osób, np. uczestników imprez, młodzieży szkolnej, mieszkańców dużego terenu, gdzie odbywają się imprezy w klubach lub imprezy masowe. Daje ona możliwość przeprowadzenia badania audytoryjnego oraz stosunkowo szybkiego policzenia wyników. To ostatnie, możliwe jest głównie dzięki doborowi odpowiednich pytań oraz zastosowaniu kategoryzacji odpowiedzi.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Badając metodą sondażu diagnostycznego zaleca się stosowanie głównie **pytań zamkniętych** oraz skategoryzowania odpowiedzi przed badaniem, podczas konstrukcji kwestionariusza. Zabieg ten, skróci Twój czas obliczania i interpretacji wyników. Wymaga jednak dużej wiedzy na temat eksplorowanego fragmentu rzeczywistości.
- ✓ Rozważ przeprowadzenie **pilotażu** – możesz w ten sposób sprawdzić, czy pytania, które sformułowałeś, są zrozumiałe dla osób badanych.

Wśród wielu różnych problemów, związanych z konstruowaniem kwestionariuszy, jednym z poważniejszych jest wybór skali, na której respondent zaznacza odpowiedzi na pytania. Szczególnie jeśli chodzi o badanie nasilenia lub częstości występowania jakiegoś zjawiska. Od zastosowanej skali zależy tak naprawdę to, czego badacz dowie się o danym zjawisku oraz do czego te dane będzie mógł wykorzystać w przyszłości. Przykładem może być używanie narkotyków w klubie. Użycie skali dychotomicznej wymuszającej odpowiedź: TAK – NIE na pytanie: *czy w klubie do którego uczęszczaś bierze się narkotyki?* jest oczywiście sporym błędem. W języku badawczym w takich sytuacjach mówi się o tzw. *efekcie sufitu* lub *podłogi* (Shaughnessy, Zechmeister, Zechmeister, 2002). W tym konkretnym przypadku można przewidzieć, że wszyscy badani chcąc powiedzieć prawdę odpowiedzą TAK, czyli wystąpi efekt sufitu. Zatem, badacz nie dowie się niczego nowego, bo o tym, że w klubie używa się narkotyków, wiadomo z wywiadów przeprowadzonych w zespole eksperckim, konkretnie z pracownikami poradni, którzy zdobywają wiedzę od swoich klientów, czy od policji, która interweniuje w tym klubie. Przypuszczalnie, gdyby część respondentów zaznaczyła odpowiedź NIE, to i tak jedyną kwestią wartą wyjaśnienia byłoby dociekanie, co zmusiło badanych do ukrycia prawdy.

CZY WIESZ, ŻE...

Wyniki ze źle skonstruowanych kwestionariuszy mogą znacznie uprościć rzeczywistość, a nawet ją zdeformować.

Przykładem takiej sytuacji może być chęć określenia rodzaju środków psychoaktywnych, używanych podczas imprezy w przykładowym klubie młodzieżowym. Badacze wymieniają wszystkie znane przez nich substancje psychoaktywne, zamieszczają je w kwestionariuszu pod poleceniem: *zaznacz te substancje których używałeś Ty lub Twoi znajomi podczas imprez w klubie.* W wyniku takich badań, badacze nie mają szans uwzględnić substancji, o których nie wiedzieli, podczas tworzenia kwestionariusza. Mogą to być powszechnie znane substancje, funkcjonujące w klubie pod nazwą slangową lub, co gorsze, substancje całkiem nowe.

Innym przykładem, dla odmiany ukazującym nieprawidłowe sformułowanie pytania, jest sytuacja, w której badacze chcieli poznać wiedzę młodzieży, na temat prawnych aspektów używania narkotyków na imprezach klubowych. Pytanie brzmiało: *czy Twoim zdaniem wolno używać narkotyków podczas imprez w klubach dla młodzieży?* Pytanie narzucało prostą, zerojedynkową odpowiedź, umieszczaną na tzw. skali dychotomicznej. I pewnie nic nie zwróciło by uwagi badaczy, gdyby nie gimnazjalista, który sprowokowany w luźnej rozmowie, odpowiedział na to pytanie ze zdziwieniem i pewnością w głosie: „*jak to? zależy jakie narkotyki*”.

Fakt używania narkotyków obarczony jest zmienną aprobaty społecznej, choć kierunek działania tej zmiennej nie zawsze jest stały i oczywisty. Może się wydawać, że dominuje tendencja do ukrywania faktu używania narkotyków, głównie ze względu na lęk przed konsekwencjami prawnymi. Istnieją jednak grupy nastolatków, w których modne jest chwalenie się używaniem narkotyków. Sytuacje takie, zwiększają niechęć badaczy do stosowania w kwestionariuszach bezpośrednich pytań o używanie substancji psychoaktywnych. Związane jest to z ryzykiem wystąpienia tzw. przeszacowania, czyli sztucznego zawyżenia wyników. Może być ono spowodowane, np. przez osoby znajdujące się w populacji badanych, które chcą pochwalić się czymś, czego faktycznie nie robiły. Z kolei niedoszacowanie pojawia się wtedy, gdy jakaś część badanej populacji ukrywa prawdę. Błędy statystyczne wynikające z przeszacowania lub niedoszacowania w niektórych sytuacjach mogą być trudne do wychwycenia.

Istnieją jednak sposoby pozwalające na uniknięcie tego problemu. Interesującą propozycją jest technika, stosowana już ponad piętnaście lat w badaniach kwestionariuszowych m.in. przez Towarzystwo Nowa Kuźnia (Siudem, 2002). Polega ona na wykorzystaniu subiektywnej oceny uczestników imprez oraz umieszczeniu jej na ciągłej, dziesięciostopniowej skali, podobnej do skal stosowanych w dyferencjałach semantycznych (Sitarczyk, 1999). Przykład takiego rozwiązania pokazano na rysunku nr 1.

Rysunek 1. Skala dziesięciostopniowa stosowana w oszacowaniu nasilenia używania narkotyków w klubie.

„Zaznacz na poniższej skali, ile twoim zdaniem, osób używa narkotyków, podczas imprez w klubie...”

Opracowanie własne.

Zaznaczenie przez respondenta liczby pięć, będzie oznaczało, że według niego w klubie do którego chodzi, 50% uczestników imprez używa narkotyków. Policzenie średniej w tym zakresie po zbadaniu, np. 100 osób korzystających z usług konkretnego klubu, uwiarygodni uzyskany wynik.

Stosowanie analizowanych skal ma jeszcze kilka zalet. Jedną z nich jest możliwość zbadania nasilenia jakiegoś zjawiska, np. w percepcji mieszkańców środowiska lokalnego i dzięki zastosowaniu ciągłej skali, skorelowaniu go z innymi ważnymi zmiennymi. Przykładem może być badanie związku pomiędzy: używaniem substancji psychoaktywnych w klubie a poczuciem bezpieczeństwa uczestników imprez; słuchaniem określonego stylu muzyki a używaniem narkotyków; przebywaniem w określonym towarzystwie a używaniem nowych substancji psychoaktywnych.

Inną zaletą proponowanych skal jest zwiększenie szans na uniknięcie *efektu podłogi* bądź *sufitu*. Ma to szczególnie znaczenie w badaniach ewaluacyjnych, gdy wymagane jest dwukrotne zbadanie konkretnej grupy osób. Na przykład, określenie zmian w poczuciu bezpieczeństwa mieszkańców osiedla w związku z działaniami partyworkerów w klubie czy dyskoteci. Zmiany te będą łatwiejsze do uchwycenia za pomocą bardziej czułego narzędzia, jakim jest skala ciągła niż skala dychotomiczna. Ta ostatnia daje możliwość obliczenia wyłącznie liczby osób czujących się bezpiecznie lub nie, a co za tym idzie oszacowania, ile osób zmieniło zdanie, jak to się często określa „o 180 stopni”. Jest to wprawdzie „jakaś” miara, jednak niezbyt dokładna. Wystarczy wyobrazić sobie, że w populacji najprawdopodobniej znajdują się osoby, które poczuły się bezpieczniej ze względu na działania partyworkerskie, ale nie na tyle żeby zaznaczyć TAK. W związku z tym zaznaczyły NIE, ponieważ miały tylko taką możliwość. Przy zastosowaniu skal ciągłych, nawet nieduża jednopunktowa różnica, np. z 3 na 4 punkty, jest zauważalna i dzięki temu może stanowić ważną informację, służącą określeniu skuteczności prowadzonych działań.

Warunkiem zastosowania omawianego narzędzia jest możliwość i sens badania konkretnej zmiennej na skali ciągłej, z uwzględnieniem percepcji osoby badanej. Wymaga to odpowiednio sformułowania pytania, częściej polecenia oraz opisanie zakończeń skali tak, żeby respondent mógł wyobrazić sobie skrajne nasilenie zmiennej oraz kierunek, w którym dane zjawisko, czy zmienna „rośnie”. To ostatnie jest szczególnie ważne dla badacza podczas wykonywania obliczeń. Oczywiście, we wszystkich ankietach skale powinny rosnać w tym samym kierunku. Również w ramach tej samej ankiety, kierunek skal powinien być z góry określony. Jest to szczególnie istotne, gdy wyniki kilku skal mają być sumowane ze sobą, np. w przypadku konieczności oszacowania ogólnego poziomu różnych zagrożeń w jednym klubie czy środowisku.

Poniżej zaprezentowano przykłady poleceń i pytań dla zmiennych, często umieszczanych na skalach dychotomicznych lub pięcio- i siedmiostopniowych skalach Rensisa Likerta (Shaughnessy, Zechmeister, Zechmeister, 2002). Wiele z tych zmiennych, można z powodzeniem umieścić na dziesięciopunktowych skalach ciągłych. Należy jednak zdawać sobie sprawę, że w gruncie rzeczy badana jest w takich sytuacjach jedynie percepcja respondentów.

Poniżej zostaną zaprezentowane przykłady:

1. Zaznacz na skali od 0 do 10 jak bardzo lubisz spędzać czas wolny w klubie?
Opis krańca skali: pod 0 – *wcale*, pod 10 – *bardzo*.
2. Prosimy o zaznaczenie na skali od 0 do 10, jak ocenia Pani/Pan codzienne życie, fakt mieszkania koło klubu/dyskoteki?
Opis krańca skali: pod 0 – *wcale mi nie przeszkadza*, pod 10 – *bardzo mi przeszkadza*.
3. Prosimy o zaznaczenie na skali od 0 do 10 Pani/Pana poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania.
Opis krańca skali: pod 0 – *czuję się bardzo zagrożona/y*, pod 10 – *czuję się całkiem bezpiecznie*.
4. Czy według informacji, które Pani/Pan posiada, w tym klubie używa się narkotyków: TAK - NIE. Jeśli tak proszę określić na skali, jak duży to dla Pani/Pana problem?
Opis krańca skali: pod 0 – *żaden problem*, pod 10 – *duży problem*.

Oczywiście, badanie należy uszczegóławiać, odnosząc skale np. do poszczególnych substancji psychoaktywnych, czy też grup społecznych. W przypadku badania zagrożeń czy poczucia bezpieczeństwa, po pytaniu, mającym na celu określenie poziomu zagrożenia, dobrze jest zadać pytanie o rodzaj zagrożeń, umieszczając do zaznaczenia takie kategorie jak: bójki, handel narkotykami, głośne używanie wulgaryzmów, młodzież znajdująca się pod wpływem alkoholu lub innych substancji, itp.

CZY WIESZ ŻE...

W celu poznania ilości i rodzaju używanych substancji psychoaktywnych na konkretnym terenie, coraz częściej wykonuje się chemiczną analizę ścieków miejskich. Obecnie dotyczy ona terenu dużych miast. Niewykluczone jest, że w przyszłości takimi badaniami będą obejmowane mniejsze środowiska lokalne. Z raportu EMCDDA z 2017 roku wynika, że w Krakowie dwukrotnie wzrosło używanie głównego narkotyku klubowego, jakim jest MDMA, choć na pierwszym miejscu znajduje się ciągle marihuana, a wśród stymulantów – amfetamina. Charakterystyczne jest jednak, że amfetamina występuje w ściekach miejskich, w równomiernej ilości podczas całego tygodnia, natomiast ilość MDMA znacznie zwiększa się w weekendy. Jeśli chodzi o ten ostatni narkotyk, to w Polsce jego użycie szacuje się na 7,42 mg na tysiąc mieszkańców. Dla porównania w Antwerpii (Belgia) jest to 95 mg, w Eindhoven (Holandia) - 165 mg, a w Amsterdamie (Holandia) - 230 mg (EMCDDA, 2017)

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Konstrukcję kwestionariusza mogą ułatwić Ci następujące zasady (Oppenheim, 1992):

1. **Unikaj długich pytań.** Pytanie nie powinno zawierać więcej niż 20 słów.
2. **Unikaj pytań o podwójnej treści.** Pytanie winno dotyczyć tylko jednej kwestii, inaczej pojawia się problem z udzieleniem odpowiedzi. Przykład: Uczęszcza Pani/Pan na warsztaty czy na szkolenia?
3. **Nie pomijaj kategorii „nie wiem” i „nie dotyczy”.** Respondent ma prawo do nieposiadania informacji w jakimś zakresie – nie można go „zmuszać” do wybrania jakiejś odpowiedzi z kafeterii, która jest mu obca.
4. **Unikaj akronimów, skrótów, żargonu, terminów technicznych.** Jeśli ich użycie jest konieczne, to obowiązkowo je wyjaśnij.
5. **Strzeż się terminów wieloznacznych** – badani mogą udzielić odpowiedzi mając na myśli różne konteksty.
6. **Strzeż się pytań z założeniami.** Powzięte założenie może nie dotyczyć respondenta, z tego właśnie powodu należy pracować z pytaniami filtrującymi.
7. **Wystrzegaj się słów obciążonych wartościowaniem.** Nie należy używać określeń takich jak: dobry/zły – gdyż nasuwają one pewien tok myślenia.
8. **Nie przeceniaj pamięci respondentów.** Nie można zakładać, że respondenci pamiętają wydarzenia, wymagające sięgania pamięcią daleko wstecz.
9. **Nie używaj podwójnych zaprzeczeń** – sprawiają najwięcej problemów osobom badanym. Istnieje ryzyko, że respondent nie odczyta właściwie intencji pytania.

Prawidłowo zakończony proces diagnostyczny powinien umożliwić dalsze konstruowanie programu, czyli określenie celów, jakie mają być osiągnięte podczas wdrażania i realizacji działań partyworkerskich. Istotne jest to, aby dookreślić i sformalizować w stosownych deklaracjach kierunki i zakres współpracy z właścicielami lokali klubowych, lokalnymi instytucjami i specjalistami, wynikającymi z obranych celów działania. Na tym etapie szczególnie może pomóc poparcie władz środowiska lokalnego, o które powinno się zabiegać od początku, czyli od samego pomysłu realizacji programu typu partyworking. Po zakończeniu diagnozy środowiska, dobrym krokiem strategicznym jest zorganizowanie lokalnej konferencji ukazującej wyniki diagnozy oraz planowane sposoby przeciwdziałania problemom, związanym z używaniem substancji psychoaktywnych w miejscach rekreacji i wypoczynku.

Cele w programach partyworkerskich

Formułowanie celów działań jest jedną z najważniejszych czynności, wykonywanych podczas konstrukcji programów z zakresu przeciwdziałania narkomanii. W przypadku partyworkingu, o celach tych wspomniano w poprzednich rozdziałach tego opracowania, ponieważ wiążą się one zarówno z jego definicją, jak i z potocznym rozumieniem jego istoty.

Cele ogólne wynikają stąd, że dotychczasowe działania partyworkerskie, w większej części zaliczane są do programów redukcji szkód, których celem nadrzędnym jest zmniejszenie zdrowotnych i społecznych konsekwencji używania substancji psychoaktywnych, przy czym cel ten nie musi być osiąganym poprzez ograniczenie używania tych substancji (Siudem, Siudem, 2017). Zatem można przyjąć, że obecnie działania te lokują się pomiędzy dwoma skrajnymi podejściami, które wyznaczają cele realizowanych programów.

Tabela 15. Podejście redukcji szkód i bezpieczeństwa imprez

	Podejście redukcji szkód	Podejście bezpieczeństwa imprez
Założenia	Wyeliminowanie używania substancji nie jest możliwe, a jego próby mogą doprowadzić do nasilenia niebezpiecznych sytuacji, np. migrację osób używających narkotyki z imprez do innych miejsc, pozbawionych kontroli oraz mniej higienicznych czy używanie substancji „szkodliwych” - niewiadomego pochodzenia.	Imprezy powinny być wolne od narkotyków, gdyż tylko wtedy są bezpieczne. Ważne jest dbanie o bezpieczeństwo całego środowiska lokalnego.
Cel	Ograniczenie szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych.	Ograniczenie używania substancji psychoaktywnych.
Przykładowe działania	Kontakty motywujące do podjęcia leczenia, zmiany stylu używania na bezpieczniejszy.	Działania zmierzające do zmiany postaw wobec substancji psychoaktywnych, promowanie trzeźwości, ograniczanie możliwości używania w konkretnym miejscu.

Opracowanie na podstawie: (Siudem, Siudem, 2017).

Proponowane podejścia narzucają różne formy działania partyworkerów. Działania w ramach podejścia skoncentrowanego na bezpieczeństwie imprez, są charakterystyczne dla profilaktyki. W drugim podejściu dominują działania typowe dla redukcji szkód (Siudem, Siudem, 2017).

Okazuje się, co potwierdzają również obserwacje EMCDDA (2017), że oba podejścia nie muszą wykluczać się całkowicie, a nawet istnieją tendencje do współwystępowania obu typów działań. To, które z nich będzie dominować w danym środowisku, zależy przede wszystkim od diagnozy, a konkretnie od szczegółowych celów z niej wynikają-

cych. Przykładem może być nasilenie zjawiska narkomanii na danym terenie. Podejście bezpieczeństwa imprez dominuje w środowiskach o małym nasileniu zjawiska, małej liczebności osób na imprezach młodzieżowych, małej anonimowości, dużej kontroli społecznej oraz przekonaniu władz i dorosłych mieszkańców, że używanie narkotyków można wyeliminować. Większość osób nie używa narkotyków w takich miejscach, jednak są tam osoby uzależnione i używające substancji psychoaktywnych, co nie pozostaje bez znaczenia dla pozostałych uczestników imprezy. Podejście redukcji szkód jest charakterystyczne dla środowisk o dużym nasileniu narkomanii, w tym dużych imprez, gdzie powszechnie uznano, że skoro zjawiska nie można ograniczyć, należy zadbać przede wszystkim o bezpieczeństwo osób używających (jw.).

Pomiędzy opisywanymi skrajnymi podejściami, istnieje oczywiście kontinuum umożliwiające dostosowanie działań do specyfiki miejsca (rodzaju imprezy – klubu – środowiska – miasta – regionu). Efektem tego dostosowania jest szereg celów szczegółowych, które stawia się w programach typu partyworking.

Większość programów typu partyworking, stawia sobie za cel zmianę zachowania uczestników imprez na mniej ryzykowne, oczywiście jeśli chodzi o używanie substancji psychoaktywnych. W ramach tego ogólnego celu można sformułować kilka celów szczegółowych (na podstawie: badania własne):

Cel 1. Zaprzestanie używania substancji psychoaktywnych przez uczestników imprez.

Cel 2. Ograniczenie używania substancji psychoaktywnych przez uczestników imprez.

Cel 4. Zmiana stylu i sposobu używania substancji przez uczestników imprez.

Cel 5. Ograniczenie negatywnych konsekwencji (problemów zdrowotnych, społecznych i prawnych), związanych z użyciem substancji psychoaktywnej przez uczestników imprez.

Cel 6. Zgłoszenie się konkretnych beneficjentów po pomoc do odpowiedniego specjalisty.

Osiągnięcie każdego z wymienionych celów wymaga zmiany zachowania adresatów oddziaływań. Można to osiągnąć na wiele różnych sposobów, np. poprzez odpowiednią argumentację. Więcej o formach oddziaływań partyworkerskich napisano w dalszej części tego opracowania. Należy jednak zdawać sobie sprawę z tego, że najbardziej trwale zmiany w zachowaniu wynikają z przekonań uczestników imprez, czyli inaczej mówiąc, są efektem zmiany postaw. Ma to szczególne znaczenie w profilaktyce, gdyż wczesne ukształtowanie prawidłowej, negatywnej postawy wobec substancji psychoaktywnych, jest w stanie powstrzymać dużą grupę uczestników imprez przed decyzją o jej zażyciu. Badania przeprowadzone w tym zakresie (Siudem, 2002) pokazują, że ok. 50% uczestników imprez w wieku szkoły średniej, znajduje się przed inicjacją narkotykową, natomiast połowa z nich rozważa możliwości użycia takiej substancji. W takiej sytuacji, cel, w którym zakłada się zmianę postaw z pozytywnych na negatywne, jest uzasadniony. Jest to dość ambitne, jak na działania partyworkerskie zadanie. Jednak sposoby zmiany postaw w psychologii zostały dość dobrze zbadane i opisane.

W lubelskich klubach i dyskotekach, od 2003 roku realizowany jest program partyworkerski, w którym wykorzystuje się trójskładnikową teorię postaw. Zakłada ona (Mądrzycki, 1977; Siudem, Siudem, 2017), że najwyższą skuteczność zmiany postawy osiąga się oddziałując jednocześnie na wszystkie trzy jej składniki: poznawczy, emocjonalny i behawioralny. Z nich wynikają cele szczegółowe programu:

Cel 1. Sfera emocjonalna: osłabienie skojarzenia atmosfery imprez z narkotykami oraz z perspektywą zaspokojenia potrzeb. Nauka alternatywnych form wzbudzania pozytywnych doznań.

Cel 2. Sfera poznawcza: zmiana przekonań usprawiedliwiających niepożądane zachowania, zmiana źródła dowartościowania. Dostarczenie rzetelnych informacji o konsekwencjach używania substancji psychoaktywnych.

Cel 3. Sfera behawioralna: osłabienie działania negatywnych wzorców, wzmocnienie działania pozytywnych wzorców.

Większość wymienionych dotychczas celów, realizowanych jest w bezpośrednim kontakcie z uczestnikami imprez. Zostało to szczegółowo opisane w rozdziale czwartym. Jednak coraz częściej realizatorzy działań partyworkerskich podejmują działania pośrednie, stawiając jednocześnie bardziej ogólne cele. Jednym z nich jest zwiększenie bezpieczeństwa uczestników imprez. Osiągnięcie takiego celu wymaga rozszerzenia działania, np. o działania edukacyjne, prowadzone podczas imprez za pomocą rozmów z uczestnikami, szkolenia obsługi, dystrybucję ulotek i plakatów, a także o edukację poza imprezami, np. podczas godzin wychowawczych w szkołach, rad pedagogicznych czy zebrań z rodzicami w szkołach.

Do tej grupy celów, można zaliczyć również stworzenie odpowiednich warunków do bezpiecznej zabawy. Chodzi tu przede wszystkim o:

- ✓ Warunki architektoniczne, czyli np. odpowiednią liczbę i wielkość pomieszczeń, wentylację, zapewnienie pomieszczenia do świadczenia pomocy osobom nietrzeźwym, itp.
- ✓ Aspekt organizacyjny imprezy – długość imprez, ewentualne przerwy, dostęp do toalet, w tym do wody, zapewnienia miejsc wypoczynku tzw. *chillout*.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Postaraj się wpływać na treść imprezy. W wyniku odpowiednich umów z didżejami i organizatorami, możesz ograniczyć liczbę utworów muzycznych nawiązujących do brania narkotyków. Didżej lub zespoły muzyczne w przerwach pomiędzy utworami, mogą promować zdrowy styl życia, informować o obecności i roli partyworkerów na imprezie. Tego typu działania mogą zwiększyć bezpieczeństwo samej imprezy.

Kryteriów klasyfikacji celów działań partyworkerskich może być dużo. Jednym z najczęściej stosowanych jest podział ze względu na rodzaj beneficjentów, a konkretnie stopień zaawansowania ich problemów, związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Od najsłabszego, czyli istnienia chęci zażycia narkotyku po raz pierwszy, do najsilniejszego polegającego na silnym uzależnieniu.

Kolejnym kryterium, po części związanym z wyżej opisanym, jest rodzaj imprezy, w tym rodzaj muzyki. Inne cele będą przyświecać partyworkerom pracującym na masowej imprezie techno. Inne, postawi sobie pracownik lokalnego klubu osiedlowego, w którym systematycznie spotyka się niewielka grupa osób słuchając przebojów z lat 60.

Nawiązując do opisanej sytuacji, istotne podczas określania celów działań jest kryterium liczebności uczestników oraz planowane miejsce oddziaływania. W tym ostatnim przypadku, cele szczegółowe wyznaczają zakres pracy również poza imprezą, np. w środowiskowym zespole eksperckim, wśród okolicznych mieszkańców.

Jedną z najpowszechniejszych klasyfikacji dzieli cele na **cele ogólne** oraz **cele szczegółowe**. Na przykład, celem ogólnym może być zwiększenie bezpieczeństwa w danym środowisku lokalnym (np. dzielnicy miasta). Wówczas możemy postawić cele szczegółowe, np. ograniczenie używania substancji psychoaktywnych w klubie X. Cele szczegółowe umożliwiają realizację głównych celów. Często zdarza się, że cele cząstkowe sformułowane są w taki sposób, że już w ich nazwach występują opisy konkretnych metod i sposobów realizacji celów głównych, np.: wzrost wiedzy uczestników imprez klubu X na temat szkodliwości i negatywnych konsekwencji używania substancji psychoaktywnych.

Profesjonalne podejście do konstrukcji programów oddziaływań społecznych, nie tylko w zakresie przeciwdziałania narkomanii, wymaga osadzenia ich w konkretnej koncepcji naukowej lub w przypadku wielokierunkowych, zróżnicowanych działań - użycia kilku koncepcji. O ile w zakresie oddziaływań profilaktycznych oraz rehabilitacyjnych, stan taki staje się normą, to jeśli chodzi o partyworking, tylko nieliczne programy sporadycznie odwołują się do koncepcji naukowych.

Z tego powodu, kolejną część tego opracowania poświęcono koncepcjom naukowym, mającym zastosowanie w działaniach typu partyworking.

PODSUMOWANIE

Źródła danych, zakres i narzędzia diagnozy oraz cele w programach partyworkerskich

- ✓ Podstawą działań partyworkerskich powinna być **diagnoza środowiska lokalnego**.
- ✓ Główne źródła danych (do diagnozy), partyworkerzy mogą uzyskać od **podmiotów lokalnych** (szkoły, policja, placówki podstawowej pomocy medycznej, kluby środowiskowe, itp.) oraz **mieszkańców** (uczęszczających na imprezy, jak i nieuczęszczających).
- ✓ **Zakres diagnozy**, w przypadku działań partyworkerskich, dotyczy przede wszystkim imprez oraz zagrożeń bezpieczeństwa ich uczestników, ze szczególnym zwróceniem uwagi na używanie substancji psychoaktywnych.
- ✓ **Narzędzia** wykorzystywane w badaniach, związanych z partyworkingiem to najczęściej: **ustrukturyzowany wywiad i sondaż diagnostyczny**
- ✓ Prawidłowo zakończony proces diagnostyczny, powinien umożliwić dalsze konstruowanie programu – wyznaczenie celów, jakie mają być osiągnięte podczas wdrażania i realizacji działań partyworkerskich.
- ✓ Po zakończeniu procesu diagnostycznego, a przed rozpoczęciem działań partyworkerskich, należy:
 - Określić cele działań partyworkerskich.
 - Uzyskać zgodę właścicieli na prowadzenie działalności partyworkerskiej w ich lokalu.
 - Sformalizować kierunki i zakres współpracy z lokalnymi instytucjami i specjalistami (pisma).
 - Zorganizować lokalną konferencję przedstawiającą wyniki diagnozy i planowane działania.
- ✓ Większość programów typu partyworking stawia sobie za cel **zmianę zachowania uczestników imprez na mniej ryzykowne** (w kontekście używania substancji psychoaktywnych). W ramach tego **ogólnego celu** można sformułować **cele szczegółowe**.

3.3. Teorie naukowe w planowaniu działań typu partyworking

Zgodnie z wymogami Narodowego Programu Zdrowia oraz obowiązującą wiedzą naukową i badaniami w dziedzinie psychologii, każdy program, czy to nastawiony na redukcję szkód czy na profilaktykę, powinien mieć podstawę w naukowo potwierdzonych teoriach. Warto zwrócić uwagę na fakt, że działania oparte jedynie na zdroworozsądkowych przekonaniach, często narażone są nie tylko na niepowodzenie w realizacji, ale mogą wywołać efekty przeciwne do zamierzonych.

Niestety, jak wynika z przeprowadzonego rozpoznania (badania własne), polskie programy partyworkerskie mają w tym zakresie widoczne ograniczenia. W dużej części twórcy zapytani o naukowe podstawy konstrukcji programu odpowiadają, że działania prowadzone są zgodnie z tzw. filozofią redukcji szkód, nie wskazując na konkretne teorie naukowe. Istnieją programy, w których naukowo potwierdzone strategie stosowane są intuicyjnie, bez świadomego ich planowania, a nawet bez znajomości teorii. W największej części działania planowane są w oparciu o tzw. dobre praktyki, czyli sprawdzone sposoby przenoszone są do nowych miejsc oddziaływania.

Stan taki jest niewystarczający, by wyeliminować przypadkowość rozwiązań i zapewnić profesjonalizm działań gwarantujący ich skuteczność. Dlatego zdecydowano, by w tej części opracowania przedstawić kilka wybranych teorii naukowych, które mogą służyć wyznaczaniu i realizowaniu celów oraz doskonaleniu prowadzonych działań partyworkerskich.

Pierwszym krokiem w budowaniu systemu pomocy, powinno być zrozumienie jego beneficjentów. W przeciwnym wypadku może dojść do sytuacji, którą metaforycznie daje się określić, jako „*karmienie konia kawiozem*”, czyli niedostosowanie oddziaływań do odbiorcy. W przypadku partyworkingu, wiele możliwości dostarcza jedna z popularniejszych obecnie koncepcji, analizująca przyczyny zachowań zagrażających zdrowiu, a nawet życiu – *koncepcja zachowań ryzykownych* (Jessor, Jessor, 1977), która wyjaśnia genezę podejmowania niebezpiecznych dla życia i zdrowia aktywności.

Używanie substancji psychoaktywnych jest opisywane również za pomocą *teorii poszukiwania doznań* Marvina Zuckermana (1994). Jest to teoria, za pomocą której obecnie tłumaczy się znaczną część zachowań ryzykownych.

Koncepcją, wykorzystywaną do zmiany nastawień, szczególnie młodych ludzi, wobec substancji psychoaktywnych, jest *trójskładnikowa teoria postaw* (Mądrzycki, 1997). Przydatna jest ona również do konstrukcji materiałów promocyjno – reklamowych. Uzupełnia ją cała grupa teorii, zaliczanych do *koncepcji uczenia* (Bandura, 1996). Są one wykorzystywane nie tylko do kształtowania zachowań i norm w procesie nauki, lecz również do właściwej organizacji i animacji imprez, mającej na celu zapewnienie bezpieczeństwa ich uczestników.

Na zakończenie omówiona zostanie koncepcja *dialogu motywującego* (Miller, Rollnick, 2014). Pełni ona niekwestionowaną rolę w doskonaleniu jakości kontaktu partyworkerów z uczestnikami imprez.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Pamiętaj, żeby twoje działania opierały się na potwierdzonych teoriach naukowych. W przypadku partyworkingu, popularne są następujące teorie:

1. Koncepcja zachowań ryzykownych R. Jessor i S. Jessor.
2. Teoria poszukiwania doznań. M. Zuckermana.
3. Trójskładnikowa teoria postaw T. Mądrzyckiego.
4. Teorie uczenia się (np. teoria społecznego uczenia się A. Bandury).
5. Dialog motywujący.

Koncepcja zachowań ryzykownych

W zrozumieniu osoby sięgającej po różnego rodzaju nielegalne środki, pomaga znajomość *koncepcji zachowań ryzykownych* Richarda i Shirley Jessor (1977). Według autorów, zachowania ryzykowne to takie, które spełniają dwa kryteria:

- 1) zagrażają zdrowiu i rozwojowi człowieka,
- 2) są społecznie nieakceptowane i prowadzą do reakcji otoczenia, które mają na celu kontrolę zjawiska i wyciąganie konsekwencji wobec osób, podejmujących się tego typu czynów.

Natomiast w skład tego zbioru zachowań wchodzi: używanie substancji psychoaktywnych, przedwczesny seks, zachowania agresywne (w tym autoagresja), działania społeczne oraz łamanie prawa (Siudem, Golian, 2012).

Aby pomóc komuś w redukcji zachowań ryzykownych, konieczna jest wiedza na temat tego, po co i dlaczego są one podejmowane.

Wśród najważniejszych celów, które młody człowiek chce osiągnąć podejmując tego typu działania, należy wymienić:

1. Realizację potrzeb, które w danej sytuacji wydają się niemożliwe do zaspokojenia w inny sposób.
2. Bunt wobec autorytetów.
3. Redukcję lęku i frustracji związanych z niespełnionymi obowiązkami.
4. Okazanie solidarności z rówieśnikami.
5. Budowanie tożsamości poprzez demonstrowanie ważnych jej aspektów.
6. Osiągnięcie, przynajmniej w swoim mniemaniu, wyższego poziomu rozwoju. (Siudem, Golian, 2012).

W ujęciu Richarda i Shirley Jessor, podstawą zachowania człowieka jest interakcja trzech składników, które można określić jako czynniki rodzinne, jednostkowe i społeczne. W pierwszym z nich, istotną rolę odgrywa struktura rodziny, wykształcenie rodziców, ich praca zawodowa oraz praktyki religijne. Ważny jest proces socjalizacji,

w którym ogromna rola przypisywana jest matce i jej roli w kształtowaniu postaw dziecka.

W drugim czynniku, istotne są cechy osobowości oraz stosunek osoby do jej środowiska. Prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań ryzykownych wzrasta, jeśli dziecko wychowuje pod wpływem rodziców nietolerujących zachowania niezgodne z normami, natomiast równocześnie oddziałuje na nie przekaz płynący od rówieśników i autorytetów, aprobujący takie zachowania.

Trzeci czynnik odnosi się natomiast do tego, co w danej społeczności uznawane jest za akceptowane. Dane zachowanie może być ocenione jako ryzykowne lub nie, ze względu na cechy podmiotu (wiek, płeć, status społeczny) oraz warunki społeczno-kulturowe.

Koncepcja Richarda i Shirley Jessor pomaga zrozumieć motywację postępowania człowieka, kładąc nacisk na konieczność zrozumienia specyfiki jego środowiska. Znając przyczyny i cele podejmowania zachowań ryzykownych, w tym przyjmowania substancji psychoaktywnych, można skutecznie projektować oddziaływania zarówno pośrednie (ulotki, plakaty) jak i bezpośrednie (sposób komunikacji partyworkera z odbiorcą). Sama świadomość motywów postępowania drugiej osoby, sprawia większe zrozumienie, a to z kolei ułatwia komunikację i nawiązanie prawidłowej relacji. Co więcej, pomaga ona również w sytuacjach wymagających interwencji partyworkera.

Odpowiedzi na pytanie: „dlaczego ludzie podejmują zachowania ryzykowne?”, dostarczają również inne koncepcje teoretyczne. Część z nich upatruje ich w cechach indywidualnych osoby (biologicznych czy intelektualnych), część w środowisku, a część skupia się na efekcie interakcji między cechami osobowości a środowiskiem. Przykładem tych ostatnich może być teoria Marvina Zuckermana.

Teoria poszukiwania doznań M. Zuckermana

Teoria poszukiwania doznań M. Zuckermana odnosi się do stymulacyjnych motywów podejmowania niebezpiecznych zachowań. Według niej, najbardziej skłonne do tego typu aktywności będą osoby, które czerpią przyjemność z przeżyć wywołanych przez niebezpieczne działania. Ważne w tej koncepcji jest to, że choć pierwotnie zapotrzebowanie na stymulację jest cechą biologiczną, istnieją mechanizmy psychologiczne, które wzmacniają to zapotrzebowanie. Jednym z takich mechanizmów jest *obronność percepcyjna*. Jej działanie polega na zmniejszaniu ilości docierających do mózgu bodźców. Brak tych bodźców prowadzi do poczucia niedosytu, niedostymulowania, które z kolei powoduje wzrost zapotrzebowania na stymulację. Osoba taka znajduje się więc „w pułapce”. Mechanizm błędnego koła powoduje, że im większa stymulacja z zewnątrz, tym silniejsza obronność percepcyjna, a więc większy niedosyt i większe poszukiwanie wrażeń.

Warto podjąć próbę odpowiedzi na pytanie: „u kogo powstaje wspomniana obronność percepcyjna?” Okazuje się, że ważnym czynnikiem są zarówno uwarunkowania biologiczne, jak i środowiskowe. Dotyczy to osób z wysokim poziomem reaktywności komórek nerwowych. Osoby takie, a konkretnie ich układ nerwowy, będzie odbierał bodźce zewnętrzne jako szczególnie silne, a niektóre wręcz bolesne. Koncentracja ta-

kich bodźców, to dla młodych osób: niekorzystna atmosfera rodzinna, konflikty z rodzicami i rówieśnikami, stres związany z niepowodzeniami w nauce, itp. W takich sytuacjach obronność percepcyjna, mająca na celu ochronę układu nerwowego, może powstać już w wieku wczesnoszkolnym. Stan ten objawi się zwiększonym zapotrzebowaniem na stymulację, a ono doprowadzi do zachowań ryzykownych, często uzasadnianych znanym powiedzeniem: „*jest ryzyko – jest zabawa*” (Kwiatkowska, 2012; Siudem, 2012).

CZY WIESZ ŻE...

Znajomość teorii M. Zuckermana jest niezwykle istotna, ponieważ wskazuje na to, że w niektórych przypadkach zmiana sposobu myślenia, czy decyzja o wyborze konstruktywnego sposobu budowania reputacji, może nie być wystarczająca do porzucania zachowań ryzykownych. Skoro osoba nadal potrzebuje pobudzenia, to jej wysiłki, by porzucić niebezpieczne zachowania będą skuteczne jedynie przez pewien czas. Dlatego w przypadku wystąpienia tego rodzaju motywacji, najlepszym rozwiązaniem jest strategia alternatyw, czyli pokazanie człowiekowi, że może osiągnąć pobudzenie w sposób, który nie zagraża jego życiu lub zdrowiu.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Dobrze jest również, choć działanie takie trudno przeprowadzić podczas imprez, doprowadzić do zmniejszenia stymulacji zewnętrznej (w przypadku osób z obronnością percepcyjną). Można równocześnie spróbować pomóc tym osobom poprzez zwiększenie odporności na bodźce (zmniejszenie wrażliwości). Ta ostatnia zależy m.in. od stylu życia i diety. Trzy godziny przebywania w hałasie na imprezie techno, wypicie tam kawy oraz alkoholu, powoduje tak duże ubytki magnezu, sodu, potasu oraz innych minerałów, że ma to zauważalny wpływ na samopoczucie człowieka.

Trójskładnikowa teoria postaw Tadeusza Mądrzyckiego

Zarówno działania o charakterze profilaktycznym, jak i te zorientowane na redukcję szkód, mają na celu zmianę postawy osoby w stosunku do pewnych obiektów. W przypadku partyworkingu najczęściej chodzi o używanie substancji psychoaktywnych. Aby odpowiednio zaplanować i wdrożyć tego typu przedsięwzięcia, konieczna jest wiedza z jakich elementów składa się postawa i jaka jest jej wewnętrzna dynamika. Proces ten najlepiej opisuje *trójskładnikowa teoria postaw*, reprezentowana między innymi przez Tadeusza Mądrzyckiego (1997, za: Siudem, Siudem, 2017). Twierdzi on, że postawę można analizować w dwóch wymiarach. Może ona stanowić zarówno

wyraz stosunku człowieka do świata, jak i być formą wewnątrzpsychicznej organizacji różnorodnych procesów.

Postawa

Ogólnie: wyraz stosunku człowieka do świata.

Szczegółowo: względnie stała i zgodna organizacja poznawcza, uczuciowo-motywacyjna i behawioralna podmiotu związana z danym przedmiotem czy grupą przedmiotów. Można wyróżnić w postawie stronę wewnętrzną (wiedza i uczucia), która w znacznym stopniu może być uświadamiana i poddawana badaniom introspekcyjnym, a także stronę zewnętrzną (zachowanie) dostępną obiektywnemu poznaniu. Na postawę składają się trzy, powiązane ze sobą elementy:

- 1. Poznawczy.*
- 2. Uczuciowo-motywacyjny (emocjonalny).*
- 3. Behawioralny (działanie).*

(Mądrzycki, 1997)

Wymienione trzy komponenty postawy pełnią kluczową rolę w tej koncepcji:

- ✓ *Komponent poznawczy* postawy to wiedza lub przypuszczenia dotyczące obiektu. Zasadniczą rolę pełnią tu jednak przekonania, czyli intelektualny stan pewności, co do tego, czy dany stan rzeczy jest realny lub słuszny.
- ✓ *Komponent emocjonalny* składa się natomiast z wszelkich odczuć wobec przedmiotu postaw. Mogą to być na przykład miłość, radość, szacunek i ich negatywne odpowiedniki jak: nienawiść, smutek czy odraza.
- ✓ *Komponent behawioralny* to reakcje mimiczne, pantomimiczne, wokalne i wszelkie działania w stosunku do obiektu postawy – dzielimy je na werbalne i niewerbalne (za: Siudem, Siudem, 2017).

Kiedy planowane są akcje edukacyjne, czyli te, które wpływają przede wszystkim na poznawczy aspekt postawy, pojawia się ryzyko, że mogą one odnieść skutek przeciwny do zamierzonego. Znajomość relacji między składnikami postawy pozwala uniknąć ryzyka, że dostarczona wiedza wzbudzi w odbiorcach pragnienie sięgnięcia po niebezpieczne substancje czy zachowania ryzykowne, ewentualnie, że dostarczy informacji, jak to zrobić.

W trójskładnikowej teorii postaw (Mądrzycki, 1997), podkreśla się, że najskuteczniejszym sposobem na zmianę postawy jest równoczesne oddziaływanie na jej trzy składowe, czyli element poznawczy, emocjonalny i behawioralny. U podłoża każdej trwałej zmiany zachowania, najczęściej oczekiwanej w partyworkingu, leży oddziaływanie na postawy, a w efekcie ich zmiana. W takiej sytuacji można użyć trójskładnikowej teorii postaw, jako głównej koncepcji naukowej w planowaniu całości działań typu partyworking. Generalnie, wszystkie cele jak i formy działań partyworkerskich odpowiednio uporządkowane, zawierają się w wymienionych trzech komponentach postawy.

Po raz pierwszy trójskładnikowa teoria postaw została zastosowana w programie „Ograniczania używania substancji psychoaktywnych w dyskotekach”, realizowanym przez Towarzystwo Nowa Kuźnia w Lublinie (Siudem, Siudem, 2017). W celu skonstruowania programu przeprowadzono badania ponad 3000 młodych ludzi z województwa lubelskiego, nauczycieli, dorosłych – rodziców oraz obsługi i właścicieli dyskotek i klubów młodzieżowych. Jednym z istotnych efektów badań było określenie struktury uczestników imprez ze względu na używanie substancji psychoaktywnych. Okazało się, że struktura ta jest zróżnicowana: ponad 50% uczestników nie używa substancji. W drugiej połowie największą część stanowią użytkownicy alkoholu. Innych substancji psychoaktywnych używa ok. 25% wszystkich uczestników imprez, w tym 10% używa ich systematycznie na imprezach (na każdej imprezie), ok. 8% to osoby używające problemowo, a 2% to osoby uzależnione. Struktura ta zmienia się nieznacznie w zależności od rodzaju imprezy. Do najczęściej używanych narkotyków należą: marihuana, pochodne amfetaminy i mefedron.

Ukazana tu struktura pomogła podjąć decyzję o tym, by program ukierunkować na ograniczanie używania substancji oraz uchronić pozostałych uczestników (50% nieużywających) przed niekorzystnymi decyzjami. Specyficznej pomocy wymagały również osoby używające, używające problemowo i uzależnione. Jednocześnie liczebność uczestników uniemożliwiała nawiązanie bezpośredniego kontaktu z każdym z nich. Ta sytuacja upodobniła społeczność dyskotekową do adresatów kampanii społecznych, czyli mieszkańców określonego środowiska, zróżnicowanych pod wieloma względami oraz tak licznych, że wymaga to zastosowania, w dużej części, technik wpływu pośredniego.

Doprecyzowanie konstrukcji programu umożliwiły wnioski z badań osób używających substancji psychoaktywnych podczas imprez. Na ich podstawie stwierdzono, że: dyskoteki i kluby to miejsca sprzyjające używaniu środków, jednak osoby biorące narkotyki przyjmują je również w innych miejscach, a nie tylko na imprezach. Przyczyną inicjacji narkotykowej w dyskotecę jest przede wszystkim wpływ towarzystwa, następnie ciekawość i chęć ucieczki od problemów. Za istotne powody brania narkotyków w klubach i dyskotekach wymieniano również: chęć lepszej zabawy, szpan i modę (Siudem, Siudem, 2017).

Większość potrzeb młodzieży w okresie dojrzewania, koncentruje się wokół przeżywania emocji, związków międzyludzkich, atrakcyjności i sprawności fizycznej. W tym kontekście, uczestnictwo w imprezach sprzyja zaspokajaniu tych potrzeb (Siudem, Siudem, 2017).

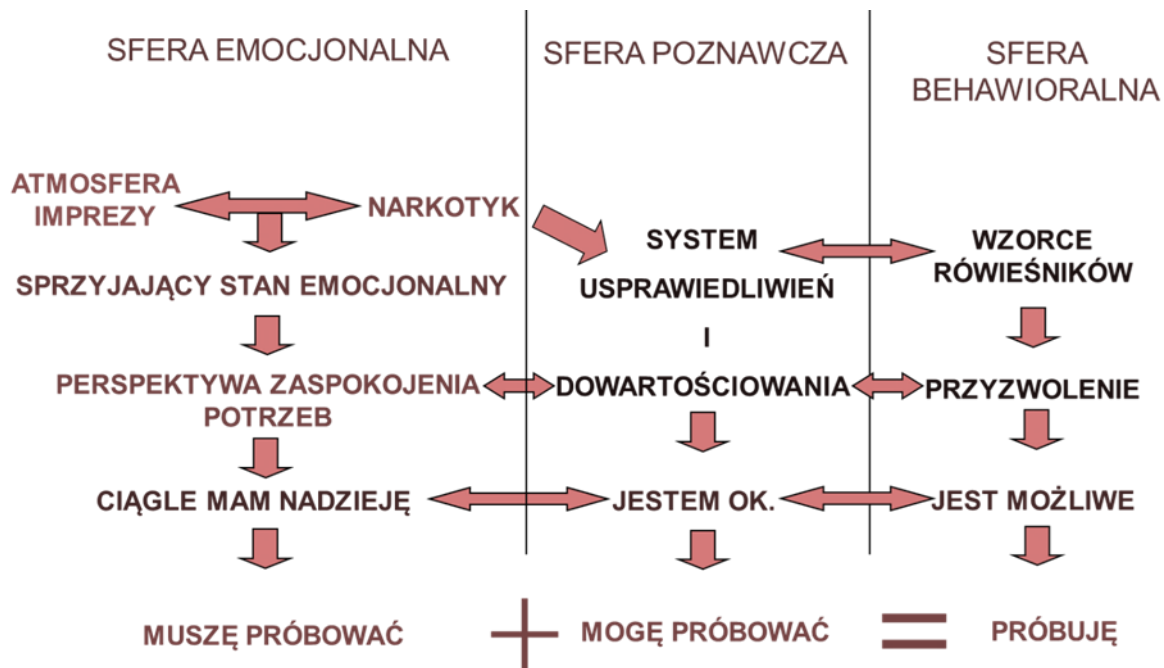
Ponadto, charakterystyczne elementy dyskoteki, klubów takie jak: muzyka transowa, stroboskopowe światła itp., sprzyjają odprężeniu, zmniejszeniu poczucia kontroli, napięcia emocjonalnego i zahamowania w kontaktach społecznych.

Ważnym czynnikiem, sprzyjającym używaniu środków na imprezach klubowych jest brak odpowiednich reakcji ze strony dorosłych. Chodzi tu o skuteczne zakazy oraz oddziaływania socjotechniczne, mające na celu zmniejszenie negatywnego wpływu rówieśników. Chęć do używania środków podtrzymuje istnienie w świadomości młodzieży nieprawdziwych poglądów na temat ich działania, przeznaczenia i funkcji spo-

łecznej. Poglądy te służą zwykle uzasadnieniu potrzeby brania i jednocześnie ukryciu prawdziwych przyczyn sięgania po środki psychoaktywne.

Uzyskane wyniki badań, w tym opisane wnioski, pozwoliły na skonstruowanie modelu ukazującego przyczyny używania substancji podczas imprez młodzieżowych (rys. nr 2).

Rysunek 2. Model przyczyn używania substancji podczas imprez młodzieżowych.

Opracowanie na podstawie (Siudem, Siudem, 2017).

Analizując model, odwołujący się do trójskładnikowej teorii postaw, można dość precyzyjnie zaplanować działania w klubie, na imprezie, dyskotekce czy cyklu imprez. Istotą jest jednocześnie oddziaływanie na czynniki występujące w trzech sferach. Celami częściowymi tych działań będzie, w sferze emocjonalnej: osłabienie skojarzenia atmosfery imprez z narkotykami oraz z perspektywą zaspokojenia potrzeb. W sferze poznawczej – redukcja systemu usprawiedliwień, zmiana źródła dowartościowania. W sferze behawioralnej – osłabienie działania negatywnych wzorców, wzmocnienie działania pozytywnych wzorców.

Więcej o planowaniu działań typu partyworking w oparciu o tę koncepcję, można przeczytać w artykule *Trójskładnikowa teoria postaw jako podstawa planowania działań partyworkerskich* (Siudem, Siudem, 2017).

Warto również zwrócić uwagę, że teorię trójskładnikową z powodzeniem można zastosować do konstrukcji materiałów reklamowych oraz edukacyjno-informacyjnych (patrz rozdział IV).

Koncepcje uczenia (Bandura, 1996)

Projektując i wdrażając wszelkiego rodzaju oddziaływania, zwłaszcza te o charakterze profilaktycznym, należy pamiętać, że człowiek jest istotą społeczną, która uczy się od innych. Można wskazać tu na co najmniej dwa mechanizmy, mające zastosowanie w partyworkingu. Jednym z nich jest uwewnętrznianie norm, drugim – modelowanie zachowań.

Pierwszy z nich polega na tym, że człowiek wypracowuje nowe sposoby działania przede wszystkim dzięki obserwacji efektów działań innych osób. Umożliwia to znacznie szybsze przyswajanie odpowiednich umiejętności czy metod działania. Uwewnętrznianie norm odbywa się w trzech etapach. Pierwszym jest naśladownictwo, drugim identyfikacja, a trzecim jest interioryzacja. Wszystkie etapy pełnią ważną rolę w procesie prowadzącym do podjęcia decyzji o użyciu narkotyku. W dwóch pierwszych, najważniejsza jest osoba znacząca, czyli np. kolega będący autorytetem. W sytuacji imprez klubowych, takich wzorców jest zwykle wiele. Poza używającymi narkotyki rówieśnikami, wzorcami mogą być teksty utworów muzycznych czy też dżej, który swoją postawą może zachęcać do spróbowania narkotyku, wcale nie będąc osobą biorącą.

Trzeci etap polega na wyabstrahowaniu i uwewnętrznieniu normy, np. posiadaniu przekonania, że wszyscy atrakcyjni ludzie używają narkotyków lub że w klubach używa ich większość osób. Ostatni etap jest możliwy dzięki rozwojowi myślenia abstrakcyjnego, przypadającego głównie na okres adolescencji. Po tym okresie zmiana postaw, norm i przekonań jest o wiele trudniejsza, gdyż poprzez uwewnętrznienie, normy zaczynają stanowić część systemu poznawczego. System taki jest często podstawą tworzenia tzw. mody młodzieżowej a niejednokrotnie podkultur młodzieżowych.

Drugi z mechanizmów uczenia się – *modelowanie* – opiera się na ludzkiej zdolności do odwzorowywania nie tylko konkretnych zachowań, ale również samych zasad postępowania, co pozwala na stosowanie zaobserwowanych sposobów działania w różnych sytuacjach (Bandura, 1996). Czynnikiem decydującym o wyborze i systematycznym stosowaniu konkretnego zachowania są wzmocnienia pozytywne (nagrody) oraz negatywne (kary). Bilans jednych i drugich powoduje, że określone zachowania będą podejmowane i traktowane jako atrakcyjne, inne hamowane – unikane.

Złożoność ludzkiej osobowości, różnice indywidualne oraz nieprzewidywalność zachowania mogą spowodować, że określenie co jest dla kogoś nagrodą, a co karą, niekoniecznie musi być łatwe. Przykładem jest uczestnictwo w imprezie techno, podczas której większość bawiących się wygląda na zadowolonych. Natomiast osoby w starszym wieku uważają to wręcz za „torturę”.

Poznanie tzw. obiektywnej prawdy w takich przypadkach, mogłoby być niezwykle pomocne w zrozumieniu motywów uczestnictwa w imprezach oraz psychologicznych przyczyn podejmowanych tam działań, z używaniem narkotyków włącznie.

Nawiązując do tej tematyki, interesujące badania przeprowadził Rafał Ohme (2017). Za pomocą aparatury EEG rejestrował aktywność mózgowego ośrodka przyjemności (nagrody) i przykrości (kary), chcąc w ten sposób dowiedzieć się o rzeczywistym samopoczuciu, a w zasadzie o stanie mózgu badanych. W tym wypadku badanymi była

grupa gimnazjalistów słuchająca swojej, jak twierdzili, ulubionej muzyki – rapu. Muzyka była głośna, agresywna, zawierała sporą ilość wulgaryzmów. Ze strony młodzieży, co chwilę dało się słyszeć okrzyki zachwytu, podziwu, słowa wyrażające zadowolenie. Wykres EEG natomiast spowodował u badaczy zaskoczenie. Podczas słuchania całego utworu, u wszystkich badanych gimnazjalistów do maksimum pobudzony był ośrodek kary. Krzywa ośrodka przyjemności nie uniosła się o żadną znaczącą wielkość. W tej sytuacji, autor badań poprosił młodzież o chwilę uwagi i cierpliwości, chcąc zaprezentować im swoją ulubioną muzykę. Gdy zapowiedział, że będzie to koncert Mozarta, na sali rozległ się śmiech, pomieszany z dezaprobatą. Część osób określiło tę muzykę dobitnymi inwektywami i tego typu okrzyki miały miejsce podczas emisji całego utworu. Cóż więc zarejestrowało EEG? U większości gimnazjalistów, podczas całego słuchania utworu Mozarta, ośrodki nagrody były maksymalnie pobudzone, przy braku aktywności ośrodków kary. Inaczej mówiąc, przy ogólnej niechęci i dezaprobaty do tego typu muzyki, wyrażanej przez gimnazjalistów podczas jej słuchania, ich mózgi „pławiły się w rozkoszy”.

Odnosząc się do wniosków z niniejszych badań, można stwierdzić, że człowiek nie zawsze wie, co jest dla niego dobre, a co złe. Dlatego ktoś inny może za niego podjąć niektóre decyzje. Choć stwierdzenie takie często rodzi bunt walczących o niezależność młodych ludzi, to należy zdać sobie sprawę, że w taki właśnie sposób rodzice postępują z dziećmi podczas znacznej części procesu wychowania, który głównie opiera się o koncepcje uczenia i dominującą w nich deterministyczną zasadę „kija i marchewki”. Ponadto, na tej „bezdusznej”, często krytykowanej, wyrosłej z behawioryzmu teorii wzmocnień, opiera się cały system ocen szkolnych, system penitencjarny oraz system motywacyjny w milionach zakładów pracy na świecie.

Coraz częściej wykorzystuje się zasady wynikające z niniejszych koncepcji podczas tzw. animacji imprez oraz w działaniach promocyjno - reklamowych.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Działania promocyjno – reklamowe mogą służyć realizacji wielu celów w programach typu partyworking. Począwszy od profilaktycznych, promujących abstynencję, trzeźwość i zdrowy styl życia, poprzez namawianie do bezpieczniejszego stylu używania substancji psychoaktywnych, skończywszy na promowaniu miejsc, w których prowadzona jest terapia uzależnień.

Znajomość zasad modelowania pozwala na wypracowanie takich metod postępowania i zachowania partyworkerów, które zwiększają prawdopodobieństwo powielania promowanych oraz prezentowanych przez nich wzorów zachowań. Ogólną zasadą animacji imprez jest wzmocnienie działania bodźców pozytywnych, przy jednoczesnym osłabieniu działania, deprecjacji bodźców negatywnych. Służą temu, poza informacjami przekazywanymi w kontakcie bezpośrednim przez partyworkerów, treści ulotek i plakatów, informacje uzyskiwane od uprzednio przeszkolonej obsługi imprezy, w tym didżejów, dobór odpowiedniej muzyki, hasła, napisy i prezentacje wyświetlane na ścianach lokalu.

Dialog motywujący (Miller, Rollnick, 2014)

Obecnie, jednym z bardzo popularnych podejść, inspirujących do zmian w zachowaniu jest *dialog motywujący*. Nawiązuje on do założeń psychologii humanistycznej, bazując na przekonaniu, że „każdy klient jest ekspertem w sprawie własnego życia”. Metoda ta umożliwia stworzenie specyficznej, partnerskiej relacji pomiędzy terapeutą a klientem, w wyniku której osoba wspierana nabiera przekonania o posiadaniu siły i sprawczości, niezbędnej do wprowadzenia zmian we własnym życiu. W stworzonej relacji istotne jest, by nie dopuścić do narzucania z góry określonego sposobu postępowania. W pełni szanowana jest autonomia drugiej strony, co sprawia, że unika się stosowania przymusu czy jakichkolwiek form perswazji. Relacja opiera się na współpracy i egalitaryzmie, przy czym bardzo ważne jest, by osoba pracująca „w duchu” tej koncepcji, szanowała autonomię i prawo do samostanowienia się innych. Dialog motywujący kieruje się czterema głównymi zasadami, które mogą być przydatne w pracy partyworkera.

- Pierwsza z nich to *wyrażanie empatii*. Polega ono na próbach przyjęcia cudzej perspektywy bez jej oceniania (również pozytywnego) oraz na wyrażaniu zrozumienia.
- Druga to *rozwijanie rozbieżności*, czyli wskazywanie na niespójność między systemem wartości i celów osoby a jej postępowaniem (bez przejawów krytyki). Zasada ta opiera się na założeniu, że dostrzeżenie dysharmonii we własnym życiu, skieruje człowieka ku dostosowaniu zachowania do wyznawanych norm.
- Trzecia to *wspieranie poczucia własnej sprawczości* u partnera dialogu motywującego, polega na wskazaniu mu jego własnych zasobów, które będą pomocne w zmianie.
- Czwarta to *podążanie za oporem*. Sprowadza się do przekonania, że druga osoba ma prawo mieć ambiwalentny stosunek do zmiany. Objawy takiej niechęci nie powinny jednak wzbudzać reakcji korekcyjnych.

Najważniejszym działaniem, w którym zastosowanie dialogu motywującego wydaje się oczywiste, jest indywidualny, bezpośredni kontakt partyworkera i uczestnika imprezy. Dzięki zrozumieniu i zastosowaniu zasad dialogu motywującego w trakcie rozmowy, można uniknąć postawy sprzeciwu oraz lęku przez odpowiedzialnością.

Dialog pozwala wzmocnić u partyworkerów przekonanie, że jedynie od decyzji uczestnika imprezy, zależy to, czy skorzysta z pomocy. Partyworkerzy z zasady nie narzucają się ze swoimi działaniami, czekają na chętnych lub jeśli sami inicjują rozmowę, to robią to w sposób nienarzucający się i niezobowiązujący.

Ponadto, działania w myśl dialogu motywującego, pozwalają na zmniejszenie poczucia odpowiedzialności, a to kolei pomaga w redukcji stresu i zapobiega wystąpieniu syndromu wypalenia zawodowego. Co więcej, podejście to pomaga lepiej poznać sytuację życiową poszczególnych osób, wzbudzić ich zaufanie i wprowadzić ewentualne zmiany w życiu, wskutek wzbudzenia motywacji wewnętrznej.

Spotkanie partyworkera z uczestnikiem imprezy, wymagającym wsparcia, może być pierwszym krokiem do sięgnięcia przez niego po pomoc. Dlatego to, czy zdecyduje się on na dalszy kontakt i pracę nad sobą, będzie w znacznym stopniu zależało od jakości

tej pierwszej rozmowy. W tym zakresie, dialog motywujący uznaje się obecnie za jedną z bardziej skutecznych metod pracy.

PODSUMOWANIE

Teorie naukowe w planowaniu działań typu partyworking

- ✓ Zaprezentowane w tym rozdziale teorie naukowe, oczywiście nie wyczerpują wszystkich możliwości, są one jednak najczęściej wykorzystywane w działaniach typu partyworking.
- ✓ Konstruowanie programów partyworkerskich na bazie teorii naukowych, podnosi jakość działań oraz zwiększa ich skuteczność.
- ✓ Partyworking skupia różnorodne działania, dlatego można wykorzystywać różne koncepcje naukowe w jednym programie.
- ✓ Omówione teorie naukowe są powszechnie znane w naukach społecznych, często stosowane i sprawdzone.

Bibliografia:

- Apanowicz, J. (2002). *Metodologia ogólna*. Gdynia: „BERNARDINUM”.
- Babbie, E. (2007). *Badania społeczne w praktyce*. Warszawa: PWN.
- Bandura, A. (1996). Social cognitive theory of human development. In T. Husen & T. N. Postlethwaite (Eds.), *International encyclopedia of education* (2nd ed., pp. 5513-5518). Oxford: Pergamon Press.
- Bańka, A. (2002). *Spoleczna psychologia środowiskowa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Bauman, Z. (2004). *Socjologia*. Warszawa: ZYSK i S-KA.
- Flicer, U. (2010). *Projektowanie badania jakościowego*. Warszawa: PWN.
- Gaś, Z. (1994). *Rodzina a uzależnienia*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Gaś, Z. (1995). *Pomoc psychologiczna młodzieży*. Warszawa: WSiP.
- Guziuk-Tkacz, M. (2011). *Badania diagnostyczne w pedagogice i psychopedagogice*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Jessor, R., Jessor, S. (1977). *Problem behavior and psychosocial development. A longitudinal study of youth*. New York: Academic Press.
- Kościuch, J. (1990). *Projekcyjne metody badania osobowości*. Test Rysunkowy War-
teggą. Warszawa: ATK.
- Kotański, M. (1984). *Ty zaraziłeś ich narkomanią*. Warszawa: Państwowy Zakład
Wydawnictw Lekarskich.
- Kwiatkowska, G. (2012). Jednostka w społeczeństwie ryzyka. [W:] (Kwiatkowska G.,
Siudem I. (red.), *Analiza współczesnych zjawisk społecznych. Zachowania ryzy-
kowne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

- Lilienfield, S.O. i inni. (2002). *Status naukowy technik projekcyjnych*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Lindzey, G. (1989). Klasyfikacja technik projekcyjnych. [W:] Stasiukiewicz M. (red.), *Wybrane problemy testów projekcyjnych*. Warszawa: Laboratorium Technik Diagnostycznych PTP i UW.
- Lipkowski, O. (1980). *Resocjalizacja*. Warszawa: WSiP.
- Lisowska, E. (2011). Aspekty diagnozy problemów uzależnieniowych młodzieży. [W:] Pufal-Struzik I. (red.), *Młodzież a patologie i zagrożenia społeczne*. Kielce: Wszechnica Świętokrzyska.
- Łobocki, M. (2000). *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Malczewski, A., Struzik, M. (2012). Używanie substancji psychoaktywnych w Polsce. *Serwis Informacyjny NARKOMANIA* nr 2 (58) z 2012 roku.
- Mądrzycki, T. (1997). *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*. Warszawa: WSiP.
- Miller, W. R., Rollnick, S. (2014). *Dialog motywujący: jak pomóc ludziom w zmianie*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Niewiadomska, I., Misztal, K., Gołek, M. (2010). Zapobieganie alkoholizmowi i narkomanii. [W:] Niewiadomska I., Kalinowski M. (red.), *Wezwani do działania. Zasoby społeczne w profilaktyce zachowań destrukcyjnych*. Lublin: Wydawnictwo KUL, s. 69-85.
- O’Dougherty, W., Wright, M., Masten, A. S. (2005), Resilience processes in development. Fostering positive adaptation in the context of adversity, [W:] Goldstein S., Brooks R. B. (red.), *Hand Book of Resilience* (s. 17–38). Heidelberg: Springer.
- Ohme, R. (2017). *Emo Sapiens. Harmonia emocji i rozumu*. Wrocław: Bukowy Las.
- Oppenheim, A. N. (1992). *Kwestionariusze, wywiady, pomiary postaw*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Ostaszewski, K. (2018). *Podstawy profilaktyki zachowań ryzykownych młodzieży czynniki ryzyka i czynniki chroniące*. Strona internetowa: <http://www.profnet.org.pl/wp-content/uploads/Podstawy-profilaktyki-zachowan-ryzykownych-mlodziezy-czynniki-PROFNET.pdf>. Dostęp 18.08.2018.
- Payne, E.G., Archer, J.L. (1931). Narcotics and education. *The Journal of Educational Sociology*, Vol. 4, No. 6, (Feb., 1931).
- Pilch, T., Barman, T. (2010). *Zasady badań pedagogicznych*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Shaughnessy, J. J., Zechmeister, E. B., Zechmeister J. S. (2002). *Metody badawcze w psychologii*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

- Rogaczewska, M., Chodacz, M. Hejda, A., Prędkopowicz, D. (2014). *Planowanie rozwoju lokalnego z udziałem społeczności*. Warszawa: Fundacja Fundusz Współpracy.
- Sierosławski, J. (2015). *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2015 r.* Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Instytut Psychiatrii i Neurologii.
- Silverman, D. (2010). *Prowadzenie badań jakościowych*. Warszawa: PWN.
- Sitarczyk, M. (1999). Wykorzystanie dyferencjału semantycznego do badania obrazu „szkoły” i „nauczyciela”. [W:] Gaś Z. B. (red.), *Szkoła i nauczyciel w percepcji uczniów*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Siudem, A., Golian, T. (2012). Obraz siebie a zachowania ryzykowne związane z używaniem środków psychoaktywnych wśród młodzieży gimnazjalnej. [W:] Kwiatkowska G., Siudem I. (red.), *Analiza współczesnych zjawisk społecznych. Zachowania ryzykowne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS. 231-250.
- Siudem, I. (2002). Narkotyki w dyskotekach. *Serwis informacyjny Narkomania*. Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii nr 3, 12–18.
- Siudem, I. (2007). *Środowiskowe formy pomocy osobom z zaburzeniami w przystosowaniu*. [W:] Pospiszyl I., Konopczyński M. (red.), *Resocjalizacja w stronę środowiska otwartego*. Warszawa: Pedagogium, APS, 170–176.
- Siudem, I. (2012). Zapotrzebowanie na stymulację oraz wybrane cechy osobowości streetracerów. [W:] Kwiatkowska G., Siudem I. (red.), *Analiza współczesnych zjawisk społecznych. Zachowania ryzykowne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Siudem I. (2016). Regionalny system profilaktyki uzależnień. *Serwis Informacyjny Narkomania*. Warszawa. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii. nr 2 (74). 42-47.
- Siudem, I., Siudem, J. (2017). Trójskładnikowa teoria postaw jako podstawa planowania działań partyworkerskich. *Serwis Informacyjny Uzależnienia*. Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, nr 4 (80). 26-33.
- Siudem, I. (2004). Nowatorskie Rozwiązania w profilaktyce środowiskowej cz. I. *Remedium*. Warszawa: PARPA, nr 2, s.16–17.
- Stasiukiewicz, M. (2000). Testy projekcyjne. [W:] Strelau J. (red.), *Psychologia – podręcznik akademicki*. Tom 1. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Szpringer, M., Laurman-Jarząbek, E., Drapała, A. (2005). *Profilaktyka uzależnień i przemocy w rodzinie, diagnoza i propozycje rozwiązań systemowych w środowisku lokalnym*. Kielce: Wydawnictwo Akademia Świętokrzyska.
- Szymańska, J. (2012). *Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral Expressions and Biosocial Bases of Sensation Seeking*. New York: Cambridge Press.

ROZDZIAŁ IV. Formy i narzędzia w działaniach typu partyworking

Wprowadzenie

Działania partyworkerskie wyróżniają się na tle innych działań środowiskowych, przede wszystkim ze względu na lokalizację, w której są prowadzone. Partyworkerzy realizują swoje zadania w środowisku otwartym, docierając z ofertą pomocową i edukacyjną do osób przebywających na różnego rodzaju imprezach masowych, koncertach, w dyskotekach, klubach czy pubach (Szewczyk, 2015). Warunki pracy w tych miejscach istotnie różnią się od warunków panujących w gabinetach terapeutycznych, szkołach bądź poradniach, które zazwyczaj stanowią główne miejsce pracy osób związanych z pomocą psychologiczną. W związku z tym, istnieje wiele czynników negatywnie wpływających na rezultaty działań partyworkerów, wynikających choćby ze specyfiki miejsca. Ich przykłady przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 16. Czynniki negatywnie wpływające na pracę partyworkerów, związane ze specyfiką miejsca pracy

Czynniki związane z warunkami imprezy	Czynniki związane z nastawieniem obsługi lokalu i menadżerami.
Duża liczba uczestników imprezy	Przekonanie, że praca partyworkerów może utrudnić realizację imprezy, zmniejszyć frekwencję.
Hałas – głośna muzyka	Przekonanie, że praca partyworkerów jest zbędna.
Brak odpowiedniego oświetlenia	Negatywne nastawienie obsługi lokalu – barmanów, ochroniarzy i brak współpracy z partyworkerami w trakcie imprezy.
Brak motywacji wśród uczestników imprezy do prowadzenia rozmów z partyworkerami	Ograniczenia pracy partyworkerów ze strony menadżerów lokali, np. zakaz wnoszenia wody na teren lokalu.
Atmosfera zabawy	Niechęć didżejów do propagowania treści proponowanych przez partyworkerów.
Późne godziny pracy	Niechęć menadżerów lokali do zapraszania partyworkerów do udziału w imprezie.

Opracowanie na podstawie badań własnych.

Praca partyworkerów wymaga innych niż standardowe metod pracy, dlatego też formy ich działań różnią się od tradycyjnych działań terapeutycznych, profilaktycznych czy edukacyjnych. Osoby świadczące pomoc innym (również partyworkerzy) są szczególnie narażone na stres i brak satysfakcji z wykonywanej pracy. Rzeszutek (2013) wskazuje, że zjawisko wypalenia zawodowego ujawnia się przede wszystkim w zawodach, opierających się na zaangażowanym kontakcie z drugim człowiekiem, dlatego szczególnie narażoną grupą są psychologowie, pracownicy socjalni, terapeuci, psychoterapeuci i pedagodzy. Praca partyworkera, pomimo niekorzystnych warunków związanych z miejscem jej realizacji, może dostarczać jednostce nowych doświadczeń

i umiejętności, stanowiąc jednocześnie czynnik ochrony przed wypaleniem zawodowym. Fakt ten można potraktować jako dodatkową korzyść przemawiającą za realizowaniem działań partyworkerskich, stanowiących niejednokrotnie dość duże wyzwanie.

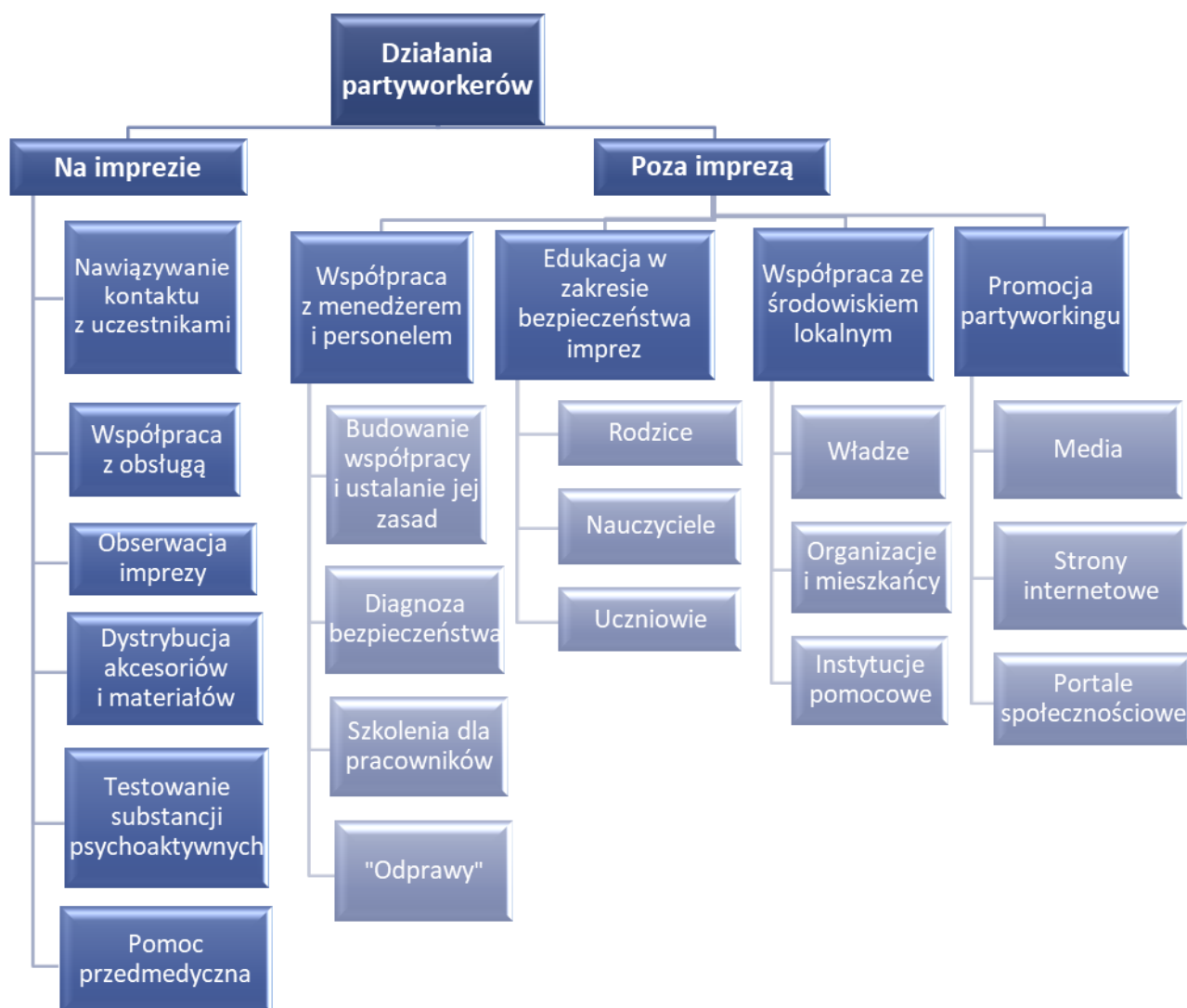
W pierwszej części niniejszego rozdziału zostaną opisane formy pracy partyworkerów wraz ze sposobem ich realizacji. Wprowadzono podział na działania partyworkerów ograniczone do środowiska imprezy oraz te, wykraczające poza pracę w klubie, obejmujące między innymi współpracę z menadżerami klubów i edukację w zakresie bezpieczeństwa imprez. W dalszej części rozdziału scharakteryzowano narzędzia (akcesoria, pisma, itp.), które mogą być wykorzystywane przez partyworkerów. W ostatnim podrozdziale poruszono kwestię monitoringu i ewaluacji działań, które powinny stanowić nieodłączny element programów realizowanych w miejscach rekreacji i wypoczynku.

4.1. Formy działań typu partyworking

Działania partyworkerskie można podzielić ze względu na miejsce ich realizacji. Głównym środowiskiem pracy partyworkerów jest klub, dyskoteka, pub bądź wydzielone miejsce w przestrzeni otwartej, w której odbywają się koncerty czy festiwale. Ogólnie są to czynności podejmowane w trakcie trwania imprezy. Drugą grupę działań partyworkerskich stanowią aktywności podejmowane poza sytuacją imprezy, np. w szkołach, na spotkaniach z menadżerami bądź lokalnymi władzami. Obydwie grupy działań są ważne, jednak różnią się ze względu na sposób realizacji. Czynności podejmowane poza czasem imprezy, mają między innymi na celu stworzenie podstaw do wprowadzenia partyworkingu do lokali przez tworzenie opartej na zaufaniu współpracy z obsługą i kierownictwem lokalu, a także ze środowiskiem lokalnym. Anna Radomska (Radomska, A., Kocoń K., Malczewski A., Okulicz-Kozaryn K., Sierosławski J, 2004) w badaniach ewaluacyjnych polskich programów partyworkerskich wskazuje, że nawiązanie współpracy realizatorów programów partyworkerskich z personelem klubu, jeszcze przed rozpoczęciem właściwych działań w lokalu, jest szczególnie istotne ze względu na efektywność całego programu.

Na poniższym grafie zaproponowano klasyfikację działań partyworkerskich. Warto zaznaczyć, że jest to model, który może stanowić punkt odniesienia do tworzenia programów partyworkerskich czy też modyfikacji już istniejących projektów. Przedstawione na grafie formy działań zostaną szczegółowo omówione w dalszych częściach rozdziału wraz z zasadami ich skutecznej realizacji.

Rysunek 3. Formy działań partyworkerskich

Opracowanie na podstawie badań własnych.

Działania partyworkerów podczas imprez odbywają się w ramach dyżurów. Najczęściej dyżur rozpoczyna się w trakcie imprezy, w czasie gdy bawi się duża liczba uczestników. Średnio trwa on około 2-3 godziny. Zdarzają się sytuacje, szczególnie podczas jednorazowych imprez plenerowych, że dyżury trwają przez całą imprezę, a partyworkerzy biorą udział w spotkaniu obsługi przed imprezą i po niej. Na takiej „odprawie” omawiane są zagadnienia dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom. Po zakończonym wydarzeniu partyworkerzy uczestniczą w spotkaniu, mającym na celu podsumowanie prowadzonych działań.

W dużych imprezach plenerowych (koncertach, festiwalach itp...) zwykle bierze udział od kilku do nawet kilkunastu partyworkerów. W imprezach klubowych partyworkerami najczęściej są dwie osoby (kobieta i mężczyzna).

Dobrze jest, gdy partyworkerzy wyróżniają się z tłumu. Najczęściej w tym celu stosowane są koszulki z napisem „partyworking”. Jest to szczególnie ważne w przypadku,

gdy partyworkerzy nie mają stałego miejsca na imprezie. Podczas imprez klubowych i części imprez plenerowych, udaje się partyworkerom dzięki współpracy z obsługą i menedżerem, zorganizować stałe miejsce. Jest ono oznaczone napisem „partyworking”. Jest to zwykle stolik i krzesła. Można przy nim usiąść, porozmawiać. Są tam również dostępne materiały informacyjne lub inne akcesoria (medyczne, higieniczne, spożywcze).

W przypadku cyklicznych imprez klubowych ważne jest, by partyworkerzy systematycznie brali w nich udział. Uczestnicy imprez przyzwyczajają się do konkretnych osób oraz do miejsca ich przebywania, co znacznie pomaga w zdobyciu zaufania i przekonaniu ich do korzystania ze świadczonej pomocy.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Przygotujcie w zespole partyworkerów plan dyżurów, biorąc pod uwagę częstość imprez w danym miejscu, liczbę uczestników oraz rodzaje i nasilenie zagrożeń.
- ✓ Dobrze jest, gdy ze względów bezpieczeństwa, dyżur prowadzony jest przez dwie osoby (lub więcej). Dyżur prowadzony przez kobietę i mężczyznę daje większe możliwości nawiązania kontaktu z uczestnikami.
- ✓ Uzgodnijcie plan dyżurów z obsługą klubu, imprez – informujcie każdorazowo o rozpoczęciu i zakończeniu dyżuru. Informujcie obsługę podczas dyżurów o niepokojących zachowaniach uczestników i zdarzeniach.
- ✓ Na dyżur przechodźcie wypoczęci – z dobrym nastawieniem.
- ✓ Zapisz ważne informacje, dotyczące Twoich działań podczas dyżuru. Zrób to od razu po dyżurze, by nie zapomnieć. Mogą one mieć duże znaczenie dla planowania dalszych działań, sprawozdawczości czy dokumentowania Twojej pracy.
- ✓ Pamiętaj, podczas dyżuru jesteś w pracy. Bezwzględnie nie używaj alkoholu. Nie wychodź w osobiste relacje z uczestnikami imprezy.

4.1.1. Działania partyworkerów na imprezach

Najczęstszą formą pracy, podejmowaną przez partyworkerów na imprezach, jest kontakt bezpośredni czyli rozmowa. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na fakt, że bardzo często partyworkerzy to osoby, które pracują jednocześnie jako terapeuci w poradniach, czy własnych gabinetach (wynika to z badań własnych, przeprowadzonych wśród polskich partyworkerów). Badani partyworkerzy podkreślają, że kontakt z uczestnikami imprez przebiega inaczej niż w pracy terapeutycznej. Ze względu na warunki panujące na imprezie, czas i systematyczność spotkań są ograniczone. Istnieje też wiele czynników zakłócających rozmowę w klubie czy na imprezie, np. głośna muzyka czy niesprzyjające oświetlenie. Kontakt z uczestnikami imprez często ogranicza się do jednej, kilkuminutowej rozmowy, która nie zostaje w przyszłości konty-

nuowana. Trudno w takiej sytuacji budować takie relacje, jak np. w przypadku streetworkingu, który stwarza ku temu lepsze warunki.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Pamiętaj, że kontakt z uczestnikiem imprezy może być bardzo krótki (nawet kilka minut). W trakcie tej rozmowy, wartościowe jest zwrócenie uwagi rozmówcy na najbardziej istotne kwestie, czyli:

- ✓ Problemy tkwiące w środowisku imprezy.
- ✓ Informacje dotyczące przyjmowania substancji psychoaktywnych i związane z tym zagrożenia i ryzyko.
- ✓ Zasady bezpiecznej zabawy (odpowiedzialność za własne bezpieczeństwo).

Kontakt uczestnika imprezy z partyworkerem, może stanowić punkt wyjścia do szukania innych form pomocy (poza imprezą), co w efekcie może doprowadzić do ograniczenia lub rezygnacji z angażowania się w zachowania ryzykowne.

Praca partyworkerów podczas imprezy, to nie tylko rozmowa z jej uczestnikami, ale także są to inne formy działań (np. świadczenie pomocy przedmedycznej), które zostaną szczegółowo opisane w tej części rozdziału, wraz z propozycją praktycznych wskazań, co do ich realizacji.

4.1.1.1. Nawiązywanie kontaktu z uczestnikami

Podstawowym zadaniem partyworkerów na imprezie jest nawiązanie kontaktu z uczestnikami imprezy (Szewczyk, 2015). W zależności od przyjętego celu działań partyworkerskich, kontakt ten będzie przebiegał inaczej:

1. *Cel edukacyjny/profilaktyczny* – przekazanie uczestnikom imprez informacji o zasadach bezpieczeństwa na imprezie, konsekwencji korzystania z substancji psychoaktywnych czy adresów ośrodków świadczących pomoc osobom, które używają substancji psychoaktywnych, a także promowanie postawy bezpiecznej zabawy.
2. *Cel z zakresu redukcji szkód* – zmniejszanie negatywnych konsekwencji używania środków psychoaktywnych, dbanie o bezpieczeństwo osób bawiących się w sposób ryzykowny (np. będących pod wpływem substancji psychoaktywnych) poprzez rozdawanie wody, pomoc przedmedyczną czy informowanie o konsekwencjach łączenia różnych grup substancji.

Cele te można osiągnąć poprzez rozmowę (kontakt bezpośredni), ale także poprzez dostarczanie ulotek, dystrybucję gadżetów, wody czy promowanie odpowiednich treści w trakcie imprezy za pomocą plakatów (kontakt pośredni). Innym rozwiązaniem jest nawiązanie współpracy z didżejem, który będzie wypowiadał w trakcie imprezy

treści uzgodnione z partyworkerami. Do wyświetlenia odpowiednich komunikatów można również użyć sprzętu multimedialnego czy laserowego.

Nawiązanie kontaktu z uczestnikami imprez zależy w dużym stopniu od ich nastawienia do partyworkerów. Wyniki badań ewaluacyjnych programów partyworkerskich (Radomska, A., Kocoń K., Malczewski A., Okulicz-Kozaryn K., Sierosławski J, 2004) oraz informacje uzyskane z wywiadów z partyworkerami (badania własne) wskazują, że uczestnicy imprez mają zazwyczaj pozytywne nastawienie do partyworkerów, korzystają z możliwości zadawania pytań (np. dotyczących działania substancji psychoaktywnych, chorób przenoszonych drogą płciową). Niektórzy nawiązują względnie stały kontakt z partyworkerami i pojawiają się kilkakrotnie na stanowiskach, zabierają ze stanowisk partyworkerów ulotki i przekazują innym osobom.

Zdarza się, że osoby będące pod wpływem substancji psychoaktywnych, wykazują negatywną czy nawet agresywną postawę wobec partyworkerów, co wymaga z ich strony podjęcia odpowiednich działań oraz współpracy z ochroną lokalu. Uczestnicy imprez mogą być również nastawieni prowokacyjnie i kwestionować sensowność programu. Jednakże, jak wynika z rozmów przeprowadzonych z polskimi partyworkerami, sytuacje takie zdarzają się sporadycznie.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Nawiązywanie kontaktu z uczestnikami imprez obejmuje także interwencje kryzysowe w sytuacji, gdy osoba jest nadmiernie pobudzona, zdenerwowana czy też znajduje się w stanie lękowym. W takiej sytuacji Twoim zadaniem jest próba **uspokojenia tej osoby**, bądź **udzielenie jej wsparcia**, najlepiej w specjalnie przeznaczonym do tego celu miejscu – cichym i odosobnionym.

Reasumując, nawiązywanie kontaktu z uczestnikami imprez może odbywać się w sposób:

- ✓ Bezpośredni – rozmowa.
- ✓ Pośredni – dystrybucja materiałów, umieszczanie plakatów w lokalu, itp.

Celem każdej z tych form komunikacji jest zrozumiałe i czytelne (za: Jakobson, 1987) przekazanie odpowiednich treści, gwarantujące tym samym nawiązanie kontaktu z odbiorcą. Poniżej zaproponowano listę zasad, których przestrzeganie może ułatwić partyworkerom nawiązywanie skutecznego kontaktu z uczestnikami imprezy.

Kontakt bezpośredni

Partyworkerzy mogą nawiązywać kontakt z uczestnikami imprez w sposób bierny, czekając na stanowisku, aż uczestnik imprezy podejdzie do nich, bądź w sposób czynny – rozmawiając z osobami, które spotykają podczas obserwacji imprezy. Główne zasady pracy partyworkera podczas nawiązywania kontaktu to:

- ✓ *Nieinwazyjność i poszanowanie autonomii* – partyworkerzy nie powinni namawiać czy przekonywać uczestników imprezy do określonych zachowań, czy wyznawanych przez siebie wartości. Zasada ta odwołuje się do podstawowego założenia mówiącego o tym, że każdy człowiek ma prawo decydować sam o sobie. Dialog Motywujący, który zakłada świadomość i tolerancję dla przejawianego oporu lub ambiwalencji wobec zmiany u odbiorcy, może w tym wypadku okazać się pomocnym narzędziem w pracy partyworkerów. Ponadto, partyworkerzy nie powinni oceniać uczestników imprez czy głośno komentować ich stroju bądź zachowania.
- ✓ *Unikanie i nieuleganie prowokacji ze strony uczestników imprez* – jest to istotne, ponieważ „wejście w wymianę argumentów” z uczestnikiem imprezy może doprowadzić do kłótni, czy wręcz niebezpiecznej sytuacji. Ponadto, warunki imprezy nie sprzyjają spokojnej wymianie opinii, tym bardziej gdy rozmówca może znajdować się pod wpływem alkoholu, czy innych substancji. Warto wówczas odmówić udziału w dyskusji i przekazać takiej osobie materiały informacyjne.
- ✓ *Rozpoznawalność* – partyworkerzy powinni wyróżniać się wśród uczestników imprez, tak, by osoby chcące nawiązać z nimi kontakt, mogły je łatwo odnaleźć w lokalu. Może temu służyć specyficzny strój.
- ✓ *Dyżury w dwuosobowych zespołach (kobieta i mężczyzna)* – dodatkowym atutem w nawiązywaniu kontaktu z uczestnikami imprez może być obecność na imprezie zarówno mężczyzn, jak i kobiet w roli partyworkerów. Osoby bawiące się mogą wykazywać skłonność do rozmowy z osobami określonej płci.

Podkreślić należy fakt, że jakość kontaktu partyworkera z uczestnikiem imprezy zależy od wielu czynników wynikających, np. z osobowości (zarówno partyworkera jak i uczestnika imprezy), postaw wobec substancji psychoaktywnych, czy warunków miejsca – klubu, dyskoteki. Wskazane jest, by partyworker był świadomy wpływu tych czynników podczas prób nawiązania kontaktu z uczestnikami imprez i udzielania im adekwatnej pomocy.

Kontakt pośredni

Kontakt pośredni partyworkerów z uczestnikami imprez polega przede wszystkim na dystrybucji ulotek, materiałów czy plakatów. Tak jak było wspomniane we wcześniejszych częściach opracowania, dodatkowym atutem może być nawiązanie współpracy z didżejem, który może przedstawić partyworkerów, poinformować o lokalizacji ich stanowiska, zachęcić do skorzystania z ich pomocy czy wygłaszać hasła promujące bezpieczną zabawę.

Partyworkerzy mogą także wziąć udział w animacji imprezy, tj. poprzez organizację quizów i konkursów tematycznych z nagrodami, np. dotyczących wiedzy z zakresu substancji psychoaktywnych. Ponadto, jeżeli lokale, w których organizowane są imprezy mają taką możliwość, partyworkerzy mogą wyświetlać różnego rodzaju informacje na ścianach lub telebimach.

Kontakt pośredni jest równie ważny w pracy partyworkera jak bezpośrednia rozmowa. Często stanowi on pierwszy etap nawiązywania kontaktu z uczestnikami imprez, zachęca ich do rozpoczęcia rozmowy. Poniżej przedstawiono zasady kontaktu pośredniego, których stosowanie może pomóc partyworkerom w realizacji działań:

- ✓ *Ustalenie reguł współpracy z menadżerami i obsługą lokali dotyczących np. wnoszonych na teren lokalu materiałów czy planowanych działań animacyjnych.*
- ✓ *Dostosowanie formy materiałów do warunków miejsca, uwzględniających m.in. ograniczone oświetlenie.*
- ✓ *Podejmowanie próby nawiązywania kontaktu bezpośredniego podczas dystrybucji materiałów, zachęcanie do rozmowy uczestników imprez.*
- ✓ *Projektowanie materiałów (plakatów, ulotek) w oparciu o wiedzę z zakresu psychologii społecznej i psychologii reklamy.*

4.1.1.2. Współpraca z obsługą imprez

Kolejnym, istotnym elementem pracy partyworkerów na imprezie jest nawiązanie współpracy z obsługą. Często polega ona na wzajemnym informowaniu się o sytuacjach wymagających interwencji.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Pamiętaj, że obsługa lokalu może Cię poprosić o interwencję, gdy:

- ✓ Uczestnik imprezy zachowuje się w niepokojący sposób, np. jest nadmiernie pobudzony, senny (co może wynikać z użycia substancji psychoaktywnej).
- ✓ Uczestnik imprezy wymaga wsparcia psychicznego, np. ma napad lęku, płaczu, przejawia zachowania histeryczne.
- ✓ Trzeba udzielić uczestnikowi imprezy pomocy przedmedycznej.

Obsługa lokalu może wspierać działania partyworkerów, np. informując uczestników imprez o ich obecności w lokalu, a także kierując osoby, które mogą potrzebować pomocy do ich stanowisk. Dodatkowym atutem może być noszenie przez obsługę emblematów partyworkerskich (naklejki, bransoletki, broszki), co może być odbierane jako wsparcie i popieranie tych działań.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Jeżeli podejrzewasz, że uczestnik imprezy jest **pod wpływem substancji** psychoaktywnej, bądź jest **nieletni**, poinformuj odpowiednią osobę z obsługi – wówczas barmani mogą ograniczyć sprzedaż tej osobie alkoholu lub podjąć inne adekwatne działania.
- ✓ Sygnalizuj obsłudze, gdy zaobserwujesz **agresywne, niebezpieczne zachowania** w trakcie imprezy, takie jak prowokowanie bójek czy posiadanie przez uczestników niebezpiecznych przedmiotów (np. kastety, noże).

Przedstawione niżej zasady sprzyjają efektywnej współpracy między partyworkerami a personelem klubów. Są to:

- ✓ *Nawiązanie współpracy ze wszystkimi osobami*, które pracują w klubie: barmani, obsługa, osoby odpowiedzialne za czystość obiektu, ochrona, pracownicy techniczni.
- ✓ *Edukacja* – przekazanie obsłudze szczegółowych informacji dotyczących działań partyworkerów, ich celów i form realizacji.
- ✓ *„Niewchodzenie sobie w drogę”* – partyworkerzy nie powinni przeszkadzać obsłudze w wykonywaniu ich zajęć, jeżeli nie jest to konieczne.
- ✓ *Zachowanie spójności działania* – omówienie z obsługą lokalu przed imprezą zasad współpracy w kryzysowych sytuacjach (omdlenia, przedawkowania), po to, by uniknąć sytuacji, w których np. wzywane są dwie karetki pogotowia do tej samej osoby.
- ✓ *Partnerski charakter współpracy* – współpraca obsługi i partyworkerów powinna opierać się na zasadach życzliwości i wzajemnej pomocy.
- ✓ *Podziękowanie za współpracę* – ważne jest podziękowanie za pomoc obsłudze lokalu. Dodatkowym atutem może być przekazanie gadżetów promujących partyworking.

Partyworkerzy (informacje z badań własnych) deklarują, że z rozmów przeprowadzonych z osobami obsługującymi imprezy wynika, iż nigdy na początku nie „darzyły” one partyworkerów zaufaniem. Podejście to zmieniało się na korzyść w sytuacjach, gdy organizowane były szkolenia czy „odprawy”, które miały one na celu omówienie specyfiki planowanej imprezy, przewidzenie ewentualnych zagrożeń i podział zadań.

4.1.1.3. Obserwacja przebiegu imprezy

Poza nawiązywaniem kontaktu z uczestnikami imprezy i utrzymywaniem efektywnej współpracy z obsługą, ważnym działaniem partyworkerów jest monitorowanie impre-

zy, zarówno w klubach jak i w plenerze. Ma to na celu identyfikację bezpośrednich lub potencjalnych zagrożeń.

Obserwacja imprezy, z jednej strony - pozwala na podjęcie interwencji w sytuacjach kryzysowych, a z drugiej - dostarcza informacji, które mogą być przekazywane innym dyżurującym partyworkerom i obsłudze lokalu. Ponadto, informacje te mogą być później omawiane na spotkaniach z menadżerami i obsługą (np. wiedza dotycząca miejsc szczególnie niebezpiecznych w lokalu) czy na szkoleniach dla partyworkerów.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Monitoruj przebieg imprezy poprzez:

- ✓ **Dyżurowanie** na określonym stanowisku w lokalu.
- ✓ **„Obchodzenie”** miejsca imprezy w celu wyszukiwania potencjalnych zagrożeń lub osób potrzebujących pomocy.

Obserwując imprezę nie zapomnij o:

- ✓ **Określeniu najbardziej niebezpiecznych miejsc** (pod względem ryzyka używania substancji psychoaktywnych) w lokalu, czy na imprezie i regularnym ich monitorowaniu.
- ✓ Zwracaniu uwagi na takie miejsca jak: **toalety, szatnia, obszar przed wejściem.**
- ✓ **Rozmawianiu z obsługą**, barmanami czy nie zauważyli czegoś niepokojącego.
- ✓ **Przekazywaniu** obsłudze informacji na temat zaobserwowanych **faktów**, a nie przypuszczeń i własnych interpretacji.

4.1.1.4. Dystrybucja akcesoriów i materiałów

Działaniem partyworkerów, związanym z „dyżurowaniem” na stoisku, jest rozdawanie uczestnikom imprezy różnego rodzaju akcesoriów i materiałów. Tak jak zostało wspomniane we wcześniejszych częściach rozdziału, jest to aktywność, która może stanowić pierwszy krok do nawiązania bezpośredniego kontaktu z uczestnikami imprez.

Rozdawane materiały to m.in.:

- ✓ Artykuły higieniczne (prezerwatywy, lubrykanty).
- ✓ Artykuły medyczne (plastry).
- ✓ Artykuły reklamowe (bransoletki, naklejki, broszki).
- ✓ Artykuły informacyjne (ulotki, broszury, plakaty).
- ✓ Artykuły spożywcze (gumy do żucia, woda).
- ✓ Testy wykrywające substancje psychoaktywne w napojach.

Największą grupę rozdawanych przedmiotów stanowią materiały informacyjne. Są to przede wszystkim ulotki, które dostarczają wiedzy o zagrożeniach związanych, np. z używaniem substancji psychoaktywnych czy o miejscach, w których świadczona jest profesjonalna pomoc. Ponadto, ulotki te mogą pełnić funkcję profilaktyczną – promować odpowiednie postawy i idee bezpiecznej zabawy. Przykładowe ulotki zamieszczono na końcu niniejszego opracowania.

Partyworkerzy mogą wydawać materiały osobom odwiedzającym stanowisko lub rozdawać je w trakcie monitorowania imprezy w celu zachęcenia do skorzystania z pomocy.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Podczas dystrybucji materiałów i akcesoriów pamiętaj o:

- ✓ **Ustaleniu zasad dystrybucji** materiałów przed imprezą (np. ich ilości i rodzaju, sposobu, miejsca i czasu ich przekazywania).
- ✓ **Monitorowaniu ilości** wydawanych materiałów z uwzględnieniem ich rodzaju.
- ✓ **Analizie** (może być poprzedzona zbieraniem opinii wśród uczestników imprezy) **popularności i zapotrzebowania** na poszczególne materiały.

4.1.1.5. Testowanie substancji psychoaktywnych

Zyskującą popularność w krajach europejskich, a rzadko spotykaną w Polsce (EMCDDA, 2017), formą działań partyworkerskich jest testowanie substancji psychoaktywnych w trakcie imprezy. Możliwość tego typu działań jest przede wszystkim uwarunkowana sytuacją prawną w danym kraju. W Polsce obowiązujące przepisy nie zabraniają testowania substancji psychoaktywnych, natomiast zobowiązują do przekazania informacji policji w przypadku stwierdzenia obecności substancji chemicznej, która znajduje się na liście substancji kontrolowanych. Chodzi oczywiście o dokonywanie analiz składu chemicznego substancji psychoaktywnych podczas imprez. Dopuszczalne jest testowanie obecności narkotyku w napojach oraz wydawanie testów uczestnikom imprezy do samodzielnego użytku. Istnieją opinie, że przyzwolenie na testowanie substancji psychoaktywnych w trakcie imprez jest wyrazem przyzwolenia na ich używanie. Jednak z perspektywy zdrowia publicznego istotny jest jasny komunikat, że najlepszym rozwiązaniem jest nieużywanie substancji psychoaktywnych. Jeśli jednak ktoś podejmuje tego typu ryzyko, ważne jest ograniczanie zagrożenia dla życia i zdrowia przy wykorzystaniu wszelkich dostępnych środków.

Na Zachodzie Europy, partyworkerzy testowanie składu substancji psychoaktywnych wykonują w porozumieniu z obsługą, dbając o to, by uczestnicy imprezy wiedzieli, że w danym klubie mają możliwość sprawdzenia substancji psychoaktywnej.

Testowanie substancji psychoaktywnych umożliwia uczestnikowi imprezy analizę składu chemicznego, dostarczając informacji o zawartości próbki. Stosowane techniki

analityczne różnią się między sobą: od zaawansowanej technologii, która jest w stanie dostarczyć informacji o sile i zawartości substancji, do zestawów do samodzielnego testowania, które pokazują obecność lub brak konkretnej substancji. Te ostatnie częściej wykorzystywane są na imprezach.

Warto jednak przytoczyć, że skuteczność metody testowania składu substancji psychoaktywnych nie została potwierdzona zarówno w profilaktyce, jak i w redukcji szkód. W raporcie EMCDDA (2017) podkreśla się, iż nie ma wystarczających dowodów wskazujących na fakt, że osoby zmieniają decyzję dotyczącą użycia danej substancji, pod wpływem wiedzy pochodzącej z analizy jej składu.

Należy pamiętać również, że nawet jeżeli poszczególne składniki w próbce zostaną zidentyfikowane, to ryzyko ich użycia może być nadal nieznane, a dodatkowo sytuację może komplikować fakt łączenia przez użytkowników różnych grup substancji psychoaktywnych.

Mimo to, wiedza płynąca z testowania substancji psychoaktywnych może mieć istotne zastosowanie. Chodzi tu m.in. o monitorowanie rynku narkotykowego w danym środowisku lokalnym, a co za tym idzie, odpowiednie dostosowanie działań profilaktycznych. Ważnym zadaniem partyworkera jest ostrzeżenie przed ewentualnymi zagrożeniami, związanymi z użyciem narkotyku, czy nawet podjęcie rozmowy na temat korzyści i strat związanych z korzystaniem z danej substancji.

Przykładowe techniki sprawdzania narkotyków przedstawione zostały na schemacie nr 1.

Schemat 1. Techniki sprawdzania narkotyków.

Opracowanie na podstawie: (Europejski raport narkotykowy 2018, s. 70).

4.1.1.5. Świadczenie pomocy przedmedycznej

Jednym z działań partyworkerów, bezpośrednio związanym z dbaniem o bezpieczeństwo uczestników imprez są świadczenia z zakresu pomocy przedmedycznej. Interwencje tego typu, mogą mieć miejsce w takich sytuacjach jak:

- ✓ przedawkowanie substancji psychoaktywnych,
- ✓ omdlenie,
- ✓ niewielkie obrażenia,
- ✓ przegrzanie organizmu,
- ✓ odwodnienie.

Informacje o posiadanych przez partyworkerów uprawnieniach w tym zakresie, powinna posiadać zarówno obsługa lokalu, menadżerowie, jak i uczestnicy imprezy. Mogą oni wówczas poprosić o pomoc w sytuacji kryzysowej. Zasady udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej są przekazywane partyworkerom w trakcie odrębnych szkoleń.

PODSUMOWANIE

Formy działań typu partyworking – działania na imprezach:

- ✓ **Nawiązanie kontaktu** z uczestnikami imprez jest podstawowym zadaniem partyworkerów pracujących w klubach. Jego realizację ułatwiają umiejętności interpersonalne partyworkera, a także wsparcie, jakie uda mu się uzyskać od obsługi i organizatorów imprezy. Nie powinno się bagatelizować roli odpowiednich materiałów informacyjno – edukacyjnych w tym procesie.
- ✓ **Współpraca z obsługą** jest niezbędnym elementem pracy partyworkerów w klubach, ponieważ umożliwia udzielenie adekwatnej pomocy uczestnikom imprez, dbanie o ich bezpieczeństwo, a także promocję działań partyworkerskich.
- ✓ **Obserwacja przebiegu imprezy** może dostarczyć partyworkerom przydatnych informacji, dotyczących między innymi niebezpiecznych miejsc w lokalu.
- ✓ **Dystrybucja materiałów** może pełnić zarówno funkcję edukacyjną/profilaktyczną, jak i „pomocową” (typową dla redukcji szkód). Warto pamiętać, że rozdawanie materiałów może stanowić znakomitą okazję do nawiązania kontaktu z odbiorcą.
- ✓ Działania partyworkerów na imprezach obejmują także: **testowanie substancji psychoaktywnych**, a także **świadczenie pomocy przedmedycznej**.

4.1.2. Działania partyworkerów „poza imprezą”

W pierwszej części niniejszego rozdziału przedstawiono formy pracy partyworkerów realizowane w trakcie trwania imprezy. Jednakże, drugi obszar ich działań realizowany poza imprezą jest równie ważny. Przede wszystkim, partyworkerzy mogą nawiązywać systematyczną współpracę z kierownictwem i pracownikami klubów, z organizatorami i obsługą imprez plenerowych, np. poprzez organizowanie szkoleń czy wykładów. Inną formą działań podejmowanych poza imprezą są działania edukacyjne dotyczące bezpieczeństwa imprez, których odbiorcami są rodzice, nauczyciele i uczniowie. Kolejnym istotnym zadaniem jest nawiązywanie i utrzymywanie współpracy z przedstawicielami środowiska lokalnego (władzami, organizacjami, mieszkańcami i instytucjami pomocowymi), a także promocja działań partyworkerskich w mediach, na stronach internetowych oraz portalach społecznościowych.

Każda z wymienionych tu form pracy partyworkerów została opisana poniżej, wraz z praktycznymi wskazaniem, jak realizować działania z nią związane.

4.1.2.1. Współpraca z menedżerami i obsługą imprez

Współpraca z menedżerami klubów, organizatorami imprez i personelem obejmuje cztery aspekty: budowanie i ustalanie zasad współpracy, diagnozę bezpieczeństwa imprezy, szkolenia dla obsługi, a także tzw. „odprawy”. Jest to współpraca, która wykracza poza sytuację imprezy, dotyczy działań podejmowanych przez partyworkerów przed imprezą albo po imprezie.

Budowanie współpracy i ustalanie jej zasad

Bez nawiązania współpracy i ustalenia jej zasad z właścicielem klubu, menedżerem czy organizatorem danej imprezy, praca partyworkerów nie byłaby możliwa. Pierwszym etapem jest zwykle omówienie założeń programu partyworkerskiego i przedstawienie korzyści wynikających z zaproszenia partyworkerów do lokalu. Jest to niezwykle ważne, by partyworkerzy potrafili w sposób spójny i rzetelny przekazać właścicielom klubów informacje dotyczące idei partyworkingu, zasad jego realizacji, a także wskazali na szereg korzyści, jakie może osiągnąć właściciel czy organizator imprezy dzięki nawiązanej współpracy.

Z danych uzyskanych z wywiadów z partyworkerami (badania własne) wynika, że reakcje właścicieli, menadżerów i obsługi lokalu na działania partyworkerskie w klubach, początkowo są zazwyczaj ostrożne czy wręcz negatywne, jednak zmieniają się pod wpływem rozwijającej się współpracy. Dotarcie do przyczyn początkowej niechęci i obaw właścicieli jest ważne, gdyż może pomóc partyworkerom w przygotowaniu się do rozmów. Nawiązanie partnerskiej, opartej na zaufaniu relacji między wła-

ścicielami a partyworkerami stanowi podstawę dalszych działań, dlatego warto poświęcić na nią czas.

Znaczna część zjawisk negatywnie wpływających na pracę partyworkerów to czynniki związane z nastawieniem obsługi lokalu i menadżerami. Na podstawie badań własnych, stworzono listę argumentów przemawiających za wpuszczaniem partyworkerów do klubów i zestawiono obydwie grupy argumentów w tabeli 17. Wiedza ta może zostać wykorzystana przez partyworkerów w trakcie pierwszych rozmów z właścicielami klubów czy organizatorami imprez, w celu przekonania ich do nawiązania współpracy.

Tabela 17. Argumenty „za” i „przeciwko” działaniom typu partyworking

Argumenty „przeciwko działaniom typu partyworking”	Argumenty „za partyworkingiem”
Obecność partyworkerów sprawi, że do klubu będzie przychodziło mniej osób.	Obecność partyworkerów wpływa na lepszy wizerunek lokalu , jako bezpiecznego miejsca zabawy (zarówno wśród lokalnych władz, jak i wśród rodziców, nauczycieli).
Partyworkerzy będą namawiać, moralizować i ścigać uczestników imprezy – przeszkadzać im w zabawie.	Atrakcyjna i nieinwazyjna forma działań – rozdawanie materiałów.
Rozdawanie wody, artykułów spożywczych (np. gum do żucia) obniży zyski lokalu.	Możliwość promocji lokalu i imprez na stronach partyworkerskich czy portalach społecznościowych.
Zaproszenie partyworkerów do lokalu będzie kojarzone przez środowisko lokalne, że jest to miejsce, w którym jest „problem z narkotykami” (obawa przed złą reputacją).	Działania partyworkerów mają na celu zwiększenie bezpieczeństwa imprez (dodatkowy atut – przeszkolenie z pomocy przedmedycznej partyworkerów).
Współpraca z partyworkerami będzie wymagała od właściciela poniesienia dodatkowych kosztów (finansowych, bądź czasowych).	Obecność stałej kadry w klubie (zazwyczaj) – umożliwia nawiązywanie trwałych relacji z obsługą. Jest ona nieodpłatna i daje możliwość skorzystania ze szkoleń dla obsługi.
Partyworkerzy będą „wtrącać się” w organizację imprezy, jej przebieg.	Ewentualna pomoc partyworkerów w animacji imprezy odbywa się za zgodą władz lokalu.

Opracowanie na podstawie badań własnych.

Posiadana przez partyworkerów wiedza dotycząca obaw właścicieli lokali i potencjalnych korzyści wynikających z programów partyworkerskich, stanowi pierwszy etap nawiązywania współpracy.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Rozmawiając z właścicielami bądź menadżerami lokalu:

- ✓ Opisz **korzyści**, jakie przyniesie klubowi zaproszenie partyworkerów.
- ✓ **Nazywaj i rozwiewaj obawy** (wątpliwości), jakie mogą się pojawić w kontekście pracy partyworkerów w klubie.
- ✓ Zapewnij o możliwości **renegocjacji zasad**.
- ✓ **Ustalcie i spiszcie** jasne zasady współpracy, oparte na partnerskiej wymianie usług. Zasady powinny określać:
 - **Obowiązki** i zobowiązania obu stron.
 - Zakres **możliwości działania** partyworkerów.
 - **Rodzaj wsparcia ze strony klubu**, np. udostępnienie miejsca na stanowisko, przestrzeni do wywieszenia plakatów, dostęp do Internetu, możliwość korzystania z wyświetlaczy laserowych czy telebimów, darmowe wejściówki dla partyworkerów, możliwości rozdawania wody oraz innych artykułów i akcesoriów.

Dobrze jest spisać porozumienie o współpracy pomiędzy partyworkerami a właścicielem klubu, menadżerem, czy organizatorem imprezy według wskazówek wymienionych w powyższej ramce „Do wykorzystania w praktyce”. Wskazane jest też, aby dbać przy tym o poczucie bezpieczeństwa, poprzez użycie sformułowania, że partyworker nie może podejmować działań bez uprzedniej zgody właściciela klubu, czy organizatora imprezy.

Diagnoza bezpieczeństwa lokalu

Po nawiązaniu współpracy z właścicielem lokalu (bądź organizatorem imprezy), a przed rozpoczęciem właściwych działań w klubie, następuje ważny etap, a mianowicie diagnoza bezpieczeństwa lokalu. Może się ona odbywać przy współpracy partyworkerów z odpowiedzialnymi za nie osobami (menadżerami, właścicielem, organizatorem imprezy, obsługą czy ochroną).

Powinna ona dotyczyć trzech ważnych aspektów:

- ✓ *Organizacyjnego* – ustalenie, czy sposób organizacji imprezy nie sprzyja powstawaniu zagrożeń.

- ✓ *Architektonicznego* – analiza, czy istnieją niebezpieczne miejsca na terenie imprezy.
- ✓ *Medycznego* – ustalenie, czy obsługa posiada odpowiednie umiejętności i środki do udzielenia pierwszej pomocy oraz ma świadomość, kiedy należy wezwać pogotowie. Zwrócenie uwagi na to, czy w razie potrzeby w pobliżu jest karetka lub inne służby, które mogą pomóc w razie ewentualnego wypadku.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Sprawdzając czy miejsce imprezy jest bezpieczne zwróć uwagę na:

- ✓ Strome schody.
- ✓ Wystające elementy.
- ✓ Ciemne przedsionki (zwiększające ryzyko korzystania w nich z substancji psychoaktywnych lub ich sprzedaży).
- ✓ Możliwość dostania się uczestników imprezy w nieodpowiednie miejsca, np. schowek z chemią czy wyjścia na dach.
- ✓ Oznaczenia wyjść ewakuacyjnych i poszczególnych części lokalu – czy są widoczne.
- ✓ Obecność miejsc, w których można odpocząć (bez głośnej muzyki i mocnych świateł).

„Odprawy”

Termin „odprawa” oznacza zebranie zespołu, zwoływane w celu udzielenia instrukcji przez zwierzchnika bądź wspólne podsumowanie pracy (Drabik, Sobol, 2014). Zwykle spotkania takie organizuje się na krótki czas przed imprezą, gdy wszyscy pracownicy są obecni. Zaleca się, żeby czas trwania spotkania wynosił około 15-20 minut. W tym okresie możliwe jest omówienie najważniejszych rzeczy takich jak: spostrzeżenia z ostatnich dyżurów, omówienie charakteru kolejnej imprezy, wymiana uwag dotyczących współpracy, a także inne bieżące sprawy. Wszystkie opinie i uwagi, co do bezpieczeństwa imprezy są ważne. „Odprawa” powinna być krótka i skoncentrowana na przekazaniu najistotniejszych informacji. Partyworkerzy mogą zaprosić do udziału w takim spotkaniu wszystkie osoby z obsługi, obecne w trakcie imprezy, a także, jeżeli wyrażą taką chęć – menedżerów czy właścicieli lokalu. Ważna jest systematyczność takich spotkań.

4.1.2.2. Edukacja w zakresie bezpieczeństwa imprez

Edukacja w zakresie bezpieczeństwa imprez jest ważnym elementem programów partyworkerskich. Dotyczy ona obsługi i kierowników klubów, menedżerów. Ich zakres tematyczny może dotyczyć: wiedzy na temat skutków przyjmowania konkretnych substancji psychoaktywnych, umiejętności udzielenia pierwszej pomocy, rozwiązywania konfliktów, reagowania na przypadki rozprowadzania nielegalnych substancji w klubie czy działanie w przypadku podejrzenia o to, że ktoś został odurzony wbrew swojej woli. Ważne jest, aby obsługa miała poczucie, że powinna i jest w stanie zareagować na niebezpieczne sytuacje, do jakich może dojść w trakcie zabawy.

Miejsce i czas organizowanych szkoleń powinny być ustalane w porozumieniu z obsługą, a nie narzucone przez partyworkerów. Należy podkreślić, że dzięki szkoleniom personel poszerzy wiedzę, a także zdobędzie konkretne umiejętności, które przełożą się na zwiększenie bezpieczeństwa w lokalu i lepszą współpracę całego zespołu (w tym partyworkerów).

Poniżej przedstawiono przykładowe tematy szkolenia:

- ✓ Substancje psychoaktywne na imprezach – „narkotyki klubowe”: charakterystyka, skutki przyjmowania.
- ✓ Rozpoznawanie osób znajdujących się pod wpływem substancji psychoaktywnych (wygląd, zachowanie).
- ✓ Zjawisko „polydruguse” – łączenia substancji psychoaktywnych.
- ✓ Zagrożenia w trakcie imprezy związane z przyjmowaniem substancji psychoaktywnych.
- ✓ Partyworking – założenia, formy działania i skuteczność.

Organizatorzy szkoleń powinni pamiętać, że przekazywane przez nich treści muszą być zrozumiałe i dostosowane do grupy odbiorców. Nacisk powinien zostać położony na kwestie praktyczne (np. jak reagować, gdy uczestnik pod wpływem substancji psychoaktywnej jest agresywny). Dodatkowym walorem może być wzbogacenie szkolenia formami multimedialnymi.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Prowadząc działania edukacyjne zadбай o to, żeby przekazywane przez Ciebie informacje były:

- ✓ **Dostosowane do odbiorców** (kompetencji, zajmowanego stanowiska pracy).
- ✓ Przedstawione w sposób **atrakcyjny**.
- ✓ **Realnie** oddające kwestie związane z bezpieczeństwem imprez.
- ✓ **Pozbawione** elementu **celowego „straszenia”**.
- ✓ **Rzetelne**, poparte danymi i teoriami naukowymi, opiniami autorytetów i ekspertów.
- ✓ **Przekazywane tak, by nie zachęcać do próbowania nielegalnych substancji** – np. unikać akcentowania przyjemności płynącej ze stanów odurzenia, ale też jej nie zaprzeczać, gdy nie jest to zgodne z prawdą. Najlepiej wskazywać na krótkotrwałość przyjemnych doznań i negatywne doświadczenia, które po nich następują.
- ✓ **Pozbawione treści o tym, gdzie i jak można nabyć substancje psychoaktywne**, czy też jak je można samodzielnie „spreparować”.
- ✓ Przekazywane w taki sposób, by ukazać **różnorodne perspektywy**, np. zagrożenia, trudności, sposoby przeciwdziałania, itp.

4.1.2.3. Współpraca ze środowiskiem lokalnym

Działania partyworkerskie są najczęściej utożsamiane z pracą w klubach i imprezach masowych oraz koncertach rockowych. Jest to bardzo ważny, ale nie jedyny obszar ich pracy. Bardzo istotne jest również budowanie relacji z szeroko rozumianym środowiskiem lokalnym – nawiązywanie kontaktu z władzami, miejscowymi instytucjami oraz mieszkańcami. Współpraca ta, poszerzając obszar oddziaływań, może znacznie ułatwić prowadzenie działań w danym środowisku.

Zyski, które z niej płyną to po pierwsze, pozyskiwanie informacji, które mogą zostać wykorzystywane do diagnozy (opisano to dokładniej w trzecim rozdziale). Po drugie, współpraca z instytucjami świadczącymi pomoc może skutkować możliwością kierowania do konkretnych placówek osób poszukujących profesjonalnej pomocy.

W dalszej części tego rozdziału opisano formy współpracy partyworkerów z lokalnymi władzami, organizacjami i mieszkańcami oraz instytucjami.

Współpraca z władzami samorządowymi

Lokalne władze, czyli gospodarze danego środowiska, to osoby do których bezwzględnie należy zwrócić się podczas planowania działań typu partyworking. Są to najczę-

ściej burmistrzowie, prezydenci miast czy wójtowie. W praktyce, problemami narkomanii zajmują się osoby oraz jednostki podległe władzom. Są to zwykle wydziały zdrowia, ośrodki pomocy społecznej, wydziały polityki społecznej, specjalnie powołani pełnomocnicy prezydentów, burmistrzów lub wójtów. Aktualnie do zakresów kompetencji tych osób oraz jednostek samorządowych, nie należy wyłącznie przeciwdziałanie narkomanii lecz szeroko rozumiane problemy społeczne, często pozostające w związku z używaniem substancji psychoaktywnych. Można tu wymienić m.in. nadużywanie alkoholu, przemoc, bezrobocie, czy prostytutkę.

Ważną formą współpracy jest objęcie programu partyworkerskiego patronatem. Sytuacja taka podnosi jego rangę wśród mieszkańców środowiska. Może też przyczynić się do ułatwienia współpracy z właścicielem klubu lub menedżerem.

Udając się do przedstawicieli władz, należy zadbać nie tylko o profesjonalną prezentację planowanych działań, ale i o poparcie lokalnych instytucji i mieszkańców. Opinie na temat planowanej działalności można zebrać podczas wcześniej przeprowadzonych badań środowiskowych.

Źródła finansowania programów partyworkerskich

Jedną z najczęściej występujących i najbardziej pożądaných przez realizatorów programów partyworkerskich, form współpracy z władzami danego środowiska jest dofinansowanie programu. Obecnie dofinansowania takiego w formie dotacji można udzielić organizacji pozarządowej na podstawie *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. Można również dofinansować działania partyworkerskie prowadzone zarówno przez organizacje pozarządowe jak i inne podmioty prawne (np. firmy), na podstawie *Ustawy o zdrowiu publicznym*.

Działania partyworkerskie bywają dofinansowywane przez prywatnych sponsorów, zarówno w formie pieniężnej, jak i rzeczowej. Ta ostatnia często dotyczy nieodpłatnego przekazania materiałów higienicznych, promocyjno – reklamowych (np. koszulki, naszywki dla partyworkerów), darmowego wstępu na imprezy, przeprowadzenia szkolenia w zakresie pomocy przedmedycznej, itp.

Można również skorzystać z dotacji jednostek dysponujących środkami z budżetu państwa, przeznaczonymi na przeciwdziałanie narkomanii, problemom alkoholowym czy poprawę bezpieczeństwa.

Instytucje, organizacje i mieszkańcy

Znaczącą rolę w działaniach profilaktycznych mają organizacje i przedstawiciele środowiska lokalnego. Bez ich udziału profilaktyka znacząco traci na skuteczności.

Najczęściej współpraca prowadzona jest z czterema grupami podmiotów. Po pierwsze są to: osoby fizyczne i publiczne, czyli zwykli mieszkańcy, którzy chcą pomóc w organizacji działań; osoby znane m.in. artyści i celebryci oraz politycy, radni, działacze. Do drugiej grupy zaliczyć można lokalne struktury samorządowe jak, np. rady dzielnic, osiedli, rady sołeckie. Trzecią grupę stanowią organizacje i instytucje, mogące być zapleczem merytorycznym, czyli organizacje pozarządowe, poradnie zdrowia,

poradnie psychologiczne, placówki oświatowe, placówki pomocy społecznej, koła zainteresowań, kluby osiedlowe, policja, Kościół katolicki, związki wyznaniowe, itp. Czwarta grupa, to instytucje merytorycznie niezwiązane z opisywanym problemem, mogące jednak udzielić wsparcia finansowego, pomóc w promocji działań, użyczyć sale na szkolenia, itp. Zaliczyć tu można firmy usługowe, banki, zakłady pracy, sklepy i hurtownie, fabryki (huty, kopalnie), itp.

Współpraca z wymienionymi podmiotami może być realizowana w kilku formach, w zależności od jej celów. Patrząc na kolejne etapy konstrukcji i wdrażania programu partyworkerskiego, można wymienić następujące formy współpracy:

- ✓ Udzielenie informacji podczas działań diagnostycznych w środowisku lokalnym.
- ✓ Pomoc w konstrukcji działań typu partyworking, deklaracja udziału w poszczególnych rodzajach działań.
- ✓ Poparcie i promocja programu działań, w tym podczas rozmów z władzami.
- ✓ Pomoc finansowa, rzeczowa lub merytoryczna w realizacji programu, w tym w jego monitoringu i ewaluacji.

Wskazane jest, by uruchomienie programu partyworkerskiego, a następnie jego realizacja była istotnym wydarzeniem w środowisku lokalnym. Zarówno pomysł działań, jak i inicjacja programu, może być połączona z lokalną konferencją ukazującą istotę partyworkingu.

W profesjonalnych akcjach promocyjno – reklamowych, o ile pozwalają na to możliwości finansowe lub siła przekonywania, angażuje się osobę publiczną, cieszącą się powszechnym zaufaniem. Osoba ta staje się ambasadorem przedsięwzięć, do których trzeba przekonać środowisko lokalne.

Pozyskanie akceptacji działań partyworkerskich i zaufania środowiska lokalnego łączy się z doborem odpowiednich form współpracy. Warto zadbać o to, aby ich pozytywny wpływ na społeczność lokalną był łatwo zauważalny, np. poprawa poczucia bezpieczeństwa u osób mieszkających w pobliżu dyskotek czy imprez masowych. Ponadto, problemy zgłaszane przez członków społeczności lokalnej powinny być traktowane poważnie. Na każde zgłoszenie sytuacji problemowej powinna być podjęta interwencja, tak aby środowisko miało poczucie realnej partycypacji w projekcie.

Należy podkreślić, że poza wymienionymi instytucjami, szczególną grupą potencjalnych współpracowników są uczelnie wyższe. Zainteresowani taką współpracą mogą być przedstawiciele takich kierunków studiów jak: psychologia, pedagogika, resocjalizacja, zdrowie publiczne. Naukowcy z powodzeniem mogą pomóc w konstrukcji narzędzi badawczych, naukowym uzasadnieniu planowanych działań (wyborze koncepcji naukowych), czy też w przeprowadzeniu ewaluacji.

Kolejne podmioty, z którymi warto nawiązać współpracę, to policja oraz straż miejska. Dobrze jest doprowadzić do sytuacji, w której przedstawiciele obu instytucji będą wiedzieć, że na określonych imprezach pracują partyworkerzy. Istotne jest również by policjanci, czy też strażnicy miejscy, wiedzieli jaki jest zakres pracy partyworkerów. Ważne jest to w sytuacji, gdy partyworker może udzielić bardziej skutecznej pomocy osobie znajdującej się pod wpływem substancji psychoaktywnych gdyż np. ma z nią

lepszy kontakt, wie jakich substancji użyła, może zadzwonić po bliskich, zająć się osobą przez jakiś czas itp. Często takie działania są lepsze niż aresztowanie czy umieszczenie w izbie wytrzeźwień. Prowadzenie współpracy może spowodować że, po wcześniejszej rozmowie z partyworkerem, interwencja policji będzie bardziej adekwatna do potrzeb oraz stanu osoby uzależnionej.

Postuluje się, aby wszelkiego rodzaju działania zaczynały się od wystosowania odpowiednich pism. W formie porozumień powinny być zapisane również zasady współpracy z poszczególnymi instytucjami. W wielu przypadkach dają one gwarancję kontynuowania współpracy. Dla niektórych instytucji stanowią one istotne potwierdzenie wykonywania zadań, będących ich obowiązkiem. Wzór porozumienia z menedżerem lub właścicielem lokalu klubowego został zamieszczony w aneksie do tego opracowania.

4.1.2.4. Promocja partyworkingu

Istotnym działaniem w ramach partyworkingu jest jego promocja. Można w tym celu wykorzystać różnego rodzaju media oraz możliwości, jakie daje Internet. W pierwszym wypadku są to radio, prasa oraz telewizja. W drugim chodzi natomiast o strony internetowe oraz portale społecznościowe, np. Facebook, Twitter itp. Odbiorcami tego typu informacji są zarówno uczestnicy imprez, jak i inne osoby z danego środowiska. Celem działań promocyjnych jest „oswojenie” potencjalnych odbiorców z ideą partyworkingu i zachęcenie ich do nawiązywania kontaktu. Istotne jest także informowanie szerokiego grona osób, tak aby chętni mogli zaangażować się w realizację podstawowych celów, np. reagowanie w sytuacji trudnej, pomoc osobie, która zażyła substancje psychoaktywne, itp. Jest to też dobry sposób na przekazywanie najważniejszych informacji dotyczących bezpieczeństwa na imprezach.

Współpraca z mediami może opierać się na:

- ✓ Emisji spotów informacyjno – reklamowych.
- ✓ Udziale partyworkerów w wywiadach, audycjach i programach radiowych, telewizyjnych.
- ✓ Zapraszaniu dziennikarzy do tworzenia reportaży z konkretnych imprez.
- ✓ Włączaniu się w akcje organizowane przez media, zwłaszcza te dotyczące bezpieczeństwa imprez.
- ✓ Prowadzeniu strony internetowej, w szczególności zawierającej opis: idei partyworkingu, celów i form działań, aktualności, partnerów oraz grafik dyżurów i dane kontaktowe.

Dodatkowym walorem promocji w cyberprzestrzeni jest przekazywanie na stronach dotyczących partyworkingu, informacji mających charakter edukacyjny m.in. o zachowaniach ryzykownych, zasadach bezpieczeństwa na imprezach oraz możliwościach uzyskania wsparcia.

Warto też pamiętać, że duża część imprez oraz klubów muzycznych reklamowana jest przede wszystkim w oparciu o media społecznościowe. Zdarza się, że wyłącznie za pomocą tego medium można się dowiedzieć o jakimś wydarzeniu lub skontaktować z jego organizatorami.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Prowadząc działania promocyjno – informacyjne zadbaj o **język komunikacji**.

Ważne jest, by unikać słów o zabarwieniu pejoratywnym, nie oceniać odbiorców, używać prostego języka, dostosowanego do wieku i poziomu rozumienia odbiorców, używać obiektywnej, racjonalnej argumentacji (unikając straszenia, wzbudzania agresji, poczucia niższości), dopasowywać język do specyfiki używanego medium.

PODSUMOWANIE

Formy działań typu partyworking – działania „poza imprezami”:

- ✓ **Diagnoza bezpieczeństwa** klubu czy imprezy jest zadaniem, które realizują nie tylko właściciele i obsługa, ale także partyworkerzy, ponieważ biorąc udział w imprezie stają się osobami odpowiedzialnymi za jej przebieg.
- ✓ **Informacje i uwagi** ze strony partyworkerów powinny być **przedstawiane** obsłudze i właścicielom **w sposób nieinwazyjny**, bez krytykowania i wskazywania błędów. Warto też podkreślać mocne strony organizacji imprezy, a także korzystać z doświadczenia obsługi.
- ✓ Włączenie „**odpraw**” do pracy partyworkerów w klubie, stwarza okazję do wymiany uwag i spostrzeżeń, co do bezpieczeństwa imprezy, a także sprzyja budowaniu dobrych relacji między wszystkimi osobami wykonującymi swoje obowiązki w ramach imprezy.
- ✓ **Organizacja szkoleń** jest ważnym elementem zwiększającym bezpieczeństwo imprez, a także pomaga w budowaniu relacji z obsługą i menedżerami lokali.
- ✓ Efektywna **współpraca ze środowiskiem lokalnym** powinna obejmować regularny kontakt z władzami samorządowymi, miejscowymi instytucjami i mieszkańcami oraz patronami i sponsorami. Dodatkową grupą potencjalnych współpracowników mogą stanowić uczelnie wyższe oraz policja i straż miejska.
- ✓ W **promocji** partyworkingu może być wykorzystywanych wiele mediów oraz nośników informacji (prasa, telewizja, Internet). Należy jednak pamiętać, żeby nie stracić umiaru w nagłaśnianiu działań, oraz by chęć autopromocji i zaistnienia w środowisku, nie przesłoniła rzeczywistych celów pracy partyworkerskiej.

4.2. Narzędzia wykorzystywane przez partyworkerów

Realizacja działań partyworkerskich jest związana z wykorzystaniem różnych materiałów, użytecznych w tym zakresie. W niniejszym rozdziale scharakteryzowano narzędzia, które mogą ułatwić pracę partyworkerów. Należy zaznaczyć, iż jest to tylko propozycja, a to z jakich materiałów będą korzystać osoby pracujące w danym miejscu, zależy od ich własnego doświadczenia – rozeznania co w danej placówce jest użyteczne, nieodzowne, wskazane.

Tabela 18. Pomoce wykorzystywane w pracy partyworkerów.

Materiały przyciągające uwagę uczestników imprez	Materiały informacyjno-edukacyjne	Materiały higieniczne i spożywcze	Inne
Stanowisko w klubie. Ubiór partyworkerów (koszulki, czapki, bluzy, broszki, opaski). Świecące rekwizyty na stoisku. Fluorescencyjne akcesoria, np. bransoletki, farba do malowania ciała.	Ulotki. Broszury. Plakaty. Naklejki. Gry edukacyjne. Aplikacje.	Woda. Gumy do żucia. Lubrykanty. Prezerwatywy.	Testy wykrywające substancje psychoaktywne w napojach. Pisma do właścicieli lokali/ przedstawicieli środowiska lokalnego.

Opracowanie na podstawie badań własnych.

4.2.1. Metody pozyskiwania uwagi uczestników imprez

Pierwszą grupę narzędzi stanowią wszelkiego rodzaju materiały przyciągające uwagę uczestników imprezy. Celem ich wykorzystania przez partyworkerów jest zachęcenie bawiących się osób do podejścia do stanowiska, co stanowi pierwszy krok w nawiązaniu z nimi kontaktu. Ponadto, materiały te (np. koszulki, czapki, opaski) pozwalają rozpoznać partyworkerów wśród uczestników imprezy, co ułatwia do nich dostęp.

Jeśli chodzi o ubiór partyworkera, to jego wygląd musi zostać rzetelnie przemyślany. Warto zaopatrzyć się w koszulki w kolorach zapewniających widoczność, z dużymi literami i logotypami – ich wielkość i rozmieszczenie powinny gwarantować łatwość ich odczytania. Najważniejsze jest to, by ubiór partyworkera umożliwiał szybkie jego rozpoznanie podczas imprezy (Radomska A., Kocoń K., Malczewski A., Okulicz-Kozaryn K., Sierosławski J., 2004). Można też dodać inne elementy stroju, takie jak kapelusze bądź „kaszkietówki”, opaski, bransoletki na rękę, ewentualnie specyficzne świecące emblematy. Strój partyworkera powinien być schludny, niewyzywający (np. wiązanie koszulek, tak by było widać kawałek brzucha, może być odebrane jako prowokacyjne) i w miarę możliwości prosty. Ważne jest także, żeby wygląd partyworkerów pasował do charakteru imprezy.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Ustawiając i urządzając stanowisko partyworkerów w klubie pamiętaj, by:

- ✓ Ustawić je tak, żeby było widoczne i łatwe do odnalezienia.
- ✓ Odpowiednio oznakować, np. napisem „Partyworking”.
- ✓ W razie potrzeby przykleić w klubie drogowskazy, wskazujące miejsce dyżurowania partyworkerów.
- ✓ Można w nim było porozmawiać.
- ✓ Zadbać o możliwość rozłożenia materiałów informacyjnych.

4.2.2. Materiały informacyjno – edukacyjne

Drugą grupę pomocy w pracy partyworkera stanowią materiały informacyjno – edukacyjne, rozdawane uczestnikom imprezy (ulotki, broszury, naklejki), bądź umieszczone w lokalu (plakaty). W zależności od obranego przez partyworkerów celu, pomoce będą pełniły inną funkcję, a także będą miały różną formę. Łączy je jednak fakt, że są przydatnymi narzędziami komunikacji z uczestnikami imprez. Jak zauważają N. Maliszewski i D. Maison (2002), komunikacja jest kluczowym elementem skutecznej strategii marketingowej, inaczej mówiąc - od jej jakości zależeć będzie zachowanie odbiorców. W tym kontekście, powodzenie działań partyworkerów, w dużej mierze zależeć będzie od jakości wykorzystywanych przez nich materiałów, użytych w komunikacji pośredniej.

Plakaty wykorzystywane w partyworkingu są zazwyczaj duże, profesjonalnie drukowane i prawie zawsze przedstawiają ilustrację. Ulotki (mini-plakaty) mają zwykle mniejsze wymiary i są zazwyczaj rozdawane podczas imprez lub wysyłane pocztą elektroniczną. Ulotki często polegają bardziej na tekście jako formie przekazu, w przeciwieństwie do grafiki, która dominuje w plakatach. Plakaty i ulotki można umieszczać niemal wszędzie, najlepiej jednak w miejscach, w których ma do nich dostęp jak największa liczba odbiorców, potencjalnie zainteresowana daną kwestią (Nowacki, 2005).

Funkcja plakatów, jak i ulotek jest taka sama, jak w przypadku innych materiałów marketingowych. Powinna przyciągać uwagę czytelnika, składać ofertę koncentrującą się na korzyściach, wpływać na odbiorców, a następnie motywować ich do działania (Kuśmierski, 2000).

Ulotki są z powodzeniem wykorzystywane przez polskich partyworkerów (badania własne). Ich treść i grafika są konstruowane w zależności od obranego przez partyworkerów celu. Mogą informować o zagrożeniach związanych z używaniem, czy łączeniem różnych substancji psychoaktywnych (redukcja szkód), eksponować zasady „zdrowej”, bezpiecznej zabawy, świadomego unikania zagrożeń i/lub zachowań ryzykownych, a także przekazywać wiedzę dotyczącą chorób przenoszonych drogą płciową, czy substancji psychoaktywnych (profilaktyka).

Plakaty są również często wykorzystywane przez partyworkerów. Z reguły nie zawierają tyle treści co ulotki, są bardziej ogólne. Informują, np. o tym czym jest partyworking, zachęcają do skorzystania z oferty, czy zwracają uwagę na problem bezpieczeństwa na imprezie.

Ważne jest, by materiały edukacyjne, które projektujemy, tworzyły spójną całość. Do opracowania dołączono komplet ulotek i plakatów mogących posłużyć za wzór. Warto, żeby nasz program partyworkerski posiadał własne logo, bądź hasło – w przykładowych materiałach jest to „**Zdrowy rytm**”, który znajduje się na każdym plakacie, ulotce i jest elementem łączącym wszystkie materiały. Komplet przykładowych materiałów obejmuje:

1. Plakat „**Partyworking**” – zawiera informacje na temat działań partyworking. Ma na celu promocję tych działań, zachęcenie do korzystania z pomocy partyworkerów oraz informowanie, że w danym klubie prowadzone są takie działania. Plakat powstał z myślą o rozwieszeniu go w lokalach, w których będą dyżurowali partyworkerzy.
2. Plakat „**Nie pozwól, by narkotyki wybiły Cię z rytmu**” – zawiera informacje na temat zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Ma na celu deprecjację takiego stylu życia (takiej zabawy i wypoczynku).
3. Ulotka „**Bez zakłóceń**” – przedstawia zagrożenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych. Przekazuje fakty dotyczące ich używania – ma na celu „obalenie mitów” usprawiedliwiających korzystanie z nich.
4. Ulotka „**Nie daj się wybić**” – przedstawia zasady „zdrowej” i bezpiecznej zabawy oraz wypoczynku, świadomego unikania zagrożeń czy zachowań ryzykownych. Ma na celu nauczenie identyfikacji zagrożeń oraz wyeksponowanie wartości zabawy bez narkotyków.
5. Ulotka „**Pomóż innym go odnaleźć**” – ma na celu pokazanie pożądanych zachowań, w przypadku stwierdzenia używania substancji psychoaktywnej przez inną osobę. Ponadto, podkreśla wagę własnych postaw w procesie motywowania znajomego do skorzystania z pomocy. Ukazuje również możliwości wsparcia działań partyworkerów.

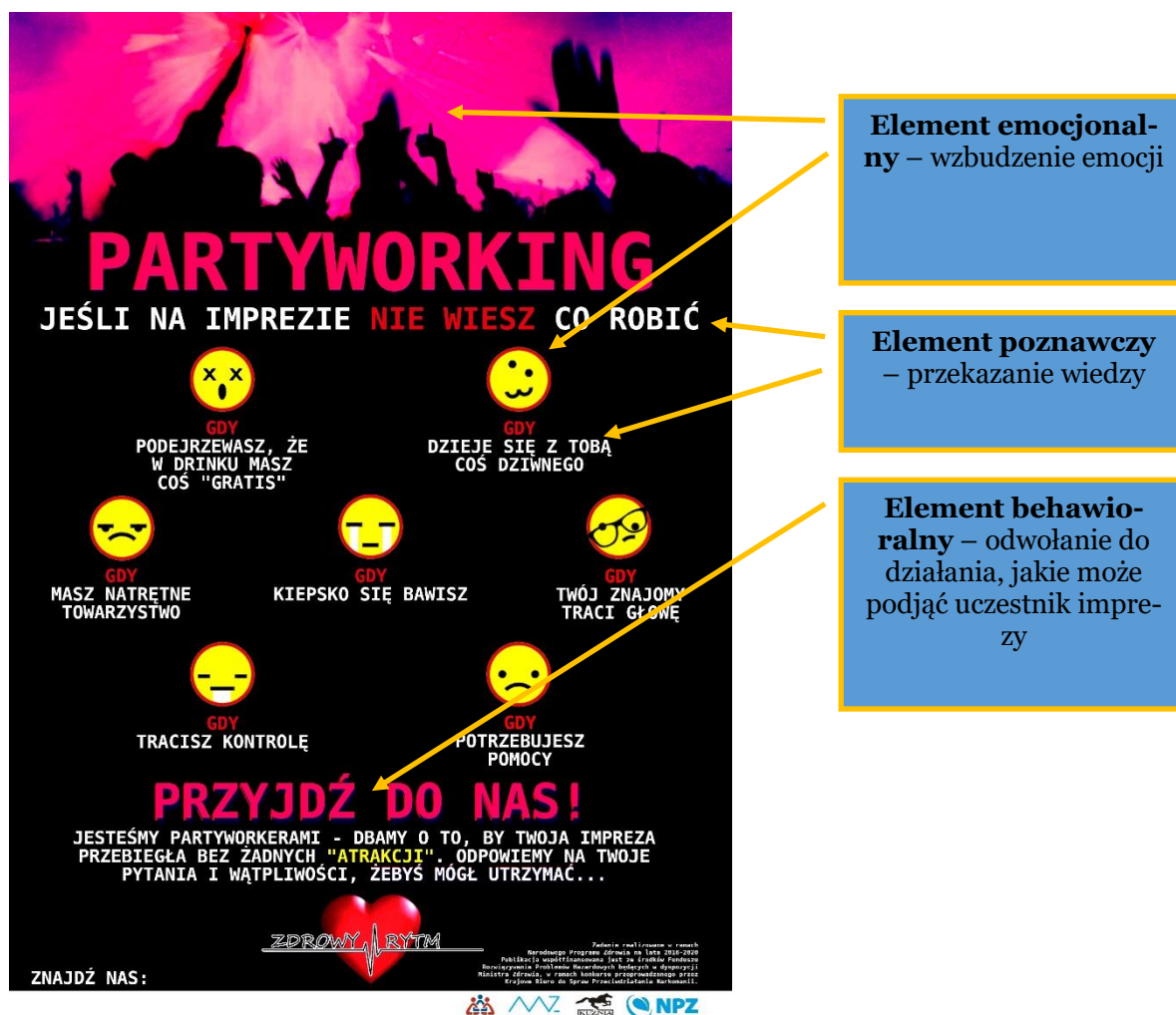
Poniżej przedstawiono podstawowe zasady, które mogą pomóc partyworkerom w tworzeniu materiałów informacyjno – edukacyjnych. Sposób ich konstrukcji wynika bezpośrednio z trójskładnikowej teorii postaw, opisaną bardziej szczegółowo w trzecim rozdziale tego opracowania, która może stanowić podstawę teoretyczną projektowania materiałów. Na przykładzie plakatu „partyworking” przedstawiono trzy podstawowe jego elementy, wywodzące się z trójskładnikowej teorii postaw. Są to:

1. *Element poznawczy* – plakat „partyworking” zawiera informacje o tym, kim są partyworkerzy, na czym polegają ich działania, a także określa w jakich sytuacjach można do nich przyjść. Wykorzystanie tego elementu w trakcie konstrukcji plakatu, ma na celu przekazanie odbiorcom konkretnej wiedzy – w tym wypadku podstawowej wiedzy na temat partyworkingu.

2. *Element emocjonalny* – graficzne przedstawienie plakatu (wykorzystanie emotikonów, a także tańczących w tle ludzi) ma na celu wzbudzenie w odbiorcach przekazu określonych emocji pozytywnych, m.in. rozbawienia, zaciekawienia i radości. Podobną funkcję pełni też logo „Zdrowy Rytm”.
3. *Element behawioralny* – plakat bezpośrednio pokazuje odbiorcom, jakie działania mogą podjąć w trudnych dla nich sytuacjach (na imprezie). Hasło „przyjdź do nas” przekazuje informacje, że uczestnicy imprezy mogą się zgłosić do partyworkerów. Natomiast w dolnej części plakatu hasło „Znajdziesz nas” i wolne miejsce do wpisania lokalizacji partyworkerów w klubie pokazuje, gdzie konkretnie uczestnicy imprezy mają ich szukać.

Trzy składowe postawy zaprezentowane zostały na plakacie, który ukazuje rysunek nr 4 (Siudem I., Siudem J., 2017).

Rysunek 3. Plakat informacyjny dotyczący działań partyworkerów

Opracowanie własne.

W ten sposób skonstruowane materiały, wykorzystujące trzy składowe postawy, mogą być przydatne w realizacji celów programów partyworkerskich, zarówno tych dotyczących profilaktyki i edukacji, jak i redukcji szkód. (Siudem I., Siudem J., 2017).

Oczywiście istnieje wiele technik, służących wzmocnieniu oddziaływania na każdą składową postawę. Ich omówienie znacznie wykracza poza ramy tego opracowania. Warto jednak pamiętać, że większość profesjonalnie skonstruowanych plakatów i ulotek nie jest wynikiem przypadku, gustu czy subiektywnej oceny ich twórcy. Są one oparte o reguły, wypracowane w badaniach, prowadzonych w ramach psychologii wpływu społecznego i reklamy. Aktualnie stanowią one znaczący dorobek tych dyscyplin naukowych, z którymi warto się zapoznać.

CZY WIESZ, ŻE...

Podczas konstrukcji materiałów, nie bez znaczenia jest ich wielkość, forma, umiejscowienie tekstu i grafiki oraz użyte barwy. Przykładowo, jeśli chodzi o te ostatnie, wśród dużej ilości przypisywanych im przez różnych badaczy znaczeń, na uwagę zasługuje, głównie ze względu na swoją prostotę, interpretacja Mirosława Laszczaka, którą zamieścił w swojej książce pt. „Psychologia przekazu reklamowego” z 1998 roku:

1. Żółty - Przyciąga uwagę szczególnie, jeśli zestawiony jest z czarnym lub pomarańczowym tłem. Wyzwała chęć działania.
2. Niebieski – Wzbudza spokój, harmonię, porządek.
3. Czerwony – Wzmaga chęć do działania, kolor pobudzający.
4. Zielony – Symbol zdrowia, nieustępliwości, pewności siebie, rozsądku.
5. Pomarańczowy – Kolor radości, rzeźkości, wyzwala aktywność.
6. Czarny – Kojarzy się ze smutkiem, przykrymi doświadczeniami życiowymi.
7. Białe – W połączeniu z czernią kontrastowo, utożsamiany jest z dobrem.

4.2.3. Materiały higieniczne i spożywcze

Trzecią grupę narzędzi, wykorzystywanych przez partyworkerów, stanowią materiały higieniczne i spożywcze, rozdawane uczestnikom imprez (woda, gumy do żucia, lubykanty, prezerwatywy i inne). Ich dystrybucja powinna zostać uzgodniona z właścicielem lokalu lub organizatorem imprezy, a także powinna przebiegać według wcześniej ustalonych zasad higieny (podczas wydawania i przechowywania). Ważne jest, by monitorować ilość i jakość wydawanych przedmiotów. Korzystanie z tej grupy materiałów jest związane zarówno z redukcją szkód (np. rozdawanie wody – zapobieganie przegrzaniu organizmu po zażyciu substancji psychoaktywnej), jak i profilaktyką (np. rozdawanie prezerwatyw – zapobieganie chorobom przenoszonym drogą płciową).

4.2.4. Inne formy

Pomoce, które są rzadziej wykorzystywane przez partyworkerów (badania własne), to testy do wykrywania substancji psychoaktywnych w napojach.

Innym narzędziem są różnego rodzaju pisma kierowane do właścicieli klubów, pubów, organizatorów imprez czy przedstawicieli środowiska lokalnego. Tak jak wspomniano wcześniej, współpraca z różnymi instytucjami jest konieczna do pozytywnego odbioru planowanych działań. Choć powszechnie sądzi się, że sformułowanie pism nie jest problemowe, to jednak warto zwrócić uwagę na typowe niedopatrzania, zmniejszające rangę pisma oraz czynniki zwiększające skuteczność przysłanej korespondencji.

PODSUMOWANIE

Narzędzia wykorzystywane przez partyworkerów

- ✓ Pierwszym krokiem w nawiązaniu kontaktu z uczestnikami imprezy jest zwrócenie ich uwagi na obecność partyworkerów w klubie. Ważne jest zadbanie o wygląd **stanowiska** partyworkerów, a także ich **ubiór** i wykorzystywane **akcesoria**.
- ✓ Profesjonalne opracowanie **materiałów informacyjno-edukacyjnych (plakatów, ulotek)**, wymaga od partyworkerów zarówno wiedzy, jak i umiejętności z dziedziny marketingu i psychologii (szczególnie psychologii społecznej – wpływu społecznego i psychologii reklamy). W przeciwnym przypadku, wskazana jest współpraca z grafikami, psychologami społecznymi czy specjalistami reklamy.
- ✓ Partyworkerzy mogą też rozdawać **materiały higieniczne i spożywcze** (woda, prezerwatywy, lubrykanty, gumy do żucia), a także **testy analizujące skład substancji psychoaktywnych**.
- ✓ Formułowane przez partyworkerów **pisma** ułatwiają nawiązywanie współpracy z przedstawicielami środowiska lokalnego.
- ✓ Zaprezentowane w tym rozdziale **formy i narzędzia pracy partyworkerskiej** nie wyczerpują wszystkich możliwych do wykorzystania środków. Często też niektóre z nich są niedoceniane – bagatelizowane. Należy jednak pamiętać, że jeżeli są odpowiednio dobrane w stosunku do celu programu partyworkerskiego oraz profesjonalnie zastosowane, **mogą stanowić niezastąpioną pomoc**, zwiększającą skuteczność prowadzonych działań.

4.3. Monitorowanie i ewaluacja programów partyworkerskich

Monitorowanie i ewaluacja to narzędzia, które dostarczają partyworkerom informacji zwrotnej na temat rezultatów ich działań. Monitoring polega na systematycznym zbieraniu informacji dotyczących jakości realizacji poszczególnych zadań przez partyworkerów. Ewaluacja programu to, „badanie i ocena wartości programu, mająca na celu jego zrozumienie, usprawnienie i rozwój, prowadzona jest z punktu widzenia przyjętych kryteriów (m.in. skuteczności, efektywności, użyteczności, trwałości)” (Latkowska, 2014). W tej części opracowania zostanie scharakteryzowany proces monitorowania i ewaluacji programów partyworkerskich, ze szczególnym zwróceniem uwagi na praktyczne wskazania w ich realizacji.

4.3.1. Monitorowanie programów partyworkerskich

Przedmiotem monitorowania są wszystkie działania podejmowane przez partyworkerów w ramach realizacji programu partyworkerskiego. Z jednej strony, monitorowanie służy dbałości o wysoką jakość realizacji programu i zgodność z pierwotnymi założeniami. Z drugiej strony, umożliwia zlokalizowanie obszarów wymagających zmiany.

***Monitoring**, to systematyczne śledzenie przebiegu programu, obserwacja i analizowanie zgodności działań i procesów z celami, bieżąca kontrola jakości (Ostaszewski, 2003).*

W przypadku programów partyworkerskich, monitorowanie opiera się przede wszystkim na szczegółowym dokumentowaniu etapów realizacji programu. Jednakże, jak przedstawiono wcześniej, praca partyworkerów obejmuje wiele różnych działań, począwszy od dyżurów w klubach, po organizację szkoleń dla nauczycieli czy obsługi. W związku z tym, monitorowanie pracy partyworkerów będzie różniło się formami i zakresem, w zależności od rodzaju wykonywanych przez nich zadań.

Na podstawie wywiadów z polskimi partyworkerami, a także wiedzy dotyczącej monitorowania i ewaluacji programów profilaktycznych (Brzezińska, Brzeziński, 2001; EMCDDA, 2012; Shaughnessy, Zechmeister, Zechmeister, 2002) sporządzono poniższą listę obszarów, które powinny być monitorowane podczas pracy partyworkerów w klubie.

1. *Długość/liczba, godzin i daty dyżurów oraz liczba dyżurujących osób* – wiedza w tym zakresie może pomóc realizatorom w ustaleniu harmonogramu dyżurów. Umożliwi określenie, w jakich godzinach i dniach pomoc partyworkerów jest najbardziej potrzebna.
2. *Liczba „kontaktów” i ogólna ich charakterystyka* – liczba osób z którymi partyworker kontaktuje się w sposób bezpośredni (na stanowisku lub w innych miejscach imprezy/klubu) wraz z podaniem - o ile jest to możliwe – płci, wieku, problemu, powodu i przebiegu kontaktu, itp. Informacje uzyskane w tym

obszarze pozwalają określić m.in. kto korzysta z oferty partyworkerów. Ponadto, dostarczają pośredniej wiedzy na temat zapotrzebowania na obecność partyworkerów w klubie. Umożliwiają także ocenę, czy partyworkerzy (oraz ich stanowisko) są widoczni (rozpoznawalni) w klubie.

3. *Liczba i rodzaj rozdawanych materiałów* – dostarcza informacji na temat, jakie materiały w danym środowisku są najbardziej potrzebne, a jakie materiały i dlaczego nie są atrakcyjne dla uczestników imprezy.
4. *Liczba rozdystrybuowanych testów, prezerwatyw itp.* – pozwala zorientować się w rodzajach ryzykownych aktywności, podejmowanych przez uczestników imprezy.
5. *Liczba i rodzaj podejmowanych interwencji* – rejestrowanie wszystkich rodzajów interwencji partyworkerów w klubie m.in. interwencji medycznych, interwencji wobec osób pod wpływem substancji psychoaktywnych bądź alkoholu oraz interwencji w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla partyworkerów.
6. *Liczba i rodzaj działań podejmowanych wspólnie z pracownikami klubu* – dostarcza pośrednich informacji o jakości i rodzaju współpracy z obsługą klubu/imprezy.
7. *Liczba i rodzaj działań animacyjnych organizowanych przez partyworkerów* – rejestracja popularności poszczególnych działań partyworkerów, np. organizowanych quizów czy konkursów.
8. *Nieprzewidziane sytuacje* – rejestrowanie wszelkich nieplanowanych sytuacji i trudności wraz z opisem reakcji partyworkerów, pracowników klubu, innych uczestników.

Przydatnym narzędziem monitorowania może być *karta pracy partyworkera*, którą osoba pracująca w klubie uzupełnia po rozmowie z uczestnikiem imprezy. Służy ona do zebrania takich informacji jak: płeć, wiek, stan fizyczny osoby, która podeszła do stanowiska oraz rodzaj kontaktu. Karty pracy pozwalają zebrać informacje dotyczące działań partyworkerów w klubie i umożliwiają porównanie ich z danymi z innych klubów. Jest to ważne, ze względu na możliwość lepszego dostosowania działań do specyfiki klubów, zwiększenia ich skuteczności poprzez wymianę doświadczeń partyworkerów oraz zaplanowania odpowiednich szkoleń dla realizatorów działań w konkretnym klubie.

Ułatwieniem może być stworzenie aplikacji na telefon komórkowy, która pozwoli na szybkie uzupełnianie kart na własnym urządzeniu mobilnym. Wartościowe może być stworzenie wspólnego pliku czy dziennika elektronicznego, do którego będą wpisywane wszystkie dane z monitorowania imprez w poszczególnych lokalach.

Monitorowanie działań partyworkerów, realizowanych poza imprezą, polega przede wszystkim na rejestrowaniu liczby i czasu spotkań, podejmowanych w ich trakcie tematów, a także napotkanych trudności w ich organizacji i przebiegu. Dotyczy to zarówno spotkań z obsługą imprez, jak i z przedstawicielami społeczności lokalnej i mediów.

Odwołując się do *Europejskich Standardów Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków* (EMCDDA, 2012), zaproponowano następujące praktyczne wskazania do przeprowadzenia monitoringu programu partyworkerskiego:

1. Przedstawienie wszystkim realizatorom programu, w tym partyworkerom, zasadności monitorowania i wynikających z niego korzyści.
2. Wskazanie osoby odpowiedzialnej za monitorowanie poszczególnych zadań, a także ustalenie jego przebiegu i częstotliwości.
3. Formułowanie wniosków, na podstawie przeprowadzonego monitorowania, wskazujących czy i jakie elementy programu mają zostać zmodyfikowane.
4. Organizowanie *spotkań przeglądowych* – zebrań realizatorów programu, w trakcie których przekazywane są informacje zwrotne na temat jakości i realizacji wszystkich działań partyworkerskich.

Monitorowanie w programach partyworkerskich, poza rejestrowaniem działań partyworkerów, powinno obejmować także obserwację wydarzeń zewnętrznych i w oparciu o nią, wprowadzać zmiany w programie. Chodzi tu np. o pojawienie się nowych technik pracy partyworkerskiej, nowych substancji psychoaktywnych, czy nowych zagrożeń wynikających z używania narkotyków.

Posiadając raporty dotyczące działań partyworkerskich (co umożliwia rzetelnie przeprowadzone monitorowanie) można lepiej zaplanować ewaluację, której poświęcony został następny podrozdział.

4.3.2. Ewaluacja programów partyworkerskich

Ewaluacja działań partyworkerskich ma na celu zbadanie procesu realizacji poszczególnych zadań (ewaluacja procesu) oraz rezultatów programu (ewaluacja wyniku). Ewaluacja procesu polega na dokumentacji tego, co się wydarzyło w trakcie realizacji programu oraz bada jakość i użyteczność programu pod kątem zasięgu, stopnia dotarcia do grupy docelowej, a także wierności jego realizacji.

***Ewaluacja procesu** - najbardziej elementarna forma oceny podejmowanych działań. Stosowana do oceny przebiegu wdrażania programu. Efektem ewaluacji procesu jest ocena przebiegu realizacji programu, dokonywana na podstawie m.in. analizy frekwencji, zaangażowania, trudności i sposobów ich pokonywania, specyficznych działań i zachowań (Ostaszewski, 2003).*

Wyniki ewaluacji procesu mogą okazać się przydatne w interpretacji ustaleń ewaluacji wyniku oraz w poszukiwaniu rozwiązań, jak udoskonalić program (EMCDDA, 2012).

Ewaluacja wyników umożliwia przede wszystkim odpowiedź na pytanie, czy zostały zrealizowane cele programu.

Ewaluacja wyników jest oceną bezpośrednich lub odroczonej wyników programu, albo zarówno jednych jak i drugich. Zbierane informacje odpowiadają na pytania: „Jakie zmiany zaszły w uczestnikach programu czy warunkach, na jakie oddziaływano” i „Na ile udało się w wyniku realizacji programu osiągnąć zamierzone cele lub pośrednie etapy docelowych zmian” (Ostaszewski, 2003).

Ewaluacja programów partyworkerskich przysparza wielu trudności. Najczęściej wymieniane są takie trudności jak: brak stałego kontaktu z uczestnikami imprez oraz niekorzystne warunki do prowadzenia badań. Często się zdarza, szczególnie podczas jednorazowych imprez plenerowych oraz dużych imprez klubowych, że partyworker tylko jeden raz ma kontakt z uczestnikiem. Ponadto, specyfika kontaktu, np. krótki czas oraz warunki, w jakich się odbywa (hałas, słabe oświetlenie) uniemożliwiają wykonanie badania. Rzadko też, głównie ze względów finansowych, realizatorzy decydują się na przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej, zwiększającej obiektywność wyników.

CZY WIESZ, ŻE...

W przypadku programów profilaktycznych, terapeutycznych i redukcji szkód, najbardziej popularna, głównie ze względu na niski koszt, jest ewaluacja wewnętrzna. Przeprowadzają ją realizatorzy danego programu. Ewaluacja zewnętrzna wymaga zatrudnienia niezwiązanych z programem specjalistów, co zwiększa z kolei obiektywizm badań. W przypadku ewaluacji wewnętrznej istnieje ryzyko wystąpienia psychologicznego efektu eksperymentatora. Polega on na wywieraniu przez badacza niezamierzonego wpływu na wyniki badań. Może to stanowić zagrożenie dla trafności badania (Manstead, Hewstone, 2001).

Ze względu na wspomniane trudności badań programów typu partyworking, często ich analiza opiera się na badaniu prowadzonym w formie autoewaluacji wewnętrznej. Oceny takiej dokonuje każdy realizator – w tym przypadku partyworker. Chodzi tu zarówno o ocenę, jak i o refleksje dotyczące wykonywanych czynności partyworkerskich, ich skuteczności, reakcji klientów i otoczenia (np. obsługi imprez) czy efektywności współpracy. Często taka „autoocena” staje się elementem profesjonalnej, zewnętrznej ewaluacji całego programu.

W celu ułatwienia i ukierunkowania „autooceny” działań, sformułowano następujące przykłady pytań, w kilku wyodrębnionych niżej zakresach:

1. Wiedza na temat klientów i miejsca oddziaływania.

- Czy dysponuję wystarczającą wiedzą na temat klientów, którym zamierzam pomagać (wiedza o ich problemach zdrowotnych, rodzaju używanych substancji psychoaktywnych itp.)?
- Co wiem o specyfice miejsca imprezy oraz związanych z nią zagrożeniach?
- Na ile informacje te są ważne w mojej pracy, czy je wykorzystuję?
- 2. Wykorzystanie teorii naukowych w praktyce.
 - Czy swoją pracę opieram na teorii/koncepcji naukowej, która ma zastosowanie w partyworkingu?
- 3. Cele stawiane w codziennej pracy partyworkerskiej.
 - Jakie cele zazwyczaj stawiam sobie, idąc na dyżur?
 - Czy zawsze udaje mi się je zrealizować?
 - Co ułatwia, a co utrudnia realizację moich celów w codziennej pracy partyworkerskiej?
- 4. Charakterystyka klientów.
 - Jacy są typowi moi klienci, kim zajmuję się najczęściej?
 - Czy są osoby, których staram się unikać w pracy, jakie to osoby?
- 5. Specyfika miejsca pracy.
 - Na czym polegają różnice w pracy, w różnych miejscach (kluby, imprezy plenerowe, dyskoteki, koncerty rockowe, itp.)?
 - W którym z miejsc pracuje mi się lepiej, a w którym gorzej – dlaczego?
 - Czy mam swoje ulubione miejsce pracy lub czynności, które wykonuję podczas pracy?
 - Czy są w pracy miejsca lub sytuacje których szczególnie unikam – dlaczego?
- 6. Formy działań.
 - Jakie czynności, działania najczęściej wykonuję podczas partyworkingu, w których z nich czuję się profesjonalistą?
 - Które działania sprawiają mi trudności?
 - Jakich form pracy, technik oddziaływania chciałbym się nauczyć?
- 7. Współpraca podczas realizacji działań partyworkerskich.
 - Jak oceniam współpracę z najbliższymi współpracownikami?
 - Co jest szczególnie wartościowe w tej współpracy?
 - Co chciałbym zmienić we współpracy z realizatorami programu (partyworkerami, obsługą imprezy, kierownictwem klubu, menedżerem, itp.)?
- 8. Ewaluacja i monitoring.
 - Czy rejestruję przebieg pracy, w jaki sposób, jakie dostrzegam korzyści takiej rejestracji, jakie trudności?
 - Jak oceniam skuteczność mojej pracy, co uważam za szczególne osiągnięcie, co nie zawsze mi się udaje?
- 9. Zasoby.
 - Z jakich pomocy i akcesoriów korzystam najczęściej w pracy, jak oceniam ich przydatność?

Istotne jest również rozważenie momentu, w którym ewaluacja jest dokonywana. Przygotowanie programu do wdrożenia jest szczególną sytuacją, w której dostosowa-

nie go do konkretnych warunków oraz typu odbiorców, stwarza konieczność zbadania jego skuteczności. Warto jest w takiej sytuacji, w pierwszej kolejności wykonać ewaluację procesu.

Następnie uzyskaną ocenę można poszerzyć o ewaluację wyników, umożliwiającą otrzymanie odpowiedzi na pytanie o zmiany, jakie nastąpiły u beneficjentów programu, a co za tym idzie, czy cele programu zostały osiągnięte i w jakim stopniu (Ostaszewski, 2003).

Zmian można również oczekiwać w środowisku lokalnym, o ile jest ono przedmiotem oddziaływania programu. Warto zaznaczyć, że większość programów zakładających zmiany w środowisku lokalnym, trwa dłużej niż rok. W związku z tym, wartościowe jest przeprowadzenie badań ewaluacyjnych w różnych momentach realizacji programu.

Monitorowanie działań partyworkerskich umożliwia ocenę poszczególnych etapów programu i wprowadzanie poprawek, jeżeli są konieczne.

Wartościową opcją jest *analiza obiektywnych wskaźników*, np. zmiany liczby interwencji podejmowanych w klubie wobec osób znajdujących się pod wpływem substancji psychoaktywnych.

W przypadku programów partyworkerskich, które charakteryzują się zróżnicowanymi działaniami, problem może stanowić znalezienie gotowych narzędzi ewaluacji. Dlatego też większość z nich jest tworzona przez samych realizatorów programów. O prawidłowości konstrukcji takich metod wspomniano w rozdziale trzecim.

PODSUMOWANIE

Monitorowanie i ewaluacja działań partyworkerów:

- ✓ Wszystkie formy działań partyworkerów powinny być **dokładnie monitorowane**.
- ✓ Szczególnie istotna jest **rzetelna obserwacja i sporządzanie raportów** z pracy partyworkerów w trakcie imprezy.
- ✓ Wprowadzaniu w życie nowych programów partyworkerskich, czy udoskonalaniu istniejących, towarzyszą **pytania ewaluacyjne**. Realizatorzy zastanawiają się m.in. czy ich działania prowadzą do osiągnięcia założonych celów oraz, czy nakłady poniesione w trakcie ich realizacji są współmierne w stosunku do otrzymanych efektów.
- ✓ **Systematyczne udzielanie odpowiedzi na pytania ewaluacyjne przez partyworkerów** jest istotnym elementem ewaluacji programu partyworkerskiego.
- ✓ **Ewaluacja** pomimo potocznego przekonania nie jest procesem, który służy negatywnej ocenie programu i wskazywaniu jego błędów. Stanowi natomiast wartościowe narzędzie, które odpowiednio wykorzystywane **umożliwia ulepszenie i rozwój programów** partyworkerskich, co przynosi korzyści zarówno społeczności lokalnej, jak i samym realizatorom.

Bibliografia:

- Barrett, E. (2007), *Guidelines for Designing Effective Marketing Materials*. Ohio State University Extension.
- Brzezińska, A. I., Brzeziński, J. (2001). Metodologiczne problemy ewaluacji programów profilaktycznych stosowanych wobec młodzieży. [W:] Grzelak J. Ł., Sochocki M. J. (red.), *Ewaluacja profilaktyki problemów dzieci i młodzieży*. Warszawa: Wydawnictwo Fundacji ETOH: Pracownia Profilaktyki Problemowej. 117-145.
- Drabik, L., Sobol, E. (red.) (2014). *Słownik języka polskiego*. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.
- EMCDDA (2012). *Europejskie Standardy Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków. Podręcznik dla specjalistów profilaktyki uzależnień*. Warszawa.
- EMCDDA (2017). *Health and social responses to drug problems: a European guide*. Lisbon. October 2017.
- EMCDDA (2018). *European Drug Report 2018: Trends and Developments*. Lisbon, June 2018.
- Jakobson, R. (1987). Linguistics and poetics. *Language in literature*, 527, 62-94.
- Kuśmierski, S. (2000). *Reklama jest sztuką*. Warszawa: Wydawnictwo: Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie.
- Ladd, A. D. (2010). *Developing Effective Marketing Materials: Promotional Posters and Flyer Design Considerations*. CPA Info #180, Center for Profitable Agriculture.
- Laszczak, M. (1998). *Psychologia przekazu reklamowego*. Kraków: Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu.
- Latkowska, J. (2014). *Ewaluacja krok po kroku*. Warszawa: Fundacja Praesterno.
- Maison, D., Maliszewski, N., (2002). Co to jest reklama społeczna, [W:] Maison D., Wasilewski P. (red.), *Propaganda dobrych serc, czyli rzecz o reklamie społecznej*. Wrocław: Agencja Wasilewski.
- Manstead, A.S.R., Hewstone, M. (red.), (2001). *Psychologia Społeczna*. Warszawa: Jacek Santorski.
- Nowacki, R. (2005). *Reklama: podręcznik*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Ostaszewski, K. (2003). *Skuteczność profilaktyki używania substancji psychoaktywnych: podstawy opracowywania oraz ewaluacja programów dla dzieci i młodzieży*. Warszawa: Scholar.
- Pogorzelski, J. (2010). *Mity marketingowe. Marketing bez bzdur, iluzji i fałszywych założeń*. Warszawa: Wydawnictwo: Wolters Kluwer.
- Radomska, A., Kocoń, K., Malczewski, A., Okulicz-Kozaryn, K., Sierosławski, J. (2004). *Ocena funkcjonowania i efektów programów profilaktyki narkomanii rea-*

lizowanych w dyskotekach i klubach. Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

Rzeszutek, M. (2013). Wypalenie zawodowe u psychoterapeutów i psychoterapeutek nurtu Gestalt i nurtu poznawczo-behawioralnego. *Roczniki Psychologiczne/Annals of Psychology*, 16 (1), 147-154.

Shaughnessy, J. J., Zechmeister, E. B., Zechmeister J. S. (2002). *Metody badawcze w psychologii*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Szewczyk, A. (2015). Partyworking jako odmiana streetworkingu. Refleksyjny dyskurs praktyka. *Roczniki Teologiczne*, 62 (1), 101-114.

The KISS Principle for Writing Direct Mail Copy. Pobrane z: <https://static1.squarespace.com/static/58add6072994ca3464b405a9/t/5924976d8a65e2375e33bd04/1495570285935/The-KISS-Principle.pdf> (data dostępu: 2.09.2018).

ROZDZIAŁ V – Realizatorzy działań partyworkerskich

Wprowadzenie

Partyworkerzy pracujący w klubach i na imprezach plenerowych stanowią bardzo niejednorodną grupę zarówno pod względem wykształcenia, cech osobowości, posiadanych kompetencji zawodowych, jak i wieku oraz płci. W związku z tym, ważne jest wskazanie pewnych uniwersalnych umiejętności, których posiadanie może stanowić czynnik ułatwiający im pracę. Są to zasoby, które poprzez odpowiednio zaplanowane oddziaływania szkoleniowe można rozwijać i wzmacniać. Z tego powodu, w niniejszym rozdziale scharakteryzowano najważniejsze umiejętności, które mogą sprzyjać pracy partyworkera. Skupiono się także na przedstawieniu zagrożeń i etycznych aspektów partyworkingu, a także przedstawiono przykładowy program szkolenia kandydatów do działań partyworkerskich.

5.1. Predyspozycje i umiejętności sprzyjające wykonywaniu pracy partyworkera

Podejmując próbę określenia specyfiki pracy partyworkera i określenia jego profilu zawodowego, konieczne jest wskazanie predyspozycji i umiejętności niezbędnych w tego typu pracy. W literaturze naukowej, jak również w Klasyfikacji zawodów i specjalności, obowiązujących na rynku pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 227) nie istnieje ostateczny, ustalony opis zawodu partyworkera. Brak jest przepisów normujących w sposób szczegółowy kompetencje zawodowe, jakimi powinien się wykazać partyworker. Poza tym, praca partyworkerów jest jeszcze słabo rozpoznawalna w gronie niespecjalistów, choć zawód partyworkera ma szansę stać się zawodem zaufania publicznego.

Partyworking jest ujmowany jako stosunkowo nowa forma pomocy społecznej, a celem partyworkera jest pomaganie innym potrzebującym w dostrzeżeniu ich własnej indywidualnej wartości i siły, której potrzebują, by wpłynąć na swoją sytuację i przyszłość.

Ponadto, wśród osób pracujących jako partyworkerzy spotyka się ludzi różnych profesji, z różnym przygotowaniem i doświadczeniem zawodowym – min. psychologów, nauczycieli, pedagogów resocjalizacyjnych, pracowników socjalnych, lekarzy, księży, absolwentów różnego rodzaju kursów, pasjonatów, itp. (Siudem, 2010).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Powodzenie partworkera w pracy zależy w dużej mierze od umiejętności:

- ✓ Budowania i utrzymywania relacji opartych na kontakcie z drugim człowiekiem.
- ✓ Tworzenia klimatu zaufania.
- ✓ Udzielania wsparcia.

Kompetencje zawodowe partyworkerów, to przede wszystkim umiejętności niezbędne do wykonywania pracy w specyficznych warunkach. Należy do nich nawiązywanie kontaktu z osobami potrzebującymi wsparcia, w warunkach utrudniających komunikację, czyli w hałasie, tłumie ludzi i przy niedostatecznym oświetleniu (badania własne). Polscy partyworkerzy podkreślali również wagę umiejętności budowania klimatu zaufania i współpracy z obsługą imprez oraz umiejętność interweniowania w sytuacjach zagrażających zdrowiu uczestników, czyli np. udzielaniu pomocy przedmedycznej.

Za niezbędne uznano również posiadanie określonej wiedzy przez partyworkera. Najczęściej wymieniano następujące jej kategorie:

- *Wiedza na temat używania środków psychoaktywnych* – działanie i objawy użycia.
- *Wiedza psychologiczna* – w zakresie metod udzielania wsparcia, nawiązywania kontaktu i budowania zaufania.
- *Wiedza o metodach pracy partyworkera* – poznanie „właściwości” poszczególnych metod pozwala na dostosowanie ich do problemu i osobowości odbiorców.
- *Wiedza w zakresie prawa* – dotyczy zarówno praw użytkowników i realizatorów programów partyworkerskich, jak i specyfiki funkcjonowania działań pomocowych, w tym ich finansowania (Siudem, 2010).

Reasumując, działalność partyworkerska wymaga przygotowania realizatorów w sferze intelektualno – poznawczej oraz w sferze osobowościowej (cechy i umiejętności). O ile pierwszy czynnik (przygotowanie intelektualno – poznawcze) zwykle nie sprawia większych trudności w szkoleniu partyworkerów, to drugi wymaga znacznie więcej determinacji i zaangażowania w pracę nad sobą.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

To, co może ułatwić Ci pracę z uczestnikami imprezy w klubie, to:

- ✓ Poczucie humoru.
- ✓ Cierpliwość.
- ✓ Stanowczość.
- ✓ Nieoceniać.
- ✓ Entuzjizm i zapał do pracy.
- ✓ Jasne określanie granic między sferą osobistą i zawodową.

W pracy partyworkera niezbędne jest posiadanie określonych kompetencji społecznych, znajomość podstawowych zasad komunikacji interpersonalnej oraz umiejętność radzenia sobie ze stresem. Zostaną one omówione w dalszej części opracowania.

5.1.1. Kompetencje społeczne

Kompetencje społeczne w działalności partyworkerskiej warunkują prawidłowość nawiązywania kontaktu, budowania relacji interpersonalnych oraz współpracy.

Kompetencje społeczne - Złożone umiejętności warunkujące efektywność radzenia sobie w określonego typu sytuacjach społecznych, nabywane przez jednostkę w toku treningu społecznego" (Matczak, 2001, s. 7).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Kompetencje społeczne, które mogą być przydatne w pracy partyworkera to:

- ✓ Empatia.
- ✓ Korzystna autoprezentacja.
- ✓ Zdolność do udzielania wzmocnień społecznych (nagradzania).
- ✓ Komunikacja werbalna i niewerbalna.

Stanowią one podstawę do nawiązywania i utrzymywania relacji z różnymi osobami, np. uczestnikami imprez, czy obsługą lokalu i menadżerami.

Empatia ma dwa aspekty, które w jednakowym stopniu wpływają na jakość relacji interpersonalnych. Pierwszy z nich ma charakter poznawczy i oznacza umiejętność dostrzegania czyjegoś punktu widzenia. Drugi odnosi się do sfery emocjonalnej i oznacza uwzględnianie czyichś uczuć. Ponadto, empatia jest ściśle powiązana ze współpracą, która polega na takim samym braniu pod uwagę celów innych ludzi, jak i swoich własnych. W pracy partyworkera bardzo ważne jest poznanie i uwzględnianie punktu widzenia uczestnika imprezy, np. na temat używania przez niego środków psychoaktywnych.

Zdolność wywierania korzystnego wrażenia na innych (*korzystna autoprezentacja*), pozwala wywołać u partnerów reakcję pożądaną przez siebie i sprzyjającą zaistniałej sytuacji społecznej.

Autoprezentacja - Zachowywanie się w pewien określony sposób tylko po to, by zrobić na innych duże wrażenie, które najpewniej wywoła reakcję taką, jaką osoba chciałaby uzyskać (Szmajke, 1999, s.13). Jest celowym działaniem, które zmierza do wytworzenia w otoczeniu społecznym pożądanego przez jednostkę wizerunku własnej osoby.

Zdolność do udzielania wzmocnień społecznych oznacza umiejętność okazywania innym wsparcia społecznego i przekazywania im pozytywnych sygnałów. Patrząc z perspektywy utrzymywania korzystnych relacji, wpływ *zdolności nagradzania* jest niezwykle istotny. Jest tak ponieważ sprawia on, że inni chętniej utrzymują z nami relacje, podnosi naszą atrakcyjność interpersonalną i umożliwia nam wywieranie większego wpływu na inne osoby.

Komunikacja werbalna i niewerbalna - została omówiona w rozdziale 5.1.2.

Ze względu na specyfikę pracy partyworkera warto się skupić na trzech składnikach kompetencji społecznych takich jak:

- ✓ Kompetencje warunkujące efektywność zachowań w sytuacji ekspozycji społecznej.
- ✓ Kompetencje warunkujące efektywność zachowań w sytuacjach wymagających asertywności.
- ✓ Kompetencje warunkujące efektywność zachowań w sytuacjach interpersonalnych (Matczak, 2001).

Kompetencje warunkujące efektywność zachowań w sytuacji ekspozycji społecznej.

Oznaczają one radzenie sobie w sytuacjach bycia spostrzeganym i ocenianym przez innych. Odgrywają szczególną rolę w pracy zawodowej partyworkera. Każdy człowiek, który znajduje się w sytuacji ekspozycji społecznej, stara się przedstawić siebie w jak najkorzystniejszym świetle. Dostosowuje swój wizerunek do spostrzeganych oczekiwań, wartości, postaw i preferencji odbiorców (Borkowski, 2003). Pomaga w tym, opisana wcześniej, korzystna autoprezentacja.

Partyworker często tworzy swój wizerunek poprzez styl ubierania i zachowywania się. Robi to głównie po to, by być bardziej skutecznym w swojej pracy.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Pamiętaj, że kontakt z uczestnikami imprezy trwa czasami tylko kilka minut. Bardzo ważne jest, żebyś potrafił się tak zaprezentować, by osoby miały ochotę wejść z Tobą w dalszy kontakt, a także czuły się przy Tobie bezpiecznie i swobodnie. Od tego, jak się zaprezentujesz, zależy efektywność Twoich dalszych działań. Zwróć uwagę na swój ubiór, sposób zachowywania się, czy ton głosu.

Kompetencje warunkujące efektywność zachowań w sytuacjach wymagających asertywności

Asertywność

- ✓ zdolność wyrażania emocji pozytywnych i negatywnych,
- ✓ zachowanie, które wyraża własne prawa bez naruszania praw innych ludzi, pomaga w osiągnięciu celów i wolne jest od niepokoju (Sęk, 1988).

Asertywność polega na skutecznym dochodzeniu do ważnych dla jednostki celów życiowych. Jest bardzo istotnym elementem sprzyjającym osiągnięciu sukcesu zarówno na płaszczyźnie zawodowej jak i osobistej jednostki. Ta cecha może pomagać partyworkerowi m.in. zachować granice pomiędzy pracą a życiem osobistym, ułatwić nawiązanie i utrzymywanie rozmowy z inną osobą.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Bądź asertywny! Pamiętaj, że w trakcie imprezy jesteś „w pracy”. Jeżeli ktoś proponuje Ci wzięcie udziału w imprezie (np. napięcie się alkoholu), bądź wypytuje Cię o Twoje prywatne życie – zaprotestuj. Dbaj o zachowanie granic między pracą, a życiem osobistym.

Kompetencje warunkujące efektywność zachowań w sytuacjach interpersonalnych

Ostatnim z omawianych składników kompetencji społecznych jest umiejętność nawiązywania i utrzymywania kontaktów interpersonalnych, co stanowi podstawę w pracy partyworkera. Więcej o nawiązywaniu kontaktu znajduje się w rozdziale IV.

5.1.2. Komunikacja interpersonalna

Prawidłowa komunikacja jest jednym z najważniejszych elementów relacji międzyludzkich, a także niezbędną i fundamentalną sprawnością w zawodach wymagających kontaktu z drugim człowiekiem, np. w zawodzie pracownika socjalnego, streetworkera czy partyworkera (Siudem, 2008a).

Komunikacja - Termin komunikacja wywodzi się od łacińskiego słowa „communicatio” i oznacza łączność, wymianę, rozmowę. W relacji między ludźmi komunikacja to przekaz pewnej informacji (komunikatu) i zdolności do odbioru oraz rozumienia tego przekazu. Często pojęcie to utożsamia się również ze sposobem przekazywania informacji (komunikatów) oraz z relacjami jakie zachodzą podczas ich wymiany (Griffin, 2003, za: Siudem, 2008a).

Prawidłowa komunikacja może być utrudniona przez różne zakłócenia. Na przykład, nie zawsze odbiorca odczytuje przekazany komunikat w takim samym znaczeniu, w jakim nadał go nadawca. Odebrany komunikat na wyjściu jest różny od podanego na wejściu (Siudem, 2008a).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Umiejętności komunikacyjne przydadzą Ci się do:

- ✓ Nawiązywania rozmowy.
- ✓ Przeprowadzenia wywiadu.
- ✓ Udzielenia wsparcia psychicznego.
- ✓ Efektywnego słuchania.
- ✓ Odbierania sygnałów werbalnych i niewerbalnych oraz poprawnej ich analizy i trafnego wyprowadzania wniosków.
- ✓ Współpracy z organizacjami, społecznościami lokalnymi.

Efektywna komunikacja, to również taki sposób mówienia i słuchania, który umożliwia wzajemne zrozumienie, a później rozwiązanie problemów. Jak dowodzą badania na temat komunikacji interpersonalnej, poszczególne kanały przekazu informacji mają zróżnicowany wpływ na kształtowanie ogólnej oceny wypowiedzi (Nęcki, 1996).

Na drodze przekazywania komunikatu mogą wystąpić pewne zakłócenia - zarówno po stronie nadawcy, jak i odbiorcy. Dlatego też w fazie końcowej procesu komunikacji, należy upewnić się zazwyczaj, czy komunikat został właściwie odebrany i czy porozumienie (co do jego treści) zostało osiągnięte.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Rozmawiając z uczestnikiem imprezy, **zwracaj uwagę** nie tylko **na treść** jego komunikatu, ale także na jego **nastrój, odczucia, mimikę twarzy, postawę, czy ruchy**. Bądź uważnym obserwatorem.
- ✓ Ze względu na utrudnione warunki rozmowy w klubie (hałas, nieodpowiednie oświetlenie, obecność innych osób) **upewnij się czy Twój komunikat został właściwie odebrany** przez rozmówcę, a także dopytuj czy dobrze rozumiesz to, co on chce Ci przekazać.

5.1.2.1. Komunikacja werbalna

Komunikacja werbalna oparta jest na słowie. Sprowadza się do przekazywania komunikatów, w których dużą rolę odgrywają takie czynniki, jak:

- ✓ akcent (badania dowiodły, że jest ważniejszy niż treść wiadomości),
- ✓ stopień płynności mowy (świadczy o kompetencji i odpowiedzialności rozmówcy),
- ✓ treść wypowiedzi (jest uzależniona od władzy, związków międzyludzkich, uzależnionych od przyjętego systemu kulturowego) (Nęcki, 1996).

Podczas rozmowy należy koncentrować uwagę na partnerze, na tym co ma do powiedzenia, co się z nim dzieje (np. w sytuacji gdy partyworker podejrzewa lub jest pewien, że jest on pod wpływem środków psychoaktywnych). Aby zapobiec nieporozumieniom, jakie mogą z tego tytułu wyniknąć, konieczna jest umiejętność aktywnego słuchania. Można to osiągnąć stosując różne techniki. Przedstawia je tabela nr 19.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Komunikacja werbalna

- ✓ **Unikaj formułowania ocen**, np. „trzeba być głupim, by sięgać po narkotyki” – może to wywołać agresję u Twojego rozmówcy, bądź doprowadzić do przerwania rozmowy.
- ✓ **Unikaj uogólnień**, np. słów „zawsze”, „nigdy”.
- ✓ Używaj **komunikatów zwrotnych**, dopytuj się, jeżeli czegoś nie rozumiesz, mów jak rozumiesz to, co przed chwilą powiedział Ci rozmówca.
- ✓ Odwołuj się do **przykładów**, np. „W takiej sytuacji jak Twoja, znajdowało się wiele osób, zazwyczaj pomaga im....”
- ✓ **Dobieraj** język, którym się posługujesz do rozmówcy i jego aktualnego stanu. Jak jest pobudzony, mów spokojnie i powoli. Gdy jest agresywny i wybuchowy, mów stanowcze i krótkie komunikaty typu: „Proszę się uspokoić”. Jeżeli Twój rozmówca mało mówi, nie jest chętny do rozmowy, nie naciskaj go, uszanuj jego decyzję.
- ✓ **Stosuj techniki aktywnego słuchania**: klaryfikację, parafrazę, odzwierciedlenie, dowartościowywanie i podsumowania (patrz: tabela 19).

Tabela 19. Techniki aktywnego słuchania

Technika	Formy	Cel stosowania
Klaryfikacja (wyjaśnianie)	Głównie pytania <i>Czy dobrze zrozumiałem, że przyszedłeś do nas, bo chcesz porozmawiać o problemie z narkotykami Twojej koleżanki?</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Okazywanie rozmówcy zainteresowania jego wypowiedzią. ✓ Pozwolenie na wyjaśnienie niejasności. ✓ Uzyskanie większej ilości informacji.
Parafraza	Powtarzanie treści wypowiedzi swoimi słowami. <i>Czy dobrze Cię zrozumiałem, że...</i> <i>Czy chcesz mi powiedzieć, że...</i> <i>Nie jestem pewien, czy dobrze Cię rozumiem. Czy chcesz przez to powiedzieć, że...</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pozwala sprawdzić, czy komunikat został dobrze zrozumiany. ✓ Jest informacją dla nadawcy, że odbiorca słucha i rozumie. ✓ W wypadku niewłaściwej interpretacji daje możliwość wyjaśnienia.
Odzwierciedlanie	Naśladowanie zachowań i emocji rozmówcy. Odzwierciedlać zachowanie rozmówcy można: <ul style="list-style-type: none"> - przyjmując podobną postawę ciała, - używając podobnych gestów - mimiką, - używając zbliżonego tonu głosu i tempa mówienia, - używając podobnego słownictwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pozwala okazać zrozumienie dla odczuć rozmówcy. ✓ Zmniejsza wpływ emocji na proces komunikowania się. ✓ Pozwala na upodobnianie się do rozmówcy.
Dowartościowywanie	Komplementowanie rozmówcy <i>Doceniam to, że chciało Ci się do nas przyjść i zagadać. Sytuacja, o której mówisz, jest naprawdę trudna, ale z tego co mówisz, bardzo dużo zrobiłeś, żeby rozwiązać ten problem.</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Daje rozmówcy poczucie bycia docenianym i satysfakcję, że jego działania są zauważane.
Podsumowanie	Wypunktowanie najważniejszych kwestii, spraw, ustaleń, itp. <i>Z tego co mówiłeś, chciałbyś z jednej strony, dowiedzieć się, czy jesteś uzależniony od narkotyków, ale jednocześnie boisz się pójść do poradni.</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Porządkowanie treści dotychczasowych komunikatów.

Opracowanie na podstawie (Griffin, 2003; Nęcki, 1996).

5.1.2.2. Komunikacja niewerbalna

Jak sama nazwa wskazuje, technika ta nie wymaga słów, a jej waga zależy od tego, jak silnie nadawca jest związany z komunikatem (z tym co chce przekazać) oraz z odbiorcą. „Mowa ciała” odkrywa prawdziwą treść przekazu, to co jest naprawdę ważne.

Ten rodzaj komunikacji jest szczególnie istotny w sytuacjach, gdzie trudno jest rozmawiać, np. hałas w klubie, na dyskotecce. Są sytuacje w których partyworker koncentruje się przede wszystkim na tym co widzi, jak zachowuje się dana osoba i co robi – wówczas komunikacja niewerbalna stanowi cenne i niezwykle złożone źródło informacji.

Do głównych form komunikacji niewerbalnej, ważnych w działaniach partyworkerskich, zalicza się:

- wyraz twarzy rozmówcy – mimika,
- kontakt wzrokowy – jego utrzymywanie lub przerywanie,
- postawa ciała, gesty i inne ruchy ciała (np. odległość od rozmówcy),
- wygląd zewnętrzny rozmówcy,
- niewerbalne aspekty mowy – parajęzyk,
- uśmiech (Nęcki, 1996; Argyle, 2002).

W pracy partyworkera wskazane jest zwracanie uwagi na wyraz twarzy rozmówcy, ponieważ stanowi ona najbardziej wymowny sposób komunikacji niewerbalnej. Na przykład, sposób w jaki uczestnik imprezy mówi poruszając wargami, układ ust i brwi podczas rozmowy, grymas twarzy, wyraz jego oczu - to wszystko świadczy o jego stanie emocjonalnym.

Istotne jest również to, iż zmiany w zakresie mimiki podlegają w dużej mierze świadomej kontroli. Rozmówca poprzez kontrolowanie i panowanie nad mięśniami twarzy można ukrywać niestosowne lub nieakceptowane przez otoczenie reakcje (Dziewiecki, 2000; Knapp i inni, 2000, Melibruda, 2003; Pease, 2001; Thiel, 1995). Wskazane jest, aby partyworker zwracał uwagę na to, czy jego rozmówca próbuje ukryć pewne reakcje czy też jest autentyczny podczas rozmowy.

CZY WIESZ, ŻE...

Twarz jest najbardziej ekspresyjną częścią ciała – odzwierciedla szybko zmieniające się nastroje, reakcje na wypowiedzi i zachowania rozmówcy. Wyraża przede wszystkim uczucia i emocje. Niektóre obszary twarzy są bardziej ekspresyjne niż inne. Bardzo wymowne są okolice brwi, które:

- ✓ całkowicie podniesione wyrażają niedowierzanie,
- ✓ podniesione do połowy - zdziwienie,
- ✓ stan normalny - bez komentarza,
- ✓ do połowy obniżone - zakłopotanie,
- ✓ całkowicie obniżone - złość.

Podobną siłę ekspresji ma okolica ust. Zmiana położenia kącików ust wyraża stany od zadowolenia - podniesione, do przygnębienia - opuszczone.

W pracy partyworkera, ważna jest umiejętność nawiązywania i utrzymywania kontaktu wzrokowego z rozmówcą. Czasami zdarza się, że człowiek chce ukryć swoje niezadowolone, rozczarowanie lub żal i wymusza uśmiech na swojej twarzy. Ktoś obserwując go z pewnej odległości może nie dostrzec, że to gra, ale spoglądając w jego oczy prawie zawsze odkryje prawdę. Wynika to z powszechnego przekonania i faktu, że oczy nigdy nie kłamią i są „zwierciadłem naszej duszy” (Knapp i inni, 2000). Partyworker powinien starać się nie unikać kontaktu wzrokowego, gdyż może to zostać odebrane przez jego rozmówcę jako objaw znudzenia albo braku szczerości. Z drugiej jednak strony, wskazane jest, aby partyworker nie przesadzał i nie wpatrywał się w rozmówcę bezustannie, gdyż może mu to utrudniać komunikowanie się.

Niemal każdej rozmowie towarzyszą gesty i inne ruchy ciała. Podczas rozmowy ludzie bardzo często pomagają sobie kreśląc rękoma w powietrzu różne kształty, kiwają głową, drapią się za uchem, uderzają się w piersi, zaciskają pięści, grożą palcem, itp. Każdy z tych gestów ma swoje znaczenie. Stanowią one w ten sposób nieodłączny element procesu porozumiewania się oraz ważne dopełnienie komunikacji werbalnej (Thiel, 1995; Pease, 2001). Zwracanie uwagi na gesty rozmówcy, może partyworkerowi ułatwić komunikowanie się z różnymi osobami np. z uczestnikami imprezy czy współpracownikami.

W pracy partyworkera, przydatne może być zwracanie uwagi na postawę ciała rozmówcy. Powszechnie uważa się, że osoby otwarte i pewne siebie przyjmują postawę swobodną, a nawet nieco ekspansywną, stoją z prosto uniesioną głową. Natomiast postawa ciała, z głową pochyloną do przodu i rękami złożonymi lub kurczowo coś trzymającymi, oznacza przede wszystkim niepewność i uległość (Pease, 2001).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Rozmawiając z uczestnikiem imprezy zwracaj uwagę na:

- ✓ Jego **wyraz twarzy** – dzięki temu możesz wnioskować o tym, jak zostałeś odebrany, jakie emocje wzbudziłeś, a także, czy osoba jest zainteresowana dalszym kontaktem z Tobą.
- ✓ Utrzymywanie **kontaktu wzrokowego** – może to ułatwić komunikację. Jeżeli twój rozmówca „ucieka wzrokiem” zastanów się, co to może znaczyć – może nie czuje się swobodnie w kontakcie z Tobą.
- ✓ **Gesty i inne ruchy ciała** – zarówno rozmówcy jak i własne. Pamiętaj, że:
 - odpowiednio dobrane i stosowane gesty oraz inne ruchy ciała pomagają w rozumieniu przekazywanych komunikatów i ułatwiają komunikację,
 - nie należy rezygnować z gestykulowania, ale też nie należy go nadużywać, bo może to doprowadzić do przerywania kontaktu,
 - gesty powinny być dostosowane do wypowiedzianych słów, w innym przypadku mogą doprowadzić do rozdzwienku między tym, co mówi rozmówca, a tym, co pokazuje, czyniąc komunikat niezrozumiałym i niejasnym.
- ✓ **Kontakt fizyczny** – W pracy partyworkera nie zaleca się stosowania kontaktu dotykowego, a nawet uważa się taką formę kontaktu za niedopuszczalną!

W pracy partyworkera, warto zwracać uwagę na takie elementy komunikacji jak: intonacja i barwa głosu rozmówcy, jego tempo i rytm mówienia, sposób akcentowania odczuć i emocji. Dzięki temu, partyworker może np. lepiej dopasować swoje tempo i rytm mówienia do możliwości rozmówcy.

W komunikacji niewerbalnej bardzo ważny jest uśmiech. Może on być miły, zachęcający, ciepły, nieśmiały albo ironiczny, złośliwy, ośmieszający, lekceważący. Partyworker poprzez uśmiech, może wpływać na nawiązanie, podtrzymanie lub zakończenie komunikacji.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

Rozmawiając z uczestnikiem imprezy zwracaj uwagę na:

- ✓ Swoją **postawę ciała** – wskazane jest przyjmowanie postawy otwartej, zachęcającej do nawiązania kontaktu i ułatwiającej komunikację.
- ✓ **Odległość** między wami – dopasowuj ją, odsuwając się lub przesuając bliżej do rozmówcy w zależności od aktualnej sytuacji, emocji, jakie pojawiają się podczas komunikacji, czy ze względu na czynniki zewnętrzne, np. obecność innych osób, czy głośną muzykę.
- ✓ Twój **wygląd zewnętrzny** – wizerunek jaki tworzysz (fryzura, ubiór, higiena) może ułatwiać lub utrudniać nawiązanie kontaktu i rozmowę.
- ✓ **Intonację i barwę głosu, tempo i rytm mówienia** rozmówcy – dzięki temu możesz odkryć, jakie emocje mu towarzyszą i co chce Ci przekazać. Manipulując własnym głosem możesz dostosować się do rozmówcy i podkreślać znaczenie wypowiedzianych przez siebie słów.

Komunikowanie się jest jednym z najbardziej skomplikowanych zachowań do jakich zdolny jest człowiek. Dlatego też występują pewne trudności w porozumiewaniu się z innymi osobami. Dla jednych te trudności są niewielkie, ale zdarza się, że osoba ma poważne problemy w komunikowaniu się, co może prowadzić do agresji, konfliktów czy izolacji danej jednostki.

Szczególnie jest to istotne w pracy partyworkera, gdzie nawiązanie i utrzymanie kontaktu z osobą, np. będącą pod wpływem środków psychoaktywnych może być trudne. Stąd znajomość barier komunikacyjnych może ułatwić nawiązanie kontaktu oraz budowanie relacji pomiędzy partyworkerem a uczestnikiem imprezy w klimacie bezpieczeństwa.

Do barier w komunikowaniu się najczęściej zalicza się:

- ✓ *Subiektywne spostrzeganie rzeczywistości* – Każda osoba patrząc na siebie i świat dookoła, interpretuje i przeżywa go w odmienny, subiektywny sposób.

- ✓ *Błędna forma wypowiedzi* – Występuje wtedy, gdy jeden z rozmówców narzuca określony rodzaj relacji czy więzi, nieakceptowany przez drugą stronę.
- ✓ *Zaburzona koncentracja uwagi* – Gdy jedna ze stron nadmiernie koncentruje się na tylko jednym aspekcie komunikacji (na przykład tylko na sobie lub tylko na rozmówcy, czy tylko na treści komunikatu) zapominając o innych.
- ✓ *Komunikacja równoległa* – Sytuacja, w której obie strony próbują się wzajemnie przekonać, jednocześnie nie reagując na to, co przekazuje i przeżywa partner komunikacji. Prowadzi to do zaostrzenia konfliktu.
- ✓ *Subiektywne przypisywanie odpowiedzialności* – Rozmówcy inaczej interpretują przyczyny konfliktu i zazwyczaj nawzajem obarczają się odpowiedzialnością za dany problem.
- ✓ *Komunikacja paradoksalna* – Gdy w sposób werbalny lub niewerbalny jeden z partnerów przekazuje sprzeczne komunikaty drugiej stronie (Dziewiecki, 2000).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ Rozwijaj i udoskonalaj swoje umiejętności interpersonalne poprzez m.in. uczestnictwo w szkoleniach dla partyworkerów.
- ✓ Jednocześnie zwracaj uwagę na to, że nadmierne nastawienie na kontrolę i panowanie nad wszystkim co się robi i czuje, jak również nad tym co inni myślą i czują, może przeszkadzać w nawiązaniu swobodnych i spontanicznych kontaktów z innymi ludźmi.

5.1.3. Radzenie sobie ze stresem

Praca partyworkera niewątpliwie należy do stresujących. Jest to związane między innymi ze specyfiką pracy w klubie czy podczas imprez plenerowych, gdzie partyworker spotyka się z różnymi, nieznanymi osobami, często będącymi pod wpływem środków psychoaktywnych (Siudem, 2008b).

W obrębie badań nad stresem, obszerny kierunek rozważań dotyczy zagadnień związanych z procesem *copingu* czyli radzenia sobie z napięciem psychicznym. Szczególne miejsce zajmuje koncepcja R. Lazarusa i S. Folkman.

Radzenie sobie ze stresem (coping)

Lazarus i Folkman definiują radzenie sobie ze stresem jako poznawcze i behawioralne wysiłki skierowane na opanowanie, zredukowanie lub tolerowanie zewnętrznych i wewnętrznych żądań, które oceniane są przez jednostkę jako obciążające lub przekraczające możliwości sprostania im.

Zachowanie, które wyraża własne prawa bez naruszania praw innych ludzi, pomaga w osiągnięciu celów i wolne jest od niepokoju (Sęk, 1988).

Poza tym, R. Lazarus i S. Folkman wyróżnili dwie funkcje radzenia sobie ze stresem:

- ✓ *instrumentalną/zadaniową* – skierowana jest na przywrócenie pożądanej relacji jednostki z otoczeniem; są to reakcje zmierzające do zmiany, osłabienia lub usunięcia źródła stresu;
- ✓ *samoregulacji emocji* – minimalizacja negatywnych emocji i napięcia, powstałych wskutek zagrożenia.

Pierwsza funkcja służy poprawie sytuacji na lepsze, albo poprzez zmianę własnego zachowania, albo poprzez zmianę otoczenia. Druga funkcja polega na opanowywaniu emocji w taki sposób, aby nie wymknęły się spod kontroli i nie załamały odporności psychicznej ani też nie utrudniły relacji, kontaktów z innymi ludźmi.

Partyworkerzy w swojej pracy stosują obydwie funkcje radzenia sobie ze stresem. Funkcja zadaniowa występuje wtedy, gdy np. dążą do zmiany zachowania uczestnika imprezy, będącego pod wpływem narkotyków, tak aby nie zagrażał sobie i innym osobom. Funkcja samoregulacji emocji dotyczy kontroli emocji przez partyworkera, np. w sytuacjach kryzysowych, związanych z zagrożeniem zdrowia i życia jego lub osób, z którymi pracuje.

Problematyką radzenia sobie ze stresem zajmowali się również N. S. Endler i J. D. A. Parker, którzy wyodrębnili trzy style radzenia sobie ze stresem: skoncentrowany na zadaniu, skoncentrowany na emocjach oraz skoncentrowany na unikaniu (Strelau, Jaworowska i in, 2005).

Styl skoncentrowany na zadaniu to radzenie sobie ze stresem, polegające na podejmowaniu działań zaradczych. Jest to podejmowanie wysiłków zmierzających do rozwiązania problemu poprzez poznawcze przekształcenia lub próby zmiany sytuacji. Główny nacisk jest położony na zadanie.

Styl skoncentrowany na emocjach charakteryzuje się takimi zachowaniami w sytuacji stresowej jak: koncentrowanie się na sobie i własnych przeżyciach emocjonalnych (złości, poczuciu winy i napięciu), myślenie życzeniowe, fantazjowanie. Działania podejmowane w ramach tego stylu mają na celu zmniejszenie napięcia emocjonalnego związanego z sytuacją stresową, choć w rzeczywistości mogą prowadzić do efektów odwrotnych.

Styl skoncentrowany na unikaniu jest stylem charakterystycznym dla osób, które w sytuacjach stresowych wykazują tendencję do wystrzegania się myślenia, przeżywania i doświadczania tej sytuacji. Styl ten może przybierać dwie formy: angażowanie się w czynności zastępcze oraz poszukiwanie kontaktów towarzyskich (Strelau, Jaworowska i in, 2005).

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

- ✓ W pracy partyworkera wskazane jest stosowanie **stylu skoncentrowanego na zadaniu**, czyli podejmowanie takich działań, aby np. rozwiązać problem czy podjąć działania zaradcze.
- ✓ **Styl skoncentrowany na emocjach** również może być wykorzystywany przez partyworkerów, np. po to by zmniejszyć napięcie emocjonalne w sytuacjach kryzysowych.
- ✓ Natomiast **styl skoncentrowany na unikaniu** może utrudniać, a nawet uniemożliwiać pracę partyworkera.

Należy podkreślić, iż różne osoby w odmienny sposób reagują na tę samą sytuację. To, co dla jednej osoby nie stanowi żadnego problemu, dla drugiej może być bardzo trudne i może wywoływać napięcie. Każdy człowiek jest inny i ma inne doświadczenia życiowe (osobiste i zawodowe) i dlatego reakcja na daną sytuację jest różna i pośrednio związana z indywidualnymi możliwościami człowieka.

W procesie radzenia sobie ze stresem, najważniejsze jest to, aby uświadomić sobie, że:

- ✓ Stres jest normalną reakcją związaną z funkcjonowaniem w świecie i życiu.
- ✓ Stres mobilizuje organizm do działania. W początkowej fazie stresu funkcjonujemy lepiej i efektywniej.
- ✓ Stresu nie należy się bać ani zaprzeczać jego istnieniu. Należy nauczyć się z nim żyć i podejmować skuteczne sposoby radzenia.

PODSUMOWANIE

Predyspozycje i umiejętności sprzyjające wykonywaniu pracy partyworkera

- ✓ Predyspozycje i umiejętności ułatwiające pracę partyworkera to:
 - **Kompetencje społeczne** (a szczególnie: empatia, korzystna autoprezentacja, zdolność do udzielania wzmocnień społecznych, asertywność oraz umiejętność nawiązywania kontaktów interpersonalnych).
 - **Umiejętności komunikacyjne** (werbalne i niewerbalne).
 - **Umiejętność radzenia sobie ze stresem** (a szczególnie styl skoncentrowany na zadaniu).
- ✓ **Komunikację werbalną** mogą usprawnić **techniki aktywnego słuchania**, takie jak: parafraza, odzwierciedlanie, klaryfikacja, dowartościowywanie i podsumowanie.
- ✓ **Komunikacja niewerbalna** stanowi cenne źródło informacji o jednostce oraz wywiera istotny wpływ na przebieg procesu komunikacji interpersonalnej. Istotne jest, aby była stosowana umiejętnie, z zachowaniem umiaru i rozsądku.

5.2. Zagrożenia i etyczne aspekty partyworkingu

Praca z drugim człowiekiem, oparta o kontakt i relacje, jest wyjątkowo złożonym procesem. Oprócz satysfakcji związanej z pomaganiem innym niesie ona ze sobą również wiele niebezpieczeństw, związanych, np. z zagrożeniem zdrowia, życia czy podejmowaniem ryzyka.

Ryzyko w pracy partyworkera wynika przede wszystkim:

- ✓ ze **specyfiki miejsca i czasu pracy** (np. praca w miejscach używania środków psychoaktywnych, podejmowanie działań w warunkach wieczornych, a nawet nocnych),
- ✓ ze **specyfiki odbiorców jego usług** (np. zagrożenia ze strony osób będących pod wpływem substancji psychoaktywnych, wykazujących zachowania problemowe, będących w sytuacji zagrożenia życia).

W pracy partyworkera istnieje duże prawdopodobieństwo wystąpienia niepożądanych zdarzeń, związanych z wykonywaną pracą, takich jak:

- ✓ Praca może powodować straty psychiczne (np. wysoki poziom stresu i trudności w poradzeniu sobie z nim; niepewność co do efektywności podejmowanych działań, zmęczenie oraz urazy psychiczne).
- ✓ Mogą wystąpić niekorzystne skutki zdrowotne (urazy fizyczne, dolegliwości somatyczne) w wyniku zagrożeń zawodowych, występujących w środowisku pracy (różnorodne miejsca pracy) lub sposobu wykonywania pracy (praca z człowiekiem w sytuacji kryzysowej).
- ✓ Wypalenie zawodowe (występuje najczęściej w zawodach pomocowych, do których należy praca partyworkera) oraz uczucia blokujące takie jak: bezsilność, frustracja, brak właściwych granic w pomaganiu, bezradność, poczucie niesprawiedliwości nieprofesjonalne pomaganie,
- ✓ Nieprzestrzeganie procedur higienicznych i BHP oraz ich lekceważenie.

DO WYKORZYSTANIA W PRAKTYCE!

W razie jakiegokolwiek niebezpieczeństwa, zwróć się po pomoc do obsługi lokalu, czy innych partyworkerów dyżurujących w klubie.

Poza tym, partyworker zawsze powinien dbać o to, aby wykonywać swoją pracę w sposób etyczny i moralny, z poszanowaniem wszelkich zasad etycznych.

W literaturze brak jest opracowanego kodeksu etycznego partyworkera. Najczęściej zajmując się kwestiami etycznymi w tego typu pracy, autorzy odwołują się do zasad etyki w zawodzie pracownika socjalnego (Białożyty, 2014). Opracowywane standardy

etyczne odnoszą się zazwyczaj do ogólnych zasad świadczenia pracy socjalnej, jakimi są:

- ✓ akceptacja klienta,
- ✓ afirmacja indywidualności klienta,
- ✓ celowe wyrażanie uczuć i odczuć,
- ✓ postawa nieoceniająca,
- ✓ obiektywizm,
- ✓ kontrolowanie własnego zaangażowania emocjonalnego,
- ✓ samostanowienie,
- ✓ dostęp do zasobów,
- ✓ poufność (Kawula, 2004; Dominiak, 2005).

Kierując się zasadami etycznymi w swojej pracy, partyworker powinien:

- ✓ zawsze dbać o to, aby wykonywać swoją pracę w sposób etyczny i moralny,
- ✓ zachowywać odpowiedni dystans pomiędzy sobą a osobą, której świadczy pomoc,
- ✓ zachowywać równowagę pomiędzy udzielaniem pomocy w sposób profesjonalny a partnerskimi relacjami,
- ✓ nie wchodzić z klientami w prywatne relacje,
- ✓ w miarę możliwości włączać osobę w inne formy pomocy,
- ✓ chronić prywatność swoją i klientów,
- ✓ nie pracować pod wpływem substancji psychoaktywnych,
- ✓ nie przyjmować od klientów żadnych upominków, również w formie napojów bezalkoholowych,
- ✓ nie posługiwać się stereotypami (nie ulegać pierwszemu wrażeniu), unikać szufladkowania, etykietowania,
- ✓ w trakcie pracy nie uczestniczyć w zabawie w klubie, nie zostawać też w klubie po dyżurze.

PODSUMOWANIE

Zagrożenia i etyczne aspekty partyworkingu:

- ✓ Ryzyko w pracy partyworkera może wynikać zarówno ze specyfiki miejsca, jak i specyfiki odbiorców jego usług.
- ✓ Partyworkera powinno cechować **wysokie morale zawodowe i osobiste**. Jest on zobowiązany do poszanowania godności klienta i jego prawa do samostanowienia oraz równego traktowania klientów bez względu na wiek, płeć, stan cywilny, orientację seksualną, narodowość, wyznanie, przekonania polityczne, stan zdrowia, rasę, kolor skóry oraz inne preferencje.

5.3. Portret partyworkera

Analizując profil zawodowy partyworkera warto postawić pytanie: Jakie cechy powinien posiadać „dobry” partyworker? Jakie cechy osobiste i umiejętności są niezbędne w jego pracy? Po zapoznaniu się z literaturą (Białożył, 2014; Bielecka, 2005 i 2014; Schluz, 2014; Siudem, 2008; Siudem, 2012; Szewczyk, 2015) oraz na podstawie badań własnych (wywiadów z partworkerami), można przyjąć, iż w pracy partyworkera przede wszystkim ważne są:

- ✓ cechy osobowości,
- ✓ postawa osobista,
- ✓ kompetencje zawodowe,
- ✓ umiejętności interpersonalne.

Wskazane jest, aby posiadał on właściwe kwalifikacje będące połączeniem wiedzy, umiejętności i postaw warunkujących efektywność działania. Wyróżnić można dwie podstawowe kategorie kompetencji zawodowych:

- *Kompetencje twarde* – należą do nich umiejętności oraz zdolności do wykonywania określonych zadań lub działalności. Dotyczą one posiadania specjalistycznej wiedzy i konkretnych umiejętności, które można nabyć w procesie edukacji, szkolenia.
- *Kompetencje miękkie* – należą do nich cechy osobiste, wpływające na interakcje jednostki, wydajność jej pracy i perspektywy kariery. Odnoszą się one do umiejętności danej osoby w zakresie efektywnego współdziałania ze współpracownikami i klientami. Mają zastosowanie zarówno w pracy, jak i poza nią.

Do kompetencji miękkich, wskazanych w zawodzie partyworkera, zaliczyć można:

1. *Umiejętność nawiązywania kontaktu i budowania relacji* - partyworker powinien umieć nawiązać kontakt z innymi osobami, dopasować się do sposobu i stylu komunikacji odbiorcy. Budować długotrwałe relacje oparte na dobrej współpracy z klientami. Umieć słuchać, jednocześnie zadając trafne pytania i „podążać” za rozmówcą. Istotne jest również przełamywanie nieufności ze strony klientów, co wymaga od partyworkera bardzo dużej cierpliwości, a jednocześnie konsekwentnej odpowiedzialności za wypowiedane słowa. Niezbędna jest zatem znajomość zasad prawidłowej komunikacji interpersonalnej (werbalnej i niewerbalnej).
2. *Umiejętność zachęcania/motywowania do zmiany* – wskazane jest, aby partyworker potrafił zachęcić i zmotywować innych do pozytywnych zmian w swoim życiu.
3. *Umiejętność rozwiązywania problemów i podejmowania racjonalnych decyzji* – w pracy partyworkera niezbędna jest umiejętność szybkiej i trafnej oceny sytuacji, w której się znajduje oraz umiejętność oceny sytuacji klienta. Ważne jest, aby posiadał on umiejętność podejmowania racjonalnych decyzji, znał różne opcje rozwiązania problemów, z którymi zmagają się jego klienci. Pomaga w tym kreatywność czyli zdolność do twórczego rozwiązywania problemów.

4. *Umiejętność planowania i organizacji pracy* – w pracy partyworkera jest to bardzo ważna umiejętność, ponieważ umożliwia efektywne wykorzystanie czasu pracy. Dzięki temu partyworker pracuje skutecznie i nie potrzebuje kontroli ze strony innych osób.
5. *Umiejętność współpracy* – partyworker powinien potrafić nawiązywać pozytywne relacje nie tylko z osobami, którym pomaga, ale też z osobami z różnych instytucji i organizacji. Niezwykle ważna jest umiejętność współpracy w zespole.
6. *Umiejętność asertywnego zachowania się* – w pracy partyworkera ważna jest znajomość i kontrola własnych emocji oraz umiejętność oceny stanu emocjonalnego drugiej osoby. Istotne jest również poszanowanie praw innych, umiejętność obrony własnych granic oraz jasne rozdzielenie sfery osobistej i zawodowej. Partyworker pomaga też innym dostrzec i szanować podstawowe prawa ludzi.
7. *Wartości i etyka* – partyworker powinien stosować się do zasad moralnych i etycznych, obowiązujących w zawodach pomocowych.
8. *Modelowanie zachowań* – modelowanie pozytywnych postaw przez partyworkerów – warunkiem nabywania nowego zachowania przez klientów jest skupienie uwagi na zachowaniu modelu (w tym przypadku partyworkera), zapamiętanie tego zachowania i wypróbowanie go we własnym działaniu.
9. *Umiejętności praktyczne* – w pracy partyworkera istotna jest znajomość zasad pomocy przedmedycznej, np. opatrywania ran czy znajomość zasad RKO (reanimacji krążeniowo-oddechowej).

PODSUMOWANIE

Portret partyworkera

Partyworker powinien dążyć do doskonalenia swoich umiejętności interpersonalnych i kompetencji zawodowych, które umożliwią mu bardziej efektywną i skuteczną pomoc swoim klientom.

5.4. Zakres szkolenia kandydatów do działalności partyworkerskiej

Na podstawie informacji zawartych w tym opracowaniu, ze szczególnym uwzględnieniem rozdziału piątego, zawierającego charakterystykę partyworkerów pod względem ich niezbędnych umiejętności oraz predyspozycji do pracy, skonstruowano propozycję zakresu treści oraz umiejętności, które powinny być uwzględnione w programie szkoleń partyworkerów. Zapewniają one profesjonalizm działań. Są jednak opisane na tyle ogólnie, by nie ograniczać inwencji twórczej autorów programów oraz umożliwić ich dostosowanie do specyfiki środowisk lokalnych.

Poniżej zaprezentowano bloki szkoleniowe wraz z tematami szkoleń, mające na celu ukazanie zakresu wiedzy, umiejętności i kompetencji partyworkerów. Pominięto opisy zajęć oraz formy ich realizacji, gdyż wykracza to poza zakres tej publikacji.

I. Blok. **Zawiera wiedzę ogólną.** Definiowane jest pojęcie partyworkingu, rodzaje działań, zakres oraz przykłady programów. Ważne jest dokonanie analizy miejsc oraz imprez, szczególnie zagrożonych ze względu na używanie substancji psychoaktywnych oraz prawnych uwarunkowań prowadzenia partyworkingu.

Przykładowe tematy szkolenia:

1. Przegląd działań i programów typu partyworking w Polsce i na świecie.
2. Rodzaje oraz specyfika imprez i miejsc objętych partyworkingiem.
3. Specyfika działań typu „outreach” – partyworking jako redukcja szkód oraz profilaktyka.
4. Prawne uwarunkowania partyworkingu.

II. Blok. Istotą tej części szkolenia jest przekazanie **wiedzy na temat substancji psychoaktywnych**, najczęściej używanych w sytuacjach imprez oraz w klubach, pubach, dyskotekach, w określonym środowisku socjokulturowym oraz o ich użytkownikach. Ważne jest wyeksponowanie zależności pomiędzy typem użytkownika, jego cechami osobowościowymi, a rodzajem używanych substancji oraz stylem ich zażywania.

Przykładowe tematy szkolenia:

1. Klubowe substancje psychoaktywne – rodzaje, rozpowszechnienie, specyfika działania, sposób używania.
2. Psychospołeczna charakterystyka uczestników imprez.
3. Czynniki ryzyka używania substancji psychoaktywnych na imprezach.
4. Społeczno-kulturowe determinanty używania substancji psychoaktywnych.

III. Blok. Ta część szkolenia ma za celu dostarczenie wiedzy i umiejętności niezbędnych do **prawidłowego wkomponowania działań partyworkerskich w strukturę środowiska lokalnego** oraz w jego dotychczasowe zadania, realizowane w zakresie przeciwdziałania narkomanii. Ważnym elementem tej części jest zaprezentowanie konieczności oraz form współpracy międzyinstytucjonalnej, w tym z władzami lokalnymi oraz metod diagnozy środowiska.

Przykładowe tematy szkolenia:

1. Struktura środowiska lokalnego a formy współpracy międzyinstytucjonalnej.
2. Metody diagnozy zagrożeń w środowisku lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc rekreacji i wypoczynku.
3. Określanie obszarów działań typu partyworking w odniesieniu do lokalnych programów przeciwdziałania narkomanii.

IV. Blok. Ta część szkolenia ma nauczyć **jak profesjonalnie skonstruować program partyworkerski**. Tematy szkolenia uporządkowane zostały zgodnie z klasyczną strukturą programu profilaktycznego. Ważne jest odpowiednie dobranie zajęć szczegółowych. Często, jak można przewidzieć, będzie to nawet kilka zajęć do jednego tematu, tak jak w przypadku zastosowania koncepcji naukowych, czy analizy form działań partyworkerskich. Blok ten może się zakończyć skonstruowaniem konkretnego, rzeczywistego programu w całości.

Przykładowe tematy szkolenia:

1. Zastosowanie wyników badania środowiska, jako uzasadnienia planowanych działań.
2. Cele programu typu partyworking oraz ich formułowanie.
3. Beneficjenci programu – bezpośredni, pośredni, wspierający i inni – techniki wyodrębniania grup beneficjentów.
4. Koncepcje naukowe, jako podstawa programów partyworkerskich.
5. Formy oddziaływań w programach partyworkerskich – dobór i analiza. Pomocę stosowanie w pracy partyworkerskiej.
6. Realizatorzy – wiedza, umiejętności, kompetencje.
7. Efekty oraz dodatkowe korzyści z realizacji programu.
8. Monitoring i ewaluacja programu – rodzaje, metody, narzędzia, sposób przeprowadzenia.
9. Koszty realizacji programu oraz źródła finansowania.

V. Blok. Ta ostatnia część szkolenia ma głównie **formę treningową**. Dotyczy umiejętności niezbędnych w pracy partyworkera. Warto jest zadbać o zorganizowanie zajęć w formie warsztatowej, dotyczących bezpośredniego kontaktu z klientem, rozmowy motywującej, prowadzenia zajęć szkoleniowych. Ważnym elementem tej części powinno być przekazywanie wiedzy i umiejętności w zakresie ratownictwa przedmedycznego. Dobrze jest również zorganizować staż objęty superwizją.

Przykładowe tematy szkolenia:

1. Trening kontaktu z klientem, w tym np. praca nad oporem, rozmowa motywująca.
2. Trening prowadzenia szkoleń.
3. Trening ratownictwa przedmedycznego.
4. Staż na imprezach lub w klubach objęty superwizją.

Od organizatora szkolenia zależeć będzie, jaką formą sprawdzenia wiedzy i umiejętności go zakończyć. Konieczne jest również opracowanie zajęć szczegółowych, które w zależności od potrzeb mogą nawet wykraczać poza przedstawiony tutaj zakres. Wiele zależeć będzie od poziomu wiedzy oraz doświadczeń uczestników szkolenia. Sugeruje się jednak by, ze względu na odpowiedni poziom profesjonalizmu działań partyworkerskich, ostateczny zakres wiedzy, umiejętności i kompetencji osób kończących szkolenie, nie był mniejszy niż opisany w tym opracowaniu.

Zakres oraz specyfikę tych działań pomogą również wyznaczyć standardy, zaprezentowane w ostatniej części tego opracowania, będące jednocześnie formą podsumowania przedstawionych w poszczególnych rozdziałach treści.

Bibliografia:

- Argyle, M. (2002). *Psychologia stosunków międzyludzkich*. Warszawa: PWN.
- Białożył, K. (2014). Streetworking jako metoda działania pracownika socjalnego. *Roczniki Teologiczne*, Tom LXI, zeszyt 1.

- Bielecka, E. (2014). Pedagogika podwórkowa, pedagogika ulicy, streetworking: analiza porównawcza. *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa* nr 1, 219-232.
- Bielecka, E. (red.), (2005). *Streetworking – teoria i praktyka*. Warszawa: WEMA.
- Borkowski, J. (2003). *Podstawy psychologii społecznej*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Cialdini, R. B., Neuberg, S. L., Kenrick, D. T. (2002). *Psychologia społeczna*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Dominiak, T. (2005). Etyka pracownika socjalnego w działaniu: ethos i profesjonalizm. *Praca Socjalna*, nr 1.
- Dz. U. z 2018 r. poz. 227 - *Klasyfikacja zawodów i specjalności*.
- Dziewiecki, M. (2000). *Psychologia porozumiewania się*. Kielce: Wydawnictwo Jedność.
- Griffin, E. (2003). *Podstawy komunikacji społecznej*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Heszen – Niejodek, I. (2000). Teoria stresu psychologicznego i radzenia sobie. [W.] Strelau J. (red.), *Psychologia Podręcznik akademicki. T. 3 Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Jakubowska, U. (1996). Wokół pojęcia "kompetencje społeczne" - ujęcie komunikacyjne. *Przegląd psychologiczny*, 39. 29-40.
- Kawula, S. (2004). *Człowiek w relacjach socjopedagogicznych*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”.
- Knapp ,M.L., Hall, J. A. (2000). *Komunikacja niewerbalna w interakcjach międzyludzkich*. Wrocław: ASTRUM.
- Kożuszniak, B., Adamiec, M. (1993). *21 stopni do sukcesu*. Warszawa: Agencja Wydawniczo - Księgarska KS.
- Matczak, A. (2001). *Kwestionariusz kompetencji społecznych. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.
- Melibruda, J. (2003). *Ja, ty, my. Psychologiczne możliwości ulepszania kontaktów międzyludzkich*. Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia PTP.
- Nęcki, Z. (1996). *Atrakcyjność wzajemna*. Kraków: Wydawnictwo Profesjonalne Szkoły Biznesu.
- Oleś, M. (1998). *Asertywność u dzieci*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Pease, A. (2001). *Mowa ciała*. Kielce: Wydawnictwo JEDNOŚĆ.
- Riggio, R.E. (1986). Assessment of basic social skills (649-660). *Journal of Personality and Social Psychology*, 51.

- Sęk, H. (1988). Rola asertywności w kształtowaniu zdrowia psychicznego. Ustalenia teoretyczne i metodologiczne. *Przegląd Psychologiczny* 3, 790.
- Siudem, A. (2008a). Prawidłowa komunikacja – ważny aspekt pracy socjalnej. *Poradnik dla pracowników socjalnych*. Zamość. Miejskie Centrum Pomocy Rodzinie w Zamościu. 25-39.
- Siudem, A. (2008b). Style radzenia sobie ze stresem a wybrane cechy osobowości. *Annales*. Lublin: Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J. Vol. XX. 29-39.
- Siudem, I. (2010). Kompetencje zawodowe kadry a skuteczność programów profilaktycznych. [W:] Bartkowicz Z., Węgliński A., Lewicka A. (red.), *Powinności i kompetencje w wychowaniu osób niedostosowanych społecznie*. Lublin. Wydawnictwo UMCS.
- Strelau, J. (2000). *Psychologia. Podręcznik akademicki*. Tom 3, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Strelau, J., Jaworowska, A., Wrześniewski, K., Szczepaniak, P. (2005). *Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia PTP.
- Szczepaniak, P., Strelau, J., Wrześniewski, K. (1996). Diagnoza stylów radzenia sobie ze stresem za pomocą polskiej wersji kwestionariusza CISS Endlera i Parkera. *Przegląd Psychologiczny* 39, 1.
- Szewczyk, A. (2015). Partyworking Jako Odmiana Streetworkingu. Refleksyjny Dyskurs Praktyka, *Roczniki Teologiczne*, Tom LXII, zeszyt 1.
- Szluz, B. (2014). Streetworking jako nowa forma interwencji i pracy z osobami wykluczonymi społecznie, *Seminare* 35, nr 2, 102.
- Szmajke, A. (1999). *Autoprezentacje*. Olsztyn: Ursa – Consulting.
- Sztuki, J. (2012). Innowacje w środowiskowych programach profilaktycznych. Partyworking. [W:] Urban B., Konopczyński M. (red.), *Profilaktyka i Probacja w środowisku lokalnym*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. 404-407.
- Thiel, E. (1995). *Mowa ciała*. Wrocław: Wydawnictwo Luna.
- Zaleśkiewicz, T. (2005). *Przyjemność czy konieczność. Psychologia spostrzegania i podejmowania ryzyka*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Zuckerman, M. (2000). Are you a risk taker? *Psychology Today*. Nov./Dec., 52-56.

ROZDZIAŁ VI. Podsumowanie

Wprowadzenie

Przyjęcie określonych standardów w danej dziedzinie ma zazwyczaj na celu wdrożenie sprawdzonych reguł postępowania, gwarantujących osiągnięcie oczekiwanych rezultatów. Standard nie odnosi się do samego celu działania, służy bardziej opisaniu sposobów prowadzących do jego osiągnięcia.

W przypadku działań partyworkerskich standardy nigdy nie zostały opisane, sformułowane, czy zweryfikowane – co jednak nie oznacza, że nie istnieją. W niniejszym opracowaniu zaprezentowano dużą ilość metod, technik i narzędzi pracy, które w różnych kręgach osób uznawane są za właściwe oraz skuteczne. Mówiąc o kręgach osób, należy mieć na uwadze źródła informacji wykorzystanych podczas tworzenia tego poradnika. Była to analiza literatury zawierająca opisy tego typu działań (w Polsce i za granicą), drugim źródłem byli przedstawiciele organizacji realizujących partyworking w Polsce. Trzecim źródłem informacji byli przedstawiciele samorządów lokalnych, formułujący przede wszystkim własne oczekiwania w tym zakresie.

Analiza tych informacji pozwoliła na stwierdzenie, że problemem jest bardziej zdefiniowanie (nazwanie), zebranie i uporządkowanie standardów, niż ich brak. Przykładem takiego stanu rzeczy są wypowiedzi realizatorów programów partyworkerskich. Na przykład niektórzy zapytani o specyfikę swojej pracy, odpowiadali, że robią to zgodnie z „filozofią” redukcji szkód lub z „duchem” założeń profilaktyki. Oczywiście na pierwszy rzut oka, brzmi to skrajnie nieprofesjonalnie, jednak po dopytaniu okazało się, że zarówno pod pojęciem „filozofia” jak i „duch”, kryją się konkretne sposoby postępowania. Są one dla stosujących je realizatorów typowe oraz sprawdzone pod względem skuteczności – innymi słowy, są to dla nich standardy. Jedynym mankamentem jest to, że często nie mają one naukowej nazwy, która pozwoliłaby na ich sklasyfikowanie oraz przypisanie do konkretnej teorii nauk społecznych. Sytuacja taka uniemożliwia działania badawcze. Chodzi głównie o porównywanie ze sobą metod pracy, świadomą ich modyfikację, konstrukcję odpowiednich metod monitoringu i ewaluacji.

Profesjonalizacja i wdrożenie standardów działań typu partyworkingu jest niezbędne w przypadku pojawienia się konieczności weryfikacji programów, w celu zwiększenia ich skuteczności oraz eliminacji oddziaływań wątpliwych etycznie, nieskutecznych lub niezgodnych z nadrzędnymi zasadami, przyjętymi w obszarze przeciwdziałania narkomanii.

Poniżej przedstawiony został opis standardów działań i programów partyworkerskich, wykorzystujący treści przedstawione w całym opracowaniu, będący jednocześnie ich podsumowaniem. Przykładem podobnego opracowania jest model opisu standardów z publikacji EMCDDA z 2012 roku pod tytułem: *„Europejskie standardy jakości w profilaktyce uzależnień od narkotyków”*. W przypadku programów partyworkerskich, z powodu ich mniejszej różnorodności oraz węższego zakresu oddziaływań niż w przypadku profilaktyki, wyodrębniono ogólne standardy określające podstawowe warunki niezbędne do realizacji takich programów.

6.1. Standardy programów i działań typu partyworking

Standardy zostały zaprezentowane zgodnie ze strukturą programu typu partyworking.

Tabela 20. Standardy realizacji programów partyworkerskich (opracowanie własne)

Etap konstruowania/realizacji programu	Standardy
Etap planowania działań	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uzyskanie akceptacji oraz wstępnej zgody właścicieli lokali klubowych, organizatorów imprez, ewentualnie menedżerów na prowadzenie działalności partyworkerskiej. 2. Wykonanie diagnozy zagrożeń społecznych, związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, występujących w miejscu lub miejscach planowanych działań. Chodzi o konkretne miejsca, np. kluby, dyskoteki, miejsca organizacji imprez. 3. Zaleca się poszerzenie diagnozy o szersze niż planowane miejsce oddziaływań środowisko (osiedle, dzielnicę, miasto), a konkretnie o opis jego specyfiki pod kątem społeczno-kulturowym, ekonomiczno-gospodarczym, z uwzględnieniem zarówno występujących w nim zagrożeń jak i potencjału rozwojowego (np. gospodarczego, zasobów ludzkich, instytucji oświatowych i pomocowych). 4. Identyfikacja i analiza przyczyn problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych w środowisku a szczególnie w miejscach planowanych działań. 5. Wyznaczenie ogólnych kierunków oddziaływań, dających szansę na ograniczenie lub rozwiązanie opisanych w diagnozie problemów.
Cele oddziaływań	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sformułowanie celu głównego oddziaływań, np. zmiana stylu używania substancji psychoaktywnych na mniej szkodliwy dla zdrowia lub ograniczenie używania substancji psychoaktywnych podczas imprezy. Cel powinien odnosić się do wyznaczonych w wyniku przeprowadzonej diagnozy środowiska kierunków oddziaływań. 2. Sformułowanie celów szczegółowych, prowadzących do osiągnięcia celu głównego. W pierwszym przypadku może on brzmieć, np.: zwiększenie wiedzy uczestników imprezy na temat mniej szkodliwych stylów używania substancji psychoaktywnych. W drugim przypadku: wzmacnianie u uczestników imprez norm przeciwnych używaniu substancji psychoaktywnych. 3. Zarówno cel główny jak i cele szczegółowe powinny spełniać warunek „SMART”: <ul style="list-style-type: none"> ✓ S – <i>specific</i> - odnosić się do grupy docelowej programu, ✓ M – <i>measurable</i> - być sformułowane w formie mierzalnych rezultatów, ✓ A – <i>action-oriented</i> - być sformułowane w formie oczekiwanej zmiany, ✓ R – <i>realistic</i> - być realistyczne, możliwe do osiągnięcia, ✓ T – <i>timed</i> - być możliwe do osiągnięcia w czasie przewidzianym na realizację programu.

<p>Uzasadnienie możliwości osiągnięcia założonych celów</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dotychczasowe doświadczenie twórców i realizatorów podobnych programów. 2. Tzw. „dobre praktyki” – odwołanie się do skuteczności sprawdzonych rozwiązań. 3. Odwołanie się do badań ewaluacyjnych podobnych programów. 4. Wykorzystanie konkretnej koncepcji naukowej lub kilku koncepcji do konstrukcji programu oraz jego części lub form realizacji, uzasadniających ich skuteczność. 5. Odwołanie się do wyników badań ewaluacyjnych tego programu. W przypadku, gdy była możliwość jej wykonania podczas jego pilotażu lub wdrażania.
<p>Beneficjenci programu</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opis grupy beneficjentów, ze szczególnym uwzględnieniem kryteriów kwalifikacji, np. osoby używające narkotyków okazjonalnie, pomiędzy 16 a 18 rokiem życia, uczestniczący w imprezach techno w mieście X w klubie Y lub osoby przed inicjacją narkotykową lub osoby uzależnione w konkretnym wieku, używający określonych substancji, itp. Wskazane jest by grupa była określona precyzyjnie. Można opracować sylwetkę psychologiczną beneficjenta i kwalifikować do grupy oddziaływania nie tylko na podstawie kryterium używania substancji, ale specyficznych problemów lub cech jakie posiada. 2. Warto jest określić beneficjentów pośrednich, którzy mogą wesprzeć nas w realizacji postawionych celów. W przypadku programów partyworkerskich może to być obsługa imprez, którą możemy zaprosić do udziału w szkoleniu, wychowawcy szkolni, czy rodzice osób niepełnoletnich uczęszczających do klubów lub na dyskoteki. 3. Zaleca się, by grupa beneficjentów była policzalna. O ile jest to proste do zrealizowania kryterium w przypadku, np. małego klubu młodzieżowego, to może sprawić trudności, gdy imprezy liczą tysiące osób. W takiej sytuacji ważne jest, na etapie diagnozy, oszacowanie przybliżonej liczby osób, do których adresowane są oddziaływania oraz opis sposobu dotarcia do nich przez partyworkerów.
<p>Działania – formy realizacji</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ważne jest, by wynikały z przyjętej koncepcji lub kilku koncepcji naukowych, potwierdzających ich skuteczność. 2. Muszą być adekwatne do postawionych celów i służyć ich osiągnięciu. 3. Uwzględniają specyfikę beneficjentów, np. nie naruszają ich poczucia bezpieczeństwa, są dostosowane do wieku i możliwości percepcyjnych, stanu psychofizycznego. 4. Są sprawdzone, nie budzą zastrzeżeń metodologicznych i etycznych. 5. Zaleca się, żeby były atrakcyjne dla beneficjentów – zachęcały do działania. Nie wyklucza się rozwiązań nowatorskich.
<p>Oczekiwane efekty - wskaźniki</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opis oczekiwanych efektów realizacji całego programu oraz jego etapów z uwzględnieniem przedziałów czasowych. 2. Opis oczekiwanych efektów odnośnie do poszczególnych celów szczegółowych programu. 3. Opis efektów planowanych do osiągnięcia w poszczególnych okresach czasu. 4. Opracowanie wskaźników realizacji celów programu.

Monitoring i ewaluacja programu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie monitoringu wszystkich form realizacji programu za pomocą metod papierowych lub elektronicznych. 2. Rekomenduje się na etapie opracowania programu (przed jego wdrożeniem), wykonanie ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej wyniku, odnośnie wszystkich celów programu, grup beneficjentów i realizatorów, umożliwiającej weryfikację wszystkich składowych programu.
Nakłady na realizację programu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kadra, mająca doświadczenie w pracy partyworkerskiej, streetworkerskiej, przygotowanie w zakresie psychoterapii uzależnień, profilaktyki uzależnień lub redukcji szkód. Przeszkolona przynajmniej w takim zakresie, jak zaprezentowano to w niniejszym opracowaniu. 2. Realizatorzy pośredni oraz współpracownicy niezbędni do wykonania: diagnozy środowiska lokalnego, doboru koncepcji naukowych, ewaluacji i weryfikacji programu, prowadzenia współpracy środowiskowej. 3. Pozyskanie akceptacji środowiska lokalnego (władz lub uprawnionych przedstawicieli), w tym mieszkańców. 4. Uzyskanie porozumienia, zgody, umowy umożliwiającej wejście partyworkerów na imprezy otwarte, klubowe, dyskoteki, itp. 5. Posiadanie lub możliwość samodzielnego opracowania materiałów niezbędnych do realizacji zadania, np. informacyjno – edukacyjnych, reklamowych, szkoleniowych. Posiadanie materiałów medyczno - higienicznych. 6. Posiadanie zaplecza biurowego oraz obsługi finansowo - księgowej 7. Kosztorys adekwatny do zakresu planowanych działań (pod względem kadrowym i rzeczowym).
Nadzór na realizacją i rozwojem programu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Program ma autorów oraz opis określający jego strukturę i zakres. 2. W programie opisane są zasady oraz warunki jego replikacji, z uwzględnieniem programu szkoleń realizatorów. 3. Systematyczne odbywają się spotkania realizatorów, umożliwiające wymianę doświadczeń i rozwiązywanie bieżących problemów (na poziomie pojedynczego programu, jak i szerszym, np. ogólnokrajowym). 4. Kadra realizatorów objęta jest superwizją (przez superwizorów zewnętrznych). 5. Systematycznie monitorowanie realizacji programu.

Zaprezentowane w tabeli standardy wyznaczają ramy realizacji programów typu partyworking i są na tyle ogólne, by nie ograniczać kreatywności zarówno twórców, jak i realizatorów programów. Kreatywność, jak wynika z obserwacji rozwoju działań profilaktycznych jest niezwykle istotna w procesie dostosowania form realizowanych programów do zmieniających się upodobań beneficjentów, utrzymując tym samym a nawet podnosząc ich atrakcyjność.

Z drugiej strony, standardy określają niezbędne minimum, jakie powinny spełniać programy i działania partyworkerskie, nie ograniczając ich rozwoju. Mogą one być przydatne do ukierunkowania działań początkujących realizatorów, jak i utrzymania wysokiej jakości rozbudowanych i ambitnych przedsięwzięć.

W każdym z takich przedsięwzięć można sukcesywnie podnosić standardy, dostosowując je do zmieniających się sytuacji w środowiskach lokalnych. Szczegółowe działania pozwalające osiągnąć konkretny standard, opisane zostały w poszczególnych rozdziałach tego opracowania. Osoby chcące jeszcze bardziej poszerzyć swoją wiedzę odsyłamy do źródeł wymienionych pod każdym z rozdziałów.

Bibliografia:

Brotherhood, A., Lee, J. (2015). *Zestawy narzędzi wspierające Europejskie Standardy – produkty Fazy II projektu EDPQS (2013-2015)*. Liverpool: Centre for Public Health, Liverpool John Moores University, UK.

EMCDDA. (2012). *Europejskie Standardy Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków. Podręcznik dla specjalistów profilaktyki uzależnień*.

Ostaszewski, K. (2016). *Standardy profilaktyki*. Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

ZAKOŃCZENIE

Partyworking to bardzo szeroki i urozmaicony zakres działalności. Związany jest z jedną z najczęściej występujących, najstarszych i najbardziej pożądaných aktywności ludzkich, jaką jest zabawa i rekreacja. Niestety ta z założenia niewinna i prozdrowotna aktywność zaczęła przybierać niebezpieczne formy, ze względu na łączenie jej z używaniem substancji psychoaktywnych.

W opracowaniu tym podjęto próbę uporządkowania działań partyworkerskich, chcąc jednocześnie przyczynić się do ich większej profesjonalizacji i skuteczności. Zadanie to jest o tyle trudne, że zależą one od rodzaju imprez, których istnieje wręcz niezliczona ilość; od użytkowników substancji psychoaktywnych oraz licznych czynników psychospołecznych i kulturowych, wpływających na specyfikę zagrożeń.

W tej sytuacji najbardziej zasadną formą uporządkowania działań typu partyworking było zaprezentowanie ich zgodnie ze strukturą programów, powszechnie znaną ich twórcom i realizatorom, ze szczególnym uwzględnieniem elementów sprawiających największe trudności podczas konstrukcji i realizacji programów. Elementy te to: osadzenie programu w strukturze środowiska lokalnego, konstrukcja programu w oparciu o koncepcję naukową oraz jego ewaluacja.

Zastosowany porządek, jak i opracowane standardy mogą być pomocne w konstrukcji programów partyworkerskich. Mają na celu zwiększenie skuteczności, spójności oraz dookreślenie specyfiki partyworkingu. Zdajemy sobie jednak sprawę, że przy tak dużej różnorodności realizowanych działań, póki co, są jedynie jednym z wielu kroków, jakie należy wykonać w tym kierunku.

Należy także pamiętać, by proces profesjonalizacji oraz podnoszenia jakości nie zniszczył kreatywności i swobody działań realizatorów działań partyworkerskich, a także by konieczność przestrzegania standardów nie zamieniła pracy wykonywanej z pasją, inwencją twórczą i polotem, w żmudne zadanie wykonywane przez osoby pełne obaw przed złamaniem zasad i norm. Wydaje się, że sporo pracy należy jeszcze wykonać, chcąc pogodzić często skrajne podejścia. Pierwsze, w którym ceni się spontaniczność, wolność wyboru i niezależność, z drugim, wprowadzającym naukowy reżim, niezbędny choćby w procesie ewaluacji.

Zawartość poszczególnych rozdziałów tego opracowania, z powodzeniem może być inspiracją do wielu nowych działań dla realizatorów, organizacji i instytucji. Jego części są adresowane również do przedstawicieli administracji samorządowej, czyli potencjalnych sponsorów działań partyworkerskich.

Żywimy nadzieję, że wprowadzenie w życie treści zawartych w tym opracowaniu, przyczyni się do podniesienia rangi działań partyworkerskich i zwiększenia prestiżu zawodu partyworkera. Chodzi przede wszystkim o złamanie stereotypu, mówiącego o pracy partyworkera, jako o dobrej zabawie przy muzyce i zastąpienie go obrazem profesjonalisty nie bojącego się pracy w trudnych, niestandardowych warunkach.

ZAŁĄCZNIKI

POROZUMIENIE O WSPÓŁPRACY - Wzór

w zakresie działań partyworkerskich, realizowanych przez

.....
dofinansowanych ze środków

zawarte w dniu w

pomiędzy:

reprezentowanym przez:

zwanym dalej „**Realizatorem**”,

a

.....
(nazwa klubu/dyskoteki/miejsca rekreacji, adres)

reprezentowanym przez

.....
zwanym dalej „**Partnerem**”.

§ 1

Przedmiot Porozumienia

1. Przedmiotem niniejszego Porozumienia jest uregulowanie wzajemnych praw i obowiązków Stron, w związku z realizacją przez Realizatora działań partyworkerskich, a konkretnie, zwanych dalej „**Zadaniem**”. Porozumienie określa zasady współpracy między Stronami przy realizacji Zadania.
2. Porozumienie zawarte zostało na czas nieokreślony, od dnia jego podpisania.

§ 2

Obowiązki i uprawnienia Stron

1. Na mocy niniejszego Porozumienia Realizator zobowiązuje się do prowadzenia działań partyworkerskich na terenie lokalu Partnera i podczas organizowanych przez niego imprez, a w szczególności:
 - Nawiązywania kontaktu i prowadzenia rozmów z uczestnikami imprez,
 - Rozdawania materiałów edukacyjnych, informacyjnych, reklamowych,

- Udzielania adekwatnej pomocy osobom w stanie nietrzeźwości,
 - W razie potrzeb udzielania pomocy przedmedycznej,
 - Współpracy z personelem zakresie bezpieczeństwa imprez.
- 2. Działania partyworkerskie na terenie lokalu Partnera, w imieniu Realizatora, realizują partyworkerzy.
- 3. Wszystkie działania partyworkerskie realizowane są po uzgodnieniu z osobami odpowiedzialnymi ze strony Partnera. Szczególnie dotyczy to czasu działań, ich rodzaju, miejsca i imprezy.
- 4. Partyworkerzy legitymują się dokumentem sygnowanym przez Realizatora, potwierdzającym tożsamość osoby oraz prowadzenie pracy partyworkerskiej.
- 5. Partyworkerzy nie mogą podejmować działań szkodzących wizerunkowi Partnera oraz prowadzonej przez niego działalności.
- 6. Realizator nie może udzielać informacji dotyczących Partnera w związku z realizacją Zadania mediom oraz osobom trzecim bez jego zgody.
- 7. Realizator zobowiązuje się do zachowania tajemnicy w kwestiach uzgodnionych z Partnerem.
- 8. Partner zobowiązuje się do umożliwienia prowadzenia działań partyworkerom zgodnie z zakresem i zasadami określonymi w § 2 punkt od 1 do 7.
- 9. Partner nie może podejmować działań szkodzących wizerunkowi Realizatora oraz prowadzonej przez niego działalności.

§ 3

Zmiana Porozumienia

Wszelkie zmiany niniejszego Porozumienia wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.

§ 4

Rozwiązywanie sporów

Strony będą dążyły do polubownego rozwiązywania sporów, powstałych w związku z realizacją niniejszego Porozumienia.

§ 5

Wygaśnięcie i Rozwiązanie Porozumienia

1. Porozumienie wygasa w przypadku zaprzestania realizacji Zadania przez Realizatora lub zakończenia działalności przez Partnera.
2. Każda ze stron może wypowiedzieć Porozumienie w każdym momencie realizacji Zadania.

§ 6

Postanowienia końcowe

Porozumienie zostało sporządzone w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

Realizator

Partner

WZÓR PLAKATU INFORMACYJNEGO nr 1

**NIE POWÓL
BY NARKOTYKI
WYBIŁY CIĘ
Z RYTMU...**

ŻYCIA

RYZIKUJESZ:
UTRATĄ ZNAJOMYCH
UZALEŻNIENIEM
DŁUGAMI
UTRATĄ RELACJI Z RODZINĄ
ZDROWIEM
KONFLIKTAMI Z PRAWEM

ZABAWY

RYZIKUJESZ:
OŚMIESZENIEM
ZATRUCIEM
"URWANIEM FILMU"
WYKORZYSTANIEM SEKSUALNYM
OKRADZENIEM
"BAD TRIPEM"

ZACHOWAJ

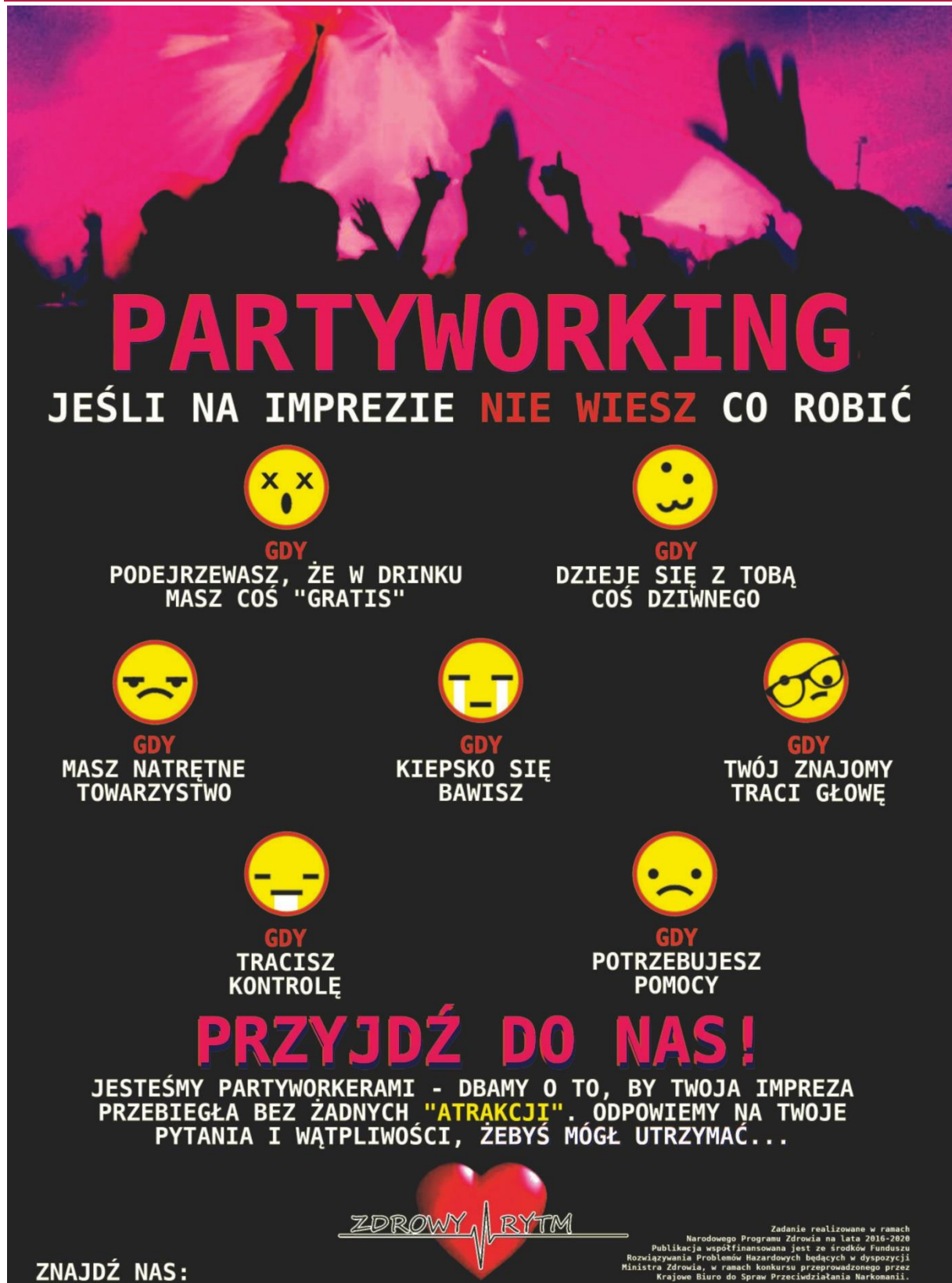

ZDROWY RYTM

W RAZIE POTRZEBY SKONTAKTUJ SIĘ Z NAMI:

Zadanie realizowane w ramach
Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020
Publikacja współfinansowana jest ze środków Funduszu
Rozwiązywania Problemów Hazardowych będących w dyspozycji
Ministra Zdrowia, w ramach konkursu przeprowadzonego przez
Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii.

WZÓR PLAKATU INFORMACYJNEGO nr 2

PARTYWORKING

JĘŚLI NA IMPREZIE NIE WIESZ CO ROBIĆ

GDY
PODEJRZEWASZ, ŻE W DRINKU
MASZ COŚ "GRATIS"

GDY
DZIEJE SIĘ Z TOBĄ
COŚ DZIWNEGO

GDY
MASZ NATRĘTNE
TOWARZYSTWO

GDY
KIEPSKO SIĘ
BAWISZ

GDY
TWÓJ ZNAJOMY
TRACI GŁOWĘ

GDY
TRACISZ
KONTROLĘ

GDY
POTRZEBUJESZ
POMOCY

PRZYJDŹ DO NAS!

JESTEŚMY PARTYWORKERAMI - DBAMY O TO, BY TWOJA IMPREZA PRZEBIEGŁA BEZ ŻADNYCH "ATRAKCJI". ODPOWIEMY NA TWOJE PYTANIA I WĄTPLIWOŚCI, ŻEBYŚ MÓGŁ UTRZYMAĆ...

ZDROWY RYTM

Znalezienie nas: www.partyworking.pl

Zadanie realizowane w ramach Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020. Publikacja współfinansowana jest ze środków Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych będących w dyspozycji Ministra Zdrowia, w ramach konkursu przeprowadzonego przez Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii.

WZÓR ULOTKI INFORMACYJNEJ nr 1

Strona a

ZDROWY RYTM

**POMÓŻ
INNYM GO
ODNALEŹĆ!**

PAMIĘTAJ!
112 - NUMER ALARMOWY
997 - POLICJA
998 - STRAŻ POŻARNA
999 - POGOTOWIE RATUNKOWE
801 199 990 - TELEFON ZAUFANIA

**W RAZIE PYTAŃ
SKONTAKTUJ SIĘ
Z NAMI:**

**MOŻESZ WIELE
ZROBIĆ!**

Zadanie realizowane w ramach
Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020
Publikacja współfinansowana jest ze środków Funduszu
Rozwijania Problemów Hazardowych będących w dyspozycji
Ministra Zdrowia, w ramach konkursu przeprowadzonego przez
Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii.

ZAWSZE REAGUJ

NA IMPREZIE
GDY TWÓJ ZNAJOMY
PRZESTAŁ
"OGARNIAĆ"

1. ZAPROWADŹ GO W CICHE,
SPOKOJNE MIEJSCE
2. DAJ MU WODĘ
3. NIE ZOSTAWIAJ
GO SAMEGO
4. GDY NA IMPREZIE SĄ
PARTYWORKERZY - POPROŚ
O POMOC
5. DOPILNUJ, BY WRÓCIŁ
DO DOMU
6. JEŚLI STRACIŁ
PRZYTOMNOŚĆ
WEZWIJ POGOTOWIE

GDY DZIEJE SIĘ COŚ NIEPOKOJĄCEGO

GDY BOISZ SIĘ, ŻE
TWÓJ ZNAJOMY MA
PROBLEMY Z UŻYWKAMI

MÓW ZNAJOMYM O TYM CZYM
JEST PARTYWORKING, ŻEBY
WIEDZIELI, ŻE MOGĄ U NAS
UZYSKAĆ NIEZBĘDNĄ POMOC

1. POROZMAWIAJ Z NIM
SZCZERZE I POWIEDZ CO CIĘ
NIEPOKOI

2. POWSTRZYMAJ SIĘ OD OCEN
I MORALIZOWANIA

3. PODAJ MU NUMER
TELEFONU DO SPECJALISTY
LUB PORADNI I ZACHĘĆ
DO SKORZYSTANIA
Z POMOCY

4. JEŻELI SYTUACJA CIĘ
PRZERASTA SKONTAKTUJ SIĘ
Z PSYCHOLOGIEM, KTÓRY POWIE
CI CO DALEJ

5. PAMIĘTAJ! TWOIM
ZADANIEM NIE JEST
WYCIĄGANIE GO
Z NAŁOGU - OD TEGO
SĄ SPECJALIŚCI

PROMUJ PARTYWORKING
ŻYJ ZDROWYM RYTMEM

PRZEKAŹ ZNAJOMYM NASZE
ULOTKI

KORZYSTAJ TYLKO ZE
SPRAWDZONYCH INFORMACJI

PAMIĘTAJ! ROLA
PARTYWORKERÓW JEST
DBANIE O TWOJE
BEZPIECZEŃSTWO
PODCZAS ZABAWY

ZDROWY RYTM

BEZ ZAKŁÓCEŃ!

POZNAJ PRAWDĘ!

PAMIĘTAJ!
112 - NUMER ALARMOWY
997 - POLICJA
998 - STRAŻ POŻARNA
999 - POGOTOWIE RATUNKOWE
801 199 990 - TELEFON ZAUFANIA

**W RAZIE PYTAŃ
SKONTAKTUJ SIĘ
Z NAMI:**

Zadanie realizowane w ramach
Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020
Publikacja współfinansowana jest ze środków Funduszu
Rozwiązywania Problemów Hazardowych będących w dyspozycji
Ministra Zdrowia, w ramach konkursu przeprowadzonego przez
Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii.

NPZ
MZ Ministerstwo Zdrowia
PRZEMISŁ
NPZ

Strona b

MITÓW NA TEMAT
NARKOTYKÓW JEST
BARDZO DUŻO.
NIE WIERZ W TO,
CO PRZECZYTASZ
W INTERNECIE
LUB TO,
CO POWTARZAJĄ
TWOI ZNAJOMI.
JEŚLI MASZ
WĄTPLIWOŚCI
PARTYWORKERZY
POMOGĄ CI JE
ROZWIĄĆ.

1 NA 250 MŁODYCH OSÓB
SIĘGA PO AMFETAMINĘ
LUB KOKAINĘ

1 NA 111 SIĘGA PO EKSTAZY
1 NA 10 SIĘGA PO MARIHUANĘ

**"DOPALACZE TO NIE
NARKOTYKI, NIC MI
NIE GROZI"**

DOPALACZE SĄ TAK SAMO
SZKODLIVE JAK NARKOTYKI. OD
NICH TEŻ MOŻNA SIĘ UZALEŻNIĆ.
NIGDY NIE WIADOMO CO JEST
W ŚRODKU - LEKARZE MOGĄ NIE
WIEDZIEĆ JAK CI POMÓC,
A SKUTKI DLA ZDROWIA MOGĄ
BYĆ NIEODWRACALNE.

**"ŁĄCZENIE
SUBSTANCJI DAJE
NIEZŁY ODLÓT"**

ŁĄCZENIE NARKOTYKÓW,
ALKOHOLU, LEKÓW NASENNYCH
I ENERGETYKÓW JEST BARDZO
NIEBEZPIECZNE DLA ZDROWIA.
NA PRZYKŁAD MIKS STYMULANTÓW
(TAKICH JAK AMFETAMINA,
KOKAINA, MDMA) MOŻE
SPOWODOWAĆ NAGŁY WZROST
CIŚNIENIA, ZABURZENIA
AKCJI SERCA, WYMIOTY
I ZAMROTY GŁOWY.

**"PAŁĘ ZIOŁO, BO JEST
NIESZKODLIVE"**

WSZYSTKIE SUBSTANCJE
PSYCHOAKTYWNE SĄ SZKODLIVE.
MARIHUANA MOŻE POWODOWAĆ
UJAWNIENIE SIĘ CHOROÓB
PSYCHICZNYCH. PRZY REGULARNYM
PALENIU MOGĄ POJAWIĆ SIĘ
PROBLEMY Z KONCENTRACJĄ,
PAMIĘCIĄ, ZABURZENIA SNU
I ODŻYWIANIA ORAZ APATIA.

**"BIORĘ -
WSZYSCY BIORĄ"**

KAŻDY CZŁOWIEK JEST INNY
I INACZEJ REAGUJE NA DAMĄ
SUBSTANCJĘ. NIGDY NIE WIESZ
JAK ZACHOWA SIĘ TWÓJ ORGANIZM
- BĄDŹ OSTROŻNY. PRAWDA JEST
TAKA, ŻE WIĘKSZOŚĆ MŁODYCH
LUDZI NIE SIĘGA PO NARKOTYKI.

**"NIC SIĘ NIE STANIE
JEŚLI RAZ SPRÓBUJĘ"**

TO JAK ROSYJSKA RULETKA -
JEŚLI ZABRAKNIE CI SZCZĘŚCIA
STRACISZ WIĘCEJ NIŻ MOGŁEŚ
WYGRAĆ. NIEODPOWIEDNIA DAWKA,
NIEZNANY SKŁAD I TWÓJ GORSZY
DZIEŃ MOGĄ PRZYCZYNIĆ SIĘ DO
ZATRUCIA LUB PRZEDAWKOWANIA.

**IMPREZUJ
W ZDROWYM
RYTMIE!**

PAMIĘTAJ!
112 - NUMER ALARMOWY
997 - POLICJA
998 - STRAŻ POŻARNA
999 - POGOTOWIE RATUNKOWE
801 199 990 - TELEFON ZAUFANIA

**W RAZIE PYTAŃ
SKONTAKTUJ SIĘ
Z NAMI:**

**NIE DAJ SIĘ
WYBIĆ!**

Zadanie realizowane w ramach
Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020
Publikacja współfinansowana jest ze środków Funduszu
Rozwiązywania Problemów Hazardowych będących w dyspozycji
Ministra Zdrowia, w ramach konkursu przeprowadzonego przez
Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii.

Ministerstwo Zdrowia
Narodowy Fundusz Badawczy i Rozwojowy
Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii
Ministerstwo Zdrowia
NPZ

PRZED IMPREZĄ

- ... UPEWNIJ SIĘ, ŻE MASZ NAŁADOWANY TELEFON ...
- ... ZJEDZ PORZĄDNY POSIŁEK ...
- ... SPRAWDŹ OPINIE O KLUBIE, DO KTÓREGO IDZIESZ ...
- ... ZBIERZ EKIPĘ ...
- ... PIENIĄDZE I DOKUMENTY TRZYMAJ W OSOBNYCH MIEJSCACH.

W TRAKCIE ZABAWY

- ... TRZYMAJ SIĘ ZE ZNAJOMYMI ...
- ... PILNUJ NAPOJU ...

CZAS KOŃCZYĆ JEŚLI

- ... ZNAJOMOŚCI NAWIĄŻUJ OSTROŻNIE ...
- ... JESTEŚ ZMĘCZONY LUB SENNY ...
- ... ZOSTAŁEŚ SAM ...
- ... NIE CZUJESZ SIĘ BEZPIECZNIE.

BEZPIECZNY POWRÓT

- ... ZACHOWAJ PIENIĄDZE NA POWRÓT ...
- ... WRACAJ ZE ZNAJOMYMI LUB TAXI ...
- ... JEDŹ Z TRZEŹNYM KIEROWCĄ ...
- ... TRZYMAJ SIĘ OŚWIETLONYCH MIEJSC.

COKOLWIEK JESZ, PIJESZ, PALISZ CZY BIERZESZ

- ... UWAGA NA "MIKSY" ...
- ... SPRAWDZAJ ŹRÓDŁO ...
- ... ZWRACAJ UWAGĘ NA ILOŚĆ.

UPRAWIASZ SEX - ZABEZPIECZ SIĘ.

- ... ZABEZPIECZ SIĘ.